

శ్రీరజ

శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యుః

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదరచిత

శివానందలహరీస్తోత్రము.

ప్రతిపదటీకాతాత్పర్య వ్యాఖ్యానసహితముగ

మా || వెంకటకృష్ణశాస్త్రిలచే

బరిష్కరింపఁబడి

పసల || పార్థసారథీనాయనివారి

విద్యమోదతరంగిణీ ముద్రాక్షరశాలయందు

రెండవపర్యాయము అచ్చుగూర్చించి

ముద్రింపఁబడియె.

౧౮౭౨ సం ||

శివానందలహరీ.

శ్రీమద్భక్తరసగురుభోజనమః

ప్రతిపదటికావ్యాఖ్యానసహితవివాచితపాఠీ.

శ్లోకం || కలాభ్యాంచూడాలంకృతశశికలాభ్యాంబుజతపఃప
లాభ్యాంభుజైఃప్రకటితపలాభ్యాంభవతుమే | శివాభ్యామ
స్తోత్రభువనశివాభ్యాంహృదిపునర్భవాభ్యామానందస్ఫుర
దనుభవాభ్యాంపరిరియం ||

*

వ్యాఖ్యాన ప్రారంభః.

శ్లో || చిత్రంవటతరోర్న లేవృద్ధాశ్చిష్యాగురుర్యవ్యాగు
రోస్తునూనంవ్యాఖ్యానంశిష్యాస్తుభిన్నసంశయాః ||

*

అవతరణికా.

అథతత్రభవావరమకారుణికశ్చిరకంఠార్యః - పరమేశ్వరప్రణతిమహిమ్న
సకలాభాసీద్ధికుఢిగత్యస్వయంభవంతస్తుమన్వాంశ్చ తారయతుంపరమేశ్వరం స్తోతు
యారభమాణః - అవిఘ్నైర్నగ్రంభవతిసమాప్తయేతివహార్నమనరూపంకుంగళమాచరతి
మేమమ - ఇయమసా - నతిఃప్రణామః - శివాభ్యాంశివావశిష్యాశివా - తాభ్యాం-
పునాన్తస్త్రియైశ్చకళేపః - పారవశిపరమేశ్వరాభ్యాం - భవతుఅస్తు - నమస్కా-
ర్యగుణాన్ప్రకటయితుమాహ||వ్యా|| కలాభ్యామిత్యాది || కలాభ్యాంక్రమిత్రసిద్ధసక
లవిద్యాస్వరూపాభ్యాంచూడాలంకృతశశికలాభ్యాంచూడాభ్యాంశిఖాభ్యాం- అలంకృ
తేమండితే - శశికళేవంప్రకళే - యయోస్తాభ్యాంశశికళాతిశయిచూడావిశిష్టాభ్యా
మిత్యధః - నిజతపఃభతాభ్యాం - నిజేత్రీయే - యేతపసీయేనిరాహారాదితదేకని
ష్టాన్యగ్రవ్రతౌ - తద్వైఖ్యాంభలాభ్యాంభలభూతాభ్యాం - పరస్పరతపఃభలభూతాభ్యామి
త్యధః - భక్తేషు - స్వభక్తేషు - ప్రకటితఫలాభ్యాంప్రకటితప్రకాశితే - భలభ
క్తాదిఫలదానైయాభ్యాంతాభ్యాం- పరపాస్తప్రకటితసర్వఫలదానాభ్యామితియావత్.
అస్తోత్రభువనశివాభ్యాం - అస్తోత్రమనల్పంత్రిభువనస్య - త్రయోజాంభువనానాంస
మాహారస్త్రీభువనం - తస్యశివంభద్రంయూభ్యాంతాభ్యాం అనల్పత్రిభువనభద్రహే
తుభ్యామిత్యర్థః - హృదిమనసి - పునర్భవాభ్యాంపానఃపున్యేనప్రతిభ్యాకంజాయ
మానాభ్యాం - యదాయదాభ్యాంయతితదాతదానవనమ్రాస్తేనతేనోత్పద్యతఇతియా
వత్ - సవ్యోజాతంప్రసద్యామాతిక్రమైః - ఆనందస్ఫురదనుభవాభ్యాం - ఆనందేన

సాకంస్ఫురకామిభవఃస్వరూపబోధః యదాస్తాభ్యాంపితైఃకలాభ్యామిత్యాదివిశేష
జైర్ముమసాగ్ర్యవస్తునోరైవశిష్యంప్రతిపాద్యతే॥

టీక ॥ కలాభ్యాం - వేదప్రసిద్ధనకలవిద్యాస్వరూపులున్న - చూడాలంకృత
కళికలాభ్యాం- చూడా- శిఖలచేతను. అలంకృత- అలంకరింపబడ్డ- శశి- చంద్రుని
యొక్క- కలాభ్యాం - కళలుకలిగినటువంటిన్ని- (అనగాచంద్రకళాతీతాయశిఖావిశి
ష్టులనితాత్పర్యము)- నిజతపఃఫలాభ్యాం - నిజ- స్వకీయములై న- తపః- తపస్సులయొ
క్క- ఫలాభ్యాం- ఫలభూతులగునటువంటిన్ని (అనగాపరస్పరతపఃఫలభూతులనితా
త్పర్యము). భక్తేషు- స్వభక్తులయందు - ప్రకటితఫలాభ్యాం- ప్రకటిత- ప్రకటనచే
యబడ్డటువంటి- ఫలాభ్యాం-ధర్మాదిఫలములుగలవారలై నటువంటిన్ని - అస్తోకత్రిభు
వనశివాభ్యాం- అస్తోక- అతిశయమైనటువంటి. త్రిభువన-ముల్లోకములకు - శివా
భ్యాం - మంగళములుకలగజేతవారలయినటువంటిన్ని- (అనగామూడూలోకములకువి
శేషముగాశుభములనుకలగజేసేవారలనితాత్పర్యము)- హృది- మనస్సుయందు- పున
ర్భవాభ్యాం- భావనముచేయడముచేతపునఃపునఃజేవారలయినటువంటిన్ని- (అన
గానిష్ఠదేస్వరూపభావనముచేయుచున్నారో అప్పుడప్పుడునూతనముగాపుట్టుచునుండె
దువారలనితాత్పర్యము)- ఆనందస్థగదవభవాభ్యాం- ఆనంద - ఆనందముతోడను
స్ఫురత్ - ప్రకాశించుచునుండె - అనుభవాభ్యాం- స్వరూపబోధకలిగినవారలయిన
టువంటి - శివాభ్యాం - పార్వతీవరమేశ్వరులకొరకు- ఇయం - ఈనానందభవ
యినటువంటి - నతిశి- నమస్కాగమః॥

తాత్పర్యము ॥ అనగా శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యులవారు తాముచే
యబూనినశివానందలహరీస్తోత్రము నిర్విఘ్నముగావరినమాప్తిమొందెడకొరకు మం
గళపూర్వకముగు స్తోత్రమును జేసినవారలైనందునిభూషణము॥

శ్లో ॥ గళంతీశంభో త్వచ్ఛరితసరితః కిల్బిషరజోదళతీధీకు
ల్యాసరణిషుపతంతీ విజయతామ్! దిశంతీనః రథమణుప
రితాపోపశమనంవసంతీమచ్ఛేతోహ్రదభువిశివానందలహరీ॥

అ ॥ ఏవంకుంగళంనిర్వర్త్యస్వచేతసిశివానందస్థైర్యంప్రాధికాయతే॥ వ్యా॥
గళంతీతి॥ సాశంభోసుఖకారణ- త్వచ్ఛరితసరితఃతవతే - చరితమేవభక్తవరిపాలనా
దివరత్రమేవసరిత్వాహిసీ-తస్యాస్పకాశాత్ గళంతీన్రవంతీ-కిల్బిషరజః-కిల్బిషం-పాప
మేవరజః-ధూళి తద్దళంతీభింసంతీ-ధీక్షల్యాసరణిషు- ధియఃబుద్ధయవినవల్యాఃకృత్రి
మసరితః- తాసాంసరణిషుపదవీషుపతంతీగచ్ఛంతీ-సంసారభ్రమణఃరితాపోవోశమనం-

సంసారసంస్కృత్యాంభ్రాణశభ్రాంత్యాం పరితాపఃఆతిదుఃఖం - తస్మాత్తతకమనం
శాంతిందిశంతీప్రయచ్ఛంతీ - మచ్ఛేతోప్రదభువి - మమమే - చేతః - చిత్తమవక్రదశి
అగాఢజలప్రదేశః - తస్యభూఃభూమితస్యాంసంతీతిస్థంతీశివానందలహరీశివాభ్యాం
శ్రుతపరితాభ్యాంజనితఃప్రయఃఆనందఃకుఃసారాహత్యరూపః - తస్యలహరీప్రవాహః - విజ
యతాన్సర్వోత్కర్షేణవర్తతాం - సర్వాభ్యులహరీభ్యఃఉత్కర్షేణవర్తతామితిభావః॥ ౨

టీ॥ వేశంభో - ఓయిసుఖకారణుడ - త్వచ్ఛరితనరితః - త్వత్ - నీయొక్క -
చరిత - చరిత్రమనియెడు - నరితః - ప్రవాహమువల్లమంచిన్ని - గళంతీ - జూరుతూపుం
డేటటువంటిన్ని - కిబ్బిమరడొదగంతీ - కిబ్బిమ - పాపములనియెడు - గజః - పరాగమును -
దళంతీ - ఛేదించుచున్నటువంటిన్ని - ధీకుల్యానరణిమ - ధీ - బుద్ధునియెడు - కుల్యా - కా
లవలయొక్క - నరణిమ - మార్గములయందు - పతంతీ - పడుతూపుండెటువంటిన్ని - సంసా
రభ్రాణశభ్రాంతిపోషకమనం - సంసార - జనవమరణరూపసంసారమందు - భ్రామణ - తిర
గడంచేతనయిటువంటి - తావ - కుఃఖముయొక్క - ఉపశమనం - శాంతిని - దిశంతీ - బ్రచ్చు
చునుండేటటువంటిన్ని - మచ్ఛేతోప్రదభువి - మత్ - నాయొక్క - చేతః - చిత్తమనియె
డు - ప్రద - మడుగుయొక్క - భువి - భూమియందు - వసంతీ - ఉంటునుండేటటువంటి -
శివానందలహరీ - శివా - పార్వతీ రమేశ్వరులచేతపుట్టింపబడిన - ఆనంద - సంతో
షముయొక్క - లహరీ - ప్రవాహము - విజయతాం - సర్వోత్కర్షణ్ముగానుండుగాక॥

తా ॥ అనగా శివవిషయమైనబ్రహ్మనందమునానునస్సుయందునిలబియుం
డుగాకయనిముఖ్యతాత్పర్యము॥

౨

శ్లో॥ త్రయీవేద్యంహృద్యంత్రిపురహరమాద్యం త్రిణయనం
జటాభారోదారంచలదురగహారంమృగధరమ్ | మహాదేవం
దేవంమయినదయభావంపశుపతిం చిదానందంసాంబంజివ
మతివిడంబంహృదిభజే॥

3

119

అ ॥ శివానందస్యశివభజనమాలత్యాత్తద్భజనమావశ్యకమితిస్వయంభజతే॥
వ్యా॥ త్రయీవేద్యమితి॥ అపం - త్రయీవేద్యంత్రయ్యవేదత్రయేణవేద్యంక్షేయం
హృద్యంహృదయాభివ్యక్తంత్రిపురహరం - ఘోలాదిశరీరత్రయహరం - ఆద్యం - ఆదా
భవం - సృష్టిచూర్వకుక్షితమిత్యర్థః - త్రిణయనం - త్రిలోచనం - జటాభారోదారం -
జటామాలిన - ఉదారంగంధీరం - చలదురగహరం - ఉరసాగచ్ఛంతీమృగగానర్పాః -
చలంతఃస్పందఃకూనాఃఉరగావినహారః భూషణంయస్యతం - మృగధరంధరతీతిధరః -
మృగస్యధరః - మృగధరః - తం - పారిణధరమిత్యర్థః - మహాదేవం - దీవ్యతీతిదేవ - నునం

శ్వాసాదేవశ్చ మహాదేవః - తం అపరిచ్ఛిన్నస్వప్రకాశరూపమిత్యర్థః - దేవం - దివ్యతేః
 ప్రమోదాత్తత్వాచ్చ అనందరూపం మయి మయి పయేన నయభావం - భావనావిశిష్టమిత్యర్థః
 పశుపతిం బ్రహ్మ దిలోకానాం - పతిం పాలకం - పాశవిమోచనమిత్యర్థః - చిదాలంబం
 విదః - స్వరూపజ్ఞానస్య ఆలంబం సాధనం - సాంబముఖానకీతం - అతివిడంబం ప్రాప్త
 లోకానుకరణం - శివం - ఈశ్వరం - హృది మనసి - భజేభావయే - శీఘ్రే కస్య
 నధ్యాయామిత్యర్థః॥ 3

టీ॥ అహం - నేను - త్రయీ - వేద - క్రి - త్రయీ వేదత్రయము చేతను - వేద్యం -
 తెలుసుకొనతగినటువంటిన్ని - హృద్యం - మనోజ్ఞాడ్యునటువంటిన్ని - త్రిపురహరం -
 ఘోలాదిశరీరత్రయనాశకుడయినటువంటిన్ని - ఆద్యం - ఆదియందు పుట్టినటువంటిన్ని -
 త్రిణయనం - మూడుకన్నలుగలిగినటువంటిన్ని - జటాభారోదారం - జటా - బుడలయొక్క -
 భార - భారం చేతను - ఉదారం - గంభీరడయినటువంటిన్ని - చలదురగహారం - చలత్ -
 కడులుతూనున్నట్టి - ఉరగ - నర్మములసియెడు - హారం - భూషణములుగలిగినమువంటిన్ని -
 మృగధరం - లేడినిధరించినటువంటిన్ని - మహాదేవం - మహత్ - గొప్పైన - దేవం - దేవు
 డయినటువంటిన్ని - దేవం - ఆనందరూపుడయినటువంటిన్ని - మయి - నాయందు - నద
 యభావం - నదయ - దయతో గూడుతున్న - భావం - భావంకలిగినటువంటిన్ని - పశుపతిం -
 బ్రహ్మ దిలోకపాలకుడయినటువంటిన్ని - చిదాలంబం - చిత్ - స్వరూపజ్ఞానమునకు - ఆ
 లంబం - సాధనుడయినటువంటిన్ని - సాంబం - పార్వతీ దేవితో కూడియున్నటువంటిన్ని -
 అతివిడంబం - ప్రాప్తకాలానుకరియైనటువంటి - శివం - ఈశ్వరుడై - హృది - మన
 స్సుయందు - భజే - వేమించుచున్నాను॥ *

తా॥ అనగా శివునియొక్క సంతోషమునకు ఆయనను భజన సేయడమే మూ
 లమవుట వలన తదృజనమును సేయుచున్నాడనని ముఖ్యతాశ్చర్యము॥ 3

శ్లో॥ సహస్రం వర్తంతే జగతి విరుధా యుద్రఫలదాః సమశ్చ
 స్వప్నే వా తదనుసరణంతత్కాతఫలమ్ । హృది హృదీనా
 మపినికటభాజా మనులభంచిరం యాచేశంభో శివతపపదాం
 భోజభజనం ౪

అ॥ సర్వదేవతాపేక్షయా శివైక్యైర్గురుభిరైత్యతత్త్వాదా రవిచిత్రభజనంతమే
 వయావతే॥ వ్యా॥ సహస్రమితి॥ జగతి భువనే - యుద్రఫలదాః - తుచ్ఛఫలప్రదాతారాః
 స్వప్నఫలదానాదేవతాతోః సహస్రం వర్తంతే ప్రసంగాత్ - విరుధాః దేవతాః వర్తంతే
 నంతి - అహం - స్వప్నేనా - వాగ్భోజ్యర్థః - స్వప్నే పిమ్మతనోగ్రదేవస్థాయామితి

భాష:- తదనుసరణం శేషాంభజనంతత్కృతఫలం తైర్దత్తఫలంచ- నమస్యై - నాభ్యు
 షగచ్ఛామి- కింతువికటభావాంసికట- నన్నిధింభజంతే నేవంతఇతిసికటభాష:- శేషాం
 హరిబ్రహ్మదీనామహిహరిశ్చబ్రహ్మచహరిబ్రహ్మణా - తావేవాదీయేమాంతే తేషామ
 పీత్యర్థః కర్తరిపస్త్రి - అసులభందుర్లభం - పేశంభోపతేపదాంభోజభజనం - పాదార
 విందసేవాచిరంబాహుకాంతికంయాచెఅభ్యర్థయే॥

౪

టీ||జగతి- లోకముందు- యుద్రఫలదాః- యుద్ర- తుచ్ఛస్థైర- ఫలదా- ఫల
 మునుఁబుచ్చెడు- విమథాః- దేవతలు- సహస్రం- వేలవర్గంతం; వర్తంతే- ఉంటు
 న్నారు- అహం- నేను- స్వప్నేహ- కలయందైనప్పటికిన్ని-తదనుసరణం - తత్-
 ఆదేవతలయొక్క- అనుసరణం- అనుసరణమునున్న- తత్కృతఫలం- తత్- ఆదేవ
 తలచేతను- కృత- చేయబడిన- ఫలం- ఫలమునున్న - నమస్యై - తలచను- కింతు-
 ఇకనేమంటే- సికటభావాంసికట- సమీపమును- భావాం- పొందుతున్నట్టి- హరిబ్ర
 హ్మదీనామహి- హరి- విష్ణునన్ను- బ్రహ్మ- బ్రహ్మయున్న- ఆదీనామహి - మొదటగ
 లిగినటువంటిదేవతలకున్న- అసులభం- దుర్లభమైనట్టి - పేశంభో - ఓయిసుఖక
 రుడవైన శత్రువురుడా- తవ - నీయొక్క - పదాంభోజభజనం- పదాంభోజ - పా
 దారవిడములయొక్క - భజనం - సేవను- చిరం- తడుపుగాను - యాచే - యా
 చనసేయుచున్నాను॥

*

తా||అనగా నమస్తదేవతలకంటే శివైతార్థ అతిశయముననదని యెంచి
 ఆయనయొక్క పాదసేవను చేయడమునకుగాను ఆశిష్టె యాచించుచున్నాడన
 నిమిత్తతాత్పర్యము॥

౪

శ్లో || స్మృతౌ శాస్త్రైవై ద్యోశకునకవితాగానభణితౌపురా
 ణేమంత్రేవాస్తుతినటనహస్యేష్వచతురః | కథం రాజ్ఞాంప్రీతి
 ర్భవతిషయికోహం పశుపతేపశుంమాంసర్వజ్ఞప్రథితకృప
 యాపాలాద్యవిభో॥

౫

అ||రోక్షకాలాంతరభావిఫలదాత్వదేవతానుసరణాత్ప్రత్యయై శుఫలదాత్వ
 రాజాద్యనుసరణంవరమితితేనైవఫలంసాధ్యమిత్యతాహ||వాన్||స్మృతామితి|| స్మృతౌ
 మన్వాదిస్మృతౌ శాస్త్రైతర్క-వాక్యకరణాదావై ద్యోభిషక్సాస్త్రైశ్చకునకవితాగానభణి
 తౌశకునం ప్రయాణాదికారితాకగరుడజంబుకాది సర్వావశ్యవ్యగమనవిధినిఋభికా
 స్త్రంకవితా- కవెర్భావశకవితాంభందోరూపేణ గద్యసద్యరూపేణచయభోవితార్థా
 భిలాషకతద్విగుంభనం - గానంసంగీతంతేషాంభణితి. సభాభాగనాదావిష్కరణంత

హ్యంపురాశేతైవనైష్ఠవాత్కగ్రంథవిశేషేచంద్రేషుంశ్రుతాస్త్రేణేతి- వికల్పా- స్తు
తినటనహాస్యేషు- స్తుతిస్తోత్రంనటనంనాట్యంహాస్యంపరేషుంహానశానుకూలహ్యపా
రకతేష్వహామచతురశ్చసమగ్ధానిపాతనాత్సాధుః తస్మాత్- రాజ్ఞాన్యనతీనాంమయ
ప్రీతిఃప్రేమాకథంశేనసకారేణభ- తి- స్యాత్- తత్ప్రీతిజన్యంఫలంచాస్మీతం- అతః
హేవశుపతేహేనర్వజ్ఞ- హేవ్రథితశ్రుతిప్రఖ్యాపిత హేవిభోనర్వత్వానక- వశం శుప్రా
యం- కోహమిత్యజానానం- మాం- కృపయాకరుణయా- పాలయరక్ష॥ ౫

టీ॥స్త్రుతౌ- మన్వాదిస్త్యులినమూచాముయంకున్న- తౌస్త్రే- తర్క-వ్యాకర
ణాదితాస్త్రములయంకున్న- వైద్యే- వైద్యతాస్త్రములయంకున్న- శకునకవితాగా
వళితౌ-శకున- ప్రయాణాదికాలములయంకుకాకగరుడజంబుకాదులయొక్కనవ్యా
పనశ్యగమనవిధిని-పేదతౌస్త్రముయొక్కొనున్న- కవితా-కవితత్వముయొక్కొనున్న-
గాన- సంగీతముయొక్కొనున్న- ఫణితౌ- వాక్కుయంకున్న- పురాణై- వైవనై
ష్ఠవాత్కకపురాణములయంకున్న- మంత్రివా- మంత్రితాస్త్రముయంకున్న- స్తుతిన
టనహాస్యేషు- స్తుతి-స్తోత్రముయంకున్న- నటన- నాట్యముయంకున్న- హాస్యేషు-
హాస్యముయంకున్న- అచతురశ్చ- అసమగ్ధుడను- తస్మాత్- అందువలనంబిన్ని- రా
జ్ఞాం- రాజులకు- మయి- నాయకు- ప్రీతిః- ప్రేమ- కథం- విప్రకారముగాను-
భవతి- అవుతున్నది- అతః- అందువల్లనుంబిన్ని- హేవశుపతే- ఓయినర్వమునకున్న
ప్రభువయినఈశ్వరుడా- హేవ్రథిత- ఓయిప్రసిద్ధుడవయినవాడా- వశం- వశస్వరూ
పుడయిన- మాం- నన్న- కృపయా- కరుణచేతను- పాలయ- రక్షించుమా॥ *

తా॥అనగానకలతౌస్త్రములను అభ్యసించిరాజులయొక్కవిశ్వాసమును సంపా
దించుకొని కుటుంబపోషణముచేసుకొనవలయునను తాత్పర్యములేదు శాస్త్రపరిజ్ఞా
నమునందు అసమగ్ధుడనయినందున రాజులకునాయంకు ప్రీతికలుగనేరదు నీకటాక్ష
మునెప్రార్థించుచున్నానుగాన దయచేతనంరక్షించుముయనిముఖ్యతాత్పర్యము॥ ౫

శ్లో॥ ఘటోవామృత్ప్వేషోవ్యుబరపితధూమైర్నిరచలః
పటోవాతంతుర్వాపరిహరతికింఘోరశేమనం । వృధాకంఠ
క్షోభంవహసితరసాతర్కవచసాపదాంభోజం శంభోర్భజ
పరమసౌఖ్యంప్రజసుధీః॥

అ॥ఏవంసంప్రార్థ్యకుర్యాత్సంబలేనసామాన్యశాస్త్రే ధావశానాంబుద్ధినివా
ర్యశివభజనంకుర్వీత్యననయతి ॥ వ్యా॥ సుధీః సేవోభనబుద్ధేఘటోవాకలశోవామృ
త్పదఃపుష్పి కారోఃపరమాణురపిధూమైఃస్పష్టార్థః అగ్నిః నహ్నిః అచలఃనర్వ

తఃపటోవాచ స్త్రంవాతంతుర్వామూత్రంథా విశ్వాంతాస్త్ర్యవ్యవక్రీయమాణాశ్చ
 బ్దాః- ఘోరశకునంఘోరః- కర్కశశ్చశూశకునః- యముశ్చశకునోఽశకుభాద్య
 ముజ్యేష్ఠమరఃతంపరిహరతికింధూరీకరోతికింవేదినద్యత్రవికల్పభః - తర్క-వచసా-
 యవాశ్చేన- వృథావ్యర్థం-కంఠక్షోభంకళశ్రమం- త్వంఽపహసిప్రాప్నోషి - శంభోః
 శంసుఖంభవత్యస్తాదితిశంభుః- తస్యపదాంభోజంఅంఘ్రికమలంభజసేవస్య - తరసా
 ర్పుతీవివగమసాఖ్యంమోక్షపాప్రాజ్యసౌఖ్యమును. ప్రజలభవన్తి॥

టీ॥ హేనుభీః- ఓయిమంచిబుద్ధిగలవాడా- ఘటోవా- కూడఅయినప్పటికిన్ని-
 మృత్పింఛోపి- మట్టిముద్దఅయినప్పటికిన్ని- అణురపి- పరమాణువయినప్పటికిన్ని- భూ-
 మిః- సౌగంధ్యవప్పటికిన్ని- అగ్నిః- అగ్నిహేమాత్రుడయినప్పటికిన్ని- అచలః- పర్వ-
 తమయినప్పటికిన్ని- వటోవా- వస్త్రమయినప్పటికిన్ని- తంతుర్వా- దారమయినప్ప-
 టికిన్ని- తర్కశాస్త్రమునందువ్యవహరింపబడియెనునివి- ఘోరశకునం - ఘోర-
 భయంకరుడైనట్టి- శకునం- యముచ్చి- పరిహరతికిం- పరిహరించుచున్నదాయే-
 మి- తర్క-వచసా- తర్కశాస్త్రవాక్కుచేతను- వృథా-వ్యర్థంగాను- కంఠక్షోభం-
 కళశ్రమమును- త్వం- నీవు- పహసి- వహించుచున్నావు- శంభోః- శివునియొక్క-
 పదాంభోజం- అంఘ్రికమలమును- భజ- సేవింపుచు- తరసా- శీఘ్రముగాను- పర-
 మసౌఖ్యం- మోక్షపాప్రాజ్యసౌఖ్యమును. ప్రజ- పొందుమా॥

తా॥ అనగా ఓయిమంచిబుద్ధిగలవాడా వృథాగాతర్క-వాక్కులచేతనుకంఠ-
 షోభముచేయగాఅవాక్కులయమబాధను విమశాంతిపొందించును పొందించినక-
 మగాన శివపాదభజనమునుసేయుమామోక్షమును బొందెదవని ముఖ్యతాత్పర్యము॥

శ్లో॥ మనస్తేపాదాబ్జై నివసతువచస్త్రోత్ర ఫణితౌకరశ్చ
 భ్యర్చాయాంశ్రుతిరపేకథాకర్ణనవిధౌ । తవధ్యానైబుద్ధిర్న
 యనయుగళంమూర్తివిభవే పరగ్రంథాన్కైర్వాపరమశివ
 జానెపరమభిః॥

అ॥ వివంబుద్ధిమనునీయమనఅదీనాంకరణానాంపరమశివతైంకర్య పరతాంత
 త్రైంకర్యావృహిరంగభూత గ్రంథావలోకనావహనవేన ప్రార్థయతేమనస్తే ఇతి॥
 వ్యా॥ సౌపరమశివతేతవపాదాబ్జై చరణాంభోజేమనః చిత్తనివసతువచః వాగింద్రి-
 యంస్తోత్రఫణితౌ మూయతే అగ్నేనేతీస్తోత్రం తావకగ్రంథః ఫణితౌతమచ్చూరణేనివ-
 సతుచిరంతిష్ఠతువాగింద్రియం శివస్తోత్రాభిలాషీభవత్పితృభిరాయః- కరఃసాస్తేం-
 ద్రియం అభ్యర్చాయాంత్యత్పుజావిధానేనివసతుహస్తేంద్రియంత్యదభ్యర్చనవరంభ

వత్సభ్యభిప్రాయః - చకారణాదుక్తమశివగుణగణలేఖనంనముచ్చయితే - శ్రుతిః శ్రోత్రేంద్రియం కథాకర్ణనవిధాచరిత్రశ్రవణవిధానే నివసతుశ్రోత్రేంద్రియంతవచరిత్రశ్రవణేవ్యాఖ్యాయితామితిభావః - బుద్ధిః సత్స్వయాత్త కాంతః కరణవృత్తిః ధ్యానేత్వద్విషయకప్రత్యయావృత్తానివసతుత్వామేవనదాధ్యాయత్వీతిభావః - నయనయుగళం నేత్రేంద్రియయుగ్లం ఏకస్యాపీంద్రియస్యయుగళత్వాభిధానం గౌరవాభిప్రాయేణ - మూర్తివిభవేతనుశోభాశివయోనివసతుదివ్యముగళవిగ్రహరూపంపశ్యత్వీత్యభిప్రాయః - ఉక్తరీత్యావట్టుకరణేషు వ్యాప్తీయనాణేషు - అత్యవరంభత ఉత్తరకాలంకైర్వాకరణైః - వాశబ్దప్రస్థావరగ్రంథాన్ - ఉక్తాద్భాద్యహిరంగభూతాన్ గ్రంథాన్ జాతజ్ఞాస్యామి - పర్తమానసామీప్యభిభవన్త్యర్థైః - ఉక్తకరణజాతంనదాత్వదేశకరణంభవత్పిఠిఘట్టార్థః॥ 2

టీ॥ పావరమశివ - ఓయిసాంబశివదా - నీయొక్క - సాదాబై - చరణక మలమందు - మనః - చిత్తము - నివసతు - ఉండుగాక - వచః - వాక్కు - స్తోత్రఫణి తా - స్తోత్ర - స్తుతీయొక్క - ఫణితా - వాక్కు - యందు - నివసతు - ఉండుగాక - కరణ - హస్తము - అభ్యర్థాయం - నీయొక్క - పూజయందు - నివసతు - ఉండుగాక - శ్రుతి రణి - శ్రవణమున్ను - కథాకర్ణనవిధా - కథా - నీకథలయొక్క - అకర్ణన - వివడంయొక్క - విధా - విధియందు - నివసతు - ఉండుగాక - బుద్ధి - బుద్ధి - తన - నీయొక్క - ధ్యాసే - ధ్యానముపేయడమందు - నివసతు - ఉండుగాక - నయనయుగళం - నయన - నేత్రములయొక్క - యుగళం - యుగ్లము - మూర్తివిభవే - మూర్తి - నీస్వరూపముయొక్క - విభవే - వైభవమందు - నివసతు - ఉండుగాక - అత్య - అందువల్లను చిన్ని - కైర్వా - ఏకారణములచేతనై నా - పరగ్రంథాన్ - పర - అతరములైన - గ్రంథాన్ - గ్రంథములను - జానె - గురైరుగుతున్నాను॥ *

తా॥ అనగా మనస్సుమొదలయిన ఆరుఇంద్రియములున్న అగువిధములనీవేవ జేయుచునుండగా వేరేమియొకగ్రంథార్థములనే యింద్రియములచేత దెలుసుకొంటుచున్నాను నామనస్సుమొదలగు అంతరింద్రియబహిరింద్రియములన్నియు నీవేవకక్కనుమియుండునేవ జేయకయుండుగాకయని ముఖ్యతాత్పర్యము॥ 2

శ్లో॥ యథాబుద్ధిగ్నృకౌరజతమితి కాచాత్తనిమణిర్జలేపై
ష్టేషీరంభవతిమృగత్వస్థాసుసలిలం । తథాశేవభ్రాంత్యా
భజతి భవదన్యం జడజసౌమహాదేవేశత్వాం మనసిచనమ
తావశుపతే॥

అ॥ కుచ్చజవై నవనాభీన్ద్రాకేవలమనవ్యంకుటాభజంతీత్యకలహ॥
 వ్యా॥ యథాబుద్ధిరితి ॥ హేమహాదేవాపరిచ్ఛన్నస్వత్రకాశరూపపాదశునతేనకలహౌ
 తాధిపతే - జడజనఃత్వస్వరూపమజానానోజనః - ఈశంనర్వనియంతారంత్యాం
 భవంతంకునసిహృదయేనమత్వామనసా అనవబుధ్యత్యభాః - వేదేనానవబుధ్యత
 చాభాః - భవదన్యంతనన్యంతథాతత్ప్రకారయాదేవజ్ఞతిభ్రాంత్యాభజతి సేవతే -
 అభిప్రాయాజ్ఞానస్యాభ్యాసేపి తుత్వాదితిభావః - కింప్రకారాభ్రాంతిరీత్యకలహ॥ శు
 క్తౌమాత్మకౌత్వాభారభూతేనాముద్రికవస్తువిశేషయథా - యత్ప్రకారారజ
 తమిమిగున్వన్నమితిబుద్ధిజ్ఞానంభవతి - కాచాత్తనిరత్నాభాసేనుదేవత్వప్రకాశమానత్వ
 ద్రుతిలాభామిత్యభాః - మణిరితిమాణిక్యమితిబుద్ధిః - పైష్ఠేసిద్ధవికారజలేఉదకేక్షీరమి
 తిమధ్ధమితిబుద్ధిః - మృగశృష్టసుమరుకురీచికాసునలిలమితిజ - మితిబుద్ధిః - యథాయత్న
 కారాతత్ప్రకారయాభ్రాంత్యేత్యన్వయః॥

•౧౩॥ హేమహాదేవ - ఓంఅపరిచ్ఛన్నస్వత్రకాశరూపుడా - హేమహాదేవ
 ఓంనకలభూతనాధుడవై నకుశ్వరుడా - జడజనః - నీవ్వరూపమునతేసులుకొననేర
 నిరూధతమయ్యదు ఈశం - సకలమునకున్నద్రభువై నటువంటి - త్యాం - నిన్ను -
 మరే - పృథ్వీయమందు - నమత్వా - తెలుసుకొనక - భవదన్యం - భవత్ - నీకంటెను -
 అన్య - వేరేదేవమును - తథా - ఆప్రకారముగాను - దేవభ్రాంత్యా - దేవ - జేయ
 దినియెను - భ్రాంత్యా - భ్రాంతిచేతను - భజతి - సేవించుచున్నానో - యథా - ఏప్ర
 కారముగాను - శుక్తౌ - ముత్యపుష్పయందు - రజత - వెండియను - బుద్ధిః - జ్ఞానం
 భవతి - అవతుచున్నదో - కాచాత్తని - గాజురాయియందు - మణిరితి - నద్రక్షుము
 లని - బుద్ధిః - జ్ఞానము - భవతి - అవతున్నదో - పైష్ఠే - పిండికలిపిన - జల - వుద
 కమయిందు - క్షీరమితి - పాలుఅని - బుద్ధిః - జ్ఞానము - భవతి - అవతున్నదో - మృగ
 తిస్థాయి - యండమాత్రలయందు - సలిమితి - జలముఅని - బుద్ధిః - జ్ఞానము - భవతి -
 అంచున్నదో - తథా - ఆప్రకారము॥

తా॥ అనగా మూర్ఖుడై నజనుడు అభిలలోకములకుకర్తవ్యగాను నున్న
 వేదములచేతను దెలియజాలనివాడవుగానున్న నిన్నుదెలుసుకొనజాలకనీకంటెనన్య
 యేమనుగొలుచుచున్నాడ అదియట్లన్న ముత్యపుష్పయందు వెండియనుబుద్ధియుగా
 జూరాయియందు మణియనుబుద్ధియుండికలిపినక్షీరయందుపాలనుబుద్ధియుండమా
 త్తలయందునీళ్లనుబుద్ధియునెటువలెభ్రాంతిచేయుదునోనటువలెననిముఖ్యతార్థము॥

శ్లో॥ గభీరకాసారైః తివిజనఘోరవిపిసేచితాలైః తేచభృ
మతికుసుమాగ్ధాః డమతిః | సమర్పకంచేతస్సరసిజముమా
నాధభవతేసుఖేనావస్థాతుంజనభానజానాతికిమహేళా॥

అ॥ యేనకేనాప్యపాదేనభవత్ప్రసాదస్పంపాదనీయ ఇత్కుర్వంతత్రసు
లభిషిషాయఃకఇతితత్రాహ॥ వ్యా॥ గభీరఇతి ॥ గభీరలగాధ - కాసారైఃసరసి-
విజనజనరహితేఘోరవిపిసేఘోరన్యాభ్యాదిభిర్భయంకరవిపినైలరణ్యవిశాలైవిస్తీణా-
నైలైవర్త్యచడజమతిః అనుభూపాయజ్ఞకుసుమార్థంకుసుమంపుష్పంలగ్ధః ప్రయోజ-
నంయస్త్రిన్ద్రగ్జితద్యధాభవతితథా- భృకుతినంచరతిహేడయానాధపాద్యతీవతేపి
వంసంబోధనంసశక్తికంమహాదేవముపాసనీయమితిద్యోతయతి - ఏకంఏకత్వసభ్యా
కంచేతస్సరసిజంచేత ఏవసరసిజంకర్తవ్యంసన్యపుష్పవగ్భృకుత్యాక్రయనంపాదనక్షేశ
భవతీతిభావఃభవతేతుభ్యంసమర్పకాయజనః - ఇహఏకత్రలకస్థాతుంనిశ్చలాభ
వితుంసజానాతినబుద్ధ్యతి- కిమహేళాకమేతదాశ్చర్యకరమిత్వధా- యఃభిశ్రావ్యఫల
కబహుశేశ భృకుతా దేవయానుభుకరబహుఫలైకదేశకస్థానాజ్ఞానమాశ్చ ర్యం
జనయతీతిభా-ః॥

టీ॥ గభీర- లోత్రేనట్టి- కాసార- మసగుయందున్న- విజన- విజనర
హితమై నట్టి- ఘోరవిపినె- ఘోర- వ్యాభ్యాదులచేతభయంకరమైన- విపినె-అర
ణ్యముయందున్న- విశాల- విస్తీర్ణమైన- తేలేచ- పర్వతముయందున్న-జడమతిః-
జడమూఢమైన- మతిః- బుద్ధిగలవాడు- కుసుమార్థంయధాతథా- పుష్ప ప్రయోజన
ముకలుగునట్లుగాను- భృకుత- తిగుగుచున్నాను- హేడయానాధ- ఏయపాద్యతీదే
వితివతివై నశిశ్మరుడా-ఏకం- ఒకమైనటువంటి-చేతస్సరసిజం- చేతః-మనస్సనియెడు-
సరసిజం- వద్దమును- భవతే- నీకొఱకు- సమర్పక- నమర్పించి-ఇహ-ఇచ్చటను-అవ
స్థాతుంనిశ్చలుడగానుండుకొరకు-సజానాతి-గురైరకమ-కిమహేళ-ఏమిటిశ్చర్యము॥

తా॥ అనగామనస్సుడు పర్వతములు అరణ్యములు మొదలగుయేకకదే
శములయందు పుష్పప్రయోజనంబుగలుగునట్లుగాను సంచరించుచున్నాడుతనమ
నేకమలమును ఈశ్వరార్పణంబుజేసిపూజింపనెరుగడలెల్ల ప్రయోజనంబుగనునట్లు
బహుదేశసంచారముచేయడమున్నుసుఖకరమైనబహుఫలకారియైన ఏకదేశమందు
యండుకపోవడము మిక్కిలియీశ్చర్యముగానదనిచి త్తమునయీశ్వరపాదారవింద
ములయందునునిచియొకచోటనుండెనేనికైవల్యంబుగలదనిముఖ్యతాత్పర్యము॥

శ్లో॥ నరత్వందేవత్వంనగవనమృగత్వంమశకతా పక్ష్యం
కీటత్వంధవతువిహగత్వాదిజననం | సదాత్వత్వాదాబ్జస్తర

జవరమానందలహరీ విహారాసక్తంచెడ్డదయమిహకింతె
నవపుషా॥ ౧౦

అ॥ ప్రారబ్ధవశేనతరతమభావావస్థానిబహునిజన్మాని భవిష్యంతితత్రచే
తస్యచుర్వణంకథం ఘటిష్యత ఇత్యాశంక్యతత్రాపితత్వాదాబ్జస్తగణం ప్రాగ్ధయతే॥
హ్య॥ నరత్వమితి॥ విహారాద్విజననంప్రారబ్ధకర్తృభవతు. అస్తుతదాయత్తంనరత్వా
దికమిమమాస్తునరత్వంనరభావః- దేవత్వాదీనాంపదానామప్యేవమేవాగ్ధ్యః- హృద
యంమమచిత్తమహనరాదిభావేషు- నదానర్వదాత్వత్వాదాబ్జస్తగణపరమానందలహ
రీవిహారానక్తం- త్వత్వాదాబ్జస్తగణమేవపరమానందః- జన్యజనకయోరభేదవివక్ష
యాస్తగణస్యానందత్వరూపణంతస్యలహరీ- ఆనందస్ఫూర్తిసాంతత్వంతత్రవిహారఃత్ర
వేశకి- తస్మిన్నానక్తంభవతు. ఏవంచేతైనతేనవపుషాకింకిమపి-నవిహస్యేతఇతిభావః॥

టీ॥ నరత్వం- మనుష్యభావమున్ను- దేవత్వం- దేవభావమున్ను- నగపన
మృగత్వం- నగ-పర్వతభావమున్ను- ఐన- అరణ్యభావమున్ను- మృగత్వం- మృగభావ
మున్ను- మశకతా- మశకభావమున్ను- షళ్యత్వం- గౌరభావమున్ను- కీటత్వం- కీట
భావమున్ను- విహారత్వం- షట్విభావమున్ను- మొదలయిన- జననం- పుట్టడము- మమ-
నాకు- భవతు- పూర్వజన్మకర్మాభీనమువల్లవపుగాక- మె- నాయొక్క- హృదయం-
మనస్సు- ఇహయోహూర్వోక్తనరాదిభావములయందు- నదా- ఎల్లప్పుడున్న- త్వత్వా
దాబ్జస్తగణపరమానందలహరీవిహారానక్తం- త్వత్- నీయొక్క- పాదాబ్జ- పాదక
మలములయొక్క- స్తగణ- స్తగిరిపడమనియె- పరమ- మిక్కిలిశ్రేష్ఠమైన- ఆనంద-
సంతోషముయొక్క- లహరీ- ప్రవాహముయొక్క- విహార- విహరించడమందు-
ఆనక్తం- ఆనక్తికలిగినది- భవతు. అపుగాక- యేవంచేత్- యేవం- యోప్రకారము-
చేత్- అయినట్లులాయనా- లేన- ఆవపుషా- శరీరముచేత-కిం- యేమిప్రయోజనము॥

తా॥ అనగా పక్ష్యేరితిర్యగ్యోనిజన్మములుయేమిమనుష్యాదిజన్మములు
యేమిపూర్వజన్మమునందుచేయబడ్డపాపపుణ్యకర్మాభీనమువల్లనంభవించుచున్నవి
యేజన్మమందైనప్పటికిన్నిచరణారవిందధ్యానబ్రహ్మనందముయొక్క ప్రవాహము
నందుమునిగియుండెనేని- యాపుట్టకలవలననేమిఎల్లప్పుడునీశ్వరపాదారవిందధ్యాన
ముగలవాడుభవ్యుడు అని ముఖ్యతాత్పర్యము॥ ౧౦

శ్లో॥ చటుర్వాగేహివాయుతిరపిజటివాతదితరోసరోవాయః
కశ్చిద్భవభవభవకింతేనభవత్ప్రియదీయంహృత్పద్మయదిభవ
దధీనంసశువలేతదీయస్త్వంశంభోభవసిభవభారంపవహసి॥

ఆ || ఉచ్ఛస్థితజన్మభిస్త్వేష్టవిఘ్నతముత్తైస్త్వదయస్యశివాభీనతామం
తరేణతత్తదాశ్రమభర్తప్రాప్త్యాపిభలాభావమాహావ్యా|| వటుర్యేతి||వటుర్వాబ్రహ్మ
శారీవాగేహివాగృహస్థోవా- యతితపఃసన్యాసీవా - జటీవాజటాధారీవా- తదితరః
తదన్యఃయఃకశ్చిద్వానరః- మర్త్యభివత్తుభూయాత్ - తేనకారణేనహేళవశంభో
కింకీదృశంకార్యంభవతినకిమపీత్యర్థః - హేళవశునతేనకలభాతాభినాయకయదీయం
యత్సంబంధి- హృత్పద్మంహృదయకమలంభవదభీనంయదిత్యన్వాప్తిసంజేతే తదీ
యఃతత్సంబంధీత్యంభవాకాభవనీతిసి - హేళంభోత్వంభవభారంధనఃసారభారంభవ
హనీధారయసి- బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమచతుష్టయైఃజనత్యయ్యగ్నితమనాప్యేత్తస్ఫలం
లభతే- నోచేన్నేత్యర్థః- యఃపుమాభివ్రతంత్పదభీనకరోతితస్యచతుర్వ్యగ్గళంకరత
లామలకమితచ- భవభారమిత్యనేనజననమరణప్రవాహారాహార్యః భవతీతిచమిత్యం॥

టీ || వటుర్వా - బ్రహ్మచారిఅయినసేమి - గేహీవా - గృహస్థులు - న
సేమి- యతిరపి- సన్యాసి అయినసేమి- జటీవా- జడదారిలు - తదితరః-
అచెప్పబడినవారలకుచేరైన- యవడైనసేమి - కశ్చిత్ హ- ఒకానొకడైనపురుషు
డు- భవతు- అవుగాక- తేన- ఆకారణముచేతను- హేళవ- ఓయి శంఖుదా- కిం-
చిమి- భవత్ప్రతిభత్రానున్నది - హేళవశునతే- ఓయి నకలభాతము- తున్న- నాయకు
డవైన ఈశ్వరుడా- యదీయంభవన్మృంశమైన- హృత్పద్మం- హృదయకమలము-భవ
దభీనంయది- నీస్వాభీనమైనట్టులాయనా- తదీయః- అనంబంధుడవైనవాడగు-త్వం-
నీపు- భవసి- అవుతున్నావు- హేళంభో- ఓయి సుఖకరుడవైన- ఈశ్వరుడా- త్వం-
నీపు- భవభారం- వానినంసారభారమునున్న- వహిసి-వహించుచున్నావు॥ *

తా || ఆనగా బ్రహ్మచారి గృహస్థు సన్యాసి వానప్రస్థులసియెడునీనాలు
గు అశ్రమముల యందునుండెడు వారలలో నెవ్వడాయసేమి ఈయాశ్రమములవ
ల్లసేమికార్యములున్నది భూతాధిపతీనైననీయండు ఎవనియొక్కమనస్సనుమర్పించు
డునో వానికినిపుస్వాభీనుడవైనయందుడడమేగాక వానియొక్కనంసారమునున్నభరిం
పుచునున్నావని ముఖ్యతాత్పర్యము॥ ౧౧

శ్లో || గుహాయాం గేహీవా బహిరపివ నేవాద్రి శిఖరైశ్చలే
వావహ్నో వావసతువనతైః కింవదఫలం | సతాయస్యై
వాంతః కరణమపిశంభోతవపదేస్థితంచేద్యోగో సౌనచవర
మయోగీభవనుభే॥ ౧౨

అ॥ ఏవమాశ్రమచతుష్టయశివభక్త్యాశ్శివభక్తేరేవై శిష్ట్యముక్త్యాశ్చైవ
హాగ్నిజలవాసాదిభ్యః శివపదారవిందార్పితస్త్రిలాంతఃకరణవ్యవై శిష్ట్యం సంపాదయ
న్మాహ॥ వ్యా॥ గుహాయామితి॥ గుహాయాంగిరిగవ్యారే పీవానద్వ నివాసాహివా
హ్యప్రదేశేపివ సేవాఅరణ్యేవా అద్రిశిఖరే వర్షతాగ్రవాజలేవాసలిలేవావంశశ్చావా
పంచాగ్నిమధ్యేపాయఃపురుషవసతువాసఃకరోతు - వసతేనివాసాత్ కింఫలంకింప్ర
యోజనం - త్వం. ఇదం-వసథః. అంతఃకరణమః- యస్యపురుషస్యాంతరింద్రియం
పూర్వోక్తస్థానవానయంతంతపి హేశంభో నదానర్వదాతవతే - వదేచరణారవింద
ఏవస్థితంచేత్ - అసాఅయమేవయోగః - శివయోగః - సచసదారవిందేనహితాం
తః కరణః జనః సరమయోగి - నిర్వికల్పసమాధీయానద- సవితపురుషఃసుఖీ- ప
రమానందభాగ్యవతీతీతేనః॥

౧౨

టీ॥ గుహాయాం - శ్చశగుహాయందై నష్టటికిన్ని - శాహివా- గృహాయం
దై నష్టటికిన్ని - బహు - బాహ్యప్రదేశమందై నష్టటికిన్ని - వసేవా - ఆరణ్యమం
దై నష్టటికిన్ని - అద్రిశిఖరే. అద్రి- పర్వతముయొక్క - శిఖరే- శిఖరమందై నష్టటి
కిన్ని - జలేవా - ఉదయమందై నష్టటికిన్ని - వశశ్చావా - అగ్నియందై నష్టటికిన్ని-
యః- ఏపురుష- వసతు- వాసంచేసియం కుగాక- వసతేః - వాసంచేయడము
వల్లను- చిన్ని- కింఫలం- విమిప్రయోజనము- ఇదం- ఈప్రయోజనమును- వద చెప్పును-
అంతఃకరణమపి- అంతరింద్రియమయినష్టటికిన్ని- హేశంభో- ఓగుసుఖిరుదవైన
ఈశ్వరుడా- నదా- విల్లస్పృశన్ను- తవ- నీయొక్క- పదే- చరణమందు - స్థితంచే
త్ - ఉన్నట్టాయనా- అసా- ఇది- యోగః- శివయోగము- సచ- అనీపదారవింద
మందుపుంచబడిన-అంతఃకరణములగుపురుషుడో- యోగీ-నిర్వికల్పసమాధీగలయోగి-
సద- ఆపురుషునన్ను- సుఖీ- పరమానందముగలవాడున్ను- అర్చతున్నాః॥ *

తా॥ అనగా కొండగుహలయందును నుండి ఏమి వందాగ్ని మధ్యమందుండి ఏమి
ఆరణ్యమందుండి ఏమి వర్షతశిఖరమందుండి ఏమి ఏపురుషుడు తవస్సుజేసిన సేమిఫలం
బుగలదు మీరు చెప్పండి ఏపురుషునియొక్క వసనస్స ఓయి ఈశ్వరుడా విల్లస్పృశ
మీ చరణారవిందములయందు నిలిచియున్నదో అదేయోగము వాడే మహాయోగిన్ని
సుభవంతం నన్ను నిమిత్తతార్పర్యము॥

౧౩

శ్లో॥ అసారేనంసారేనిజభజనదూరేజడధియా | భ్రమంతం
మామంధంపరమకృపయాపాతుముచితం | మదన్యగోదీనస్త
వకృపణరత్యైతినిపుణః | త్వదన్యగోవామేత్రిజగతిశరణ్యః
పశుపతే॥

అ॥ అనీద్యశస్యమమజ్ఞానప్రదానేనరక్షణవిధానంతవయ్యక్తమిత్యాహ అసా
 రణతీ॥ వ్యా॥ హేపశువతేఆత్మానజ్ఞఃరిపాలక - అజడ హజడదేహాదిభిన్నతత వివరకు
 పరాత్పరిత్వేనప్రసిద్ధః - అసారెనవిచిత్రతేసారస్సఖివిశేషాయస్త్రితథోక్తై - నిజభజన
 దూరనిజస్యస్వస్వరూపస్య పరమేశ్వరస్య భజనమమనంధామం దూరంవిప్రకృష్టంయ
 స్త్రితౌతస్త్రితౌనంసారెనమ్యకృతవిషయాననుధావత్యస్త్రిత్తితిసంసారఃతస్త్రితౌభ్రమం
 తంసారమతాభ్రమేణచరంతం - సారవతాభ్రమఃకుతశ్చత్యక్రాహం. అంధం - ఆత్మా
 నాత్మవివేకహూన్యం బుంకృయకరుణయా - ధియావిచిత్రస్వరూపజ్ఞానప్రదానేన పా
 తుంరక్షితునేముచితంయ్యక్తం అజ్ఞాతనిజస్వరూపంయం ప్రాప్తాత్మలాభంకుర్వతిభా
 వఃసంసారతత్త్వరజేనమయాతాపాన్నివర్తనీయః స్వదస్యేనంతిబహవః - తన్నివర్త
 కాశ్చమదన్యేనంతిమన్నిర్భంభేనతవకింఫలమితిచేతత్రాహ - దీనః సంసారతావత
 స్తః - కుత్మతః అన్యః తాపాన్నివర్తనీయస్తవకౌస్తిమాద్యశోనకౌషాద్వాదితి
 భావః - కృతణరక్షేదినిపుణఃకృపణః - ఆత్మానభిజ్ఞఃతద్రక్షయేం - తగజ్ఞాననివ
 ర్తనేఅతినిపుణఃఅతివచకుః - మే - మమశరణ్యఃరక్షణార్హఃఅత్రజగత్సత్త్రితౌలో
 కేత్వదన్యఃత్వతోభిన్నఃకౌహస్తి॥

౧౩

టీ॥ సావశు ౨౯ - ఓయినకలభూతములకున్నఅభివతివై నయీశ్వరుడా - పే
 జడ. ఓయినపరాత్పరుడవాటవలనప్రసిద్ధుడవై నవాడా - అసారె - సారరహితమైన
 త్రిస్త్రి - నిజభజనదూర - నిజ - స్వస్వరూపుడైన పరమేశ్వరునిముక్త - భజన - భజన
 ము - నేయమే - గురే - గురముగాకలిగినట్టి - సంసారె - సంసారమందు - భ్రమం
 తం - తిరుగుతున్నట్టి - అంధం - ఆత్మా నాత్మవివేకహూన్యడైనట్టి - మం - నన్ను -
 పరమకృపయ - మిక్కిలిదయతోకూర్చకొన్నట్టి - ధియా - బుద్ధిచేతన - పాతుం -
 రక్షించెడికొని - రక్షితం - య్యక్తము - దీనః - సంసారతావతపుడైన - దీనుడు -
 మదన్యః - మఱ - నాకంటె - అన్యః - ఇరువురు - తవ - నీకు - ఈ - ఎవడు - కృపా
 రక్షేతినిపుణః - కృపణ - దీనులముక్త - రక్ష - సంరక్షించడమందు - అతినిపుణః - మి
 క్కిలివస్తువుడైనవాడు - త్వదన్యః - త్వత్ - నీకంటెను - అన్యః - మరియొకడు - మే -
 నాకు - బ్రజగతి-ముల్లాకములయందున్న - శరణ్యః-రక్షించతగినవాడు - ఈ - ఎవడు॥

తా ॥ అనగాసారరహితమైన సంసారమందు మునిగియున్న నాకంటె న
 న్యుడుయెవడు నీకు రక్షించతగినవాడు దీనులను సంరక్షించువాడవైన నీకంటె
 నితరుడుయెవడు నాకు యీముల్లాకములయందు రక్షించతగినవాడు పున్నాడు
 గాన నన్నురక్షించడముయొక్కమగ్ని ముఖ్యతార్థ్యము॥

౧౩

శ్లో || ప్రభు స్త్వందీనానాం ఖలుపరమబంధుః పశుపతే ప్రముఖో హంతే మామపి ముతబంధుత్వమనయోః | త్వయై వక్షం తవ్యాశ్శివమదపరాధాశ్చ సకలాః | ప్రయత్నా త్కర్తవ్యం మదవనమియంబంధునరణి || ౧౪

అ|| శ్రుత్యాదుల్లం ఘనరూపేణ పరాజ్ఞాంభంగనాపరాధినంతాస్యంకథం రక్షయమహమితి చేర్చుంధుత్వాత్తమాపరాధస్సోభన్యైతి సదృశంబంధుతాపముపపాదయతి || వ్యా|| ప్రభు స్త్వమితి || పాపశుపతే శ్వంప్రభుః దీనభానిననివర్తనసమర్థః - అశపివదీనానాం పరమబంధుః ఖలు అవస్థివర్తకః - ఖల్వితప్రసిద్ధా - శూన్యదీనానామహంప్రముఖ్యః అగ్రగణ్యః పివంచనతి - అనయోరావయోరనిబంధుత్వకు స్త్రీతిశ్చిముత - వక్తవ్యంకిం హేళిః ఆనందరూపసకలాశ్చ త్వమదపరాధాః అజ్ఞాః లింఘనరూపాణి త్వదనిష్ఠా చరణాన్యాంగాని త్కంతవ్యాః క్షమితుంయోగ్యాః - మదవనం మద్రక్షణంప్రయత్నాదుద్యమరూపమనోబ్యాపారాత్కర్తవ్యం కర్తుంయోగ్యం - ఇయం ఇయమేవబంధునరణిః బంధునాంపంథాః - అతోబంధుత్వాదేతోః - మదపరాధంనర్వం సోధ్యాత్వయా హంసంరక్షణీయఇతిభావః || ౧౪

టీ|| పాపశుపతే - ఓయియీశ్వరుడా - శ్వం - నీవు - ప్రభుః - దీనభావ నివర్తనశక్తుగర్భదృగనుకనే - దీనానాం - దీనులకు - పరమబంధుః ఖలు - పరమ - మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయిన - బంధుః ఖలు - బాంధవుడవుగదా - శేషం - ఆదీనులలోపలను - అహం - నేను - ప్రముఖ్యః - మొదటివాడను - అవయోః - మనకు - బంధుత్వం - బంధుభావము - క్షిముత - వేరే చెప్పవలసినదియేమి - హేళి - ఓయి అనందరూపుడనైన యీశ్వరుడా - సకలాః - సమస్తములైనవట్టి - మదపరాధాః - మన - నాయొక్క - అపరాధాః - అపరాధములు - త్వయై వ - నీచేతనే - త్కంతవ్యాః - ఓర్చదగినవి - మదవనం - మత్ - నాయొక్క - అవనం - రక్షణము - ప్రయత్నాత్ - యత్నంవల్ల మంచి - కర్తవ్యం - చేయకగది - ఇయం - ఇది - బంధునరణిః - బంధు - బాంధవులయొక్క - సరణిః - చుగ్గము || *

తా|| అనగా యోగీశ్వరుడా నీవు దీనులమరక్షించేవాడవునుక వారలకు పరమబంధుడవు నేను దీనులలోపల మొదటివాడనైన నందున మనవుభయాలకు బాంధవ్యము వేరే చెప్పకోవలసినదిలేదునుక నాయొక్క అపరాధములను మన్నించి నన్ను రక్షించవలయు యిది బంధుభార్యమని ముఖ్యతాపర్యము || ౧౪

శ్లో || ఉపేయోమోచేత్కిన్న హరసిభవభాన్యనవిముఖాం దురాశాభూయిషాంబిధిలిపిమశక్తోయదిభవాత్ | శిరస్త

దైవధాత్రంననఖలుసుప్త త్తపశుపతేకథంవానిర్యత్నంకర
నఖముఖేనైవలులితం॥ ౧౫

అ॥ నన్వీక్షాత్తుర్వరస్యోపేక్షాశాంశ క్వరత్పరిహారాయాహ॥ వ్యా॥ ఉపేక్షేతి॥
శాశఖాతేజుదవనేతపూపేక్షాశాంతితి॥ పట - ఏవంనోచేత్ - కురాశాభూయిష్ఠం
కుష్టేనువిషయేను అశా ఇచ్ఛాతయూభూయిష్ఠాంతప్రమరాంతదభివ్యంజిక మితి
భావః - అతఏవభవద్భావవిముఖంభవతోధ్యానవిజ్ఞాతీయప్రత్యయూనంభరితనజా
తీయప్రత్యయప్రవాహాఃతస్మాద్విముఖాంతదనభివ్యంజికామితిభావః - విధిలిపింబ్రహ్మ
గతిలిపింబేభూరూపాలలాటలిపింకిమితిసహగనినమూర్ఖయన్త్రాహమకర్తృత్వతి - గు
డిబ్రూయతేభవాత్తత్ప్రసిద్ధం - ననఖలునఖేనలితుంభేత్తుంకూగ్యంనఖలు - తన్న
భవతీతననఖలు - తత్ప్రస్తుతయిత్యత్రాహ - సుప్తత్తంసుతరాంసప్తతిమర్ద్యధస్థితిమ
నోవైధాత్రవిధాత్యనంభరికః సంవముత్తమాంకనిర్యత్నం యథాభంభరిత
త్యయూకరనగ్నుఖేనైవహస్తభాగ్రేజైవకథంబలులితం - కేనద్రకరేణభిన్నం
నర్వకర్తృవసకథత్వాన్తసాపేక్షాశరహణీయేతిభావఃవాఖ్యైప్రత్యే॥ ౧౬

టీ॥ శాశఖావః - ఓంసంబలిపుడా - మిదవనే - నన్నరక్షించడమందు - తప -
నీవు - ఉపేక్ష - ఉపేక్ష - నోచేత్ - లేనట్టాయెనా కురాశాభూయిష్ఠం - కురాశా -
కుష్టవిషయములయందలియచ్చచేతను - భూయిష్ఠ - మిక్కిలివిస్తారమయినదిగ
నుకనే - భవద్భావవిముఖాం - భవత్ - నీయొక్క - ధ్యాన - స్వముచేయడము
లనుబోసి - విముఖం - మల్లినటువ - లి - వి - వి - బ్రహ్మచేపునియొక్క - లి
పిం - వ్రాతను - వి - ఎందుకు - నిహరి - ముద్రా - క్షోయది - అశ
త్తుడనై నట్టాయెనా - భవాత్ - నీ - ననఖలు - గోటిలోగిల్లినశక్యమయినటు
వంటిన్ని - తత్ - ఆప్రసిద్ధమగునటువంటిన్ని - సుప్తత్తం - మిక్కిలి - ధృఢస్థితినిపొ
దినటువంటిన్ని - దైధాత్రం - బ్రహ్మసంబంధమైనటువంటి - శిరః - సంవము
రస్సు - నిర్యత్నం - యథాభావా - యత్నంకలగనట్లుగాను - కరనఖముఖేనైవ -
కర - హస్తముయొక్క - నఖ-గోటియొక్క - ముఖేనైవ - కొనచేతనే - కథంబా -
యెట్లుగాను - లులితం - గిల్లివేయబడ్డది॥ *

తా॥ అనగా పైసంబలిపుడా నన్నరక్షించడమందు నీవుచేయలేనట్ట
యాయెనా కురాశాభూయిష్ఠమయిన నానునటియందలి బ్రహ్మవ్రాతను యేలపో
గొట్టపు సామర్థ్యములేదంటియాయెనా నీచేత ఆప్రసిద్ధమయినట్టిన్ని గొట్టిలోగిల్ల
నశక్యమయినట్టిన్ని అతిధృఢస్థితిగిలినట్టిన్ని బ్రహ్మసంబంధమయినట్టివంచదుశిరస్సు

తేలికానగొటితేత వెట్టుగిల్లుచియె గాన నెల్లకార్యములకునీవేనమధుండునై సంకున నన్నరక్షింపవలయుననిముఖతాత్పర్యము॥ ౧౫

శ్లో॥ విరిందిదీక్షాఘాతాయుభావతు భవతాతత్పరశిరశ్శతమ్
స్కంసంరక్ష్యంసఖలుభవిదై న్యంలిఖితవాక్ విచారఃకోవా
మాంవిశదక్ష్మప్రయాపాతి శివలేకటాక్షవ్యాపారస్సవ్యయమ
పిచదీనావనవరః॥ ౧౬

అ॥ భక్తవ్యధీనసంరక్షణతత్పరమశివకటాక్షవిషయతాయాస్సంపాదనేన
పరమోపకారకేదై న్యలేఖనే అధికృతస్యబ్రహ్మణఃపంచమశిరశ్చేదన ప్రసక్తతదస్యశి
రశ్శతమ్కృచ్చేదనాకరణంతత్ప్రయక్తదీక్షాఘాతస్సంప్రదాధాయతే॥వాక్॥వదన్త
స్యతూన్యదశేనదై న్యతేభనస్యవిచారపాతుత్పాద్యక్తోపకరకత్వంకభమితిచెడు తరదత
నతద్విశదీకరోతి॥ ౧౭౦౬౦౭౦౮॥ పేవిశవనిర్మలస్వరూపశివ- ఆనందరూప - విరించిః
విధాతాదీక్షాఘాతః దీక్షాజీవిభవతు అస్తుభవతాత్వయాతత్పరశిరశ్శతమ్కంఠ
స్తాత్సంపంచమశిరసాన్యత్ శిరసాంచతుష్కంసంరక్ష్యం- పంచమశిరఃస్తా న్నద్విదన్త
తేతిభావః - ప్రార్థనాతుల్యతీతే తత్రాహ - సః బ్రహ్మభువిభూలోకేదై న్యందీనభా
వంభివవాక్ఖలులలాటేలిలేఖ- ఖల్వితిప్రసీద్ధా - యస్తాదేవంతస్తాత్పరకా
నాయుక్తేతిభావః - తద్దై న్య లేఖనస్యతన్మంగళప్రార్థనాపేతుత్వంకభమితిచెదన్త
దీక్షావనవరః తేతవకటాక్షవ్యాపారః మాంపాతిరక్షతితస్తాన్మంగళప్రార్థనాపేతు
త్వమితిభావః - పంచదశతదై న్యలేఖనవిచారపేతుత్వమితివాగ్దీక్షా పేతుత్వాది
తిభావః త్వమివతవకటాక్షవ్యాపారోపిన్వయమపిహం పాతితిహింసః తై న్యలేఖన
ప్రయక్తవిచారోనకర్తవ్యఇతిభావః॥ ౧౮

టీ॥పే విశవ- ఓమునిర్మలస్వరూపుడవయినశివుడా విరించిః బ్రహ్మదేవుడు-
దీక్షాఘాతః- దీక్షాఘాతైనఅయుష్యుగలవాడు- భవతు- అయిగాక- భవతా - నీచే
తను- తత్పరశిరశ్శతమ్కంఠ- తల్- ఆపంచమశిరస్సుకంటెను- పర- వేదైన- శిరః-
శిరస్సులయొక్క- చతుష్కంఠ- నాలుగు- సంరక్ష్యం- రక్షించుతగినది- సః - ఆబ్ర
హ్మదేవుడు- భువి- భూలోకమందు- దై న్యం - దీనభావమును - లిఖితవాక్ఖలు-
వ్రాశినవాడాయనుగదా- దీక్షావనవరః- దీన- దీనులయొక్క- అవన- రక్షించడమం
దు- పక్ష- ఆసక్తమయినటువంటి- తే- నీయొక్క- కటాక్షవ్యాపారః- కటాక్ష- కీ
గంటిమాపులయొక్క- వ్యాపారః- వ్యాపారము- స్వయమపి- తానున్న- మాం- నన్ను
రక్షతి- రక్షించుచున్నది- విచారః- విచారము- కోవా- యేమియన్నది॥ *

తా|| అనగా యితివృత్తా బ్రహ్మచేపుడు దీర్ఘాయుష్షుంతుడవుగాక నీచెగిల్లివేయబడినపంచమశిరస్సుకుంటెభిన్నములైన నాలుగుశిరస్సులురక్షింపతగ్గది అనియీలాగునప్రకాశనచేయడమునకు 'కారణమేమన్నను యాబ్రహ్మదీనభావమును జనుననుచుటవ్రాయుచున్నాడుగదా' నీకటాక్షవ్యాపారముదీనసంగక్షణముచేయడమందు మిక్కిలి యానక్రమయినదిగనుక దీనుడనయిన నన్ను సంరక్షణ చేయుచునున్నది అటుగాకపోయినట్లుటాయనా దీనభావమునువ్రాయువారలు లేకపోవుటవలన దీనులు లేకపోవుచున్నారు దీనరక్షణానక్రమయిన నీకటాక్షవ్యాపారమునకు 'కార్యములు కలుగజేరడుగాన బ్రహ్మదీర్ఘాయుష్షుంతుడు' గావలయునని ప్రార్థింపుచున్నాను విమిచారమనిముఖ్యతాత్పర్యము ||

౧౬

శ్లో|| ఫలాద్యావుణ్యానాం మయికరుణయా వాత్సయీభిః ప్రసన్నేఽపి స్యామిక్ భవదమలపాదాబ్జయుగళం | కథంపశ్యేయం మాంస్తగయ తి నఘస్సగ్రభమజుషాం నిలింపా నాం శ్రేణిర్నిజకనకమాణిక్యమకుటైః ||

౧౭

అ|| త్వత్కటాక్షపతనమాభిముఖ్యేన వినాత్వత్పాదారవిందదర్శనం సమపిప్యతే తచ్చదర్శనం విఘటకసామగ్రీబలాదుర్లభమిత్యాపహ్నా|| ఫలాద్యేతి || పేవిభోహీనగ్వన్యాపకమమేత్యధ్యాహరః - పుణ్యానాం సుకృతానాం ఫలాద్యాకరుణయావాక్యనయావాసేస్యామిక్ - సకలదేవతాసార్వభౌమమయమయవిషయైశ్చయిభవతి వ్రసన్నేనత్యపి ప్రత్యక్షతః ప్రసాదాభిముఖే నత్యపిభవదమలపాదాబ్జయుగళం భవతః తవ అమలస్వచ్ఛం శుద్ధసత్వరూపమిత్యర్థః పాదాబ్జైః పాదాపబ్జైః ఇవేత్యుపమిత నమానః తయోర్యుగళం ద్వంద్వం త్వచ్ఛక్తారవిందయుగళమిత్యర్థః - అహంకథంపశ్యేయమిత్యేయం నమస్సగ్రభమజుషాం నమసిననుస్కారసంభ్రమః విదంపర్యంతజ్ఞాపం తద్భాజాం నిలింపానాం సురాణాం శ్రేణిః పరంపరానిజకనకమాణిక్యమకుటైః మాణిక్యైః రత్నవిశేషైః ఖచితానితిమధ్యమపదలోపః కనకానికనకనికారాణిచతాని మాణిక్యభిచితానిచ - నిజాని న్వక్తీయాని చతాని కనకమాణిక్యమకుటానిచ నిజకనకమాణిక్యమకుటానితైః మాంస్తగయత్యం తద్విత్తంకరోతి - హేదేవ - మమతవసాక్షాత్కారః కథంభవేత్ ||

౧౮

టీ|| పేవిభో - ఓయినర్వవ్యాపకుడా - మమ - నాయొక్క - పుణ్యానాం - పుణ్యములయొక్క - ఫలాద్యా - ఫలమువల్లనైనా - కరుణయావా - కరుణచేతనైనా - హేస్యామిక్ - సకలదేవతలకు ప్రభువైన శక్తిశ్వరుడా - మయ - నావిషయము

త్యం- నీవు- ప్రసన్నునతి- ఆనందముగలవాడవవునుండగాను- భవదకులపాదా
బ్జయ్యగళం- భవత్- నీయొక్క- అమల- స్వచ్ఛములైనట్టి- పాదాబ్జ- కమలములు
వంటిపాదములయొక్క- యగళం- ద్వంద్వమును- అహం- నేను- కథం- విట్లుగా
ను- వశ్యయం- చూచేను- నమస్సంభ్రమజాషాం - నమః - నమస్కారముండు-
సంభ్రమ- సంతోషమును- జాషాం- పొందినట్టి- నిలింపానాం - దేవతలయొక్క-
శ్రేణిః- పక్షి- నిజకనకమాణిక్యమమటైః- నిజ - స్వకీయములైనట్టిన్ని - కనక-
స్వర్ణవికారములైనట్టిన్ని- మాణిక్య- కెంపులుచెక్కబడ్డటువంటి- మమటైః - కిరీ
టములచేతను- మాం- నన్ను- స్థగయతి- కప్పచునున్నది॥

తా॥ అనగా సకలబ్రహ్మాండములయందున్న నిండియున్నట్టిన్ని సకలదేవతల
కున్న ప్రభువైనట్టి ఓయివరమేర్పరుడా నాపుణ్యఫలమువల్ల గాని నీవాశ్చర్యముచే
తగాని నావిషయమై నీవు ప్రసన్నుడవైయుండగా నీపాదారవిండుములను నేనెట్లు
చూతును నీకునమస్కారములుచేయడమందు మిక్కిలి ఆనందముబొందియుండెడు
దేవతాపక్షి స్వర్ణసుయములై మాణిక్యభరితములయిన తమకిరీటములచేత నన్ను క
ప్పచునున్నారగునకయి ముఖ్యతాత్పర్యము॥

౧౭

శ్లో॥ త్వమేకోలోకానాం పరమఫలదోదివ్యపదవీంవహంత
స్తవ్నన్త్రలాంపునరసింహజంతేహరిముఖాః | కియద్వాదాక్షీ
ణ్యంతివశివమదాశాచకియతీకదానామద్రక్ష్యం వహసికరు
ణాపూరితదృశా॥

౧౮

అ॥ ఏకస్తాన్తోక్షప్రదాత్మకమశివాద్వార నః పృథయగ్రంధినివృత్తిప్రార్థ
యతే॥ వ్యా॥ త్వమితి॥ పోషివసుఖస్వరూపలోకానాం జనానాం పరమఫలదః పరమంత్య
ర్నితలప్రిభవః- పురుషార్థైశ్శృభ్యర్హి తంభలంసాలోక్యాదీకమిత్యర్థః - తద్దదాతీవరమ
ఫలదః తాదృశ స్తవమేకః కుత ఇచేత్ - హరిముఖాః హరిః విష్ణుః సవివములంప్రభవః
యేమాంతేదేవాః - త్వన్త్రలాం త్వమేవమూలంకారణం యస్యాస్యాతాందివ్యపద
వీం - అక్షానుషంవైకుంఠాదిస్థానం వహంతః ప్రాప్తు చంతస్సంతస్తతత్త్వక్షిమల
భ్యాతతోభ్యర్హి తఫలప్రాప్తయత్వామేవభజంతేసేవంతే- యతఃతస్మాదిత్యర్థః - తవ
తేదాక్షిణ్యం భక్తకాభిప్రాయానువర్తనం కియత్ కింప్రమాణం ప్రమాణశూన్యమి
త్యర్థః మదాశాచమమాపేయోకియతీ- కియత్ప్రమాణాపితావదితినజాన ఇతిభావః- మ
త్ అహంకారాత్ రక్షంమామికారక్షం కరుణాపూరితదృశాపూర్ణకటాక్ష వీక్షనన
కదావహసికరోషి ధామానామనైరాగత్యాబ్ధిహధాలోః కృత్కర్తవ్యం వక్త్రముచితం
మనుష్యుడయగ్రంధింధింవీతిముఖనివాసః॥

టీకాహిత- ఓయిసుఖస్వరూపుడా లోకానాం- ఇమలకు - పరమస్థలనిః
 తూరినఫలములనుయిచ్చెనువాడవు- త్వం- నీవు- ఏకః- ఒకడవు- హరిముఖః- హరి-
 విష్ణువు- ముఖః- ముదలుగాగలిగివట్టి- తేవా- దేవతలు- త్వమ్కాలాంత్యత్- నీ
 వు- మూలారి- కారణముగాగలిగినట్టి- దివ్యపదవిం- అమానుషుడై కుంతాదిస్థానము
 ను- వహంతస్సంతః- పొందుచున్నవారలవుచున్ను. పురకః- తిరుగానన్ను- భజంతే-
 సేధించుచున్నారు- అతః- అందువల్ల నుంచిన్ని- తవ- నీయొక్క- దాక్షిణ్యం- భ
 క్తాభిప్రాయాదునరణము- కియద్యా-ఎంతమాత్రము- మదాశాచ- మత్- నాయొక్క-
 ఆశాచ- ఆశయన్ను- కియతీ- ఎంతమాత్రము- మద్రక్షో-మత్-నాయొక్క- రక్షేం-
 రక్షణమును- కరణాపూరితదృశా- కరణా- కరుణతోడను- పూరిత- నిండింపబడిన-
 దృశా- దృష్టిచేతను- కదా- ఎప్పుడు- వహసి- వహించుచున్నావు॥ *

తా॥ అనగా ఓయిసాంబశివుడా లోకమందుజనులకు ధర్మార్థకామములకుమించి
 చినదియైన సాలోక్యాది ముక్తులనిచ్చువాడవు నీవుకొండవ అదియెట్లున్నను విష్ణు
 నుమొదలగువేల్పులెల్ల నీవేకారణముగాగల యట్టినై కుంతాదిస్థానములను బొందిన
 వారలగుచునుండనివి నొందకయంతకన్న నధికమై నఫలమును బొందుకొరకు నిన్ను
 సేవింపుచున్నారు భక్తులవిషయమై నీదయయెంతనిచ్చెప్పుడు నాయాశయెంతని
 చెప్పుడు కరుణతోగూడుకొన్న నీదృష్టిచేత నెల్లప్పుడు నన్ను రక్షించుచున్నావని
 ముఖ్యతాత్పర్యము॥ ౧౮

శ్లో॥ దురాశాభూయైషైరురధిపగృహద్వారఘటకై రురం
 తేనసాచైరురతినిలయై రుఃఖజనకే | మదాయాసంఘీన
 వ్యవసయసికస్యోపకృతయేవదేయంప్రీతిశ్చేత్తవకృతార్థాః
 ఖలువయత్॥ ౧౯

అ॥ పూర్వస్థితౌపద్యోహరిముఖాఃస్వాభజతజ్ఞత్వక్రంభజహనాయ బ్రహ్మజే
 ఈశ్వరేణ క్రియహానాముపకృతంపర్యాలోచ్య భజహనస్యాత్మనోప కృతార్థతాం
 నిశ్చినోతి ॥ వ్యా॥ దురాశేతి॥ దురాశాభూయైషైరిందితవిషయేషుఅతాప్రవృత్తిః-
 తయాభూయైష్ట బహుశా అత ఏవదురధిపగృహద్వారఘటకై రురధిపాః దుష్టస్య
 పతయః తేషాంగృహణి కుందిరాణి తేషాంద్వారాణి ప్రవేశమార్గాతానిఘటయ
 త్రితరద్ధటకః - తస్మిన్దురంతెదుర్గభః అంతః అవసానంయవగ్రతస్మిన్దురితనిలయై
 రురితానాం హాసాం నిలయేష్టానై అతఏవరుఃఖజనకై రుఃఖాత్పాదకై నరసారై
 జననమరణాదిప్రళాప్సరూపేషుదాయాసంఘముపరి భ్రమణ్ణరూపలక్రంభశ్చేత్తవద్యైరే

యన్యబ్రహ్మణః ఉపకృతయేతచ్చీర్షితాదుః ॥ ఘోరపాపైః సవ్యవశతాదీనిః సా-
వమవసీం - శిమిలిప్రక్షేపదేబ్రూహి - ఇథమేనేతితే తత్రతాప - ఇయంథ మూలకథ
ణవిషయితాప్రీతిఃప్రహ - హేళివతవసిద్ధాచేత్ భజమానాః వయమపి కృతార్థాః ॥
బ్రహ్మజనాః - భవిష్యమాః భవిష్యతీనిశ్చయే - ఏకస్వరూపీతేష్యస్తద్వద్వయాశ్చై-
వికల్పేనబహునచనమహంకృతార్థోభవిషాంమితీసర్వవసీతోగః ॥ ౧౯

టీ||దురాశాభూయిష్టే - దురాశా దుష్టవిషయములయందలి ఆశచేతను. భూ-
యిష్టే - విస్తారమునట్టిదిగనుకనే - దురభివృద్ధిహద్వారములకు - దురభివ - దుష్టలయి-
నతాజాలయొక్క - గృహ - మందిరములయొక్క - ద్వార ప్రవేశమార్గములను - ఘట-
తే - కూర్చుచున్నట్టివి - దురంతే - దుర్లభమైన - అంతం - కలిగినట్టివి - దురంతల-
యే - దురంత - పాపములకు - నిలయ - స్థానమయినట్టిదిగనుకనే - దుఃఖజనక - దుః-
ఖాత్పాదకమయినట్టి - సంసారే - జననమరణాదిరూపమైన సంసారమందు - మదా-
యానం - మత్ - నాయొక్క - ఆయానం - ప్రయాణమును - కన్య - ఏబ్రహ్మయొక్క -
ఉపకృతయే - ఉపకారకౌటకు - నవ్యసగమవసీం - పోగొట్టినవాడవు కాకపోతివా
ఏమి - ఎద - చెప్పక - ఎళివ - ఓయిళివుడా - తవ - నీకు - ఇయం - ఈస్వభూ-
తకారమయిన - ప్రీతిశ్చేత్ - ప్రేమలయినట్టులాయనా - వయం - మేము - కృతార్థాః
మీరు - బ్రహ్మజనములగురవారముగదా ॥ *

తా||అనగా దురాశాభూయిష్టే దుర్బాజులగృహద్వారములను కూర్చు-
చు అంతములేనట్టిదై దుఃఖజనకమైన జననమరణాదిరూపమైన సంసారమందలి భ్రమణ-
మునుయేలపోగొట్టెనే ఈలాగునభ్రమించుచునుండువాడినడవి బ్రహ్మనానుకుటప్రాశ-
నప్రారథ్యగ్నమై పోవుచున్నదిగనుక బ్రహ్మలిపితప్పిపోవుచున్నది బ్రహ్మను లోకులునిం-
దొతుని రక్షణవాపిమయనిముఖ్యతార్థము ॥ ౧౯

శ్లో || సదామోహటవ్యాం చరతియువతీనాంకుచగిరౌసట
త్యాశాశాఖాస్యటేర్దుడితిస్తై వ్రమభిళే | కపాలిన్నిటో
మేహ్మదయ కపిమత్యంతచపలందృఢం భక్త్యాబధ్వాశివభవ
దధీనంకురువిభో ॥ ౨౦

అ||ఏవమాశ్వరప్రీతింసంప్రార్థయమచి త్రదావల్యం పరిహృత్యమచ్చి తంత్వదధీ-
నంకురుష్యేప్రీతిప్రార్థయన్నాహ||వ్యా||సదామోహేతి||భో విభో సర్వవ్యాపకభోశివసు-
ఖస్వరూపభోకపాలి - కపాలమస్యాప్రీతితస్యనంబుధిః - భోభిక్షోపృథియంతపిః
సతాసర్వదామోహటవ్యాంమోహానందసారబద్ధ - నవ్రహ్మదీ అక్షరబ్రహ్మంపరత

౨౨ ప్రతిపదటీకావ్యాఖ్యానసహితశివానందలహరీ.

సంసరియవతీనాంసారీణాంకుచగిరాస్తనవన్యతెకుచావేగిరిః తస్మిన్ నటతీన్యత్యం
 కరోతీఅశాశాఖాసు - అశాపివపుత్రదారాదిమిత్రయాగతాపివశాఖాఃవిటపాఃతాన్య
 టతీనంచరతిర్ముఖిశీశ్రుం - అభిరతఃఇతిస్తతఃస్వైరంస్వేచ్ఛావిహారంయథాతథా ఆట
 తీనంచరతి - అత్యంతం చవలమతీచవలంమేమమహృదయకపిం హృదయమేవకపిరి
 రూపకంతంచిత్రవానరం దృఢం నితాంతం భక్త్యాశ్చరారుజ్జ్వలభావచేస్తారహితం
 కృత్యాభవదధీనం త్వద్యశంకురుకురుష్వ - సంసారనిగుం మచ్చిత్రంనదాత్వదేశ
 శరణంకుర్వితాత్పర్యం॥ ౨౦

టీ॥ పేవిభో - ఓయినర్వవ్యాపకుడా - హేశివ - ఓయిసుఖస్వరూపుడా - హే
 కపాలిణ - ఓయిబ్రహ్మకపాలమునుచేతధరించియుండెడువాడా - నదా - ఎల్లప్పుడు
 న్ను - మోహటవ్యాం - మోహః - సంసారేభయనియెడు - అటవ్యాం - అరణ్యముందు -
 భగతి - సంసరించుచునున్నది - యువతీనాం - స్త్రీ - మొక్క - కుచగిరా - కుచ - స్తన
 ములనియెడు - గిరా - వర్వతముందు - నటతీ - నాట్యముచేయుచునున్నది - అశాశా
 ఖాసు - అశా - పుత్రదారాదులయందలిప్రేమయ్యుండెడి - శాఖాసు - కొమ్మలయందు -
 అటతీ - తిరుగుచునున్నది - గుఖితి - శీశ్రుముగాను - అభిరతః - అంతటానున్న - స్వై
 రం - యథాతథా - స్వేచ్ఛావిహారమునట్లుగాను - ఆటతీ - సంసరించుచునున్నది -
 అత్యంతచవలం - అతిచంచలమైన - మే - నామొక్క - హృదయకపిం - హృదయము
 నస్పనియెడు - కపి - వానరుణ్ణి - దృఢం - దృఢముగాన - భక్త్యా - భక్తియనుత్రా
 టివేత - బధ్వా - కట్టివేసి - భవదధీరం - నీస్వాధీనమును - కురుష్వ - చేసుకొనుమా ॥ *

తా॥ అనగా ఓయి ఎల్లజగత్తులయందున్న నిండియున్నవాడా సుఖమునిచ్చు
 వాడా బ్రహ్మకపాలమునుహస్తమందుధరించియున్నవాడా అదిమఖియుడుగా నాను
 నస్పనియెడువానరము ఎల్లప్పుడు స్త్రీచమగ్నోదయందు నాట్యముచేయుచున్నది
 అటబిడ్డలను కొమ్మలయందుతిరుగుచున్నది మోహరశ్మిమందు సంసరించుచునున్నది
 ఈవ్రాకారముస్వేభగాతిరిగెడినామనస్పనియెడివానరుణ్ణి దృఢమును సభక్తియనుత్రాను
 చేతబంధించి నీస్వాధీనపరుచుకొనుమా అనిముఖ్యతాత్పర్యము॥ ౨౦

శ్లో॥ ధృతిస్తంభాధారాందృఢగుణనిబద్ధాం సగమనాం వి
 చిత్రాంవద్వాధ్యాంప్రతిదివసన్తార్గముటితాం | స్తరారెమ
 చేతస్సుఫలవటకుటీంప్రాప్యవిశదాంజయస్వామిశక్త్యా
 సహశివగతైస్సేవితవిభో॥ ౨౧

ప్రతిపదటీకావ్యాఖ్యానసహితశివానందలహరీః

అ॥ ఎవంచి త్రస్యతదధీనతాంసంప్రార్థ్య ఇదానీంచేతఃపఃకుటిరంశూనఃజగత
 త్రతద్వాసంప్రార్థయతే॥ వ్యా॥ స్మృతిస్తంభేతి - హేస్తరారేకాశశత్రోలనవజితసర్వ
 విషయైవ్యంశివపృథూత్యతే - భోస్వామి॥ ఎశీకృతనకలభువనగజైఃప్రేరితగజైస్త్వయా
 పరమిర్మచ్చిఃసేవితధ్యాతభోవిభాసర్వవ్యాప్యస్థితభోశివ అఖండానందస్త్వయాపవరమే
 శ్వగ- భృతిస్తంభాధారాంశృతిః విషయనిర్వృత్తావధారణం సైవస్తంభఃకుటిస్థిత్యా
 ధారణాతమధ్యప్రదేశస్థదామవిశేషః - సపిఽఆధారం - ఆలంబనంయస్యాస్తాంబుధ
 గుణంబద్ధాంశృధైర్బలవచ్చిగుడైః గుణకార్యభూతైః దేహాదిభిః నిబద్ధాంసావితాం
 లన్మగ్రగడైఃకజ్జుభిఃనిబద్ధామకృత్యక్తిప్రాంగమహాదేశాంతగమనసహితాం విచి
 త్రాఽవిచిత్రదుర్వాసనావాసితామన్యత్ర నానావర్ణాః పద్మాధ్యం పద్మయాలక్ష్మీప్రా
 గ్ధనయాఽధ్యాంరూపామన్యత్రపద్మాకారచిత్రయ్యైః ప్రతిదివససన్సగ్రఘటితాం
 ప్రతిదివసందిమసెచిసె సతోబ్రహ్మణః మాగ్ధేఅవ్యేరజే ఘటితాం యోజితామన్యత్ర
 సన్సార్కారామగ్రసమీపే ఘటితాం కల్పితాం విశదాం నిర్మలాం మన్వేతస్సృష్టటపట
 కుటింమన్వేతపిఽస్సృష్టపటకుటిమఖివ్యక్తకటగృహం వ్రాప్యాపరీక్ష్య - జయశర్వో
 త్కృష్ణేణపరస్వ - పంచరూకాతిరేకేణకాశస్వేదిభావః - ఆదిస్తైఃపంచభిర్విశేష
 ణః - స్వశర్వసహితం చిత్తస్త్వయాం పటకుటిచక్రవిపాద్యతేఽమృత విశేషజేన బ్ర
 హ్మ స్వేపజేచిత్తస్త్వయోజితత్వం విశదామన్యత్రదైకరూపేణ చిత్తపటకుటింబుధ
 యత్రాస్థేతి - స్తరారే దిత్తనెనశివస్వజితకామత్వబోధ్యేస్వామిన్నిత్యనెనసగ్య
 స్వాతంత్ర్యంవిభో ఇత్యనెనవ్యాకస్వరూపతాజవేద్యన నానందరూపతా - అతా
 మాతాఃప్రార్థ్యక్తకారే - సరమశిఃప్రార్థనాయజ్యతేచిత్తపటేనర్వాణివిశేషణా
 నిలింగపరిణామేనయోజనియోనీ॥

౨౦

టీ॥ హేస్తరారే - ఓయిమన్మధునకుశత్రువయినయీశ్వరుడా - హేస్వామి॥
 నకలభువనములనున్నస్వాధీనపరుచుకున్నవాడా - హేవిభో - ఓయినగ్యమునువ్యాపిం
 చియున్నవాడా - భోశివ - ఓయిఅగ్రండానందస్త్వయాపుడా - భృతి - కైర్యమనియెడు-
 స్తంభ - ధారవాహకస్తంభము - ఆధారం - ఆలంబనముగాగలిగినట్టిన్ని - దృఢగుణ
 నిబద్ధం - దృఢ - బలవంతములైనట్టి - గుణ - త్రిగుణకార్యభూతదేహదులచేతను - ని
 బద్ధం - కట్టబడ్డట్టువంటిన్ని - సగమనాం - గమనముతోహడుకొనియున్నటువంటిని -
 విచిత్రాం - నానావర్ణమైనటువంటిన్ని - పద్మాధ్యం - పద్మాకారమయినటువంటిని -
 లక్ష్మీయ క్తమయినటువంటిన్ని - ప్రతిదివససన్సగ్రఘటితాం - ప్రతిదివస - ప్రతిదివమం
 జున్ను - సన్సగ్ర - బ్రహ్మవిచారముయందును - రాజహగ్రమందున్ను - ఘటితాం - కూర్చు

బద్ధటువంటిన్ని - విశదాం - నిర్మలమయి నట్టి - మచ్చెతస్సుటపటకుటీం - మత్ -
 గామౌక్మ - చేతః - మనస్సుయెడు - స్ఫుట - వ్యక్తమయిన - పటకుటీం -
 గుడాకును - శక్త్యావహ - పార్వతీదేవితోకూడాను - క్రావ్య - పొంది - జయ -
 సర్వోత్కృష్టుడవై యుండుమా ||

*

తా|| అనగా ఓయి మన్మథునికి శత్రువయినవాడా ఎల్లలోకములను స్వాధీనప
 చుచున్నవాడా ప్రమథగణములచేత నేవీంపబడినవాడా ఆనందస్వరూపుడవయిన
 వాడా ఓయి సరమేశ్వరుడా ధైర్యమును ప్రభముగలదియు బలవంతములయిన స
 త్వాదిగుణములను తాల్గొట్టబడినదియు ఎల్లైవడిగునదియు యెక్కురంగులుగల
 యదియు తామరపువ్వులవంటి చిత్రగ్వలుకుటియన్నట్టిదియు ఎల్లస్వధు రాజుల
 యింద్లమంతునట్టిదియు నిర్మలమయినట్టిదియు నైన నాచిత్రమును గుడగులో ప్రవే
 శించియుండుము అనిపలుకుటచేత నీపునామనంబనియెడు పటగృహము బ్రవేశించి
 కాశ్యతముగనుండుమని రాత్పర్యము ||

౨౦

శ్లో || ప్రలోభాదైర్విరథాహరణపర తంత్రోధనిగృహేప్ర
 వేశోద్యుక్తస్సన్భ్రమతిబహుభారస్కరపతే | ఇమంచేత
 శ్చోచరంకథమిహ స హేశంకరవిభోతవాధీచంకృత్వామయిని
 రపరాధేకురుకృపాం ||

౨౨

అ || ప్రయత్నవిశేషేణ బ్రహ్మస్వేన జెఘటితమపి చోగపత్ప్రలోభాదిన్యార్థాహ
 రణపరతంత్రంబి త్తమనహూనః తద్గోపవరిహారాయ - తస్యశివాయ త్తతాంప్రార్థయ
 తే|| వ్యా|| ప్రలోభే|| భోతస్కరపతే - తచ్ఛాన్యం కుర్వంతీతి తస్మాదాః తచ్ఛాన్యచో
 రితి సుప్ - తలోశ్చ - తేషాంపతిః కర్తవీశేషజేన ప్రవర మైనన ర్తశ్చ తాదృశశంకర
 భక్తసుఖదాయకభోజిప్రలోభాదైర్విః ప్రలోభనంధసికస్యమిథ్యాభాభద్రదగ్ధనే న
 తస్యమనోవశీకరణం - తదేవాద్యంత్యేషాంతైః దురపాదైః ధనికేప్రమతైతదగ్ధ
 గ్రహణాభిప్రాయః ఋణరూపేణధనికద తస్యధనస్య ప్రత్యర్థభావనరేతదానాం లాః
 ఏవమాదయతాపాయాః బహువచనేనాకృత్యంతే ఆర్థాహరణపరతంత్రః అర్థంధనంత
 స్యాహరణమకర్షణంతస్మిన్ పరతంత్రే అనంతః తద్విషయజాగరూకత్యక్తః అయం
 చేతశ్చోచరః చేతశ్చ త్తమేవచోరః తస్కరః ధనిగృహేధనమస్యాస్తీతిధనితస్యగృహంకే
 చుంతస్మిన్ ప్రవేశోద్యుక్తస్థాప్రవేశః అంతగ్గృహమనంతదగ్ధముడ్యుక్తస్థాకదోష్ట
 గీశక్ ప్రాయత్నంకుర్వంత్యర్థః - బహుభాఅనేకభా ప్రకారార్థకామ్ - భ్రమతిభ్రా
 మ్యతి ఇమహేతాదృశపానగుణవిష్టంచేతశ్చోచరితత్తస్కరమహమిత్యభ్యాహర్యం

కథంక్షమే- ఇభోదాసీంతవతే అధీనంస్వనశగ- కృత్వావిధాయ- నిరపరాధేనిరతః
 అపరాధః ఆః యస్తాత్త్విక్మయిమనోభిన్నాన్వీశ్యనిరపరాధత్వమితిభావః-
 కృపాండయాంకుగుగువ్య||

టీక || పోతస్కరవతే - ఓయి భక్తిసులభుడవై న ఈశ్వరుడా - పోతకర-
 ఓయిసుఖములనుచేతవాడా - పో విభో - ఓయిభ్రువైనవాడా - ప్రలోభాదైవ్యః-
 ప్రలోభా-లోభగుణము-ఆదైవ్యః-మొదలుగాగలిగినటువంటిగుణములచేతను-అథాకా
 హరణఃపతంత్రః- అక్క- భనమునొక్క- హరణ- హరించడమందు- పరంత్రః- ఆ
 ధీశుడయినటువంటి- అయి- ఈనా నరబుధమున- చేశ్వర్యః- చేతః- చిత్త
 మనియెను- చోరః- తస్కరుడు- ధనిగృహే- ధని- అధ్వనతునియొక్క- గృహే-ఇం
 టియందు- ప్రవేశోద్యుక్తస్య- ప్రవేశ- ప్రవేశించడమందు- ఉద్యుక్తస్య-ఉద్యుక్తు
 డయినవాడవుకొంచున్న- బహుధా - అనేకవిధములుగాను- శ్రమతి - తిరుగుచు
 న్నాడు- ఇమం- ఈనా- మనస్సనియెడిచోరుణ్ణి- అహం-నేను-కసం-ఎట్లుగాను-నహి
 ఓర్చెదను- ఇహ-ఇప్పుడు- తవ- నీరు- అధీనం- స్వాధీనుణ్ణిగాను- కృత్వా-చేసి- నిరప
 రాధే- అపరాధంలేనట్లును- నాయంకు-కృపాం-దయచు-కురు-చేయుచు,
 తా || ఆనగా- ఓయి భక్తులకుసుఖమునిచ్చువాడా- ఓయినవ్వవ్యాకుడా-
 అబద్ధములుపలికినీకునియొక్క- మనస్సుచుస్వాధీనమగుచుకొనుటయె- మొదలుగాగ
 లిగిన- ఉపాయములచేతను- ధనార్జములందు- ఆకర్షణ- నాచిత్తముచోరుణ్ణి-
 నేనెట్లోర్చుచుగాన- ఆదాంకు- నీస్వాధీనమగుచుకొని- నిరపరాధియైననాయంకు-
 దయచేయుచుయనిముఖ్యతాత్పర్యము;

శ్లో || కరోమిత్వత్పూజాంసపదిసుఖిదోమేభవవిభోవిధీత్వం
 విష్ణుత్వందితేసిఖిలుతస్యాఃఫలమితి | పునశ్చత్వంద్రస్తుంది
 కభువివహాకపక్షిమృగతామదృష్ట్యాతత్తేరం కథమిహస
 హేశకరవిభో||

అ || విధివ్యవిష్ణుత్వానికముఖి శివపూజాయాః-ఫలంబోషదగ్గ నేనాస్తికృత్యని
 ర్దోషంవిశ్యుఖిచప్రాధకాయతే || వ్యా || కరోమితి || భోవిభో - అహంతుత్వత్వా
 జాంతవాన్నాదికకరోమి- సపద్యవిలంబేనైవభోశంకర - మేనుహ్యంనిర్దోష నిత్య
 సుఖప్రదాతా- భవ-విధి- తస్మాశ్చైవ జాయాః- విధిత్వవిధాత్వత్వం - విష్ణుత్వంహ
 రిత్వంవాఫలమితిమత్వానికనియిలదదాహి- పునశ్చ ఇత ఉత్తరస్త్వికాకాలేదివిఖి
 చత్వాంద్రస్తుంపక్షితుంపక్షిమృగతాం పక్షితాంహంసభావంపుగతాం వరాహభావం
 వానహాత్వామదృష్ట్యాతత్తేరం తదుభింపక్షిభావమృగభావప్రయుక్తమదర్శనకృతం

శోకంబకధంసపీ - కథంక్షమేపూర్వం కిలహరీబ్రహ్మచారి, న్యోన్మోక్తగ్రన్థనిష్కర్తా నిశ్చయేనవివదమానా తన్నిగ్దయాయపరమశివశరణంగతాంతాతదాహ్లాదయత్యాదశీర్వోద్దగ్ధనాయవృక్షక్షీణావశువలంబ్యప్రవృత్తైతదదర్శనానుభావపిరాయతా వితిపురాణప్రసిద్ధిః-కౌశిలపునగ్వచనసదరాధాశి,

టీక|| హరిభో- ఓంబ్రహ్మవై న- ఈశ్వరుడా- అహంతు- నేననుభవ- క్వత్పూజాం- త్వో-నీమృతి- ౧ జాం-అగ్గనము-కరోమి-చేయుచున్నాను-నంది- ఇష్టదు-భోశంకర-ఓంసుఖకరుడవయినవాడా-మే-నాకొరకు-సుఖదః-సుఖమును-చేప్పావ- భవ- కష్ట-కన్యా-ఆపూజకువిధిత్వంబ్రహ్మభావమున్నస్థిత్యం-విష్ణుభావమున్నభలమితి- ఘమ-ఆని- దిశనిఖలుయిచ్చుచున్నాంగదా- పురశ్చ తింగిన్నిది-ఆకాశవంశము- భవితభూమియందున్న- త్వం- నిన్న- బ్రహ్మ- చూచెడుకొరకు- పక్షిమృగతాం- పక్షిపాంశభావమునున్న- మృగతంపరాపాభావమునున్న-నహావహించుచున్నవాడినై- అచ్చప్రప్త- చూడక- తిష్ఠే-తత్- ఆచూడకపోవడముచేతనున-భేదం-దుఃఖమును-కిథం- ఎట్టుగాను-సహ- ప్రాప్తదశ,

తా||అనగా-ఓంసుఖకరుడవయిన-ఈశ్వరుడా-నేననిపూజనుచేయుచున్నాను నిత్యానందిమగ్నమునుచున్నవాడవుగ్న-ఆ ౧ జచేయడమునకుభలములుగాను విధిన్విష్ణుశక్యములనిచ్చుచున్నా గదాఇకమీదనూర్వ-లోకింబిలేయింకనుఆభోలోకంబులేకొటియగుదనిన్నజూచుటకు-హంసరూపరాహరూపంబులుదాన్వీదుశాలుగులోకములుబ్రహ్మ(నీశిరస్సు)పాదములనగమంగొనజాలకటి-కూళిబునెనెట్లునహితుననుటవలన- పూర్వచుండ-బ్రహ్మశిష్టులు నేనెలమ- నేనెక్కడ- చుకచలోస్పర్శజేసిగూరదుశి, ని జేరితిమితాగలవ్యంబు- నిన్నుంపుండని ప్రార్థించిన అసాంబంధములైన విశ్వమ-తనపాదములనున్న- బ్రహ్మనుతినశి-నమంజూచి రచ్చని-గంగాచివ- విష్ణునారాయణాపంబుననభోలోకంబుల- నెకొటినిన్ని-బ్రహ్మగంపరూపంబున నూర్వ-లోకంబులనెడింటినిందిగపాదంబులను-శిరంబునరీగానలెక వ్యవసాదిరి- గాన- బ్రహ్మ- విష్ణులకందరాని- సాయజ్యముక్తిదయచేయుమాయని తాత్పర్యము.

౨౩

శ్లో || కదావాకైలాసైకసకమణిసౌధే సహగ్రణైర్వనశంభోఽగ్రైస్ఫటఘణితమూర్ధాంబలివటః | ఓభోసాంబస్వామిః పరమశివపాహితనిగదా విధాత్పాణాంకల్పాక్షుణ్ణమివనేహ్యమినుఖితః||

౨౪

అ || శుద్ధసాయుజ్యం సంప్రాధ్యతదంతరంగసాధనభూతః సరిజనసాంబం
 గ్నిధవానః కదాభివ్యతిలికాలవిలంబిమనహమానోసుతః || వ్యా || కదావేతి ||
 తైలానేరమశివనివాసస్థానేతత్రాస్తేతిలేతి చిరంతనప్రసిద్ధ్యాశీలానః పరమేశ్వరః ||
 లాసన్యాయః తైలానః తక్కికనకమణిసాథే సువర్ణమణిప్రచురే సుధార్నితేసుధ
 యాదగ్ధశర్కరాచూర్ణేననితే ఉపరిగృహేగజైస్సహప్రమథగజైస్సహశంభో రగ్రేవ
 రమశివ పురోభాగేవనవాసంతుక్ష్వా స్ఫుటఘటితమూర్ధాంజలిపుటస్సౌ అంజలిః
 పుటమివాంజలిపుటంమూర్ధ్నోజలిపుటం మూర్ధ్నాంజలిపుటం స్ఫుటంవ్యక్తంఘటి
 తంయోజితం మూర్ధ్నాంజలిపుటం యేనతథాభూతస్సౌ భోవిభో భోసాంబ భోస్వా
 మిన్ భోపరమశివ హహిరక్ష్యజ్యేవనిగదత్ ఉచ్చైగుద్వక్రకసుఖతః విసంభూత
 మవసానమహంబద్ధానితిసుఖానుభవాదేతోః విధాన్యదాంబహూనాం బ్రహ్మదాం
 కల్పాత్తతదన్ధితిసమయాన్ ద్విమిషత్కాలమిషకదావావేష్యామియావ ఇ
 స్మామివనన్ శంభోమూర్ధస్ఫుటఘటితబద్ధాంజలిపుట ఇతిపాతేస్వయమన్వయక్రమః
 శంభోఇస్వస్యనంబుక్యంత్యంబోధ్యం శంభోసుఖజనకభోః భోనానాకారతయావిద్య
 మానభోసాంబ అంబయానహవ రత ఇతిసాంబఃతస్యనంబుధిః భోస్వామిన్సకలాద్వి
 డ్ భోపరమశివనిగతిశయానందరూప అహంతైలానేగజైస్సహప్రమథగజైస్సహతేషాం
 భక్తైర్గ్రగణ్యత్వాశ్చివసామీశ్వరివాసయోగ్యత్వాచ్చత త్రుప్య సామీశ్వమోక్షానందం
 ప్రాగ్ధ్యతీతీపదప్రయోజనంపనన్ నన్ హహిరిగదత్ ఉచ్చగ్రన్ నన్ మూర్ధ్నోజలి
 పుటితబద్ధాంజలిపుటః అంజలిః పుటమివబద్ధంచతత్ అంజలిపుటః కమూర్ధ్న శిరసి
 స్ఫుటంవ్యక్తంఘటితంయోజితం బద్ధాంజలిపుటం యేనతథావిశస్సౌ నిమిషమివేతి
 పాతేవిధాన్యదాంకల్పాన్ధితిసమయాన్ కదావేష్యామియావయిష్యామీత్యన్వయః
 వినేష్యామితిపాతేవిభూత్వస్వీకృతాతోః వినయాగ్ధకల్పేనప్రకృతానుపయోగాత్ ని
 మిషమివేష్యామీతిపాతాంతరం సాధుత్వేనసీక్యతం ||

టీ || తైలానేశివనివాసస్థానమై న తైలావపరవ్రతమంబు- కనకమణిసాథే- క
 నక- సువర్ణమణికార్క- మణి- రత్నస్థగితమై నట్టి- సాథే- మేడియంబు- గజైస్సహ-
 ప్రమథగణములతోడిను- శంభో- ఈశ్వరునియొక్క- ఆగ్రే- ముందరిపార్శ్వమునం
 బు- వనన్- ఉంటున్నవాడనై- స్ఫుటఘటితమూర్ధాంజలిపుటస్సౌ- స్ఫుట- వ్యక్తము
 లి నట్టిన్న- ఘటిత- కూర్చబడ్డటువంటి- మూర్ధ- శిరస్సుయందలి- అంజలిపుటస్సౌ-
 అంజలిబంధముగలిగినవాడనవుచున్ను- హేభో- ఓంసాంబశివదా- భాస్వామిన్-
 ఓంబుఈశ్వరుడా- హహి-రక్షింపుమా- ఇతి- యాప్రకారముగాను- నిగదన్- నలు

మచన్నవాడనే - సుఖకవి. ఆసుఖానందః పల్లవంబిన్ - విధాత్యధాం - బ్రహ్మలయః
కర్త - కల్పక - కృష్ణమలను - త్తణిమివ - త్తణికాలమువలెను - కదా - ఎప్పుడు - విశ
ద్యోమి - గదహోతున్నాను.

తా || అనగా శివనివాసస్థానమైన తైలానవ్యశకుండు సువల్లమణిమయ బ
గుమేళయందు ప్రవృద్ధిగాములొగూడి సాంబిమూర్తియొక్క ముండరిపాశ్వనుండు
అంజలిబంధుడై ఓయి ఈశ్వరుడా రక్షించునూయని వలకుచున్న ఆంధ్ర నభవ
హేతువులై అనెకబ్రహ్మకల్పమలను ఊదామాత్రకాలముగను ఎప్పుడు గడచోరచు
నైననిముఖ్యతా ప్తిగ్యము ||

౨౪

శ్లో॥ స్తవైర్భగవత్సదీనాం జయజయవనోఽభిర్నియమినాం
గతానాం కేళిభిర్దశకలమహిమాఽన్యకకుది । స్థితంసీలగ్రీ
వంఽత్రణయనమునూళిష్టనపుషం కదాత్వాంపశ్యేయం కర
ధ్యతవ్యుగంఽహంపరగుమ్॥

అ || ప్రకారంతరదానధీతంతమేనస్తూతి || వ్యా || బ్రహ్మదీనాంబ్రహ్మవాది
శ్రీమంతేమాంసవ్యూహం దేవానామివ్యూహం : నవైస్తూతి || స్తుతిగ్రంథ స్తుతినియ
మినాంవేదోక్తసియమవనిపాలకానామ్యుష్ణదాం జయజయవచోభిః జయజయేతిశ
బ్దైః ప్రోత్సాహితంగదానాం నందిభృంగింబీజ్వరాది ప్రమథగణానాంకేళిభిః తార్య
త్రికదిగలాపైః ప్రమోదితంమదకలమమోహక్షయమశేనహర్షాతిశయేవకలః పథుకః
మహంకృష్ణాపురైరమదికలమమోహక్షయమశేనహర్షాదిశానిపాతనానింతశ్చం త
స్యకనదిసింహాకార మాంసేషమీతిప్రశంసే శృంగస్తానైఃతీర్థావతే శిఖమానెదివాం
పం నీలగ్రీంనీలాగ్రీవాకలః యశ్యతంనీలగ్రీవం త్రిణయనంత్రీశినయనాని యశ్య
తముముక్షిస్యవపునముమగ పావ్త్యా లక్ష్మిర్మహానిగితంవపుః శేహః యశ్యతలక
శక్తశ్చగంధరేణభృతశ్చగ్రహీతః శ్మగః కురంగయైనతా ఖండవరశ్చుండః అర్చితః
వరశుః కురంగోయశ్యతమేతాదృశిగుణవిశిష్టం త్వామహంకదాన్తి నానారేవశ్య
యం సాక్షాత్కర్యాస్తృష్టాన్త ||

టీ || బ్రహ్మదీపాం - బ్రహ్మ - బ్రహ్మచేత్రమ - ఆదీశాం - మొదలుగాగలిగినచే
 వతులయొక్క - స్వభావ - స్థితీత్రములచే నున్న - కయమిశాం - వేదోక్తవియమపరి
 పాఠములను ఋణలయొక్క - జయజయ - సర్వోక్తప్రభుత్వము నియమ - వచో
 భిః - వాక్యలచేతను - గణానాం - భృంగీకృతకు మొదలైనప్రముఖగణములయొ
 క్క - తేరిభిః - నృత్తగీతాదివిలాసములచేతను - మౌచితం - సంతోషమునుబొంది

నటునంటిన్ని - మఃకలమహాక్షణ్య - మద - మదంచేతను - కల - అన్యక్రమధురమైత
 ట్టిన్ని - మనో - గొన్నె నట్టి - ఉత్తమ్య - సందీప్తనడియొక్క - కమచి - నూపురమం
 దు - స్థిరం - ఉన్నటు - ఎట్టిన్ని - నీలగ్రీవం - నీల - నల్లనె నట్టి. గ్రీవం - కంఠముగలిగినట్టి
 ని - త్రిణయనం - త్రి - మూడె నటి - నయనం - నెత్రములుగలిగినట్టిన్ని - ఉపాన్తివ్యవ
 పుష్పం - పూ - పాగ్పతీదేవితను - ఆశ్విన్ - లలి గనముచేయబడ్డ - పుష్పం - చేపా
 ముఃఖిగినట్టి - కరభృతమృగం - కర - హస్తముచేతను - దృత - ధర్మబట్టువంటి -
 మృగ - లేడికరిగినట్టి - బండరగుం - ఎండ - తురకలొనటు - ఎంటి - పరిగుం గ డ
 గొడ్డలిగలిగిట్టి - త్వాం - నిన్ను - అపాం - నెను - కదా - ఎప్పు - వశ్యేయం - చూచును.

తా|| అరగా బ్రహ్మ దిదేవతలచేత స్తోత్రముచేయబడుతున్న ఋషులయొక్క
 జయజయశబ్దములవిటున్న వృషభవాచనమునెక్కువట్టి మూలకన్నుగలిగిన
 ట్టి హస్తమందులేడిపధించినట్టిని భువనైవగండగొడ్డలిగలిగినట్టిని పాగ్పతీదేవి
 చేతనాలింగనముచేయబడుతున్నట్టినిన్ననేనెప్పుడు చూచెదనని తాపర్యము || ౨౫

శ్లో|| కదావాత్వాంధృష్ట్యాగిరిశతవభవ్యాంఘ్రియుగళంగృ
 హీత్వాకాస్తాభ్యాం శిరసిసయనేవతుసిహవాః | సమాశ్రి
 ష్యమామృతస్ఫటజలజగంధాః పరిమళాసలభ్యాబ్రహ్మ
 దైన్యై దమనుభవమ్యయిహృదయై || ౨౬

అ || తమేవపరమేశ్వరంభంగ్యం శేణప్రాగ్ధయతే || వ్యా|| పేగిరిశగిరౌశయా
 న త్వాంభవంతంధృష్ట్యాం భవ్యాంఘ్రియుగళం యేమంకిరపాదద్వయం హస్తా
 భ్యాంగృహీత్వాపృథ్వ్యా శిరసిమూర్ధ్విసయనే నేత్ర వత్సస్కరిచవన్ద్యజ్జయన్నహం
 సమాశ్రిన్యాలింగ్య స్ఫుటజలజగంధాః స్ఫటాని వికసితాః జలాని అర్చ్యని స్ఫటజల
 జాని పాంశుగంధజగంధాయేనూతాః పరిమళాః విమర్శాధగంధానాభ్యాయగృ
 శేంద్రియేజానభూయబ్రహ్మదైన్యై బ్రహ్మదియదై రలంకరితముశక్త్యాంముదలప్రీతిం
 హృదయమనసికదాకిన్తి నాగలేనభవిష్యామిసామ్యేఽగ్రీహ్యమి తాపర్యంస్పృహం ||

టీ|| పిగిరిశ - పీయవ్యవకమందు శయించియు డెనుకొనుచు - త్వాం - నిన్ను
 దృష్టు - చూచి - తప - నీయొక్క - భవ్యాంఘ్రియుగళం - భవ్య - యేమంకిరమున -
 అఘ్రియుగళం - పాదద్వి ద్వమును - హస్తాభ్యాం - చేతులచేతను - గృహీత్వా - భరిం
 చి - శింసి - తలయందున్న - సయనే - నేత్రముయందున్న - వత్ససి - రొమ్మయందున్న -
 వహా - వహించుచున్నవాడనై - సమాశ్రిత్య - ఆలింగనముచేతి - స్ఫటజలజగంధాః
 స్ఫట - వికసించినటువంటి - జలజ - కమలములయొక్క - గంధాః - గంధములుగలిగి

నటులంటి- నిరుపాక- జనమనోహరములముగ- ఆహ్లాదము- ఆహ్లాదించి- బ్రహ్మదైత్య- బ్రహ్మమొదలుగాగల దేవతలచేతను- అభ్యాస- పొందనశక్యమయినట్టి- ముదిరి- సంతోషమును- హృదయ- మనస్సుయందు- కదా- ఎప్పుడు- అనుభవింపమి- అనుభవించబోతున్నాను!!

తా || ఆనగా ఓయినర్వతమండలశయనించయిండెను- శిరదా- నిన్నజూచి నీయొక్కదేవునికరమయినపాదయుగళమును- హస్తములచేగ్రహించి- శిరస్సుయందు న్ను-చేత్రములయందున్న- రోష్ణయందున్న- ఎఱియించుచున్నవాడనై - ఆలింగనముచేసుకున్నవాడనై - కమలగంధాభ్రాణంబుజేసి బ్రహ్మజులకున్న పొందనశక్యమగునసంతోషమునుమయెప్పుడుఅనుభవించబోతున్నాననిముఖ్యతాత్పర్యము. ౨౬

శ్లో || కరస్థేహేమాద్రాగిరిశనికటస్థేధనపతౌగృహస్థేవ
రూపజామరసురభిచింతామణిగణేశశిరస్థేశీతాంశోచరణయు
గళస్థేభిలశుభేకమర్థందాస్యేహంధవతుభవదగ్ధంమమమనః||

అ || వక్ష్యమామితితాపరమేశ్వరముద్దిశ్య సిద్ధత్వేనహేతునాదాతవ్యమనూనానాగ్రాహ్యమనగిరీశనికటస్థాంధకాయతే || వ్యా || భాగిరీశశివహేమాద్రాస్యనిరౌతగనైకకరతలస్థేతి తస్మాదగ్ధత్వంచ మేరుకోదండత్వాదితిభావః ధనపతౌరాజ్యంశనికటస్థేనమూర్ధేనవనమూర్ధత్వంచతస్య తస్మాత్వాదితిభావః - స్వరూపుజామరసురభిచింతామణిగణేశ- స్వరూపుః అమరతరః అమరసుగభిః- కామభేదః- చింతామణియః- శింతియాత్రదా- నిరౌతగయః- తేషాంకణః సమూహాత్కైశ్చహస్థేతి ఈశ్వరస్యానంతకృత్వాజ్ఞేషాం తద్విధేయత్వతద్గృహ్యతత్వంనాభవతీతిభావః- శీతాంశాచండ్రశిరపెరికిగిరిస్థితేనచంద్రశేఖరస్వప్నశీతీతిభావః- అభిలశుభే అపిండమగళే చరణయుగళస్థేతి పాదగ్రంథిగతేనతి తచ్చదానానగవమగళశీతీతిభావః- పురోష్ఠభ్యామతుభ్యుదయాపి వస్తుచారణతవప్రయోజనానావాత్- కంకిద్యుష్టసమగళానదాధాం భవత్సంకమహం దాప్యదాస్యామి అనోమితి- మమమనః స్వదిధాం త్వస్థేం భవతుఘాయాత్ సర్వాభాగిద్ధత్వేనైకరానవేక్షమాదాత్మతోః శవః తస్యముచారమృత్యున్నహం కేవలంమనస్తస్యదాయత్తతా ప్రథమాయామితిభావః ||

టీక || భాగిరీ- ఓయినర్వతమునందు శయనించయిండెను యీశ్వరుడా- హేమాద్రా- మేరుగర్వము- కరిస్థేనతి- హస్తతలము నందును నుండగా- ధనపతౌ- కుభేరు- నికటస్థేనతి - నయావమునందుంచుండగా - స్వరూపజామరసురభి చింతా

మణిగజ- స్వరూప- కల్పవృక్షములయొక్కానున్న- అమరసురభి- కామధనులయొక్కానున్న- చింతామణి-చింతామణియను- రత్నముయొక్కానున్న- గజే- సమూహము- గృహస్థేనతి- కంఠియగునుండగానున్న శీతా, శా- చంద్రుడు- శిరస్థేనతి- శిరస్సుయందునుండగానున్న- అఖిలశుభే- అఖి- సకలమును- శుభే- శుభములు- చరణయుశ్శస్థేనతి - చరణపాదములయొక్క- యుశ్శస్థేనతి- ద్వంద్వమగునుండగానున్న- క- విమి- అధరా- నీచునిష్ఠులునునపదాధామను- అహం- నమ- దాస్యే- ఇవ్యభోచున్నాను - మమ - నాయుక్త- మనశి - మనస్సు- భవదధరా- నీచారకు- భవతు - అప్రకాశ.

తా॥ ఓయితైలానవర్తమునందు వికస్వరించి యుండెడుశివుడా - మేరుచ్యుతముచాస్త్రమనందున్న శుభేరుడు సమీచుగుడున్న- కల్పవృక్షకామధను చి తామణులుగృహమునందున్న- చంద్రుడుశిరస్సుయందున్న సకలశుభములుపాదములయందునుండగా- యేదాధామనునేనిష్ఠులగునాను- నామనస్సు యెల్లప్పుడు నీచుజయందానైగలిగియుండుగాకయనిముఖ్యతాత్పర్యము;

౨౭

శ్లో॥ సారూప్యతవపూజనేశివమహాదేవేతిసంకీర్తనా సా
మిష్యంశివధక్తిధూజనతాసాంగత్యసంభాషణే॥ సాలో
క్యచచరాచరాత్కతనుధ్యానేధవానీపతే సాయుజ్యమే
మసిద్ధిమత్రభవతీస్వామిస్క తాధోస్తవహం॥ ౨౮

అ॥ పక్ష్యమాణపాతు భివృత్తమాణఫలసిద్ధేరాస్తనఃకృతాధాతాస్తతి॥
వా॥సారూప్యమితి॥ భోస్వామిఃసర్వాగ్రహ- తపహజనక్రితేనసారూప్యసారూప
తాసిద్ధిభవతి భూషణమహాదే- ఇతిదేవమితి తేన కృతేనతీరసామితి సమీపవ
తిత్వంసిద్ధిభవతి- సా గత్యంగత్య భావస్సంగత్యమేమాదికరణవతిత్వంచ-
సంభాషణగుమ్మగాలాది తయోగ్యుపాహరస్సంగత్యసంభాషణం శివేధక్తిధూజన
స్సైనిధూఃభారీశ్చివభక్తిధూః తాంవహతీతిశివభక్తి ధుర్యాజనానాం సమూహేనా
జనతాసాచ- సాచ- శివభక్తిధుగృజనతాతస్యా స్యా గత్యంగభావజ్యేతే సతిసాలో
క్యంసమానాలోకోయస్యసలోస్తవ్యభావస్సాలోక్య- స- నలోక- తిత్వమితియవ
త్తస్యేద్ధం భవతి భో భవానీపతే భవస్యవత్త్వి భవానీతియాగిమోధో నవిచక్షితః-
అస్యోవాక్రయదోషప్రసంగాత్- కింతురూఢ్యాఅంబి క- అధాఃతస్యాఃపతిః భవా
నీపతిస్తవ్యసంబుద్ధిః భో భవానీపతే తవ చరాచరాత్కతనుధ్యానే స్థావరజంగమల
క్షణమూర్తి ధ్యానే కృతేనప్రతాన్తి జన్మమమనహయజ్య ఇతి సయ్యుతస్య
భావస్సాయుజ్యం తచ్చసిద్ధిభవత్వతోనాం కృతాధోస్తవ్యకః ప్రాప్తః అధికలా
భా యస్యభోస్తీభవామి॥

టి || పోస్టామిక్ - ఓనర్స్ మునకున్న - అన్యకుడైనవాడా - తవ - నీయొక్క - పూజనేనతి - పూజచేయుచునుండగాను - సారూప్యం - సమానరూపభావము - భవతి - అవుచున్నది - మహాదేవత్యతి - కీర్తనేనతి - మహాదేవత్యతి - మహాదేవి - సంకీర్తనేనతి - కీర్తనచేయుచుండగాను - సామీప్యం - సమీపమందుండటం - భవతి - అగుచున్నది - శివభక్తుభ్యజనతాసాంగత్యసంభావనేనతి - శివ - యీశ్వరునియొక్క - భక్తి - భక్తియొక్క - భుక్య - భారవాహకమున - జనతా - మనుష్యసమూహముయొక్క - సాంగత్య - కూ - కొని - సంభాషణనేనతి - చూట్లాడడమగుచుండగాను - సాలోక్యం - నరూపలోకంబుగలుగుటయును - భవతి - అవుచున్నది - హా - భవానివ - పీయిష్యాశీదేవి కిపెసిమిటివైనయీశ్వరుడా - చరాచరాశ్చ కలమధ్యానేనతి - చరాచరాశ్చ - సావరజంగమాశ్చ కమలనట్టి - తను - నీస్వరూపముయొక్క - ధ్యానేనతి - ధ్యానముచేయుచునుండగాను - మమ - నాకు - అశ్ర - యజన్తముండు - సాయుజ్యం - సాయుజ్యముక్తి - సిద్ధం - సిద్ధమైనది - భవతి - అవుచున్నది - అతః - అందువల్లనుచిన్ని - అహం నేను - కృతార్థః - కృతార్థుడైనవాడను - అస్తి - అవుచున్నాను ||

తా || ఓయిసాంబశివుడా నీప్రజనేయుచుండగా నాకునీతోనమానమైన రూపమున్న నీనామస్తగణనేయుచుండ నీలోకనివాసమున్న నీభక్తజనసమూహముతోడ శివకథానంభాషణమగుచుండగాను నీసాన్నిధ్యనివాసమును సావరజంగమాశ్చ కమలమైన నీదివ్యమంగళవిగ్రహధ్యానమునందు నీజన్తమందే నాకుసాయుజ్యమున్న కలుగుచున్నది అన్ని ట్లులుకుటవలన - నీప్రజయునీనామస్తగణంబును - నీభక్తులతోడినహవాసంబును నీమూర్తిధ్యానంబును నీజన్తమందునకు సాలోక్య సామీప్య సారూప్య సాయుజ్యము కలుగుచున్నది నిమిత్తతాశ్చగృహ ||

తత్త్వాదాంబుజమర్పయామివరమంశాంచితయావ్యవహంశాంశామిశ్రశరణం ప్రజామివచ సాత్వావేవయాచేవిభో | ఓతాంమేదిశ నామ పీఠసకరుణాం ద్వివై శ్శిరంప్రాగ్నితాంశంభోలోకగురోమదియమననస్సాభ్యుదయశంకురు ||

అ|| పునఃప్రకారాంతరేణత ప్రాధయశే || వ్యాఖ్యదితి || పాపిభావి విధనప్రకారేణభవతీతి విభక్తవ్యసంబుద్ధిః సకలభువనవ్యాపకేత్యర్థః - వరమంశర్యోక్త్యం తస్మాదాంబుజంతవపాదః అంబుజమివేత్యుపమిత సహసప్రదస్యయామి పూజయావ్యర్చనాః కాయకత్వాద్ధస్తాదిభిః పూజయామితిపరిత్యక్త - అన్వహందిసేదిశేత్వా మేతాదృశశక్తకరణాధీనం చింతయామిధ్యానామ్యేవం పూజానంతరధ్యానం కృత్యానంతరక్షణం శరణయోచతే ఈశం జగత్కారారంత్వాం శరణం జననసురణ

భయనివారకంప్రజామిప్రవద్యే- వచసావాగీంద్రియేణత్వామేవ- ఏవకారేణ తదిత
 రేహంయూచ్చా కర్మత్వంవ్యావత్వతే ఇష్టంధాతోద్దీప్తము-కత్వాదిప్రమిత్యధ్యా
 హ్యగ్యంయాచె ప్రార్థాయేతదిప్రంకిమితిచేదాహ- దివై స్మరేవతానమూహైః పాశం
 భోసుజనకలోక గురోల్కానాం భక్తజనానాంగురోరహస్యాభ-ప్రకాశకమేమ
 హ్యందివై స్మదివిభవేర్దేవైశ్చిరంచితకాలాత్పృథితాం సకరుణాం కరుణా వహీతామ
 తిప్రీత్యానహవతేత ఇతి సకరుణాంతాంచాక్షుషీంచక్షుస్సం బంధినీంకటాక్ష వీక్ష
 ణరూపాం- దిశదేహి- సుఖమేవసౌఖ్యంస్వాధేతధితః సుఖస్వరూపంబ్రహ్మ తపో
 సదేశంకుర్యాత్తనః బ్రహ్మతాదాత్మ్యబోధనం కుర్విత్యభిప్రాయః- మదీయమనసః
 మమనంబందిమానసస్యసౌఖ్యసదేశంకురుకురుష్వవిషయసుఖస్యానిత్యత్వైసమకీభో
 త్తర్వేనవతతమపేక్ష్యసౌఖ్యంబ్రహ్మైతిబ్రహ్మపర్యంతామధావనకృతమితిధ్యేయం॥

టీక॥ హేవిభో- ఓయినర్యవ్యాపకుడైనయీశ్వరుడా-పరమం- సరోత్కృష్ట
 మయిన- క్షత్వాదాజ్ఞం- త్వత్- నీయొక్క- పాదాబ్జం - పాదకమలమును-అగ్న
 యామి- పూజింజేయుచున్నాను- అన్వహం- ప్రతిదినమందున్న- త్వం - భక్తపరాధీ
 నుడవైననిన్ను- చి తయ్యామి - తలంచుచున్నాను - ఈశం- జగత్కర్తావైననిన్ను-
 శరణం- జననమరణ నివారకునిగాను- ప్రజామి- పొందుచున్నాను-వచసా-వాక్కు
 చేత- త్వం- నిన్ను- ఇష్టం- కోరికెను- యాచె- యాచించుచున్నాను- దివై- దేవ
 తలచేతను- చిరం- తడువుగాను- ప్రార్థితాం- ప్రార్థింపబడ్డట్టిన్ని- సకరుణాం-
 కరుణతోగూడుకొన్నట్టిన్ని- చాక్షుషీం- నేత్రసంబంధమయినట్టి- వీక్షేం- కటాక్షవీ
 షణమును- దిశ- ఇన్ద్రా- పీశంభో- ఓయిసుఖకరుడా- ౨ లోకగురో- ఓయినకలలో
 కములకున్న-నియాముఖుడవైనవాడా-మదీయమనసః-మదీయ-నానంబంధమయిన-
 మనసః-మనస్సుకు-సౌఖ్యపదేశం-సుఖకరమగుబ్రహ్మైవదేశమును-కురు-చేయుమా॥

తా॥ అనగా- ఓ ఓనర్యవ్యాపకుడైనయీశ్వరుడా-నీపాదార్చనమునుచేయ
 చున్నాను- ప్రతిదినమందున్న- భక్తపరాధీనుడవైననిన్నుదలంచుచున్నాను-జననమ
 రణ- భయనివారకుడవైన- నిన్నుబొందుచున్నాను- దేవతలచేతడువుగాప్రార్థింపబ
 డునట్టి- నీకటాక్షవీక్షణమునిచ్చి నానంబంధమగు మనస్సుకు సౌఖ్యకరమయినబ్ర
 హ్మైవదేశమునుచేయుమా యమట;

౨౯

శో॥ వస్త్రోహారవిభా సహస్రకరతా పుష్పార్చనై విష్ణుతా
 గంధేగంధవహోత్తతాన్నపచనేబహోర్ముఖాద్యక్షతా॥ పా
 త్రేకాంచనగర్భతాస్త్రీమయిచేద్వా లేందుమాడామణేశోమ్రూ
 షాంకరవాణితేపశుపతేస్వామిత్రిలోకిగురో॥ ౩౦

[illegible]

డి. 1. చాణిం డి. 1. చాణిం డి. 1. చాణిం
 సాకరిం సాకరిం సాకరిం
 ప్రభావం ప్రభావం ప్రభావం
 చారిత్రకం చారిత్రకం చారిత్రకం
 మొ మొ మొ
 అగ్ర అగ్ర అగ్ర
 సామంతం సామంతం సామంతం
 మాయం మాయం మాయం
 గ్రంథం గ్రంథం గ్రంథం
 భావం భావం భావం
 మ మ మ
 మ మ మ
 మ మ మ

తా. అనగా శేషబంధునికర స్పర్శము కు భరించనవాడవున్న నంసారబంధులు
గాని వారిచిడ స్పర్శాదులైనట్లైతే గురభితియై నవాడవున్న ముట్లొకముడకు

బాహ్యమంటన్నటిన్ని సావరజంగమాశ్చ కములయినప్రపంచములను రక్షించెడుకొరకు యాచించుచున్నావుగనుకనే నీచేతను మిక్కిలిమంటనుబుట్టించుచున్నట్టిన్ని భయజనకమైనట్టి విషము సకలదేవతలుచారినెల్లపోవడనునేరోగమునకు మందానట్టుగాను కంఠమంటుచుబడినది బయ్యించబడ్డదియుగాదు వెల్లగ్రక్కబడ్డదియుగాదు యొక్కటియైన యాయుపకారముచాలదాయనిముఖ్యతాల్పగ్యము॥ 30

జ్వాలాగ్రస్సకలామరాతిభయదఃక్ష్యేళఃకథంవాత్స్యయాద్యప్యఃకించకరేధృతఃకరతలేకింపక్వజంబూఫలమ్ । జిహ్వయాం నిహితశ్చస్థిగ్ధముటికావాకంఠదేశేభృతఃకింతేనీలమణిర్విభూషణమయం శంభోమహాత్మనన్వద॥ 31

అ॥ పరమశివపరగృహీతంవిషం ప్రధావికల్పశ్చృచ్ఛతి॥జ్వాలేతి॥ భామహాశ్చక్రఅపరిచ్ఛిన్నస్వరూపసర్వభేదియాఃత్ - జ్వాలాగ్రః జ్వాలాభిస్సోమోవాపిసీఖః కీలాఖిః వహ్నేద్వయోద్భావోకీలావిత్యురః॥ క్ష్యేళశ్యాపిష్టు తుల్యత్వాజ్జ్వాలానాంగౌత్యావృత్త్యాశ్చక్రలోపకల్పః ఉగ్రః అసహ్యః సకలామరాతిభయదస్స కలదేవతాతిభయంకరః- క్ష్యేళఃత్వయాకథంవాద్యప్యఃకించ- కరేచధృతః గృహీతఃకరతలేనిహితశ్చ- అతఃపిష్టసామూఖలంకింసపివక్ష్యేళః జిహ్వయాంనిహితశ్చ-అతఃస్థిగ్ధముటికావాసకలసిద్ధికారిణీముటికాదౌషధగోళకంవాకంఠదేశేభృతశ్చ-అతోఽయం ప్రభూషణంనీలమణిరికింపదబ్రూహికింపాశ్చంద్రో నర్వత్రప్రశ్నార్థాస్సప్తార్థోయం॥ *

టీ॥ సూమహాత్మ- ఓంసర్వజ్ఞుడవలనఈశ్వరుడా- జ్వాలాగ్రః- జ్వాలామంటచేతను- ఉగ్రః- ఓర్వగూడనటువంటిన్ని- సకలామరాతిభయదః- సకలాసమున్నమున్నట్టి- అమర-దేవతలకు-అతిభయదః- మిక్కిలిభయంకరము- నట్టి- క్ష్యేళః- విషము- త్వయా- నీచేతను- కథంవా- ఎట్టుగాను- స్వహః- చూడబడ్డది- కించ- ఇంతేకాదు- కరేచ- హస్తమంటున్న- ధృతః- ధరింపబడ్డది- అతః-అందువల్లయంచిన్ని- వక్తవజంబూఫలంకిం- పరిపక్వమయిననేరేడింకావిమిజి- హ్వయాం- నాలుకయందు- నిహితశ్చ- ఉండబడ్డది- అతః- అందువల్లయంచిన్ని- సిద్ధముటికావా- సకలసిద్ధికారియైనఅత్రుషధముటికావిమి- కంఠదేశ- కంఠప్రదేశమందు- భృతశ్చ- భరింపబడ్డదిన్నిఅయిన- అతః- అందువల్లయంచిన్ని- తె- నీకు- అయం- ఈవిషముటిక- భూషణం- భూషణమునమైన- నీలమణికిం- నీలరత్నము- విమి- వద- చెప్పుచు॥ *

తా॥అనగా ఓంసర్వజ్ఞుడవయిన యీశ్వరుడా మంటలచేతమిక్కిలియుగ్రమయినట్టిదియు సకలదేవతలకుభయంకరమగునట్టిదియు నయినవిషము నిచేతపిటు చూడబడెను ఇంతేకాక హస్తమంటునట్టుధరింపబడియెను అందువలనపరిపక్వమయిన

నేరేమపగడావిమి నాలుకయంచుపుంచబడ్డనిన్ని ఆయను అంచువలన నకలకార్యసిద్ధి
కారియగుసిద్ధోషభటుటి కావిమి కంతమంచుధరింపబడ్డదిన్ని ఆయను అంచువలన ఈవి
షమునీకు భూషణరూపమయిననీలరత్నమూ విమిచ్చెప్పుమాయనట॥ 3-2

శ్లో॥ నాలంవానకృదేవదేవభవతస్సేవానతిర్వానుతిః పూ
జావాస్తరణంకథాశ్రవణమప్యాలోకనంమాదృశామ్ । స్వా
మిన్నస్థిరదేవతానుసరణాయా నేనకింభవ్యతే కావాముక్తి
రితఃకుతోభవతిచేత్ప్రింప్రార్థనీయంతవా॥ 3-3

అ॥ వక్ష్యమానాం సాధనానామన్యతమేనముక్తిస్సలభేతిమత్వాన్యదేవతాను
రణవైయర్థ్యముపపాదయతి॥ వ్యా॥ నేతి॥ పే॥ స్వామిక్- సకలభూతాద్యక్షదేవస్వ
ప్రకాశస్వరూపభవతస్తవసకృత్యేచా- అప్యత్యావినాభజనంసరణత్రయ సాధారణమి
దం- ఇదమేవవిశిష్టాహ- సతిర్వానమస్మార్కవా- ఇదంకాయకంనుతిః స్తోత్రంవా
ఇదం సేవనం- వాచికంపూజావాసవర్త్యానా ఇదంచనస్వసాధారణం స్మరణంస్మృతిరి
దంసేవనం మనసికం కథాశ్రవణమపి చరిత్రశ్రుతిరవేదాశ్రాత్రమాలాకనంచదిర్వనం
చచాక్షుషమతదేవముక్తానామన్యతమద్భజనం మాదృశామస్తద్విధానాం ముక్తిప్రా
పదేనాలంవానపర్యాప్తంవా- అంతిమోనాశబ్ధః క్వాన్ధః- అదిమః వాశబ్దః వికల్ప
ర్థా ఇదమేవపర్యాప్తమితిపర్యవసితోగ్ధః- ఇతఃఇమలన్యతమముపాయంవిహాయప్రా
ప్యముక్తిః కావాత్పీతీప్రత్యర్థేకామః సకాపీత్యర్థః ఉక్తానాంకుభ్యకుతోభ్యపా
యాన్ముక్తిగ్భవతితేచేత్తదా- అస్థిరదేవతానుసరణాయానేన- అస్థిరాయాదేవతాఉ
పాద్యభియానత్రయముక్తిమసిగ్భవ్యం తాసామనుసరణంభజనం-తస్యయ ఆయాన స్తదను
కూలప్రయత్నవిశేషః స్తేనకింభవ్యతే- తతఃప్రార్థనీయంకింసమసీత్యర్థః ఉక్తానాం
భజనానామభ్యేసకృత్క్రమచ్యోకమేవభజనం ముక్తిప్రాపదేవస్వప్రమితిభావః॥

టీ॥ పే॥ స్వామిక్- సకలభూతములకున్నఅధిపతివైనయీశ్వరుడా- పే॥ దేవ-
ఓమస్వప్రకాశకుడా- భవతః- నీయొక్క- సకృత్యేచా- సకృత్- సకృదావర్తి- సే
వా- కరణత్రయసాధారణమైన భజనజేయడము- సతిర్వా- కాయకమయిననమ
స్మార్కమయిననప్పటికిన్ని- సతిర్వా-వాచికమయినస్తోత్రమయిననప్పటికిన్ని-పూజావా-
సర్వసాధారణమయినపూజమయిననప్పటికిన్ని- స్మరణంవా- మనసికమయినస్మరణ
మైననప్పటికిన్ని- కథాశ్రవణంవా- కథా-కథలయొక్క- శ్రవణంవా- శ్రాత్రమయినవి
నికెయయిననప్పటికిన్ని- దర్శనంవా- చాక్షుషమయినచూడడమయిననప్పటికిన్ని-మాదృ
శాం- మావంటివారలకు- నాలంవా- చాలదా- ఇతః- ఇంతకంటెను- ముక్తిః- మో
క్షము- కావా- విమియన్నది- కుతః- యీచెప్పబడ్డఉపాయములలోనల నేయ
పాయమువల్లనయిననప్పటికిన్ని- ముక్తి- మోక్షము- భవతిచేత్- అత్రతునున్నదాయ

నా అంగధేవతానుభూతిః పునః ఆంజనేయ-సహి-రే. తా నేకలక్ష్మణ-
అనుభూతిః అదనం దడముగొల్పె. ఆంజనేయ-ఆయాశకుచే న-ని-విరుద్ధ
తెలివించుచున్నది. తదా-ప్రస్తుత-ని-విరుద్ధ ప్రాకృత్యంబు గోరితనంది స్తుతి॥

[illegible]

33

[illegible]

34

[illegible]

టీక || చె పశుపతి - నకలహారములను పతియైనవాడా - ఏ శంభో - శంభుడా - తపశీయొక్క - సాహసం - దుష్టాదుకార్య కరణమును - దీర్ఘబ్రాహ్మి - ఏమనిచెప్పు

[illegible]

తా|| అ॥ గా = నర హరిఁ యొక నధిపతి ననఁ ను - శి సావ నమును యే మని
చెప్పఁ గా - ఎ, రింగి ద - శిక్కిలి తరలచేత - పొంగు శక్యముగా నది - నిది కాక్షంద
సాంక్షిక వైసరి - ఓరైవ నూ ములు స్వయ లవల్ల నాదపోవడింకలిగినట్టి
స్తి-భయ - అన్యో య నుమాహంకరిగినట్టి నెగింపు కనుండెడి నెలలవంచ
మకలిగినోరైవయి నూ మున్నోర్వయివడై ఒక్కడవేరిం రించుచున్నా .

[illegible][illegible]

టి || హేశంఘో. ఓం యాశ్వరుణా- యోగ్యేమధురంధరస్య- యోగ్యేమ-
అలభ్యానభివ స్తులాభవరిపాః సమమయోక్త- ధురంధరస్య- భారహామతుడవయన్త్ర

న్ని- సకలశ్రేయఃప్రదోద్యోగినః- సకల- సమస్తమయినట్టి- శ్రేయః- శ్రేయస్సులను-
ప్రద- ఇచ్చుచున్నట్టి- ఉద్యోగినః- ఉద్యోగంకలిగినట్టిన్ని- దృష్టాదృష్టమతోపదేశకృ
తినః- దృష్టాదృష్ట- విహితమున్న కములయొక్క- మత- ఉపాయముయొక్క- ఉప
దేశ- ఉపదేశముచేయడమందు- కృతినః- సమగ్రుడవయినట్టిన్ని- బాహ్యంతరవ్యాపి
నః- బాహ్యంతరప్రదేశలములయందు వ్యాపించియున్నట్టిన్ని- నగ్నజ్ఞాన- నగ్నమును
గుర్తరిగియున్నట్టిన్ని- దయాకరస్య- దయనుచేయుచున్నట్టి- భవతః- నీనంతుంభము
నట్టి- మయా- నాచేతను- వేదికస్య- తెలుసుకొనదగినది - కిమస్తి- ఏమియున్నది-
త్వం-నిన్ను- మే-నాకు- పరమాంతరంగఇతి-మిక్కిలిఅంతరంగుడవ- అనగాఅత్తుడవు
అని- అన్వయం-ప్రతిదినమందున్న- చిత్రే-మనస్సుయందు- న్నరామి-తలంచుచున్నాను॥

తా॥ అనగా ఓయిసుకరుడవైన యీశ్వరుడా- లభ్యలభ్యములన్ని నవస్తు
వులను భారవాహకుడవయినట్టిన్ని- విహితమున్న కోపాయములకు పునదేశకుడవ
యినట్టిన్ని- భాహ్యభ్యంతర ప్రదేశముయందు వ్యాపించియున్నట్టిన్ని- నగ్నమును
గుర్తరిగినట్టిన్ని- దయాకరుడవయినట్టి- నీనత్తుంభమయిన నాచేత తెలుసుకొన
తగినది యేమియున్నది- నిన్ను- నాకు పరమాత్తుడవుగాను మనస్సుయందు- ప్రతిది
నముతలంచుచున్నాను;

శ్లో॥ భక్తోభక్తిగుణావృతే ముదమృతాపూర్ణే ప్రసన్నేమనః
కుంభే సాంబతవాంఘ్రిపల్లవయుగం సంస్థాప్య సంపత్ఫలం
సత్త్వమంత్రముదీరయన్ నిజశరీరాగారశుద్ధిం పహ్లాణ్యా
హంప్రకటికరోమిరుచిరంకల్యాణమాపాదయన్॥ ౩౬

అ॥ చంద్రరూపకేణచరమశివంప్రీణయతి'వ్యా"భక్త్యతి॥ పే సాంబభక్తః నిజ
శరీరాగారశుద్ధింపహ్లాణిహంనిజః అత్తియంకరీరం తదేవాగారింగృహంతస్యశుద్ధిం
హం భూస్యతాం పహన్సంపాదయన్నహంరుచిరంమనః ప్రియంకల్యాణంకుంకరీంత
దేవవివాహం మంగళముపాదయన్నంపాదయన్నలేశత్రుప్రత్యయః కల్యాణఫలక ఇ
త్యేకః- తథాభూతస్సర్వశ్రీగుణావృతే భక్తిరేవగుణస్తంతుస్తేనావృతే వేష్టితముద
మృతాపూర్ణేముక్తతోపనైనవామృతముదకంతేనా పూర్ణేవాస్తేప్రసన్నైస్తేమనః
కుంభేమనః మానసమేవకుంభః కలశస్తస్త్రిస్తవాంఘ్రి ఏవపల్లవేశిలయే తయోర్ముగం
యగ్నంసంపత్ఫలం సంభిన్నవర్షానామేవఫలం సారీశేఫలం తచ్చసంస్థాప్యనిత్యేవ్యనత్వం
సత్త్వగుణప్రధానంమంత్రంతారకమంత్రముదీరయన్నచ్చరకా పుణ్యాహంపుణ్యాభ్యా
హంకర్తప్రకటికరోమిప్రకాశయామిమనసాత్వరంఘ్రియగళం సదాన్తరామితిభావః॥

టీ॥ గోసాంబ- ఓయిఅంబలో నూనియగ్నట్టితువ్వసదా- భక్తః- భక్తుడనై
 నట్టి నేను- నిజశరీరాగారశుద్ధి- నిజ-స్వరీయమైనట్టి- శరీర- శరీరమనెడి- ఆగా
 ర- స్వహంయొక్క- శుద్ధి- పరిశుద్ధతను- పహణ- సంపాదించుచునున్నవాడనై-రు
 చిరం- మనఃప్రియమైనట్టి- కల్యాణం- శుభమును- ఆపాదయక- సంపాదించుచును
 న్నవాడనై- భక్తిగుణాన్వితే- భక్తి-భక్తియనియెడి- గుణ- శంతుచేతను-అప్పురే
 చుట్టబడ్డటువంటిన్ని- ముగిసృతాపూర్ణ- మల్- సంతోషమనియెడు- అమృత-పుద
 కంచేతను- పుష్క- నిందింపబడ్డటువంటిన్ని- ప్రసన్న- స్వస్వమైనట్టి- మనఃకుంభే-
 మనః- మననమనియెడు- కుంభ- కలశమంగు- త- నీయొక్క- అంగ్విగ్లవయు
 గం- అంగ్విగ్లవ- పాదమునియెడు- చిరుగ్లయొక్క- లయగల- కెంటిని- సరివిగ్లం
 సరివి- నిగ్లాపముయెడు- భంగ- గెంతాయును - సంసార్- ఉంత- సర్వ-సర్వ
 గుణప్రధానము- న- సంకరం- గాత్ర-సంకరమును- ఉద్యోయ- ఉద్యరించుచు-పు
 జ్యహం- భగవాదాదవమను- భగ- ప్రాణి-హంసి- ప్రాణింకలెయుచున్నాను॥ *

తా॥ గోసాంబయ్యాగ్ని భక్త్యనుకరేకచక్రహమును శుద్ధిచేసుకొనిమనస్సు
 కిష్టమైనట్టి లాభాలవారిగలెననీ- దుని భక్త్యనుకరములతో నొట్టుకున్నట్టియు
 నభ్యుక్త భగవాదస్వరూపమును నీరసమునాది గ్లవనిది నిన్నగురించినజ్ఞానమును
 గెంకాయమనియెడు సర్వగుణప్రధానములగు భగవాదాదవమనె ప్రచును పుజ్యా
 మాకర్మధర్మములకేదలగుననా- నను- అవగాహి నానిచ్చి భగవాదైశ్వర్యము నామన
 పురెడు ఓచునున్నదిను- అభిరొప్పుకుంటును॥

జ్ఞోతిశ్చూలహంసః పావో నానావర్ష్యహస్యముద్యన్త
 మోమంధానాస్యహస్యో నానావర్ష్యహస్యో నానావర్ష్యహస్యః ।
 సోమంబర్ష్యహస్యో నానావర్ష్యహస్యో నానావర్ష్యహస్యః నిత్యా
 సంపదగుణాంతరభావము సోమంబర్ష్యహస్యః ॥ ౩౭

అ॥ గో శ్చివోహంసః అర్చ్య హంస- పావో నానావర్ష్యహస్యముద్యన్త
 భంకరిత్యా॥ శ్చివోహంసః అర్చ్య హంస- పావో నానావర్ష్యహస్యముద్యన్త
 నా ప్రాప్త్యానందంబు- శ్చివోహంసః అర్చ్య హంస- పావో నానావర్ష్యహస్యముద్యన్త
 శమహంస- శోమనామపిశుభము- సోమహంస- పావో నానావర్ష్యహస్యముద్యన్త
 నః మానసవృత్తభక్తిభక్తిశాసన- శ్చివోహంసః అర్చ్య హంస- పావో నానావర్ష్యహస్యముద్యన్త
 యుక్తం- ముల- సమర్థ- శ్చివోహంసః అర్చ్య హంస- పావో నానావర్ష్యహస్యముద్యన్త
 వేదిపాంబుధిః జలప్రియమైన మోత్యుమధిభావంత నసాత్మ్యమంగళ్యుతరు- ముప
 ర్యుగళిం- చింత- పంథీలం- నిత్యని- చింత- రమ- సాధాగ్య-భావన్వ
 తె విస్తరేణభంత- భీమతాంబుధికారి నామహంసః సోమంబర్ష్యహస్యముద్యన్త

౧౦- ధీమఃమితేరిష్టంసమత్రాం కల్పక్రమందేవతరునదృశం సువర్వసురభిం కామ
భేదసమానం చింతామణినదృశం నిత్యానందసుధామృతతుల్య నిత్యానందస్వరూ
పం నిరంతరరమాసాభాగ్యం శాశ్వతముత్తీష్ణస్పృహధిరూపం సోమముమానహితంవ
రమేశ్వరమాతనస్వేదేవిస్తరేణలభంతే- దేవసమూహానముద్రంమధిత్యా చంద్రాదివ
దాధాన్యథా అలభ్యంతథావేదాన్పంశోభ్యమృతనజన్య నకలపదాధానమష్టిరూపం ప
రమశివంలభంత ఇతిభావః॥ *

టీ॥ సుమనస్సంఘాః- సుమనః- పండితులయొక్క-య- దేవతలయొక్క- నం
ఘాః- సమూహములు- సముద్యత్- వృద్ధిబొందుచున్న- మనః- మనస్సును- దృఢభ
క్తిరజ్ఞానహితం- దృఢభక్తి- ఆచందలమగుభక్తియనెడ- రజ్జు-తాటితోడ- సహితం
హాడిన- మంధానం- కన్వయునుగా- కృత్వా- చేసి- ఆమ్నాయాంబుధిం- ఆమ్నయ-
వేదమనెడ- అంబుధిం- సముద్రమును- ఆదరేణ- ఆనక్తివేత- మధిత్యా- తరచి- త
తః- దానివలననుండి- సోమం- చంద్రుని- కల్పతరుం- కల్పవృక్షమును- సువర్వసుర
భిం- కామభేదవచన- చింతామణిం- చింతామణిని- ధీమతాం- ధీ- బుద్ధికి- మతాం-
ఇప్రమూన- నిత్యానందసుధాం- శాశ్వతానందప్రదమైనఅమృతమును- నిరంతర
మాసాభాగ్యం- శాశ్వతలక్ష్మీ-స్పృహి- ధీమతాం- బుద్ధిమంతులకు- కల్పతరుం- దేవ
వృక్షనదృశుడైనటులంటియ- సువర్వసురభిం- కామభేదసదృశుడైనట్టియ- చింతా
మణిం- చింతామణినదృశుడైనట్టియ- నిత్యానందమతాం- అమృతతుల్యనిత్యానంద
స్వరూపుడైనట్టియ- నిరంతరరమాసాభాగ్యం- శాశ్వతముత్తీష్ణస్పృహిరూపుడైనట్టి-
సోమం- ఉమానహితుడయినపరమేశ్వరుని- ఆతన్వతే- మిక్కిలిపొందుచున్నారు॥

తా॥ విద్వాంసులయొక్క-య- దేవతలయొక్క-య- సమూహము నకలగుణ
పరిపత్తిగలమనస్సును భక్తియనతామతోచుట్టబడియున్న కన్వయుగాచేసి వేదమను-
సముద్రమునుదగచి కల్పవృక్షమును కామభేదవచన చింతా మణియునుం బొందిరి-
పండితులయొక్క- నిత్యానంద సుమనః శాశ్వతమయిన మహదేశ్వరమునుం
బొందిరి-స్వామిపక్షమయినస్వ- కల్పవృక్షముతోసమానమయినట్టియ కామభేద
భతోనమానమైనట్టియ చింతామణితోనమానమైనట్టియఅమృతోపమ నమైననిత్యా
నందస్వరూపుడైనట్టిశాశ్వతమయినమోక్షలక్ష్మీస్పృహిరూపుడైనట్టి పాగ్వాతీదేవితో
గూడతొన్నటి పరమేశ్వరునిబొందిరి- అనగానె-వేల్పులును బాలకడలినిద్రచ్చిరం
క్రమమొదలగుపదాథములను గన్నట్లేల్లిపండితులును వేదములనుపరశోధించి యీకన
ముద్రజనితనకలపదాథా స్వరూపుడైనపరమేశ్వరునిబొందిరినిముఖ్యతాత్పర్యము;

శ్లో॥ ప్రాక్షుణ్యచలమాగదర్శితసుధామూర్తిః ప్రసన్నశ్శీ
వస్సోమస్సద్గుణసేవితోమ్యగధరఃపూర్ణస్తమోమోచకఃచే
తఃపుష్కరలక్ష్మితోభవతిచేదానందపాథోనిధిఃప్రాగల్భ్య
నవిజృంభతేసుమనసాంవృత్తిస్తదాశాయతే॥ ౩౮

అ॥ పరమఃపంచంద్రదర్శనసానందసముద్రోవధ౯తేతత్రసుమనసాంప్రవృత్తి
జ్ఞానయత ఇత్యాహ ॥ ప్రాగితి ॥ సోమ వివసోమశ్చంద్రవృక్షభంభూతః ప్రాక్షుణ్య
చలమాగదర్శితసుధామూర్తిః అచలసదృశంపర్వతసదృశః పుణ్యంపుణ్యచలఃప్రా
క్షుణ్యజన్మనిసంభూతః పుణ్యచలః ప్రాక్షుణ్యచలః సవివప్రాద్విగ్నత్తిపుణ్యపర్వ
తస్తస్యమాగదః పరిధాః- తెనదర్శితాప్రదర్శితాసుధా అమృతమయీమూర్తిశ్శరీరం
రంయస్య సతతోక్తః- అన్యత్రప్రాక్షనపుణ్యతిశయేనసం సూచితామృతశరీర ఇత్య
థః- ప్రసన్నస్వచ్ఛః ఉభయత్ర స్వచ్ఛస్వంతుల్యం శివః ఆనందకరః- అన్యత్రసుఖ
స్వరూపః సద్గుణసేవితః సక్షత్రసమూహఃపరివృతః- అన్యత్రసాధుసందోహపూజితః-
మృగధరః ధరతితిధరః మృగస్థధరః మృగధరః ఇదంబో భయత్రసహనం- పూణః
షుడశభిఃకలాభిః పూణఃపూర్ణింగతః- అన్యత్రసర్వవ్యాపకస్తమోమోచకః-తమః
అంధకారస్తస్యమోచకఃనివతఃః అన్యత్రాజ్ఞానమోచకః ఏతాత్మశస్సోమః ప్రాగ
ల్భ్యనబోధనశక్త్యాచేతః పుష్కరలక్ష్మితః హృదయాకాశేలక్ష్మితః దృఢః భవతిచే
దానందపాథోనిధిః ఆనంద వివపాథోనిధిస్సముద్రః కవిజృంభతేవధ౯తేతదాసుమన
సాంసంస్కృతచిత్రాశాంవృత్తిఃప్రవృత్తిర్జాయతేతస్మిన్మిమజ్జనబుద్ధిర్జాయతేఇతిభావః॥

టీక ॥ ప్రాక్షుణ్యచలమార్గదర్శితసుధామూర్తిః- ప్రాక్షుణ్యచల - శింద
వంటిపూర్వజన్మపుణ్యముయొక్కయు- తొర్పుననుండెడుపుణ్యకరమయిన పర్వతము
యొక్కయు- మాగద- త్రోవచేతను- దర్శిత- చూపింపబడినటువంటిన్ని- తెలియజే
యబడినటువంటిసుధామూర్తిః- అమృతమయమైన శరీరము కలిగినటువంటియు-
మరణాదులు లేనిశరీరముకలిగినటువంటిన్ని- ప్రసన్నః- సచ్ఛుడయినటువంటిన్ని-శివః-
ఆనందకరుడయినటువంటిన్ని- సుఖస్వరూపుడయినటువంటిన్ని- సద్గుణసేవితః- సో-
సక్షత్రములయొక్కయు- యోగ్యులయొక్క- గణ- సమూహముచేత- పేవితః- పరివే
ష్టించబడినట్టియు- పూజించబడినట్టియు-మృగధరఃమరంగమునుధరించినట్టియు- పూర్ణః-
షుడశకళాపూర్ణుడయినట్టియు- సర్వవ్యాపకమైనట్టియు- తమోమోచకః-తమః-చీక
టినిన్ని- అజ్ఞానమునున్న- మోచకః- నివర్తించజేయునట్టి- సోమః- శివుడును-చం
ద్రుడును- ప్రాగల్భ్యన- బోధనశక్తిచేతను- చేతఃపుష్కరలక్ష్మిత- చేతఃపుష్కర-హృ
దయాకాశమునందు- లక్ష్మితః- చూడబడినట్లాడు- భవతిచేత్-అయెనా- ఆనందపా

భోనిధిః - ఆనందకు సేవనముద్రము - విజృంభణ - ఉప్పొంగుచున్నది - తదా - అప్పుడు - సుమనసాం - పండితులకును - దేవతలకును - వృత్తిః - నిమజ్జనాది ప్రవృత్తియును - బీజనమును - జాయతేకలుగుచున్నది.

తా॥ పర్యవసాయమును పూర్వోక్తభూమేప్రాగ్విశాసము - అదియే పూర్వపర్యవసాయము - దానియొక్క మాగణముచేత - మూలపరిపాలనయొక్క శరీరముగలవాడని చంద్రవక్షమై నయథాకము - పురాతన - పుణ్యాలీకయముచేత - మూలపరిపాలన శరీరముగలవాడని శివవక్షమై నయథాకము - జననమునారంభమగుచున్నప్పుడు - అర్చమై నవారని - రెండువక్షములందున్నచో - నంతనమనుజేయవచ్చునది చంద్రవక్షమై నయథాకము - సుఖమునుజేయవచ్చునది శివవక్షమయిన యథాకము - నక్షత్రములతో గూడుకొనినవాడని చంద్రవక్షము - సూర్యనక్షత్రాలతోత - మూలపరిపాలనవాడని శివవక్షము లేడినిధరించినవారనియును భావించునథాకము - తదియగుచు కలతతో గూడుకొనినవాడని - చంద్రవక్షము - ఎల్లలోకములందును వ్యాపించువాడని శివవక్షము - బినిపోగొట్టువాడని చంద్రవక్షము - అజ్ఞానమునుబోగొట్టువాడని శివవక్షము - ఈలాగు - బింబముమాలికాజ్ఞానమునుబోధించినచో - సులభమునగా నయ్యును గనుపించెనని యానందినముద్రముప్పొంగుచున్నది - అప్పుడు దేవతలచిత్తమున ధిక్కలును - అనగా నెప్పటిని జరమని పుని నల్లమునిండు నిలుపుతొనిచేసి బ్రహ్మచరిత స్వరూపమునై కృత్యమును పొందుచురని ముఖ్యతాత్పర్యము;

3౮

శ్లో॥ ధర్మో మేచతురంధ్రురకన్యచరితస్తాపం వినాశంగతంకా
మక్రోధ మదాదయో విగళితాః కాలాన్మఖావిష్కృతాః |
జ్ఞానానంత్యముహూర్షధిస్సఫలతా తై వల్యనాథేనదామా
న్యేమానసపుండరీకనగరే గాజావతంసేన్ధిరే || ౩౯

అ॥ కన్తింశ్చిన్నగరేసురాజనిధ్యాజేజన్యసర్వసమృద్ధిబద్ధపుండరీకవరమేశ్వరసిత్యాకుమరస్వసమృద్ధిస్యంజాలత్యాచా॥ భక్షణాభి॥ రాజావతంసెరాజాచంద్రః - అవతంసేశిరోధూపణాయస్యతన్తికా అన్యతావతంస శబ్దస్యత్రేష్టవాచిత్యా ద్రాజత్రేష్ట ఇత్యథాకాన్యో నన్యపూజ్యే అన్యత్రసర్వసమృద్ధివేరాజనిచతుముమ మనసపుండరీకనగరే మానసపుండరీక మివమానసపుండరీకం తదేవనగరంపురం తన్తికా తై వల్యనాథకేవలత్వవిశిష్టనాథేపికనాథఇత్యథా॥ అన్యత్రలోకప్రసిద్ధపుర్యామిసన్ధితేనతి తైవల్యనాథత్రేష్టతద్విధేయవిశేషణచతురంధ్రకన్యత్వార్థంఘ్రయాన్యసభర్తాః సుచరితముఖేనాచరితః అమన్దితఇత్యథా॥ తాపంకురితంవిరాశంగతమదర్శనంప్రాప్తం కామక్రోధమదాదయస్పదంకన్యత్రపైవిగళితాః బహిర్నిగతాః కాలాః మానసత్వం

జస్సరాత్సకాస్సుఖా విష్కృతస్సుఖమేవా విష్కృత్వంతీతివ్రతాకాయంతీతికథాంతః
 త్వేబంతోయంత్యజ్ఞానానంత్యమహాపథిః జ్ఞానానాంత్యనసాధనగ్రంథానా మనం
 త్యంబాహుశ్యం తదేవభూషాపథిః సిద్ధిసాధనాపథిః - సదానర్వప్తికాకాలేసుభలితా
 సుతరాంసంజాతఫలాభవతీత్యధ్యాహరః - ధామితేరాజన్యకనాథేశానతి దేశేనర్వ
 దోపనివృత్తిసర్వగుణసమృద్ధిశ్చ యథాభవతిజనానాంతధామమహ్యదయపుండరీక
 వరమధివేషసతీసర్వగుణసమృద్ధిశ్చర్వదోపనివృత్తిశ్చసంజాతతిభావః॥

టీక॥ రాజావతంసే - రాజా - చంద్రగు - అవతంసే - శిరోఘాషణముగాకలిగిన
 ట్టిన్ని - రాజశ్రేష్ఠుడయినట్టిన్ని - మాన్యే - ప్రాబుడయినట్టిన్ని - నర్వసమృత్తుడునునట్టి -
 ఈశ్వరు - న్ను - రాజున్ను - మే - నామొక్క - మ - నసపుండరీకనగర - మానసపుండరీక
 మనికమలమనియెను - నగర - నట్టణమందు - కై - పల్కనాధన - ఒక్కడైనట్టిన్నిప్రసి
 ధుడైన ప్రభువ్రతుంచునుండగాను - చతురంధ్రకః - నాలుగుపాదములగలిగినట్టి - ధ
 మకః - ధర్మము - సుచరితః - సుఖముగా - నాచరించుచు - తాపం - పాపతాపము - వినా
 శం - నాశనమున - గతం - పొందినది - కామప్రౌఢమదాదయః - కామక్రోధలోభమో
 హమదమాత్సర్యములను ఆగ్ధుల అంతశ్శత్రు లున్న - విగళితాః - జారిపోయిరి - కా
 లాః - పక్షమా - సతుకానంపశ్యరాత్మకముల యనకాలములు - గుణావిష్కృతః - లెస్సగా
 ప్రకాశించినది - జ్ఞానానంత్య మహాపథిః - జ్ఞానానంత - జ్ఞానసాధన - గ్రంథవిస్తారమని
 యెను - మహాపథిః - సిద్ధిసాధనమున - అన్వయధము - సదా - ఎల్లప్పుడున్ను -
 ఫలితా - ఫలించినద - తుకున్నది.

తా॥ అనగాచంద్రుణ్ణి ఘోషణముగా శిరస్సయందుధరించుచుండే ఈశ్వరు
 డున్నరాజశ్రేష్ఠుడున్న ప్రజచేయకగినదాడున్న నర్వసమృత్తుడున్న అయిన శివు
 డున్నమంచిరాజున్న నామొక్కమనక కమలమననగరమందు - ఒక్కడున్నప్రసిద్ధ
 డున్నయిన ప్రభువ్రతుంచునుండగాను - నాలుగుపాదములుగలిగినదై ధర్మము ఆచ
 రింపబడుచున్నది - పాపములునాశమునబొందుచున్నవి - కామక్రోధాదులను ఆగ్ధులు
 అంతశ్శత్రువులున్న - జారిపోతున్నారు - పక్షమాసతుకానంపశ్యరాత్మకములయినకా
 లములులెస్సగాప్రకాశించుచున్నవి - జ్ఞానసాధనములయిన గ్రంథవిస్తార మనియెడు
 ఓషధియెల్లప్పుడున్నులెస్సగాఫలించుచున్నదనితాత్పర్యము.

శ్లో॥ భీయంత్రేణవచోఘటేనకవితా కుల్యోపమ ల్యాక్రమై
 రానీలైశ్చసదాశివస్యచరితాభోరాశిదివ్యామృతైః పృ
 త్కైదారయతాశ్చభక్తికలమాస్సాఫల్య మాతస్యతేదుర్ని
 యోస్తమపేవకస్యభగవన్నిశ్చేతభీతిఃకుతః॥

అ॥ వత్సయూణలక్షణసస్యఫలభాజుమన దుర్బితేదీప్తిరిత్యాహ॥ పౌభగవత్
 నమస్త్యైశ్వర్యాదినంతన్న బిశ్వరస్య నమగ్రస్య వీర్యస్య యశసశ్రీః జ్ఞానవైరా
 గ్యయైశ్చైవషణ్డాంభగభిరణా ఉత్పత్తించవినాశంచ ధూతానామగతింగతి- వే
 త్తివిద్యామవిద్యాంచభగవాన్ సభిన్నతః॥ ఇతిచవమాణాత్ పౌమిత్యేక సకలభు
 వనాధిపతే త్వష్టేవకస్యమనుషీయంత్రణధీరేవ బుద్ధిరేవయంత్రంతేన వచోఘటేన
 వాక్కులకేనకవితామల్యోపమల్యాక్రమైకవేర్భావకవితోసాహితంనైవకుల్యాఉపకు
 ల్యాచరస్యాఃక్రమైరానుభూతిధిఃప్యే గ్రహారంప్రాపితైః హృదయక్షేత్రంప్రాపితై
 శ్చదాశివస్యపరమశివస్యతవచరితాంభోరాశిదివ్యామృతైశ్చరితంచరిత్రమేవాంభోరా
 శిస్సముద్రస్తస్యదివ్యామృతైశ్చుద్ధోదతైః హృత్కేదారయతాశ్చ- హృత్-హృదయ
 మేవకేదారఃక్షేత్రంతవ్యక్తాశ్చభక్తికలయాః భక్తయపివకలయాః శాలీనస్యానితసా
 ఫల్యం సఫలత్వయాతస్యవైస్థారయంతిఆతస్యత ఇత్యక్రవికరణభేదాన్భూపచనమితి
 గ్రాహ్యం- ఏవంసేవకస్యమనుష్యుత్పత్త్యామకాలాత్ భీతిర్భయంకుతః కాలభీతిరిత్య
 భః సార్యవిభక్తికత్తమహృదయై నరసదాత్వాంభజామిత్యభిప్రాయః *

టీ॥ పౌభగవత్- ఓషధ్యుదైశ్వర్యసంపన్నుడవై నవాదా- పౌమిత్యేక- సకలప్ర
 పంచములకున్న అధిపతివై నవాదా- ధీయంత్రణ- ధీ- బుద్ధియనియెడు- యంత్రణ
 ఘటియంత్రముచేతనున్న- వచోఘటేన- వచః- వాక్కునియెడు- ఘటేన- ఘటంచే
 తనున్న- కవితామల్యోపకుల్యాక్రమైః కవితా- కవిత్వమనియెడు- కుల్యా- కాలవల
 యుక్తానున్న- ఉపమల్యా - పిల్లకాలవలయుక్తానున్న- ఆక్రమై- ఆక్రమించడ
 ములచేతను- ఆనితైః- తేజస్వీభువంతి- సదాశివస్య-సాంబశివనియొక్క- చరితాంభో
 రాశిదివ్యామృతైః చరిత- చరిత్రమనియెడి- అంభోరాశి- నముద్రముయొక్క- దివ్యా
 మృతైః శుద్ధోదకములచేతను- హృత్కేదారయతాశ్చ- హృత్-హృదయమనియె
 డు- కేదార- క్షేత్రముతోడను- యతాశ్చ-మామకున్నట్టిన్ని- భక్తికలయాః- భక్తి-
 భక్తియనియెడు- కలయాః- శాలీనస్యమును- సాఫల్యం- సఫలత్వమును- ఆతస్యతే- వి
 స్తరింపజేయుచున్నవి- సేవకస్య- నీకు సేవకుడనై నట్టి- మను- నాకు- దుష్టితో-
 త్పదుమువలనంచిన్ని- భీతిః- భయము- కుతః- ఎక్కడిది॥ *

తా॥ అనగాషణ్డైశ్వర్య- సంపన్నుడనై నట్టిన్ని- సకలప్రపంచములకున్న-
 అధిపతివై నట్టివయితాశ్వరుడా- బుద్ధియనెడుఘటియంత్రముచేతనున్న- వాక్కునియె
 డుఘటముచేతనున్న- కవిత్యమనియెడు కాలవలచేతనున్న- తేజస్వీభువంతి సాంబశివు
 నియొక్క- చరిత్రమనేనముద్రముయొక్క- శుద్ధోదకములచేతను నామనస్సనేక్షేత్రము
 లతోకూడియున్నట్టి భక్తియనియెడిశాలీనస్యములు సఫలత్వమునువిస్తరింపజేయుచును

దగాన- సేవకుడనయినట్టి నాకు యెదురుపలనందించి భయముపెక్కుచిదిఅనగా న ర్వదానామనస్సయంబు నిన్ను భజనచేయుచునున్నానని తాత్పర్యము॥ ౪౦

శ్లో॥ పాపాత్పాతవిమోచనాయరుచిరైశ్వర్యాయమృత్యుం
జయస్తోత్రధ్యాననతిప్రదక్షిణసపర్యాలోకనాకర్ణనే । జి
హ్వచిత్తశిరోంఘ్రిహస్తనయనశ్శ్రోత్రైరహంప్రార్థితో
మామాజ్ఞాపయతన్నిరూపయముహుర్గామేవమామేవచః॥

అ ॥ వక్ష్యమాణాథాజాతేయాకత్వాదిదోషవరిహారాధంప్రభావయతే॥ వ్యా॥
పాపాత్పాతవిమోచనాయ- పాప- పాపములనియెడ - ఉత్పాత- వివర్జితచక్రములైనయత్పా
తములయొక్క- విమోచనాయ- విమోచనముకొరకున్న- రుచిరైశ్వర్యాయ- రుచి
ర- మనోహరమైనట్టి- విశ్వరూప- విశ్వరూపుకొరకున్న- స్తోత్రధ్యాననతిప్రదక్షి
ణసపర్యాలోకనాకర్ణనే- స్తోత్ర- స్తుతించడము- ధ్యాన- ధ్యానముచేయడము- నతి-
నమస్కారముచేయడము- ప్రదక్షిణ- ప్రదక్షిణముచేయడము- సపర్య- పూజచేయ
డము- ఆలోకన- చూడడము- ఆకర్ణనే- వినడములవిషయముయొక్కముముగాను- జి
హ్వచిత్తశిరోంఘ్రిహస్తనయనశ్శ్రోత్రై- జిహ్వ- నాలుకచేతనున్న- చిత్త- మన
స్సుచేతనున్న- శిరః- శిరస్సుచేతనున్న- అంఘ్రి- పాదములచేతనున్న- హస్త-హస్త
ములచేతనున్న- నయన- నేత్రములచేతనున్న- శ్శ్రోత్రై- చెవులచేతనున్న- అహం-
నేను- ప్రార్థితః- ప్రార్థనచేయబడ్డవాడనైతిని- తస్మాత్- అందునల్లనందించి-చూ-

టీ॥ హేమృత్యుంజయ- హేమృత్యుచక్షురంబునయినయాశ్వరుడా- పాపాత్పా
తవిమోచనాయ- పాప- పాపములనియెడ - ఉత్పాత- వివర్జితచక్రములైనయత్పా
తములయొక్క- విమోచనాయ- విమోచనముకొరకున్న- రుచిరైశ్వర్యాయ- రుచి
ర- మనోహరమైనట్టి- విశ్వరూప- విశ్వరూపుకొరకున్న- స్తోత్రధ్యాననతిప్రదక్షి
ణసపర్యాలోకనాకర్ణనే- స్తోత్ర- స్తుతించడము- ధ్యాన- ధ్యానముచేయడము- నతి-
నమస్కారముచేయడము- ప్రదక్షిణ- ప్రదక్షిణముచేయడము- సపర్య- పూజచేయ
డము- ఆలోకన- చూడడము- ఆకర్ణనే- వినడములవిషయముయొక్కముముగాను- జి
హ్వచిత్తశిరోంఘ్రిహస్తనయనశ్శ్రోత్రై- జిహ్వ- నాలుకచేతనున్న- చిత్త- మన
స్సుచేతనున్న- శిరః- శిరస్సుచేతనున్న- అంఘ్రి- పాదములచేతనున్న- హస్త-హస్త
ములచేతనున్న- నయన- నేత్రములచేతనున్న- శ్శ్రోత్రై- చెవులచేతనున్న- అహం-
నేను- ప్రార్థితః- ప్రార్థనచేయబడ్డవాడనైతిని- తస్మాత్- అందునల్లనందించి-చూ-

నన్ను- ఆహ్లాపయ- ఆహ్లాపింపుమా- ముహూః- మాటిమాటికిన్ని- తన్నిరూపయ- త-
 లి- ఆస్తోత్రధ్యానాదులను- నిరూపయ- నిరూపింపుమా- మమ- నాకు- అవచః-
 మూకభావము- మైత- లేకపోవుగాక||

తా|| అనగా నోమృత్యుజయదా విఃత్సృచకములయిన ఉత్పాతములనాశన
 ముకొరకున్న నీయొక్క స్తోత్రధ్యానమనుస్కారప్రదిక్షణ పూజాలోకనాకర్షణముల
 విషయమై క్రమముగా నాలుక మనస్సు శిరస్సు పాదములు హస్తములు నేత్రములు
 చెవులు మొదలైన వీటిచేతను ప్రార్థింబద్ధవాడనైతిని అందువలన నీచనన్మాహ్లాంఘ్రి
 మా- మాటిమాటికిని ఆస్తోత్రధ్యానాదులను నాకునిరూపింపుమా- నాకుమూకభావములే
 కపోలుగాక అనుటవలన ధ్యానము మొదలైన నేనలు నేయ సరవిదోషములలోపల మూ
 కత్వముప్రబలిదోషముగాన నదిలేకయుం నటునేయుమ ప్రార్థించెదను- నీవేనలు
 నేయుటకు నేదోషములులేకుండునటుల దయచేయమని తాత్పర్యము||

శ్లో|| గాంధీర్యపరిభూపనః ఘనధర్మః ప్రాకారఉద్యద్గుణ స్తో
 మశ్చాప్రబలం విద్రుమిచ శూద్యాదావీదేహధిగః | వి
 ద్యావస్తునమృద్ధిర్ద్యౌః గావత్రీనరే తేనదాదుర్గాలిప్రియ
 దేవమామకమహో దునివాసంకరః ||

అ || జగ్గతిప్రియ- విన హేతునాశ్యమహో గౌరవః సర్వవాసంప్రాధికాయతే||
 వ్యా|| గాంధీర్యమితి|| శూద్యాదీప్రియగగణముః శివగీతామహాః అవల అత్యంతం
 ప్రీతివిషయాయస్యసతథోస్తస్త్యుంబుద్ధిః- హేదేవగణశివ- పరిభూపదంపరితః గౌ
 యతే అవదార్యత ఇతిపరిభూపదమగజైస్త్వాః- ఎలయుణ్ణ గాంధీర్యం గంధీరభావః
 అగాధః తియావత్ ఘనధర్మసాధ్యైర్మతేనైవప్రాకారస్యాః|| స|| ప్రాకారోణ
 రస్సానిభిత్వమరః|| ఉద్యద్గుణ- ఉద్బుద్ధిః ఉద్బుద్ధ్యైః సాః గుణాస్సాదుగుణా
 స్తేషాం స్తోమస్థమాహస్థవిప్రాబలమైర్ద- ఉద్బుద్ధియ- బలమాన్ని వృత్తినాథ
 క- దేహధిగః- దేవ విద్యవాసఘనై ద్రిమదయః ఘనైర్ద్రు- టిచియరాటిని- యం
 పయస్సందోహస్థవిద్యాదానిక- గమస్సానానివిద్యా శివవిషయకజ్ఞానంపై వివస్తు
 నమృద్ధిర్దేవ్యపదార్థసంవిద్యైవం భూతానాంజగ్గ- షటీతా భిలపదార్థానాం సామ
 గ్రీశమగ్రభావః పాపల్యంతియానమేతేమామక మనోదుర్గమమేదం మామకంయ
 న్నస్తస్తదేవకర్మకుష్మవేశ్శానం తస్మిన్ త్వమిత్వధ్యాహారః- శదానర్వదానివాసం
 వసతింకురువిధేహితి ప్రార్థనాయీంలాట్||

టీ|| పాపగ్రాంతియ- టియపర్యతజగ్గమంకుమి- లిప్రీతిగలిగినయ్యాశ్వరదా
 హేతేవ- పరమశివుడా- పరిభూపదం- పరిభు- అగర్హయొక్క- వదం- స్థానము- గాం

భీర్యం- గంభీరభావము- ఘనదృతిః- ఘన- దట్టమైన- దృతిః- ధైర్యము- ప్రాకారః
 కోట- ఉద్యుద్ధరాస్తోమః- ఉద్యోతే- పుట్టుచుండెడి- గుణ- సాధుగుణములయొక్క-
 స్తోమః-సమూహము- ఆ బలం- ఆస్త- విశ్వసించదగిన- బలం- బలము- దేహస్థితః-
 దేహ- శరీరమండ- స్థితః- ఉన్నట్టి- ఘనేంద్రియవయః- ఘనేంద్రియ-చక్షురాదీం
 ద్రియములయొక్క- చయః- సమూహము - ద్వారాణి - గమనాగమనద్వారములు-
 విద్యా- శివవిషయై కజ్ఞానవిద్య- వస్తుసమృద్ధిః- వస్తు-గౌప్యపదార్థములయొక్క-
 సమృద్ధి- సంపత్తు-ఇతి-ఇట్లనియెడి-అఖిలసామగ్రీసమేతే-అఖిల- చుర్గాపేక్షితసమస్త
 పదార్థములయొక్క-సామగ్రీ-సమగ్రభావముతోడను-సమేతే-కూడకొన్నట్టి-మామకము
 నోడుగ్గే- మామక- నానంబంధమయిన-మనః- మనస్పవిత్రమ- చుగ్గే- చుప్పవేశస్థాన
 మండు-త్వం-సీపునదా-యెల్లప్పుడున్న-నివాసం-నివాసమును-మరు-చేయుము,

తా|| ఓయవర్వతకుర్గమం చుమిక్కిలిప్రతిగలిగిన-యీశ్వరుడా-అగడ్తయొక్క-
 స్థానముగాంభీర్యము- ఘనమయినధైర్యముకొటయున్న- పుడుతుండుడెడి సాధు
 గుణసమూహమువిశ్వసించదగినబలమున్న- దేహమండండుడెడి యింద్రియ సమూహ
 లేగమనాగమనమార్గములున్న- శివవిషయక జ్ఞానవిద్యసమస్త వస్తుసమృద్ధిగను- యీ
 లాగుచుర్గాపేక్షితసకలవస్తుసంపూర్ణభావముతోగూడియున్నట్టి- నామనిష్ఠకుర్గమం
 చు నివాసముచేసేయిండుమాయనిముఖ్యమయినతాత్పర్యము, ౪౨

శ్లో|| మాగచ్ఛస్తస్త్విమితస్తతోగిరీశభోమయ్యేవవాసం కురు
 స్వామిన్నాదికిరాతమామకమనఃకాంతాఽనీనాంతరే|| వర్తం
 తెబహుశోమృగామదజుషోమాత్యర్యమోహోదయస్తాహ
 త్వామృగయావినోదకుచితాలాభంచసంప్రాప్యస్మి|| ౪౩

అ|| పరమశివస్వాదికిరాతసంభావం సంభావ్యకిరాతలభ్యం ఫలంమయి సులభ
 మితిహేతోర్వత్తోన్యత్రగమనంపూర్ణాదితి ప్రాధాన్యతే|| వ్యా|| మాగచ్ఛఇతి|| భోఅది
 కిరాత ఆదివ్యాధ అతఏవగిరీశగిరాశయానస్వామిన్ సర్వాభ్యుత్పత్తిమితస్తతఃమాగ
 చ్ఛస్తేవప్రజమయి వాసంకురుమల్లభ్యంఫలమిహనాస్తీతిచేదస్తీత్యాహమామకమనః-
 కాంతారసీమాంతరేకుచీయమన ఏవకాంతార మితరకుర్గమోహనప్రదేశస్తస్యసీమాం
 తరేమర్యాదామధ్యే మధజుషః అస్తాహజేతుంకూపినసమధా ఇతిగర్వభాజఃమార్గ
 ర్యమోహోదయః మాత్యర్యం చుత్సరభావః అన్యస్త్వికారాగతః ప్రద్యేషఃమోహః
 అనాత్మస్వహంబుద్ధిరహంకార ఇతియావత్తదాదయోదోషః కామక్రోధలోభమో
 హాదుదమాత్సర్యాభ్యా ఏవమృగాః వనజంతవః బహుశః బాహుశ్యేన ప్రవతంతే-
 తాహత్యాహంసిత్యామృగయావినోదకుచితాలాభం మృగాభావకుటనంమృగయా

తయావినోదః కాలయాపనంతస్త్రిక రుచిరిచ్ఛాయస్యసః తస్యభావస్తత్రాకస్యాః లా
భఃఫలంమృగహననంతంచసంప్రాప్యస్థియథేచ్ఛంలస్యనేభవతః ఇష్టలాభాద్ధేతోః-
మయ్యైకవానంకుర్వీతి ప్రార్థనాఽనుత స్రాత్సగ్యంవినోదమచీరాదాకత్య సంప్రాప్య
సీతిపారేచిరాత్ప్రమేవాగత్య ఏకృక్మగయావినోదంసంప్రాప్యస్థిత్యగః॥

టీక ॥ భో- ఆదికెరాత - ఓయిమొదటిబోయవాడా- భోగిరిశ- పర్వతమండుశ
యనించియుండెడు యీశ్వగుడా- స్వామిక- సర్వాస్యక్షుడవయినవాడా- ఇతస్త
తః- ఇటునటు - మాగచ్ఛ- పోకుమా- మయ్యైవ- నాయందే- వాసం- నివాసమును-
కురు-చేయుమా- మామకమనః- కాంతారసీమంతరే - మామక - నానాబంధమైన-
మనః- మనస్సునియెడి- కాంతారసీమా- అరణ్య దేశముయొక్క- 'అంతరే-మధ్యమం
దు- మదబ్రుహః- మదమునుబొందియున్నట్ట- మాత్సర్యమోహదయః- మాత్సర్యమోహ
కులను- మృగా- మృగములు - బహుశః - విస్తారముగాను - వతః-లె- ఉంచున్నవి-
తా- అమృగములనూ హత్యా- చంపి- మృగయావినోదరుచితాలాభం- మృగయా-
వేటాడముచేతనయిన- వినోద- కాలయాపనమందు- రుచితా- ఇచ్ఛగలుగుటయొక్క-
లాభం- ఫలమును-ప్రాప్యస్థి- పొందుచున్నా;

తా॥అనగా- ఓయిఆదికెరాతుడా - పర్వతమండుశయనించి యుండెవాడా-
నకలమునకున్నధ్యక్షుడవైనవాడా- నివిటునటుబోక నామనస్సుయందును నేనివానము
చేసియుండుము- నామనస్సునియెడయగణ్యసీమయందు- మిక్కిలిమదించిన కామక్రో
ధలోభమోహములనుమృగంబులుండియున్నయవి- కాననామృగములంజంపి- వేటా
డడముచేతనైనవినోదమందలి- ఇచ్ఛాభావముయొక్కఫలమునుబొందుచున్నాడనితా॥

శ్లో॥కరలగ్న మృగఃకరీంద్రభంగోమనశార్దూలవిఖండనోస్త
జంతుః । గిరిశోపితదాకృతిశ్చచేతః కుహరేపంచముభోస్తి
మేకుతోభిః॥ ౪౪

అ॥మహాచేపంసంహత్యనిరూపణేనస్తాతి॥వ్యా॥కరలగ్నఇతి॥పంచముఖివపం
చముఖిః- పంచముఖానియవ్యేతిత్ర్యంశ్చత్యాంతమేవ్యరః - అగత్యంతంచముఖిశ్చక్త
ముఖిఃసింహః- పదివక్షతీకరణఇతిధాతో-కరలచక్ర్యయేపంచేతిరూపసిద్ధిః- మే
మనుచేతఃకుహరేచేతనివచితమేవకుహరః గిరిగుహత్రాస్త్రేవంసతిగ్భిగ్భయః కు
తః కస్తా ద్భయంభవిష్యతి నకుతోపిత్యగః- నకధంభూతఇత్యాకాయైయహ
కరలగ్నమృగఃకరహస్తేలగ్నసంబద్ధోఽమృగోయస్యతథోక్తః కరీంద్రభంగః కరీంద్రస్య
కరిశ్రేష్ఠస్సాస్యత్రకజాసురస్య భంగోయేనతథోక్తః వ్యభిరగణమప్రీహిఃఘనశార్దూ
లవిఖండనః ఘనోబలహింసాశ్చార్దూలః ప్యాఘః అస్పత్రవ్యాఘ్రాసురః తంబివిధం

ఖండయతీతిభిన్నతీతిభిన్నోక్తః అస్తజంతుః అస్తాః నిరస్తాః జంతృశ్చైవేన అన్యత్రాస్తాః స్వరూపాలీనాః జంతృశ్చైవస్యభేదోక్తః గిరిశః గిరౌశయానః గిరిశత్యముఖయశ్రమ్యుమేవ విశదాకృతిర్విశదాభవతా ఆకృతిర్వ్యవధిగమ్యవ్యవధియత్రాపితుల్యమేవస్పృహ్యార్థోయం॥ *

టీకారంభముగః- కర- హస్తమండు- లగ్న- హుడుకున్నట్టి- మృగః- లేడికలిగినట్టిన్ని మృగములుకలిగినట్టిన్ని-కరింద్రభంగ్య- కరింద్ర- గహసురుడియొక్క-బున్నుగజశ్రేణముయొక్క-బున్ను- భంగ్య- భంగముకలిగినట్టిన్ని- ఘనశృంగాలవిఖండనః-ఘన- బలవంతుడయినట్టిన్ని- బలవంతులయినట్టి- శౌరదాల- వ్యాఘ్రసూరుడియొక్క-బున్ను వ్యాఘ్రములయొక్క-బున్ను- విఖండనః- సంహారముకలిగినట్టిన్ని- అస్తజంతుః- స్వరూపమందులీనమయినజంతువులుకలిగినట్టిన్ని పోగొట్టిబద్ధజంతువులుకలిగినట్టిన్ని- గిరిశః- పర్వతమందుశయనించునున్నట్టి- విశదాకృతిః- స్వచ్ఛమయినఆకారముగలిగినట్టి- ఐందముఖః- ఆముడుముఖములుగలిగిన ఈశ్వరుడయొక్క-సింహము-మే- నాయొక్క- చేతఃకుహర- చేతః- చిత్తమనియెడు- కుహర- పర్వతగుహయందు- అస్తి- పున్నది- మే- నాకు- భీః- భయము- కుతః- ఎక్కడిచి॥

తా॥ అనగా హస్తమండు లేడికలిగియున్నట్టిన్ని సకలమైన మృగములుకలిగియున్నట్టిన్ని గహసురసంహారము చేసినట్టిన్ని గజశ్రేణములను సంహారంచేసినట్టిన్ని వ్యాఘ్రసూరుణ్ణి ఖండించినట్టిన్ని వ్యాఘ్రములను ఖండించినట్టిన్ని స్వరూపమందులీనమయిన జంతువులుకలిగినట్టిన్ని పోగొట్టిబద్ధజంతువులుగలిగినట్టిన్ని పర్వతమందుశయనించునున్నట్టిన్ని స్వచ్ఛమైన స్వరూపముగలిగినట్టి అముడుముఖములుగలిగిన ఈశ్వరుడనెసింహము నామనన్ననే పర్వతగుహయందున్నది నాకుభయముయొక్క-డిదిఅనగానామనస్సుయందు యెల్లప్పుడు ఈశ్వరుడు నివసించియున్నాడు నాకుభీతి ఎక్కడిచి అనితాత్పర్యము॥

శ్లో॥ ఖండశ్శాఖిభిన్నాన్వితైర్ద్విజవరైస్సంపేవిరేశాత్పతే సాఖ్యాపాదినభేదభేదనిసృధాసారైః ఫలైర్దీప్తితే । చేతఃపక్షిశిఖామణేత్యజవృధా సంచారమనైర్వరలం నిత్యంశతకరపాదపద్మయుగ్గిసేదేవిహారంకురు॥

అ॥ పరమశివపాదయుగ్గిసేదచేతః పక్షినంచారంప్రారథయతే॥ వ్యా॥ పాచేతః పక్షిశిఖామణచేతశ్చ త్తమేవ ఓషిశిఖామణిః పక్షిశ్రేష్ఠస్తస్యసంబుద్ధిస్తస్యంభండశ్శాఖిశిఖాన్వితైశ్శాఖాః ఏషాంసంతీతిభిన్నాన్వితాన్వేనశాఖాభిః వృత్తైః ప్రేషాంశిఖాభివశిఖాః ఉపనిపదస్తాఖిరన్వితైస్సంబంధైః పద్మద్విభిత్త్యభిః ద్విజవరైః బ్రాహ్మణాః

త్వస్థైర్యే రేవసక్షిప్తే స్థనసేవితే నమ్యగాత్రై శాశ్వతై నిత్యేనాశరహిత ఇత్యర్థః
సౌఖ్యాపాదినీనుఖనంపాదినీసుధా సారైస్సుధాయా ఇవసారోరసః యేషాంతైః
లైజ్జానవై రాగ్యాదిభిస్తైరేవఫలైర్వాత్యైః ఖరభేదనిఖనం నగసారదుఃఖం తద్భిన్న
త్తిభిన్నతీతతస్యేదిని అన్యత్రస్సుధా జన్యశోకభేదినీదీపితే సంజాతప్రకాశ శంకరపా
దపద్మయుగళీనీదేపాదౌపద్మై ఇవపాదపద్మై శంకరశృంగివస్య పాదపద్మై శంకర పాదప
ద్మై తయోక్తుగళిదన్వంద్వంపైచనీదః కులాయస్త్యైః విహారంకురు సంహారవిచేహ్య
వైర్నితరచేవనంబంధి పాదయుగళీనీ దైగలంతే ఉపేక్షనీయా ఇతిభావస్త్రవ్యధానిభ
లంసంహారత్యజసరిహర-సరమశివపదారవిందవిషయమేవమన్వనోక్తితీతాత్పర్యమ్॥

టీ॥ సౌచెతఃపక్షిశిఖామతే - ఓమనస్సనియెడుపక్షిశ్రేష్ఠమ - తస్య - నీవు -
చృందశ్శాఖిశిఖానివైః - ఛందః - వేదములనియెడు - శాఖి - వృక్షములయొక్క - శి
ఖా-కొనతోడనున్న - ఛపనిషత్తులతోను - అనివైః - కూడుకొనియున్నట్టి - ద్విజవ
రైః - బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులచేతను - పక్షిశ్రేష్ఠములచేతను - సంసేవితే - లెన్నగాఅశ్ర
యింపబడ్డటువంటిన్ని - శాశ్వతే - నిత్యమై నటువంటిన్ని - సౌఖ్యాపాదినీ - సుఖము
నుసంపాదించేదునున్నస్థిసుధాసారైః - సుధా - అమృతమువంటి - సారైః - రస
ముకలిగినట్టి - ఫలైః - జ్ఞానవై రాగ్యములనియెడుఫలములచేతను - ఖేదభేదినీ - నలసా
రదుఃఖమును భేదించెటటువంటిన్ని - స్సుధా - దుఃఖమునుభేదించేటటువంటిన్ని - దీపి
తే - ప్రకాశించుచున్నట్టి - శంకరపాదపద్మ యుగళీనీదే - శంకర-సాంబశిపునియొక్క
పాదపద్మ - పద్మములవంటిపాదములయొక్క-యుగళీ - ద్వంద్వమనియెడు-నీదే - గూటి
యందు - విహారం - విహారమును - కురు - చేయుచు॥ ౪౫

తా॥ అనగా - మనస్సనియెడుపక్షిశ్రేష్ఠమ - వేదములనియెడు వృక్షములయొ
క్క కొనలతోడనున్న వేదాంతములయిన - ఛపనిషత్తులతోడను కూడుకొనియున్న
ట్టిబ్రాహ్మణోత్తములచేతను - పక్షులచేతను - లెన్నగాఅశ్రయింపబడ్డటువంటి
న్ని - నిత్యమై నటువంటిన్ని - సుఖమునుసంపాదించేటటువంటిన్ని - అమృతముతో
నమానమైనరసముకలిగినట్టిఫలములచేతను - అనగాజ్ఞానవై రాగ్యదులచేతను - ఫ
లములచేతను - నలసారదుఃఖములను - స్సుధాదుఃఖములను - భేదించేటటువం
టిన్ని - ప్రకాశించుచున్నట్టిసాంబశిపునిపాదపద్మములనియెడు - గూడుయందువిహార
ముచేయుచు - అనగాఓమనస్స సాంబశిపునియొక్క - పాదారవిందములను - యద
చాయక - యందుడునుయట॥

శ్లో॥ ఆకీర్ణనఖరాజికాంతివిభవై రుద్య త్సుధావై భవై రా
భాతేపిచపద్మరాగలలితే హంసవ్రజై రాశ్రితే । నిత్యంభక్తి

వధూగజై శ్చరహసి స్వేచ్ఛా విహారంకురుసిత్వారామాఽన
జహంసగిరిజానాథాంఘ్రిసౌధాంతరే॥ ౪౬

అ॥ మనసరాజహంసస్య గౌరీరమణాంఘ్రిసౌధాంతరేవాసంవిధతై॥ వ్యా॥ ఆ
క్షీగజతి॥ హేమానసరాజహంస- హంసానాం - రాజారాజహంసః - రాజదంతాదిమన
మిత్య పసజ్జనయస్యోత్తరనిపాతః - హంసశ్రేష్ఠత్వభావః - మానసమేవరాజహంస
స్తస్యసంబుద్ధిః - నఖరాజకాంతవిభజనైర్నఖానాం - రాజఃపక్షిస్తస్యాః కాంతిః ఉ
తిస్తస్యాః విభజనైర్విభాతిభిస్సృద్ధిభిర్యథః - ఆక్షీగజాత్ - ఉద్యత్సౌధాంతరే
రుద్యతః నిత్యాభ్యుదయంప్రాప్నువతః మూర్ఖాస్థితస్యచంద్రస్యసౌధాః అమృతమ
యశిరణాస్తాసాం వైభవైర్వాప్తిభిరన్యత్రసౌధా వివసుధాః దళశర్కరామృతాని
తాసాంవిభజనైర్వాప్తిభిరాభారధవళితే అపిచకించపద్మరాగలితేపద్మస్యరాగ ఇవ
రాగః కాంతివిశేషస్యవివపద్మరాగామృతశ్చవిశేషస్తేనలితేభిళితే హంసప్రజైరాశ్రి
తేహంసాః హంసమంత్రార్థాధ్యానపరాస్త వివహంసాః హంసపక్షిణస్తేహంసైస్స
మూహైరాశ్రితే ఉపాసితే అన్యత్రాశ్రితే ఆక్రాంతేగిరిజానాథాంఘ్రిసౌధాంతరే
గిరిజానాథస్య పార్వతీ నాథస్యాంఘ్రిచేవసౌధః ప్రాసాదస్తస్యాంతరే అంతర్విద్య
మానేశ్వరేపాత్రభవ ఇత్య- ఆ ఆదివృద్ధిశ్చరహస్యాచ్యుతస్థానైశ్చక్రివధూగజైశ్చ
భక్తయ వివవధ్వజభార్యాస్తాసాం గణాస్పృహస్తేషుహరిత్యంసదా స్వేచ్ఛావిహారం
స్వచ్ఛందక్రీడాంకురుదిభేహి-మహాదేవస్యపాదారవింధనేవాజస్యసుఖంప్రియతమానం
గజస్యసుఖపద్మకమితిభావః॥

టీక॥ హేమానసరాజహంస- ఓమనస్సనియెడిరాజహంసమా - నఖరాజకాంతి
విభజనైః-నఖ-గౌరీయొక్క-రాజ- పం జియొక్క- కాంతి-కాంతియొక్క- విభజనైః
వైభవములచేతను- ఆక్షీగజ-వ్యాపంపబడ్డటుంటిన్ని- ఉద్యత్సౌధాంతరే- ఉద్యత్-
అభ్యుదయమునుసొందుతున్నట్టి- సౌధా- చంద్రామృతశిరణములయొక్కనున్న- సు
న్నముయొక్కనున్న- విభజనైః- వ్యాపంచడములచేతను- భవళితే- తెల్లనయినట్టిన్ని-
పద్మరాగలితే- పద్మరాగ- పద్మములయొక్కకాంతివంటి కాంతిగలిగినకేంపులచేతను
లిలితే- చెక్కబడ్డటుంటిన్ని- హంసప్రజైః- హంసమంత్రార్థాధ్యానరులనియెడిహం
సపక్షులయొక్క- ప్రజైః- సమూహములచేతను- ఆశ్రితే- ఆశ్రయంపబడ్డట్టిన్ని- ఆక్ర
మింపబడ్డటువంటి- గిరిజానాథాంఘ్రిసౌధాంతరే- గిరిజానాథా- పార్వతీమనోహరు
డైన- ఈశ్వరునియొక్క- అంఘ్రి- పాదములనియెడి- సౌధాంతరే- మేడయొక్క
మధ్యప్రదేశమందు- భక్తవధూగజైశ్చమా- భక్తి- భక్తియనియెడి-వధూగజైశ్చమా-భా
ర్యానమూహములతోకూడా- రహసి-రహస్యమందు-నదా-పిల్లవ్వడున్న- స్వేచ్ఛావిహా
రం-స్వచ్ఛందక్రీడను-కురు-చేయమా.

రా || ఓమనస్సనమరాజహంసమా శోభకాంతులచేతను - వ్యాపింపబడ్డట్టి వృద్ధిబొంపతున్నట్టి చంద్రామృతకిరణములచేతను సున్నముచేతను తెల్లనయినట్టిన్నీ కమలకాంతివంటికాంతిగలిగిన కెంపులచేతచెక్కబడ్డట్టిన్నీ మంత్రార్థధ్యానపరులని యెదు హంసనమాహములచేతఆక్రయింపబడ్డట్టిన్నీ ఆక్రమింపబడ్డట్టి శాశ్వతీనాథుడయిన ఈశ్వరునియొక్క పాదములనియెడిమేడయందు భక్తులనయెదుభార్యానమా హములతోకూడారహస్యచుండు ఎల్లప్పుడున్నభంధద్రీడనుచేయుచూ ఆనగాఎల్లప్పుడు న్ను తనమనస్స ఈశ్వరునియొక్క పాదారవిందములయందు నివాసముగాయుండు గాకయినట ||

౪౬

శ్లో || శంభుధ్యానవసంతసంగినిహృదారామేఘజీర్ణచ్చదా
స్సప్తాపక్తిలతాచ్చటావలసితాః పుణ్యప్రవాళక్రితాః । దీ
ప్యంతెగుణకోరకాజపవచఃపుష్పాశనద్వాననాః జ్ఞానానం
దనుధామరందలహరీసంవిర్వలాభ్యన్న తిః ||

౪౭

అ || హృదయారామ ఆరామలక్ష్మణానంతిత్వాహ || వ్యా || శంభుధ్యానశ్రితి ||
శంభుధ్యానవసంత సంగినిశంభుధ్యానమేఘవనంశః వసంతమయ సేవసంగస్సంబం
ధోహృత్ప్రీతిభో హేహృదారామహృదయోద్వానే - ప్రస్తావ్యుతాః ఆఘజీర్ణచ్చదాః
అఘవిపాపా న్యేవజీర్ణవత్రాతి - విలసితాశ్శోభనానాః పుణ్యప్రవాళక్రితాః పుణ్యా
న్యేవప్రవాళాంకితయనితాంక్రితాః ప్రాస్తాః ద్వితీయాన్త్రీతీయాదినా ద్వితీయాత
త్పురుషః గుణకోరకాజపవచఃకోరకాః కట్టలాః - చూసాలాః జపవచాంసవ్య
క్తవర్ణోచ్చారణాంతాన్యేవ పుష్పాశియసాం తాన్యద్వాననాన్యతాంసాభుక్తజాం
వాననానంస్కారవై - వాననాగంధోచూసాంతాః భక్తిలతాచ్చటాః భక్తయవల
లతాః ప్రతతయస్తాసాంఘటాస్సంఘా న్నాశ్చజ్ఞానానంద సుధామరందలహరీ జ్ఞానం
చానందశ్చజ్ఞానానందోనుధామృతంమరంశః మధుసారసర - తాన్యనానంకావేవసు
ధామరందోతద్దాగ్లహరీ చూహస్సవసం విత్ఫలాభ్యన్నతి స్సంజీర్ణోహృజ్ఞానంత
దేవధలం తస్మాభ్యన్నతిర్వృద్ధిస్సాన్తై తే నర్వేదీశ్వంతే ప్రకాశంతే మమహృదయ
ముద్వాదసర్వగుణసంపన్నమితథాః ||

*

టీ || శంభుధ్యానవసంతసంగిని-శంభు- ఈశ్వరునియొక్క - ధ్యాన- ధ్యానమని
యెడి- వసంత- వసంతమురుత్తోడను- సంగిని- సంబంధము- లగినట్లు- హృదారామ-
హృత్- హృదయమనెడి- ఆరామ- ఉద్వానవనమందు- ప్రస్తా- రాలిపోయినట్టి-
అఘజీర్ణభదాః- అఘ- పాపములనియెడు- జీర్ణభదాః- పండుటాకులున్న- పుణ్యప్ర
వాళక్రితాః- పుణ్య- పుణ్యములనియెడు- ప్రవాళ- చిగురుటాకులను- క్రితాః- కూడు

కొనియున్నట్టిన్ని - గుణకోరకాః - గుణ- సగ్గుణములనియెడు- కోరకాః- మొగ్గులుగలిగినట్టిన్ని - జనవచఃపుష్పాః- జనవచః- జనవాక్కులనియెడి- పుష్పాః- పుష్పములుగలిగినట్టిన్ని - నద్యాననాః- సాధుకర్తృములయొక్క- సంస్థానమనియెడినచివాననలుగలిగినట్టి- భక్తిలతాఫటాన్య- భక్తులసేవీగౌలములన్న- నమాహములున్న- జ్ఞానానందసుధామరందంబుహరీ- జ్ఞానానంద- జ్ఞానానందములనియెడు- సుధామరంజ-అమృతపుష్పకరములయొక్క- లహరీ- ప్రవాహమున్న- నంవిత్పలాభ్యున్నతిః- నంవిత్-బ్రహ్మజ్ఞానమనియెడి- ఫల- ఫలయొక్క- ఆభ్యున్నతిః - వృద్ధి- దీప్యంతే- ప్రకాశింపుచువచ్చుది।

*

తా॥ ఈశ్వరధ్యానమనే వనంబును- తోకూడఁబోసి- ఁడెడి మనస్సనియెడి వనమందు జారిపోయినపాములవలెయెడి జీర్ణప్రముగుకలిగినట్టిన్ని పుణ్యములసేచిగురుటాకులను శ్రవించియుండుటయందున్న సగ్గుణములనే మొగ్గులుకలిగినటువంటిన్ని జనవాక్కులనియెడు పుష్పములుగలిగినటువంటిన్ని- సాధుకర్తృములనియెడి మంచివాననలుకలిగినటువంటిన్ని భక్తులసేవీగౌలములన్న జ్ఞానానందములనియెడు అమృతపుష్పకరములయొక్క ప్రవాహములున్న బ్రహ్మజ్ఞానమనియెడి ఫలొన్నతిన్ని ప్రకాశింపుచువచ్చుది అనగా కాహ్యదయమనేయద్యానవిషయము సర్వగుణ సంపన్నమని తాత్పర్యము॥

౪౭

శ్లో॥ నిత్యానందరసాలయం సురమునిస్వారాంబుజాతాశ్రయం నన్యచ్ఛం సర్విజనేవితంకలుషహ్మస్య గావసావిష్కృతమ్ । శంభుధ్యానసరోవరం ద్రవమనో హంసావత సస్థిరంకింకురాశ్రయపల్వినాద్రవణసంజాతశ్రయం ప్రాప్యస్మి॥

అ॥ మనసఃశివధ్యానాశ్రయణమేవ సర్వస్వము ఫలదాయకమనినిజితాయాస్యచేవతాశ్రయణవ్యాప్తి కురవన్నాహ॥ వ్యా॥ నిత్యానందఁతి ॥ హేమనోహంసావతం నపాంసానామవతంసత్కైంకర్యాహంకరి మనఃపాంసావతంసస్తస్య- సుబుద్ధినిత్యానందరసాలయం నిత్యానందభ్యావృతానందస్య - విచరణశీఘ్రకంఠస్వాయం స్థానం సురముని- స్వారాంబుజాతాశ్రయం సురాశ్చ దేవాశ్చ మునియశ్చ సరమహంసాశ్చ ప్రహంస్వాంసాని పృథిగ్మయానితాన్యేచాంబుజాతా- జః జానితేషామతాశ్రయం మాలయః స్వచ్ఛం మలగహితమస్య ప్రహలియత్రత్యామీనాం తరితంసద్విజసేవితం సంకశ్చతేద్వికాః బ్రాహ్మదావయస్త్రయోవగ్ధాస్తైస్సేవితమన్యత్రసద్విజాః రాజహంస్తైస్సేవితం కలుషహృత్కులుషాణిపాపాని హరతీతి కలుషహృత్- అన్యత్రాపిశ- మానమేవ- నద్వాననాచిక్రమం సతాంసాధుకర్తృణాం వాననయా- సంస్థా-

శరణావిష్కృతం ప్రకటితమనన్యత్ర నద్యాననాసుగంధ ప్రేనావిష్కృతం ప్రకటితంశం
భుధ్యాననరోవరంశంభోర్ధ్యానంవిచారీయప్రత్యయనంకరితసజాతీయప్రత్యయప్రవా
హస్తదేవనరోవరం-వరంసరశ్రేష్ఠంనరభివ్యర్థః-తత్త్వం ప్రజగచ్ఛ-స్థిరం ధ్యాననరోవ
రం-స్థిరంప్రసిద్ధంసరఃఅస్థిరమితిభావఃషుద్రాశ్రయపల్వలధ్రమణినన్దాతశ్రమంషుద్రాః
ఉభయతారతమ్యానభిజాస్తేషామూత్రయః పాపేభ్యస్తారణనమగ్ధాంనముక్తి దమిత్య
భావః- తాదృశంయత్పల్వలః శంభుధ్యాననరోవరాదృశంతద్యద్విశ్వయద్యభిమణం
సంచారస్తేనజాతోయ శృమస్తంకిమిథాం ప్రాపున్యసిగమిష్యసి బహిరంగసాధ
నంపరిత్యజ్యాంతరంగసాధనమనుతిష్ఠేతిభావః॥

టీక॥ హేమనోహంసావతంస-ఓమనస్సనేహంసశ్రేష్ఠమానిత్యానందరసాలయం
నిత్యానంద- శాశ్వతానందమనియెడి-రసా- ఉదకమునకు- ఆలయం- స్థానమయిన
టువంటిన్ని- సురమనిస్వాంతాంబుజాతాశ్రయం- సుర- దేవతలయొక్కనున్నము
ని- మునీశ్వరులయొక్కనున్న- స్వాంత- మనస్సునెడి- అంబుజాత-కమలములకు
ఆశ్రయం-స్థానమైనటువంటిన్ని-శ్వచ్ఛం-నిర్మలమైనటువంటిన్ని-నద్విజనేవితం-నద్విజ
నైర్దలచేతనున్న-హంసాదిపక్షులచేతనున్న- సేవితం-సేవించబడుతున్నటువంటిన్ని
కలుషహృత్ - కలుష-పాపములను-హృత్ - హరించుచున్నట్టిన్ని- నద్యాననావిష్కృ
తం- నద్యాననం- సాధుకమనంస్కారముచేతనున్న- మంచివాసనచేతనున్న- ఆవి
ష్కృతం- ప్రకటింపబడ్డటువంటిన్ని- శంభుధ్యాననరోవరం- శంభు- ఈశ్వరనియొ
క్కధ్యాన-ధ్యానమనియెడ- నరోవరం- సరశ్శృంగమునువ్రజ- పాండుమా- షు
ద్రాశ్రయపల్వలధ్రమణింజాతశ్రమం- షుద్ర-తారతమ్యానభిజ్ఞులయినషుద్రులయొ
క్క- ఆశ్రయ- ఆశ్రయించడమనెడి- పల్వల- చవటపడెనుగూర్చి- భ్రమణ- సం
చరించడముచేతను- సంతాత- పుట్టినట్టి- శ్రమం- శ్రమను- కిం- ఏమిటికి- ప్రా
ప్యసి- పొందబోతున్నావు॥

తా॥ అనగాఓమనస్స నేహంసశ్రేష్ఠమాశాశ్వతానందమనె పుదకమునకు స్థా
నమయినట్టిన్ని దేవతలయొక్కనున్న మునీశ్వరులయొక్కనున్న మనస్సునె కమల
ములకు స్థానమయినట్టిన్ని నిర్మలమైనట్టిన్ని నైర్దలచేతనున్న- హంసలచేతనున్న సే
వింపబడుతున్నట్టిన్ని పాపములనుహరించుచున్నట్టిన్ని సాధుకర్త సంస్కారముచేతను
న్న మంచివాసనచేతనున్న ప్రకటింపబడ్డట్టిన్ని ఈశ్వరధ్యానమనె సరశ్శృంగమును
పాండుమా తారతమ్యానభిజ్ఞులయిన షుద్రులయొక్క ఆశ్రయించడమనెడిచవటపడెను
మాచి- తిరగడంచేతపుట్టినశ్రమనుఏమిటికిపొందబోవుచున్నావుఅనితాత్పర్యము॥ రూ

శ్లో॥ ఆనందామృతపూరితా హరేపదాంభోజాలమోవాద్య
తా శ్చైర్వ్యోపస్థుముపేత్య భక్తిలలికాశాఖోపకాఖాన్వితా |
ఉచ్చైర్చిత్తాననకాయమానపటలీ మాక్రమ్యనిష్కల్తమేని
త్యా భీష్టఫలప్రదాభవతు మేనత్కర్త సంచరితా || ౫౦

అ॥ శివభక్తిసాధ్యం ఫలం ప్రాప్తయతే || వ్యా॥ ఆనందామృతభి ॥ ఆనందామృత
పూరితా- ఆనందశ్చివభక్త్యాపీతస్య వివామృతమంభోజైస్తపూరితా సంతస్పితా - హరప
దాంభోజాలవాలోద్య తా శివపదాంభోజమేవాలవాలః- ఆశ్రయభూమి ప్రస్తాద్య
తా ఉద్ధృతప్రసృతావృద్ధిం గతేత్యర్థః శ్చైర్వ్యోపస్థుం శ్చైర్వ్యం శ్చిరభావస్సవిప్రావస్థుః ఆశ
యః ఉపప్యంభదారునిశేషస్తముపేత్యా వప్యభ్య- శాఖావశాఖాన్వితా శాఖాః మహాశా
ఖాః ఉపశాఖాః అల్పశాఖా అవయవవిశేషా ఇత్యర్థః ప్రాభరన్వితా సంచరితా ఉచ్చైర్చిత్తా
ననకాయమానపటలీ మత్కర్తప్రానితానిమానసానిచ తాన్వేవ కాయ మానాని తా
రోహణార్థం కల్పితభదీంషి- ఆంధ్రభాషాయాం పండిత్యకేమం పటలీ సమూహా ప్రామా
క్రమ్యురహ్యనిష్కల్తమైర్భిల్యాదిదోషరహితా నత్కర్తప్రవర్ధితా నత్కర్తభిః పు
రాతనపుణ్యవిశేషై స్సంచరితావృద్ధిం ప్రాపితాన్యత్రదోహదాభిరన్వృతా ఓషధివ
ర్ధకసంస్కారై రిత్యర్థః భక్తిలలికాభక్తిస్సేవానైవ లలికాలతాస్వాధైకః మేమమని
త్యా భీష్టఫలప్రదా అభీష్టఫలమై చ్చిత్తఫలనిత్యం శాశ్వతంచతదభీష్టఫలంచ తత్ప్రక
రేణదదాతీతిసాధవత్వమ్ || *

టీ॥ ఆనందామృతపూరితా- ఆనంద- శివభక్తియందలిప్రేమయనెడి- అమృత-
పుదకంచేతను- పూరితా- నిండింపబడ్డటువంటిన్ని- హరపదాంభోజాలవాలోద్యతా-
హర- ఈశ్వరునియొక్క- పదాంభోజ- శివాదకమలమనెడి- అలవాలపాదివల్లనుంచిన్ని-
ఉద్యతా- వృద్ధినిపొందినట్టిన్ని- శ్చైర్వ్యోపస్థుం- శ్చైర్వ్య- శ్చిరభావమనెడి- ఉపస్థుం-
ఆశ్రయదారునిశేషమును- ఉపేత్య- పొంది- శాఖావశాఖాన్వితా- పెద్దకొమ్మలుచి
న్నకొమ్మలతోకూడుకొనియన్నట్టిన్ని- ఉచ్చైర్చిత్తాననకాయమానపటలీం- ఉచ్చైః-
ఉన్నతములైనట్టి- మానస- మనస్సులనెడి- కాయమానపటలీం- పండితసమూహము
ను- ఆక్రమ్య- ఆక్రమించి- నిష్కల్తమై- శిథిలత్వాదిదోషరహితమైనట్టిన్ని- నత్కర్త-
ర్తసంచరితా- నత్కర్త- పురాతనపుణ్యవిశేషములచేతమన్న దోహదాదులచేతను
న్న- సంచరితా- వృద్ధినిపొందింపబడ్డట్టిన్ని- భక్తిలలికా- భక్తి- భక్తియనెడు- లలి
కా- లీగ- మే- నాయొక్క- విశ్వాభీష్టఫలప్రదా- నిత్య- శాశ్వతమైనట్టి- అభీష్ట-
వాంఛితమైన- ఫల- ఫలమును- ప్రదాయిత్యేది- భవత్- ఆవుగాక!

తా॥ అనగా శివభక్తియందలి ప్రేమ అనే పుడకంచేత నిండింపబడ్డట్టిన్ని ఈశ్వరుని పాదపద్మములను నెహదివల్లనందిన్ని వృద్ధిపొందినట్టిన్ని స్థిరభావమనే ఆశ్రయదారువును పొంది పెద్దరెమ్మలు చిన్నరెమ్మలతో మాడియున్నట్టి ఉన్నతములైన మనస్సులనేవందిగ్గనమూహములను ఆక్రమించి శిథిలత్వాది నోషరహితమైన నట్టిన్ని పురాకృతపుణ్యవిశేషములచేతనున్న దోహదాదులచేతనున్న - వృద్ధిబొందింపబడ్డట్టి భక్తియనేతీగనామొక్క శాశ్వతమైన వాంఛాఫలమునుయిచ్చుగాక॥

౫౦

శ్లో॥ సంధ్యారంభవిజృంభితం శ్రుతిశిరస్థస్సాంతరాదిష్ఠితం
సప్రేమభ్రమరాభిరామమసకృత్సద్వాసనాశోభితమ్॥ భో
గీంద్రాభరణం సమస్తసుమనఃపూజ్యం గుణావిష్కృతం సేవే
శ్రీగిరిమల్లికార్జునమహాలింగం శివాలింగితమ్॥

౫౧

అ॥ అభినాశశ్రీలవాసినం శివం భజతే సంధ్యేతి॥ వ్యా॥ సంధ్యారంభభితి॥ శ్రీగిరిమల్లికార్జునమహాలింగం శ్రీగిరాశ్రీశ్రేణివిద్యమానం మల్లికార్జునమహాలింగం మల్లికార్జునసంక్లిష్టాబ్జానన్దమృతం మహాలింగం లీలం సూక్ష్మం పరమాత్మానంగమయతిం లింగమతి ఏవమనా వల్లింగమహం సేవేభజే ఇతి త్రియాన్వయస్తస్మిన్ శివాలింగితం శివయాచార్యత్వావలింగితం పీఠికారూపయాశక్త్యా ఆవిష్టమితి భావః- ఉభయోరుపమానోపమేయ భూతయోరభావన మహాలింగయోగ్యభర్తాన్మృతిపాదయి రుండ్లపై విశేషజైరభావణ మహాలింగే విశినపి- సంధ్యారంభవిజృంభితం సంధ్యాయాస్సాయం సంధ్యాకాలస్వారంభే ప్రాకార్యానవిజృంభితం సత్తనప్రకటనేన భక్తానుగ్రాహకమన్వ్రాపుష్పవికసనేన శోభితం శ్రుతిశిరస్థస్సాంతరాధిష్ఠితం శ్రుతీనాం వేదానాం శిరస్థానాన్వయవిషయైర్మూలదన్యానిష్ఠానాని స్థానాంతరాన్వయస్వరూపిగ్రహస్థానస్థిస్థాయాభిధేయతా సంబంధేన స్థితం కర్తృః అన్యత్ర శ్రుతిశ్చ శిరశ్చ శ్రుతిశిరసీకర్ణమూర్ధానాతయోస్థానాంతరం స్థానభేదస్తదధిస్థాయాస్థితం స్వాచయవైః పుష్పై రిత్యర్థః- సప్రేమభ్రమరాభిరామం ప్రేమయ క్తయాభ్రమరయాభ్రమరాంబికయాభిన్నశక్త్యాభిరామం మనోజ్ఞమన్యత్ర ప్రేమసహిత చంచరీతైరభిరామ మసకృత్సర్వదాసతాంసాధూనాం వాసనయాభావనయా శోభితం వ్యాజ్రమన్యత్ర సద్వాసనయా సాధుగంధేన శోభితం ప్రకాశితం భోగీంద్రాభరణం సర్వభూషణమన్యత్రభోగః ఏవమస్త్రీతిభోగినస్తేమామింద్రాశ్శ్రేణుః విషయామభవితారస్తేమాభరణం భూషణం సమస్తసుమనః పూజ్యం సమస్తైస్సుమనోభిరేవై ర్విద్యదిశ్చ పూజ్యమన్యత్ర సర్వేశ్వరః పుష్పేశ్వరః పూజ్యం పూజ్యకుసుమవిశిష్టం- గుణావిష్కృతం గుణేన సత్వగుణసంబంధేనావిష్కృతం ప్రకాశితమన్యత్ర గంధాదిగుణైరావిష్కృతం ప్రకాశితమేతాద్య

శంలింగంసేవే ఇతిక్రియాయామన్వయః - మల్లికార్జునమితివిధి క్రియణామైన విశేషణానంతరాప్యన్వయః స్పష్టార్థోయః॥

టీ॥ శివాలింగతం- శివా- పార్వతీదేవిచేతన-ఆలింగితం-ఆలింగనముచేయబడ్డట్టిన్ని- సగధ్యారంభవిజృంభితం- సగధ్యారంభసాయంసంధ్యాకాలంచేతన- విజృంభితం- భక్తానుగ్రాహకమయినట్టిన్ని- పుష్పవికాశమును- బొందినట్టిన్ని- శ్రుతిశిరస్థానాంతరాధిష్ఠితం- శ్రుతిశిరః- ఉపనిషత్తులనె- స్థానాంతరాధిష్ఠితం- స్థానమందు- ఆధిష్ఠించివున్నటువంటిన్ని- చెవలయందున్న- శిరస్థానమందున్నటువంటిన్ని- సప్రేమశ్రమరాభిరామం- సప్రేమ-ప్రేమతోగూఢమన్న- శ్రమరా-శ్రమరాంధిక చేతనము- తుమ్మెడచేతనము- అభిరామం-ఓప్పివున్నటువంటిన్ని- అనకృత్యద్వాననాశోభితం- అనకృత్- చూటిచూటికిన్ని- సద్వాసనా-సత్పురుష భావనచేతనము మంచివాసనచేతనము- శోభితం-ప్రకాశించుచున్నటువంటిన్ని- భోగీంద్రాధరణం- భోగీంద్ర- ఆదివాసుకి- ఆధరణం- ఆధరణముగాకలిగినట్టిన్ని- భోగీ ద్రిభోగపురుషులకు-ఆధరణం-ఆధరణమయినటువంటిన్ని- నమస్త-సుమనః-పూజ్యం- నమస్త-నమస్తమయిన- సుమనః- దేవతలకు-పూజ్యం- పూజచేయతగినటువంటిన్ని- నమస్త- నకలమయిన- సుమనః- పుష్పములలోలమ- పూజ్యం-శ్రేష్ఠమయినటువంటిన్ని- గుణవిష్కృతం- సత్వగుణప్రకాశతమయినట్టిన్ని- గంధాదిగుణములచేత ప్రకాశతమయినట్టి- శ్రీగిరిమల్లిక జూఞానమహాలింగం- శ్రీగిరి-శ్రీలమందున్నటి- మల్లికాజూఞాన- మల్లెతీగతోగూఢమన్న- మద్దిచేటుతోసమానమైనట్టి- మహాలింగం- సాంబశివుణ్ణి- వేవే- సేవిచుచున్నాను,

తా॥ పార్వతీదేవిచేతన ఆలింగనంచేయబడ్డట్టిన్ని-సాయంకాలమందుభక్తానుగ్రాహకమయినట్టిన్ని పుష్పవికాశమునుబొందినట్టిన్ని అనగాభక్తులను అనుగ్రహించేటటువంటిన్ని- వేదాంతస్థానములయందువున్నట్టిన్ని శిరస్సయందున్ను చెవలయందువున్నట్టిన్ని- ప్రేమతోగూఢమొన్న శ్రమరాంబ లోడనున్న తుమ్మెడచేతనముకూడుకున్నట్టిన్ని- చూటిచూటికిన్ని- సత్పురుష భావనచేతనము- మంచివాసనచేతనము ప్రకాశించినటువంటిన్ని వాసుకి ఆధరణముగాకలిగినట్టిన్ని భోగపురుషులకుఆధరణమయినట్టిన్ని నకలచేవరకు పూజ్యమయినట్టిన్ని-నకలపుష్పములకుశ్రేష్ఠమయినట్టిన్ని- సత్వగుణప్రకాశతమయినట్టిన్ని గంధాదిగుణములచేత ప్రకాశతమయినట్టి- శ్రీగిరిమల్లికాజూఞానమహాలింగమును అనగామల్లికాజూఞానఅన్నప్పుడుమల్లెపుష్పమున్ను- అగమవుతున్నదిగనకఆలాగంటిసాంబశివుణ్ణిసేరించుచున్నాననితాత్పర్యము. ౫౧

శ్లో॥ భృంగీచ్ఛాపటనోత్పటః కోమలగ్రోహస్ఫురన్తాధవా
హ్లాదోనాదయుతోమహాసితవపుఃపంచేషుణాచాద్యతః॥

త్వత్సమనోవనేషునపునస్సాత్మాన్తదీయేమనోరాజీవేభ్ర
మరాధిపోవిహరతాంశ్రీశైలవాసీవిభుః॥ ౫౭

అ॥ భ్రమరాధిపతిత్వా నిరూపణేనస్వమనోరాజీవవిహరణంప్రార్థయతే॥
వ్యా॥ వివిధంభవతీతివిభుఃసోకామయితబహుస్వామిశ్రీశ్రీః - శ్రీశైలవాసీభక్తానుగ్ర
హయలింగరూపేణశ్రీశైలవాసీభ్రమరాధిపః భ్రమరాంబాయాఃఅధిపఃసవివభ్రమరా
ధిపఃభృంగరాజః మత్తనవివరాజీవంపర్వంతస్త్విన్విహరతాంసంచరత్ భృంగాణాంరా
జీవవానస్వభావాదితిభావః - తమేవల్లభ్యమి తేషజై ర్విఃసస్త్వి - భృంగీచ్ఛానటనోక్త
టఃభృగిణః భక్తవిశేషస్త్విన్విహరతనెన ర్తనెఉత్కటః ఉత్కటేచ్ఛ అన్యత్రభృంగ
జాతేరిచ్ఛాయా అపేక్షయాః నటనెనుకరిజేఉత్కటఃఉత్కటేచ్ఛః - కరిమదగ్రాహీ
కరిణిగజాసురన్యమదః - బలవత్తాభిమాన స్త్యగ్యహాతితస్సంహరణేనహరితీతథాక్తం
అన్యత్రకరిణాంగజాశాంమదః మదజలంతద్రహణ శీలసాచ్చీర్యేణినిస్సరన్నాథవా
హ్లాదఃమాధవేమోహినిరూపాపన్నై ఆహ్లాదఃప్రవృత్తాత్మక్యంస్ఫురన్మ ౧కాశమానఃయా
ధవాహ్లాదోయాస్యాన్యత్రమాధవేవసంతేఆహ్లాదః ఆనందఃస్ఫురన్నాథవాహ్లాదోయాన్య
నాదయితఃప్రతిపాద్యత్వసంబంధేనప్రణవసాదసహితః - అన్యత్రయుంకారధ్వనియ
తఃమహాసితవపుస్సితంకుశ్రం వపుర్యన్యః మహంత్సాసాసిత వపుశ్శేతితథోక్తమన్య
త్రాసితంసీలంవపుర్యన్య మహంత్సాసాసీలవపుశ్శకథోక్తం.పంచేమజాచాద్యతః పం
చేమజామత్తధనాబృతస్వ బాణలక్ష్మ్యేత్వేననిశ్చితః అన్యత్రాదృతస్వ నహాయత్వే
ననిశ్చితస్సమనోవనేషు నత్వత్సమనసాందేవానామవనేమరత్తజేషునత్వత్సమనో
భిమానో యన్యతథోక్తః - అన్యత్రసుమనసాం పుష్పజాంవనేమాద్యానాదిషు నన్వి
ద్యమానః వత్సోభిమానోయన్య తథోక్తస్సాత్మాచ్ఛ్మరాదీంద్రియ విషయః ఉభయ
త్రతుల్యాధికమిదమేవంభూతస్సశ్రీశైలవాసభ్రమరాధిపతిద్విహరతామితిపూర్వే
జాన్వయఃసర్వదామనస్వాత్మంతికసంయోగేనతిష్ఠతిభావః॥

టీక॥ భృంగీచ్ఛానటనోక్తటః - భృంగీ - భృంగియనేప్రమథునియొక్క - నటన -
నాట్యమందు - ఉత్సుకః - ఇచ్చగలిగినట్టిన్ని - భృంగి - ఆదతుమైదయొక్క - నటన - నా
ట్యమందు - ఉత్సుకః - ఆనతిగలిగినట్టిన్ని - కరిమదగ్రాహి - గజాసురునియొక్క - మదము
మగ్రహించునట్టిన్ని - యేమగయొక్క - మదముమగ్రహించి నటువంటిన్ని - స్ఫురన్నాథ
వాహ్లాదః - స్ఫురల్ - ప్రకాశించుచున్న - మాధవ - మోహినిరూపమునుబొందిన విష్ణుడే
పునియందు - ఆహ్లాదః - సంతోషముకలిగినట్టిన్ని - ప్రకాశించుచున్న - వైశాఖమాసమం
దు - సంతోషముకలిగినట్టిన్ని నాదయితః - ప్రణవసాదముతోకూడు కున్నట్టిన్ని - ఝాం
కారధ్వనితోగూడుకొన్నట్టిన్ని - మహాసితవపుః - గొప్పైనతెల్లనిశరీరముకలిగినట్టిన్ని

దిభతేమనః యేమాంశేమమనసఃకషాతా నైశ్చంసేవ్యం నమ్యగపేక్షితుమన్య మిచ్ఛా
 కృశింస్వేచ్ఛయా ప్రాప్త్యాకార మథయత్రనయనమే వేదంసృత్యభ్యక్తమయూరం
 భక్తావినమయూరాః కేకనః నృత్యంతోభక్తమయూరాః యస్యదగ్ధనేన తథోక్త
 మన్యత్రభక్తాః మేఘప్రీతిమంతః అగ్నేదిభ్యోజ్ఞితిభక్తిశబ్దానన్యత్యయః యేమ
 యూరాః భక్తాశ్చపేమయూరాశ్చభక్తమయూరాః నృత్యంతో భక్తమయూరాః
 యస్య పురతస్సభోక్తః అద్రిఃనిలయఃప్రిః కైలాసస్స ఏవనియోనివాసో యస్య
 తథోక్తమన్యత్రచపః ఏవాగ్నిః నర్దాకాలే ఆత్రమేఘనామవస్థానస్య ప్రత్యక్షదృష్ట
 త్వాదద్రినిలయతోవపత్తిః చంచజ్జటామండలం జటానాం శివపాశానాం మండలః
 చంచకజటామండలః యస్యతథోక్తమన్యత్రజటానాం విద్యుత్తాం మండలశ్చంపక
 జటామండలం యస్యతథోక్తమేతాదృశంత్యామితి క్రియాః మన్వయః ఈశ్వర
 న్యమేఘస్వేనస్తుతిః॥

టీ॥మేనీలకంధర- ఓమనల్లరికంతమగ్నావాద- నల్ల-పుడకమును ధరించియుం
 దెడిమేఘము- శంభో- సుధకరుడవగునవాడ- కరుణామృతవర్షిణం-కరు-యనె
 అమృతమునవర్షించేటటువంటి- కరుణవల్లనంబున-పుడకమునువర్షించేటటువంటి
 ని- ఘనవిద్రీప్తచ్ఛిదాకర్తరం- ఘన- గొప్పైన- విత్- ఆవదయనెడి- గ్రీష్మ-
 తాపముయొక్క- భదం- భదించడమందు- కర్తరం- కర్త నూరుడె నట్టిని- ఘన-గొ
 ప్పైన- విత్- సస్యాదిశోషణరూపవిత్తుకలిగిన- గ్రీష్మ- గ్రీష్మముయొక్క- భదా-
 భేదించడమందు- కర్తరం-నమథమైనటువంటిని- విద్యాసస్యఫలోదయాయ- వి
 ద్యా- విద్యయనెడి- నస్య- మురుయొక్క- ఫలోదయాయ- ఫలోదయంకారకు-
 సుమనః సంసేవ్యం- సుమనః- దేవతలచేతనున్న- పెద్దలచేతనున్న-సంసేవ్యం-సే
 వించతగినట్టిని- నస్య- ఫలోదయంకారకు- కషాకులచేత- నేలించతగినట్టిని-సృ
 త్యభ్యక్తమయూరం- నాట్యముచేయుచుండెభక్తులనే- నెవల్లకలిగినట్టిని- నా
 ట్యముచేయుచుండె- మేఘముండు- ప్రీతికలిగిననెవల్లకలిగినట్టి- అద్రినిలయం
 కైలాసవర్తకమందుపుండేటటువంటిని- పర్వతమందుపుండేటటువంటిని- చంచజ్జ
 టామండలం- చంచత్-కడులుతూపుంజటామండలముకలిగినటువంటిని- మెరుపు
 లయొక్కసమూహకలిగినట్టిని- త్వాం- నిన్న-నదా-ఎల్లప్పుడున్న-మే-నామొక్క
 మనఃశ్చాతకః- మనః- మనస్సనెడి- చాతకః- వషా విండువులను భక్షించి జీవించెడి
 పక్షి- వాంఛతి- మెరుతునున్నవి;

తా॥అనగానీలకంధర అన్నందుననల్లనమెడకలిగిన సాంబశ్చరినిని నల్లనిపు
 డకమునుధరించివుండే మేఘమునకున్న- అర్థమయినందునవషా విండువులనుపాన

ముచేసిజీవిం చేదిచాతకపక్షి అయినందునజన్ముశామనస్సనేచాతకపక్షి మేఘముయం
దలిభముములుకలిగియున్న నిన్ను మోరుతున్నదిఅనితాత్పర్యము; ౫౨

శ్లో॥ ఆకాశేనశిఖినమస్తభజీవాంనేత్రాకలాపీనతానుగ్రా
హిప్రణవోపదేశనినదైఃకేకీలియోగీయతే । శ్యామాశైల
సముద్భవాంఘనరుచింశృష్టానటంతంముదావేదాంతో
పవనెవిహారరసికంతంనీలకంతంభజే॥ ౫౪

.అ॥ మహాదేవంమయూరత్వనిరూఃజేనస్తాతి॥వా॥ ఆకాశేతి॥ నీలకంతంనీ
లఃకంతోయస్యేత్యుభయత్రాపితుల్యార్థశ్చైతి॥ నీలకంతమేవనీలకంతం- మయూరం
భజేకథంభూతం నీలకంతమిత్యాకాంతయోయామాహయః॥ యూరత్వనిరూఃజివః ఆకా
శేనశిఖిశిఖాస్యాస్తీతిశిఖి ఆకాశేనశిఖిప్ర్యామకేశత్వాత్సమస్తభజీవాంనేత్రానమ
స్తసర్వాణామధిపతినా ఆదికేషేషేణకలాపీకలాపాస్యాస్తీతి కలాపీకలాపాభూషణబర్హి
ఇత్యమరః నతానుగ్రాహిప్రణవౌపదేశననిదైర్మతావంతఃప్రణవమనస్కానమగృహ్య
తితచ్ఛీలమస్యేతిసత్యత్వాన తానుగ్రాహీనతానుగ్రహణీలఇత్యభావః- నచాసాప్రణ
వశ్చతస్యోపదేశోజ్ఞాపనతజ్జన్యనినదైర్మనిభిః- కేకీలిచగీయతే॥ త్రిభిర్వికేషదైర్మ
భిత్వకలాపిత్వకేకీ త్వరూపభూషణః పరమశీవే ఉపావ్యంతఇతిభావః॥ శ్యామాంశ్యా
మలవర్ణాంచి ఘనరుంఘనస్య మేఘస్యేవరుచిః కాంతిగృహ్యస్తాంతలైలసముద్భవాంతై
లస్సముద్భవః ఉత్పత్తిపీతుశ్యస్తాస్తా దృష్టుముదాఃసంతోషేణనటంతంనృత్యం
తంఘనరుచి మేఘశోభాం దృష్వానటంతమిలిమియూరపక్షివేదాంతోపవనేవేదాం
తః ఉపనిషత్స విప్రాపవనం-క్రీడాపవంతస్త్విహారరసికంపరవంతంనీలకంతంమహం
భజే-ఇతిక్రియాయామన్వయఃసప్తస్తార్థోయం॥

టీ॥ ఆకాశేన- ఆకాశముచేతను- శిఖి- శిఖిగలచాడ- అనగాప్ర్యామకేశుడ
యినట్టిన్ని- శిఖి- శిఖిండముకలిగినట్టిన్ని- సమస్తభజీవాం- నమస్త- సకలమైనన-భ
జీవాం- సర్వములకు- నేత్రా- ప్రభువైనవాసుకిచేతను- కలాపీ- భూషణములుకల
కాదైనటువంటిన్ని- కలాపములుకలిగినటువంటిన్ని- నతానుగ్రాహిప్రణవౌపదేశని
నదైః- నతానుగ్రాహి- నములనుఅనుగ్రహించెడి- ప్రణవ-పంకారముయొక్క-నిన
దైః-భవనలచేతను- కేకీలెకా భవనలుకలిగినట్టిన్ని- శ్యామాం-నల్లనినటువంటిన్ని-
శైలసముద్భవాం- పర్వతమందుపుట్టినటువంటిపార్వతీనిన్ని- ఘనరుచిం- మేఘకాం
తినిన్ని- దృష్టు- చూచి- నటంతం- నాట్యముచేయుచున్నట్టిన్ని- వేదాంతోపవనె-
వేదాంత-ఉపనిషత్తులనెడి-ఉపవనె- క్రీడావనమందు- విహారరసికం- విహార- విహ
రించడమందు-రసికం-సరసుడైనట్టి-తం-ఆ- నీలకంతం- నల్లనికంతముకలిగినట్టి- సాం
బశిప్రదసెనెమలిని- ముదా-సంతోషముచేతను- అహం-నేను-భజే-దేవించుచున్నాను॥

తా॥ అనగా నీలకంఠం అన్నందున నెవనియందు కలిగియుండెను యావద్ధర్మములున్న సాంబశిపురియందు కలిగియున్నదిగాన అలాగంటికాంబశిపుణ్ణి మిక్కిలి నం తోషముచేతను నేనుసార్వదా సేవించుచునున్నానని తాత్పర్యము॥ ౫౩

శ్లో॥ సంధ్యాఘర్త దినాత్యయో హరికరాఘాతప్రభూతానక
ద్వానోవారిదగజితం దివిషదాం దృష్టిచ్ఛటాచంచలా । భ
క్తానాం పరితోష భాష్యవిశేషైర్వృష్టిర్క యూరీశివాయస్తి
చ్ఛుజ్వలతాండవం విజయతే తం నీలకంఠం భజే॥ ౫౪

అ॥ పార్వతీపరమేశ్వరా మయూరీమయూరత్వనిరూపణేన సౌతి॥ వ్యా॥ సంధ్యా
ఇతి ॥ సంధ్యాసాయం కాలనమయ ఏవ ఘర్త దినాత్యయః- ఘర్త దినాగ్రీష్టర్తుదివసా
స్తాన్యతియతి యిసిస్తతి నః ఘర్త దినాత్యయః మేఘప్రాదుర్భావకాల ఇత్యర్థః హ
రికరాఘాతప్రభూతానధ్వనః హరేర్విష్ణుః కరాభ్యాం య అఘాతప్రాదనంతేన ప్రభూ
తః ప్రకర్షణోత్పన్నః అనకస్య బాద్యవిశేషస్య ధ్వనః ధ్వనిస్సపవహరిదగజితం మే
ఘస్ససితం దివిషదాం దేవానాం దృష్టిచ్ఛటాదృష్టిసాం వీక్షణానాం ఘటానమూహ
పైవచంచలావిద్యుద్భక్తానాం సేవమానానాం పరితోష భాష్యః ఆనందాశ్రుణ్ణి తేషాం
విశతిర్ధారాపైవ వృష్టిజలతోత్సర్గశ్చివా పార్వతీసామయూరీభుంయోగైజ్జీవ నీలకం
ఠపవనీలకలతః పుమాన్తయూరన్తంభజేయస్తి నీలకంఠే ఉజ్వలతాండవముజ్జ్వలం
ప్రకాశమానం తాండవం నటనం విజయతే నర్వోత్కర్షేణ వర్తతే న్యలింగసహితో వర్ష
ర్తుర్యధామయూరాణామనందతాండవ హేతురేవ సంధ్యానమయః పార్వతీపతే
రానందతాండవ హేతురితి భావంత్రమయైతస్య సాయం నటత్వ ప్రసక్తేర్నీలకంఠేమ
యూరత్వారోపణమాత్రేణ ప్రకృతాలంకార పూర్తౌపత్వాంశివాయాం మయూరీ
త్వారోపణం తస్మాదపి స్తుతికోటిప్రవేశం ద్యోతయతి శివాయః - యద్యపి భజనక్రి
యాయాం నాన్వయస్తథాపి తస్యాః పృథగ్మయూరీత్వారోపణే స్తుతివిషయతాం వినా
అన్యత్ఫలం నపశ్యామః॥

టీ॥ సంధ్యాఘర్త దినాత్యయః- సంధ్యా- సాయం కాలనమయమనెడి- ఘర్త ది
నాత్యయః- ఘర్త దినా- గ్రీష్టర్తుదివసములను- అత్యయః- అతిక్రమించినటువంటిన్ని-
మేఘప్రాదుర్భావకాలముగానున్న- హరికరాఘాతప్రభూతానక ధ్వనః- హరివిష్ణు
పుయొక్క- కరా- హస్తములచేతను- అఘాత-వాయింపడముచేతను- ప్రభూత- పుట్టి
నటువంటి- అనక- అనకుమనెవాద్యవిశేషముయొక్క- ధ్వనః- ధ్వని- వారిదగ
జితం- వారిద- మేఘముయొక్క- గజితం- ఉరుముగానున్న- దివిషదాం- దేవ
తలయొక్క- దృష్టిచ్ఛటాచంచలా- దృష్టి- వీక్షణములయొక్క- ఘటా- నమూహ

మెచంచలా-మెరువుతగగానున్న-భక్తానాం-భక్తులయొక్క-పరితోషదాప్తువిశతిః-
పరితోష దాప్తు- ఆనందాశ్రువులయొక్క- విశతిః- సమూహము- దారావృష్టిః-చ
షణ్ముగానున్న-శివాపార్యతీర్థేవేమయూరీ- ఆడనెమలిగానున్నయస్తికా-ఏనీలకం
తునియండు- ఉజ్వలతాండవం- ఉజ్వల- ప్రకాశించుచున్నట్టి- తాండవం-నాట్యము
విజయతె- సర్వోత్కృష్టమునుబొందుతున్నదొ - తం - ఆనీలకంతుడ్చి - భజే-
సేవించుచున్నాను;

తా||సాయంకాలనమయమనేగ్రీష్మవసానవర్షర్తుప్రాచుర్భావకాలమున్ను-
విష్ణుప్రయొక్కకరా- ఘాతసకవాద్యభ్వనే ఉరుముగానున్న- దేవతాదృషిసమూహ
మెమెరువుగానున్న- భక్తులయొక్క- ఆనందాశ్రుసమూహమెచషణ్ముగానున్న-పా
ర్యతీర్థేవే ఆడనెమలిగానున్న- ఏనీలకంతునియండు ఉజ్వలతాండవము ప్రకాశించు
చున్నదొ ఆనీలకంతుడ్చి సేవించుచున్నాననితాత్పర్యము;

౬౪

శ్లో||అద్యాయామితతేజనేశులిపదైర్వేద్యాయసాద్యాయ
తేవిద్యానందమయాత్తనెత్రిజగతస్సంరక్షణోద్యోగినే ।
ధేయాయాఖిలయోగిభిస్సురగతైగేయాయమాయావినెన
మృత్యాండవసంధ్రమాయజటిసేనేయంనతిశ్యభవే॥ ౬౫

అ||శుద్ధరూపంసంఘంనమన్మరోతి || వ్యా|| ఆద్యమితి || శంభవేశంసుభమస్తా
ద్యః తీరిశంఘస్తస్మైసాయానతిస్సర్వోద్దేశ్యకాభాతిలోకే సేయంనతిశ్యంభవేశంభూదై
'శ్యకాభవతిప్రీతప్రాధానాసర్వోద్దేశ్యకాయాఃసలేశ్వంఘమాత్రోద్దేశ్యకత్వప్రాధా
నాకథంఘటతే ఇతిచేత్తస్మైవకృతృజగత్సారణత్వేనసర్వాత్త్వాదృట్లతత్త్వాహ-
ఆద్యాయశ్యస్పృజగజత్వతైఃపూర్వంవిద్యమానాయనిత్యాయేత్యగ్ధః-తత్కు-క-ఇతిచే
దాహ-అమితతేజసేఅమితమపరిచ్ఛిన్నంజేజిజ్ఞోతిసత్స్వరూపాయతస్మేనవేద్యతేజ
చేదాహ-శ్రుతిపదైర్వేదనాకైశ్చ-ర్వేద్యాయసాధ్యాయ-అర్చాదిరూపేణకథంధృశ్య
లేజితిచేదాహ-సాధ్యాయభక్తానుగ్రహార్థంప్రతిష్ఠాపాప్తయ తత్స్వరూపంమితిచేదా
హవిద్యానందమయాత్త సేవిద్యాచిత్-ఆనందస్సఖంతత్త్వయా ప్రదధిన్నఅత్తాస్వరూపం
యస్యనిస్తే స్యాత్కేమయత్ తస్యలీలామయంవ్యాపారమాహ-త్రిజగతస్సంరక్షణోద్యోగి
సేత్రయా-జాంజగతాంసమాహరస్త్రిజగత్తస్యసంరక్షణోద్యోగిన-ప్రవృత్తిమతేనఃయో
గైఃగమ్య ఇత్యాహఅఖిలయోగిభిరభిలైర్లోగిభిస్సయాధిమద్భిర్ధేయాయధ్యాతు- మర్థా
యపివంఘాతకైర్గీయతఇతిచేదాహసురగజైర్దేవసంఘైర్ధేయాయగాతుంయోగావ్వా
యతస్యనిత్యశక్తియోగమాహమాయా విసేమాయాచిచ్ఛక్తిస్సాస్యా స్తీమీయావీ అ
స్థాయామేధా ప్రజ్ఞావినిరితివిస్మయత్యాండవం సంధ్రమాయనమృత్యాండవంనమనీ

ననతానంతస్త్రికానంభ్రమన్వరాయస్యతస్మై జటినెజటాః అస్యనంతీజటితస్మై భక్తా
సుగ్రహాగ్ధంమునికూపమాశ్రయమాణా యేత్యగ్ధః తస్మై సతిరీతిక్రియాన్వయః || సృష్ట్యగ్ధః ||

టీక || ఆద్యాయ-జగదుత్పత్తిపూర్వమునన్నటువంటిన్ని - అమితజేజనే-అమిత-అపరిమితమైనట్టి- జేజనే- సౌఖ్యవిస్వరూపుడైనట్టిన్ని - శ్రుతిపదైః- వేదవాక్యములచేతను-వేద్యాద్య- తెలుసుకొనగలగుటవంటిన్ని - సాధ్యాయ- భక్తాసుగ్రహాధాముప్రతిష్ఠింపబడ్డటువంటిన్ని - విద్యానందమున్నత- చిదానందాభిన్నస్వరూపంకలిగినట్టిన్ని - త్రివిధతః- త్రిలోకములయొక్క- సంరక్షణోద్యోగినె- సంరక్షణ-రక్షించుదుయొక్క- ఉద్యోగినె-ఉద్యోగముకలిగినటువంటిన్ని - అఖిలయోగిభిః-అఖిలయోగిభిః- అఖిల- సమస్తమున- యోగిభిః- యోగీశ్వరులచేతను-ధేయాయ- ధ్యానంచేయకగినట్టిన్ని - సురగణైః- దేవసమూహములచేతను- గెయాయ - గానంచేయకగినట్టిన్ని - మాయావినె- మాయాశక్తికలిగినట్టిన్ని-సమ్యక్తాండవసంభ్రమాయ- సమ్యక్- రెప్పుగాను-తాండవ-నతానకుండు-సంభ్రమాయ త్వరకలిగినట్టిన్ని-జటినె- మునివేషధారిఅయినట్టిన్ని-తస్మై-చయీ-శంభవే-ఈశ్వరునికొరకు- సతిః- సమస్కారము ||

తా||అనగాజగదుత్పత్తిపూర్వమునన్నట్టిన్ని అపరిమితమైన సౌఖ్యవిస్వరూపుడైనట్టిన్ని- వేదవాక్యములచేతెలుసుకొనకగినట్టిన్ని- భక్తాసుగ్రహాధాముప్రతిష్ఠింపబడ్డటువంటిన్ని- సచ్చిదానందస్వరూపముకలిగినట్టిన్ని- మూడులోకములనుసంరక్షించుచుద్యోగముకలిగినట్టిన్ని- సమస్తయోగీశ్వరులచేతనున్న - ధ్యానంచేయకగినట్టిన్ని- దేవతలచేతగానముచేయకగినట్టిన్ని- మాయాశక్తియుక్తుడైనట్టిన్ని- రెప్పుగానుసాయంత్రంకలకుండు తాండవమండు త్వరకలిగినట్టిన్ని- మునివేషధారిఅయినట్టి- ఆసుఖకరుడయిన ఈశ్వరునికొరకు- సమస్కారముఅనితాత్పర్యము ||

శ్లో||నిత్యాయత్రిగుణాత్తేనపురజితే కాత్యాయినీశ్రేయసేన
త్యాయాదికుటుంబినేష్ఠునిమనఃప్రత్యక్షచిన్మార్తయే । మా
యాస్సప్తజగత్రయాయనకలామ్నాయంతసంఘాతే సా
యంతాండవసంభ్రమాయజటినే సేయంనతిశ్యంభవే || ౫౬

అ||నకలప్రపంచస్వరూపిణం నరకుశలం ప్రాణి||వాగ్|| నిత్యాయధుమాయవలనరహితాయేత్యగ్ధః త్రిగుణాత్తేనప్రయోగజా నత్వరజస్తమాంస్యాత్తానశ్శరీరాజీయస్యతస్మైబ్రహ్మవిష్ణుబ్రహ్మనైకత్వగ్ధః- పురజితేపురాజిహ్నులసూక్ష్మకారణాభ్యుత్థరీరాజితానిజయత్యభి భవతీతిపురజితస్మై అభవాప్రసిద్ధానిత్రిజీవురాణి తేషామసురాదామిత్యగ్ధ వాదసిద్ధాంతానిజయతీత్యభిభవతీతి పురజితస్మైకాత్యాయినీశ్రేయస్తే కాత్యాయినీశ్రేయసే కాత్యాయిన్యాః పారస్యాత్కేయసేతః ఫలరూపా

యశత్యాంతకాలత్రయాదాధ్యాయ ఆదికుటుంబినై ప్రాధమికసంసారిణై తత్కామ
గ్రహాయకుటుంబవేషధారిణై ఇత్యన్తః మునిమనః ప్రత్యక్షచిన్తారయేమునీశాం మ
శాంసిశేషం స్రత్యక్షిగోచరః చిన్తారయేచిచ్ఛరీరశ్యతప్తేమాయాస్పృష్ట జగత్రయా
యజగతాంత్రయం జగత్రయం- మాయాస్పృష్టం మాయాస్పృష్టం మాయాస్పృష్టం
జగత్రయం యేనతప్తేనకలామ్నాయంతసంచారిణై నకలౌపనిషత్ప్రతిపాద్యాయేతి
భావః-సాయంతాండవ సంభ్రమాయతురీయాపాదస్య పూర్వేవచేవాధ్యక్షస్పృష్టః

టీ || నిత్యాయ- నిత్యుడై నటువంటిన్ని- త్రిగుణాత్మనై- నత్వరజస్తమోగుణ
ములు శరీరములు గాగలిగినటువంటిన్ని- అనగాబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరరూపుడయినటు
వంటిన్ని- పుగటితై- స్థూలసూక్ష్మకారణరూపములను జయించినటువంటిన్ని- త్రిపుర
ములనుజయించినటువంటిన్ని- కాత్యాయనీశ్రేయసై- కాత్యాయని- పార్వతీతపః
త్క- శ్రేయసై- తపఃఫలస్వరూపుడైనటువంటిన్ని- నత్యాయ- కాలత్రయాదాధ్య
త్యస్వరూపుడై నటువంటిన్ని- ఆదికుటుంబినై- ప్రాధమికసంసారిలయినటువంటిన్ని-
మునిమనఃప్రత్యక్షచిన్తారయే- ముని- మునీశ్వరులయొక్క- మనః- మనస్సులకు-ప్ర
త్యక్ష- గోచరమైన- చిన్తారయే- చిత్స్వరూపుడయినటువంటిన్ని- మాయాస్పృష్ట
జగత్రయాయ- మాయా- మాయచేత- స్పృష్ట- స్పృశింపబడ్డ- జగత్రయాయ త్రిలో
కములు కలిగినటువంటిన్ని- నకలామ్నాయంతసంచారిణై- నకల- నమస్తమై న- ఆ
మ్నాయంత- వేదాంతములయందు- సంచారిణై- సంచరించేటటువంటిన్ని- సాయం-
సాయంకాలమందు- తాండవసంభ్రమాయ- తాండవ- నాట్యమందు- సంభ్రమాయ-
త్వగకలిగినట్టి- శంభవై- ఈశ్వరునికొరకు- నెయిం- ఆయా- నితిః- నమస్కారము ||

తా|| అనగా నిత్యుడయినటువంటిన్ని-నత్వరజస్తమోగుణస్వరూపుడయినట్టిన్ని
స్థూలసూక్ష్మకారణరూపములను త్రిపురములనుజయించినటువంటిన్ని. పార్వతీతపః
ఫలస్వరూపుడై నట్టిన్ని- కాలత్రయాదాధ్యత్యస్వరూపుడై నటువంటిన్ని- ప్రథమసం
సారిలయినటువంటిన్ని- మునీశ్వరులయొక్కమనస్సులకు గోచరమైనచిత్స్వరూపుడ
యినటువంటిన్ని- మాయచేతస్పృశింపబడ్డ మూడులోకములుకలిగినటువంటిన్ని. వే
దాంతములయందు సంచరించేటటువంటిన్ని- సాయంకాలనతఃసమందువ్యగ్రుడయిన
సాంబమాతాకొరకు - ఈనమస్కారములనితాత్పర్యము ||

శ్లో|| నిత్య సోదరహృదయసకలానుద్దిత్యచిత్రాశయావ్య
థాంపర్యటనంకరోమిధవతస్సేవాంనజానేవిభో మజ్జన్మాం
తరపుణ్యపాకబలత స్త్వంశర్వసర్వాంతరస్త్విన్యే వహితేన
వాషశుపతేతేరక్షణీయాస్త్వహం ||

అ॥ సేవాపరిజ్ఞానశూన్యో వ్యహంతే అవశ్యం సంరక్షణీయ ఇత్యక్రమేతుమా
హ॥ వ్యా॥ నిత్యమితి॥ నిత్యమనవశతంస్వోదర పోషణాయస్యస్వోదరం కుక్షీ స్తస్యపో
షణాయతదాది నర్వాంగానాంపుష్టి కరణాయవిత్తాశ యాధనవాంఛయా నకలా
నుద్విశ్యసర్వాన్విత్తవతః నిమిత్తీకృతవ్యర్థం నిష్ప్రయోజనం పర్యటనంపరితస్సం
చరణం కరోమిరచయామిమత్సేవాకరణేనసప్రయోజనం క్రియతామితిచే త్రత్రాహ.
హేవిభోనర్వవ్యాపక ఈదృశశస్యభవతస్సేవాంభజనం నజానెత్త్వ కింక ర్తవ్యమితిప్రా
థమ్యసేవితీచే త్రత్రాహ-హేవశువతేషశూనాంబ్రహ్మ దిసామాం తానాంనర్వేమాం
పతేపాలకహియస్తాన్తజ్జన్తాంతర పుణ్యపాకబలతః మమజన్తాంతరేష్యస్యేషు జన్త
సుకృతానియాని పుణ్యానితేమాంపాకబలతః పాకఫలప్ర దానోన్మృత్యువంతుర్దృశాత్
హేశ్వరభ క్తపాపహింసకశిత్వంసర్వాంతరః అన్నమయాదిభ్యః కోశేభ్యః ఆచరణసూ
క్ష్మ త్వేనాం తర్వామితయాతిష్ఠస్యేవస్థితిం కరోష్యేవతేనవా హేతునాతేత్వయాక ర్త
రిషష్టి. అహంరక్షణీయోస్మి ॥ రక్షీతుంయోగ్యోభవామి ॥ నృప్రార్థోయం॥

టీ॥ నిత్యం-విల్లస్వమన్న- స్వోదరపోషణాయ- స్వ- స్వకీయమైన- ఉదర-మ
క్షీయొక్క- పోషణాయ- పోషణకొరకు- విత్తాశయా- ధనవాంఛచేతన - సక
లా- సకలమె నవార్లనున్న- ఉద్విశ్య- ఉద్దేశించి- వ్యర్థం- నిష్ప్రయోజనమయిన
టువంటి- పర్యటనం- తిరగడమును- కరోమి- చేయుచున్నాను- హేవిభో- సర్వవ్యా
పకుడవైనటుయ్యాశ్వరుల- భవతః- నీయొక్క- సేవా- భజనమును- నజామి- గు
రుతెరుగును- హేశువతే - ఓబ్రహ్మ దిసమస్తజీవులకున్న ప్రభువైనయ్యాశ్వరుడా-
హియస్తా తేకారణాత్. ఏకారణమువల్లమంచిన్ని - మజ్జన్తాంతరపుణ్యపాకబలతః-
మత్ - నాయొక్క- జన్తాంతర- అన్యజన్తములయందలి- పుణ్య - సుకృతములయొ
క్క- పాకబలతః- పరివక్ష్యబలమువల్లమంచిన్ని- హేశ్వర- ఓయియాశ్వరుడా- స
ర్వాంతరః- సర్వ- నమస్తమైన- అన్నమయాదికోశములవల్లమంచి- అంతరః- సూ
క్ష్మరూపుడవై - తిష్ఠస్యేవ- వుంచున్నావే- న- ఆహేతుప్రచేతన- అహం- నేను-
రక్షణీయోస్మి - రక్షింపఁగినవాడను- అస్మి - అయితి॥

తా ॥ ఓయీశువతే నీకురక్షించడమునకు యోగ్యుడైనవాడనగుచునున్నా
నుగాన నన్నురక్షించవలయునని ముఖ్యతాత్పర్యము॥

౫౭

శ్లో॥ ఏకోవారిజబాంధవఃక్షీతినభోవ్యాప్తంతమోమండలం
భిత్వాలోచనగోచరోపీభవతిత్వంతోటిసూర్యప్రభః॥ వేద్యః
కింనభవస్య హేమాఘనతరం కీర్త్యగ్భవేన్త త్తమస్తత్సర్వంవ్య
పస్థియమేషశుపతేసాయోత్సృజనోన్మోభవ॥

౫౮

అ॥ అజ్ఞానరూపప్రతిబంధభేదన పూర్వకంపశువతి సాక్షాత్కారం ప్రాకృత్యతే॥
 వ్యా॥ ఎకేతి॥ సాక్షాత్కారతే అజ్ఞానపాలకవారిజబాంధవః పద్మబంధురకోద్వితీయస్యకా
 ఖీతినభోవ్యాప్తం ఖీతిర్భూమిఃనభాకాశంచ ఖీతినభసితేవ్యాప్తం వ్యాప్యసితం త
 మోమండలమంధకారసమూహం భిత్వాభిత్వాలోచన గోచరోపి చతుర్విషయూషి
 భవతిత్వంతుకోటిసూర్యప్రభః అపరిమితసూర్యాకాంత్రభేద ప్రభాయన్యతథోక్తస్తస్యం
 వేద్యః జ్ఞానవిషయః కింనభవనీతిమితినభవసి ఘనతరయిత్యయేనసాద్రవమిదు త్రయః
 మమజ్ఞానరూపంతమః కీదృక్తంవతియతీత్యధికః-తత్తస్మాత్సర్వంకృత్సృజ్యపూర్వోక్తం
 తమః పృష్ఠస్యూపసోద్యసాక్షాత్ప్రకృత్యక్షఃప్రసన్నః అనుగ్రాహకశ్చభవపిఘ్నిచిక్షిన్నే
 వసూర్యేనకలజన ప్రత్యక్షేనమస్త తమోభేదిచనతితలోక్తిపద్మశస్త్రకుద్రత్యక్షః
 అతమోభేదీవభవనీతియ తచ్చిత్రంతస్మాత్ప్రకృత్యక్షస్తమోనివర్తకశ్చభవేతిభావః॥

టీ॥ ఏకేశ్వరతే. ఓయిసాంబశివప్రభా - వారిజబాంధవః- పద్మబాంధవుడైనసూ
 ర్యుడు- ఎకస్య - అద్వితీయుడైనవాడవుకుంచున్న - ఖీతినభోవ్యాప్తం - ఖీతి-
 భూమినిన్ని - నభః- ఆకాశమునున్న - వ్యాప్తం- వ్యాపించియున్నటువంటి- తమోమం
 డలం- అంధకారసమూహమును- భిత్వా- భేదించి- లోచనగోచరోపి- లోచన-నే
 శ్రములకు- గోచరోపి- అగువదుచుండెడువాడున్న - భవతి-అవుతున్నావ-త్వంతు-
 నీవై - కోటిసూర్యప్రభః- కోటిసూర్య- అపరిమితులైనసూర్యులయొక్క - ప్రభః-కాం
 తివంటి కాంతిగలిగినవాడవై - వేద్యః- తెలుసుకొనతగినవాడవు- కిన్నభవసి- యేమిటి
 కికావు- అసౌఖ్య- అశ్చర్యము- ఘనతరిం- మిక్కిలిదట్టమైనటువంటి- మత్తయః- మత్-
 నాయొక్క - తమః-అజ్ఞానమును-కీదృక్-యెంతమాత్రము - భవేత్-అయ్యానీ-తత్తస్మాత్
 ఆకారణమువల్లనంచినీ - సర్వం- సమస్తమైన అంధకారమును వ్యవసీయ- పోగొట్టి-
 సాక్షాత్ - ప్రత్యక్షముగాను- ప్రసన్నశ్చ- అనుగ్రాహకుడవు- భవ-కన్యా॥

తా॥ ఒకసూర్యుడే నకలజనులకున్న ప్రత్యక్షమగుచున్నవాడవుకుంచున్నభూ
 మ్యంతరిక్షవ్యాపి-యయినఅంధకారమునుపోగొట్టుచున్నాడు నీవుకోటిసూర్యసమా
 నతేజస్సుడవైనప్పటికిన్ని అప్రత్యక్షుడవై మనస్సునుభేదించుచున్నావుగానయిది
 చిత్రముఆశ్చర్యముఅండువల్లనంచినీవు ప్రత్యక్షుడవయిపాపములనునశింప చేయు
 మాయనిముఖ్యతాత్పర్యము॥

శ్లో॥ కాంసః పద్మవనంసమిచ్ఛతియథా నీలాంబుదంతాతకః
 కోకఃకోకనాప్రియంప్రతిదినంచంద్రంచకోరస్తథా । చేతో
 వాంఛతిమామకంపశుపతేచిన్నాగ్గమృగ్యంవిభోగారీనాథభ
 వత్పదాబ్జయుగళంకై వల్యశౌఖ్యప్రదః॥

అ॥ పోషమానంత్యత్పాదారవిందభజనంమనః శాంభతీతిప్రార్థయతే॥ వ్యా॥
 హంసభితి॥ శీవశకువతే శీవిభో శీగౌరీనాథహంసవద్ద శనం కమలపండం యథాన
 మిచ్ఛతి శాంభతీచాతకః జలదోర్వ్యజ్ఞమానోదశబిందునపేక్షమానః పక్షివికేష్యసీ
 తాంబుదం వహ్నికమేఘంయథాశాంభతీ నమిచ్ఛతికోశ్చక్రవాకః కోకనదన్ద్రయం
 పద్మబంధుంసూర్యమిత్యథాః యథాచకోరశ్చంద్రకిరణభుక్పక్షివికేష్యన్ద్రనమిచ్ఛ
 తితథామామకంకుదీయం శేతశ్చిత్రచిన్తార్థమృగ్యం చిన్తార్థేమాషనిషత్సుమృగ్యమ
 న్దేషణీయం కైవల్యంసౌఖ్యప్రదం కైవల్యంకేవలనిగుణాణం బ్రహ్మతస్మాదానన్ద
 త్వంతదేవసౌఖ్యం సుఖంతత్ప్రదదాతీతత్ప్రదం భవత్ప్రదాబ్జయగళం భవతఃపదేల
 బ్జైశ్చభవత్ప్రదాబ్జైతయోర్యగళంశాంభతీ అభిలషతి- స్పష్టార్థోయం॥

టీ॥ శీవశకువతే- ఓయినకలభూతములకున్న అధిపతివైనవాడా- శీగౌరీనా
 థ- ఓయిపార్వతీకునోహరుడవయినశుశ్రూహ- హంసః- హంసము- పద్మవనం-క
 మలపండమును- యథా- ఏవకారముగా- నమిచ్ఛతి- యచ్ఛయించుచునున్నదో-
 చాతకః- చాతకపక్షి- నీతాంబుదం- వాహ్నికమేఘమును- యథా- ఏవకారము-
 శాంభతీ- యచ్ఛయించుచునున్నదో- కోకః- చక్రవాకపక్షి- కోకనదన్ద్రయం - సూ
 ర్యజ్ఞి- యథా- ఏవకారము- హంభతీ- యచ్ఛయించుచునున్నదో- చకోరః- చం
 ద్రకిరణసాయయమనచకోరపక్షి- ప్రతిదిశం- చక్రహమున్న- చంద్రిం- చంద్రజ్ఞి-
 యథా- ఏవకారముగాను- నమిచ్ఛతి- యచ్ఛయించుచునున్నదో- తథా- ఆవకార
 ముగాను- మామకం- నామ్మంభకుయిన- శేతః- చీతము- చిన్తార్థమృగ్యం- చి
 న్తార్థ- ఉపనిషన్తార్థములయందు- మృగ్యం- వెతతతగనటుంటిన్ని- కైవల్యసౌ
 ఖ్యప్రదం- కైవల్య- కేవలనిగుణాణబ్రహ్మభావమనెడి- సౌఖ్య- సుఖమును- ప్రదం-యి
 చ్చుచునుండటటువంటి- భవత్ప్రదాబ్జయగళం- భవత్- నీయొక్క- పదాబ్జ-పాదక
 మలములయొక్క- యగళం- ద్వంద్వమును- శాంభతీ- అభిలషించుచునున్నది॥

తా॥ అనగా ఓయినకలభూతములకున్న అధిపతివైనగౌరీనాథుడా- హంసము
 పద్మవనమును ఏవకారముయిచ్ఛయించుచునున్నదో- చాతకమువాహ్నికమేఘము
 నుపల్లాయిచ్ఛయించుచునున్నదో- చక్రవాకము సూర్యజ్ఞి ఏవకారముకోరుతునున్న
 దో- చకోరపక్షిప్రతిదిశముచంద్రజ్ఞి ఏరీతినభిలషించుచునున్నదో- ఆవకారము నా
 నద్మంభమైనచీతము ఉపనిషన్తార్థములయందువెదకతగింటిన్ని- కేవలనిర్గుణబ్రహ్మభా
 వముగేసుఖమునుయిచ్ఛుచున్నట్టి- నీపాదకమలద్వంద్వమునుకోరుతున్నదనితాత్పర్యము॥

శ్లో॥ రోహస్తోయహృతశ్రమేణపథిక శ్చాయాంతరోవ్యోష్టి
 తేభీతస్సప్తగృహగృహస్థమతిధిర్ధీనఃప్రభుంధార్తికం । దీ

పంసంతమసాకులశ్చశిఖి నశీతావృతస్త్యంతథాచేతస్స
ర్వభయాపహంప్రజసుఖంశంభూఃపదాంభూరుహం॥ ౬౦

అ॥ చేతనస్సోపమానశంభూఃపాదాంబుజభజనంవిధతై॥ వ్యా॥ రోధస్థభి॥
హేచేతఃమానసతోయవృత స్తోయేనవేగవతాచరేనవృతః అకృష్టః పురుష రోధః
రంయథాప్రజతిపథికః మార్గమిత్రమేణగ్నాన్యతరోర్వృత్తస్యభాయామనాతపం
యథావృష్టితఃపహాద్భీతః శయంప్రాప్తఃపురుషస్వస్థగృహం స్వరిశ్యవ్యయంసు
ఖేనోత్పన్నస్తితిస్వస్థంసుఖావస్థానాధికరణం గృహంయథా అతిర్వేష్యతేవాంతే
అన్నానేక్షయాగ్రాహంతరాదాగర్వపురుషఃగృహస్థం గాహాన్ధ్యధర్మయక్షుక్తం
సంసారిణంయథా- దీనః దారిద్ర్యతతః పురుషః ధామికంధర్మ ససారిణంప్రభుం
దానసమర్థం పురుషంయథాసంతమసాకులస్సంతమసేన గాధాంధకారేణ ప్రీడ్య
మానఃదీపంయథాశీతావృతశ్శీతేనహిమేన ఆవృతఃవ్యాప్తః పురుషః శిఖినమగ్నిం
యథాతథాత్వం నర్వభయాపహంనకలభయమ్ముం సుఖం సుఖకరం శంభో శ్చివస్య
పదాంభూరుహం ప్రజప్రాప్తుహృద్ధృష్టాంత భూతార్థజాతంతత్తత్సంకటమాత్రనివ
తకండాధ్యాకంఠికంపదాంభూరుహంతునంకటసుఖయోర్నివర్తనప్రవర్తనహేతు
త్వాదివశ్యగమ్యమితిభావః॥

టీక॥ హేచేతఃఃఓమానసమా- తోయవృతః- ఉదకవేగముచేత - అకృష్టం
పబడ్డపురుషుడు- రోధఃఃతీరమును-యథా విప్రకారమో-పథికః-దోషనడిచెడువాడు
శ్రమేణ- మార్గ-శ్రమచేతను- తరోః- వృత్తముయొక్క- భాయాం- నీడను-యథా
విప్రకారమో- వృష్టితః- వర్షమువల్లనుగిచిన్ని - భీతః - శయపడినవాడు - స్వ
స్థగృహం-సుఖంగానందతగినయిల్లును-యథా- విప్రకారముగానో- అతిధిః అభ్యాగ
తపురుషుడు- గృహస్థం- గాహాన్ధ్యధర్మయక్షుక్త మనసంసారిని- యథా - విప్ర
కారముగానో-దీనః-దరిద్రుడ-ధామికం- దాసలయినప్రభువ్రజ-యథా-విప్రకార
ముగానో- సంతమసాకులః- గాధాంధకారపీడితపురుషుడు- దీపం- దీపమును-యథా
విప్రకారముగానో- శీతావృతః- శీత- మంచుచేతను- ఆవృతః- వ్యాపించబడ్డపురుషు
డు- శిఖినం-అగ్నిమూత్రుణ్ణి-యథా-విప్రకారముగానో-తథా-అప్రకారముగాను
త్వం-నీ సు-నర్వభయాపహం - నకలభయములను-హిగోత్రేటటువంటిన్ని- సుఖకరం
సుఖమునుచేయుచునున్నట్టి శంభో- సాంబశివునియొక్క-పదాంభూరుహం- పాదక
మలమును-ప్రజ- పొందుమా,

తా॥ఓమానసమా- వుదకవేగముచేత అకృష్టంపబడ్డ పురుషుడుదరిని విప్రకా
రముసాంధ్యనో-పథికఃదోషనడిచెడువాడుపెనునీడనువిప్రకారముసాంధ్యనో- వర్షము

వల్లభయవడ్డపురుషుడు న్వస్థముగానుండెడు గృహమును- విప్రకారముపొందునో- ఆ
ఖ్యాగతపురుషుడు గృహస్థుడు విప్రకారముపొందునో- దరిత్రుడు- దారకు విప్రకార
ముపొందునో- అంధకారపీడితుడయిన పురుషుడు- దీపమును-విప్రకారముపొందునో
చలిచేతవ్యాపింపబడ్డవాడు- అగ్నిని-విప్రకారముపొందునో-ఆప్రకారముగాను నీపు-
అసౌఖ్యపునియొక్కపాదవద్దములనుపొందుమాయనితాత్పర్యము. ౬౦

శ్లో॥ అంకోలం నిజబీజసంతతిరయస్కాంతోపలం నూచికా
సాధ్వీనై జవిభుంలతాక్షీతిరుహంసింధుస్సరిద్వల్లభం । ప్రా
ప్తోతిహయథాతథావశుపతేపాదారవిందద్వయంచేతోవృ
త్తిరుషేత్యప్రతి సదాసాధక్తిరిత్యుచ్యతే॥ ౬౧

అ॥ శక్తిస్వరూపనిశ్చినోతి॥ వ్యా॥ అంకౌలమితిబీజసంతతిర్నిజానిచతానినీ
జానిచంతేమింసంతతిస్సమూహాః అంకౌలమంకౌలః వృక్షవిశేషస్త్రయథాస్వయ
మేవప్రాప్తోత్యస్య వృక్షవిశేషస్య బీజానఃరిపాకకాలేభూమాంతిత్వా పురుషప్రయ
త్నంవిన్నపపునస్సప్థానం ప్రవిశంతీతిప్రసిద్ధిమాచికా-అయోమయీసూక్ష్మశలాకికా
అయస్కాంతోపల మయస్కాంత స్వయంలలోహకషిణశక్తౌసల విశేషస్త్రం
యథాసాధ్వీపత్రతానై జమాత్మీయంవిభుం శర్తారంయథా స్వయంలతావ్రతః-
క్షీతిరుహంవృక్షం యథాస్వయంసింధుస్సృత్యరిద్వల్లభం నదీవతిమహాత్రయథాప్రా
ప్తోతిచేతోవృత్తిశ్చత్రస్యవ్యాప్యతిః పశుపశేమహాదేవస్యపాదారవిందద్వయంచ
రణపక్షయుగళోస్వయముపేత్య నదానన్యదాధాతిష్ఠతీతియతోసాధక్తిః పరమశివే
ప్రీతిస్తత్సాయజ్యం మేభూయాదితి ప్రీతిరిత్యుచ్యతే అభిధీయతే శక్తిరేతాదృశీతి
నిశ్చినోమితిభావః॥

టీక॥ నిజబీజసంతతిః-నిజ- స్వకీయమైనటువంటి-బీజ-విత్తనములయొక్క-సం
వతిః-సమూహము-అంకౌలం-అంకౌలమనేవృక్షము-అనగా-ఉడుగవృక్షమును య
థా- విప్రకారమే- సూచికా- సూచి- అయస్కాంతోపలం- సూదంటురాయని-
యథా-విప్రకారమే- సాధ్వీ-పతివ్రతాస్త్రీ- నై జవిభుం- న్వస్థతాను- యథా-విప్ర
కారమే-స్వయం-తాను-లతా-లిగ- క్షీతిరుహం-వృక్షమును-యథా- విప్రకారమే-
స్వయం-తాను- సింధుః- నదీ-సరిద్వల్లభం- నముక్త- యథా- విప్రకారమే-ఇహ
దీనియంజు-ప్రాప్తోతి-పొందుతునున్నదో-చేతోవృత్తి-చేతః-మనస్సయొక్క-వృత్తిః
వ్యాపారము-పశుపశే-మహాదేవునియొక్క-పాదారవిందద్వయం చరణకులయుగళ
మును-నదా-విల్లస్సుచున్న-తథా- ఆప్రకారముగాను-ఉపేత్య-పొంది- తిష్ఠతీతియతో-
ఉంటున్నదనెడిదివిదిగదో- సా-అది-శక్తిః- శక్తిఅని-ఉచ్యతే-చెప్పబడుచున్నది.

కా॥ స్వకీయబీజసమాచూము ఊచుగచెట్టునుండట్లు. అనునరించివుంటున్నదో
 నూదిసూదంటురాయిని యట్లుమాడివుంటున్నదో. పతివ్రతా స్త్రీనిజపురుషుణ్ణియట్లు
 అనునరించివుంటున్నదో. తీగవృక్షముపయట్లు అనునరించివుంటున్నదో. నది నదులు
 ద్రమునుయట్లు పొందుతున్నదో. ఇతోవృత్తిని మహాదేవునియొక్క చరణశంఖ
 యుగళమును ఎల్లప్పుడు ఆవ్రకారముగా పొందియంటున్నది. అనెడిదియెడికడ్డోసా
 అది. భక్తిః- అచంచలమై నభక్తి అని చెప్పబడుచున్నదనితాత్పర్యము॥

శ్లో॥ అనందా శ్రుభిరాతనోతిపులకం నైర్మల్యతశ్చైచ్ఛదనం వా
 చాశంఖముఖేస్థితైశ్చజరరాపూర్తిచరిత్రామృతైః। రుద్రా
 త్మైర్భుసితేనదేవపుషోరయోంభవద్భావనా పర్యంకేవినివే
 శ్యభక్తిజనసీ భక్తార్థకందకుటి॥

౬౨

అ॥ జననవద్భక్తిర్భక్తార్థకందకుటిత్యాచ॥ వ్యా॥ అనందాశ్రుభిరితి॥ హేదేవస్య
 వ్రతాశస్వరూపభక్తిజనసీతవభక్తిరేవ మతాసాధక్తార్థకం భక్తవివార్థకశ్శిశుస్తం
 భవద్భావనాపర్యంకేభవతః భావనానుససిధారణంపైవపర్యంకఃమంఛః తస్మిన్విది
 వేశ్యతాన్య యిత్యారక్షత్యవతిరక్షణప్రకారమాహ అనందాశ్రుభిస్సంతోషబాష్పజ
 లైః పులకంరోమాంచంశిశుశరీరే ఆతనోతివి సారయతి యథామాతా శిశుప్రేమజ
 న్యనేత్రనలిలైశ్శిశుశరీరపతిలైశ్శిశుశరీరే పులకముత్పాదయతి తథాస్వాశ్రయనిష్ఠ
 చక్షుగ్గరితైస్తచ్చరీరపతిలైః పులకంజనయతీతిభావః స్వాశ్రయభక్త్యోరభేదోవివక్షీ
 తః నైర్మల్యతః భక్తశిశుస్థనిర్మలభావేనభాదనం శీతమశకాదిపీదానివర్తకంవస్త్ర
 రూపంకవచనాతనోతి నైర్మల్యత ఇత్యత్రసార్వవిభక్తికస్తస్మిన్ వాచాశంఖముఖస్థితైః
 వాచావేదాదివాక్- హలంతాశాంచాగురేర్చు నేరాబంతత్వస్వేషత్వాద్వాచాశబ్దోన
 శంకాస్పదః- వష్టివాగురిరల్లోపమితికారికాత్రప్రమాణంపైవశంఖసమ్మఖస్థితైస్తస్మి
 ష్టేశ్వరిత్రామృతైర్భవచ్చరిత్రాజ్యేవామృతాని షీరాడితైర్జలరాపూర్తింజరసోద
 రన్యాపూర్తింసమంతాత్పూరణమౌచనోతి యథాశంఖస్థితేనపయసాశిశుదరం పూర
 యతితథాభక్తిజనసీపూర్వోక్తలక్షణైస్తచ్చరిత్రామృతైశ్శిశోః శ్శుభానిష్పృతీంసం
 పాదయతితిభావః రుద్రాత్మైర్భుసితేనభస్మనాభవపుష్కశరీరస్య రయోమాతనోతితనర్వ
 త్రాసుషజ్యితే భక్తరక్షణభవిష్యే భక్తికుల్యాసారక్షీకానాసీతిభావః॥

టీ॥ హేదేవ- ఓయిమహాదేవుడా- తవ- నీయొక్క- భక్తిజనసీ- భక్తి- భక్తి
 యనియెడు- జనసీ- తల్లి- భక్తార్థకం- భక్త- భక్తుడనియెడు- అర్థకం- చిన్న
 వాణ్ణి. అనందాశ్రుభిః- నంతోషబాష్పజలములచేతను- పులకం- గగుర్పాటుగలవాణ్ణి
 గాను- ఆతనోతి- విస్తరింపజేయుచుచున్నది- నైర్మల్యతః- భక్తశిశుస్థమైననది
 లభావముపల్లనంబిన్ని- భాదనం- కప్పేనస్త్రీయును- ఆతనోతి- విస్తరింపజేయుచు

సున్నది- వాచాశంఖముఖస్థితైః- వాచా- వాక్-నై - శంఖ- శంఖముయొక్క-
ముఖస్థితైః- ముఖమొకపున్నట్టి- చరిత్రామృతైః- చరిత్రా- చరిత్రలనియొడి- అమృ
తైః- పాలచేతన- జఠరాపూర్తి- జఠర- ఉదరంయొక్క- పూర్తి- నిండించడము
నున్న- ఆతనోతి- నిస్తరింపజేయుచునున్నది- రుద్రాక్షైః- రుద్రాక్షలచేతనున్న-
భస్మితై- భస్మముచేతనున్న- వపుషః- శరీరముయొక్క- రక్షం- రక్ష- ఆతనోతి- వి
స్తరింపజేయుచునున్నది- భవద్భావనావర్తంత- భవత్-నీయొక్క- భావనా-తలచడ
మన-వర్తంత- మంచుమండు- వినివెళ్ళ- ఉంచి- రక్షతి- రక్షించుచునున్నది॥

తా॥ అనగా ఓయునుహాదేవుడా నీ భక్తిలనెత్తి భక్తుడనె అభిమతి అనందా
శ్రుతులచేతన గగుర్పాటుగలవాణ్ణిగాజేయుచునున్నది నిర్మలభావమువల్ల నుంచినన్ని-
వస్త్రముకప్పటమునువిస్తరింపజేయుచునున్నది వాక్-నైశంఖముఖమొక సున్నట్టి
నీచరిత్రములనె అమృతములచేతన ఉదరపూరణమును జేయుచునున్నది రుద్రాక్షవి
భూతులచేతనురక్షనుజేయుచునున్నది నీయొక్కతలంచడమునమంచుమండువన్వళింపు
జేశిరక్షించుచునున్నది అనితాత్పర్యము॥ *

శ్లో॥ మార్గావర్తితపాదుకాపశుపతెరంగస్యకూర్చాయతేగం
దూషాంబునిషేచనంపురరిపోదివాభిషేచాయతే । కిం
చిద్భక్షితమాంసశేషకబళంనవోపహారాయతేభక్తికింనక
రోత్యహూవనచరోభక్తావతంసాయతే॥ ౬౩

అ॥ శివభక్తైర్విచిత్రైర్నర్తయతి॥ వ్యా॥ మార్గాదితి॥ పశుపత్యశ్వసంబంధి
నః అంగస్యావయవస్యమార్గానర్తితపాదుకా మార్గేష్వభ్యస్తవర్తితానసక్తృదమభూతా
పాదుకాపాదరక్షకూర్చాయతే పూమధ్యస్థానాయతే పూమధ్యస్థానమివాచరతిపుర
రిపోస్త్రీపురాంతకస్యాం గస్యగండూషాంబునిషేచనం ముఖప్రవేశితజలనిషేచనం
దివాభిషేచాయతేదివాంబునః గంగాజలస్యాభిషేక ఇవాచరతి కించిద్భక్షితమాం
సశేషకబళంకించిద్భక్షితంభాదితం మాంసంపలంతస్యశేషః అవశిష్టాంశః సపివకబ
ళంగ్రావస్తన్నప్రొపహారాయతేనవ్యః సూతనః ఉపహారః నివేద్యద్రవ్యంస ఇవాచరతి
వనచరః వ్యాధిః భక్తావతంసాయతేభక్తశ్రేష్ఠ ఇవాచరతి సర్వత్రాచారార్థశ్చ
ద్భిభక్తికింనకరోతిసర్వంకరోత్యవేదిభావః॥ స్పష్టభావః॥ పాదుకాకూర్చాయతేభక్త్య
స్యకత్వనభక్తిః అరభిశాశహస్తీకర్తవ్యపూజనః భక్త్యశిశయోనమహాదేవస్య ప్రసాదసి
దయభక్తదృఢతరభక్తిపరీక్షణాయస్యముఖసయోర్మిత్రయోస్సాక్షుణ్ణః ప్రకటితయో
గ్యుతో న్తత్సావనప్రకృత్యైవనైతే ఉత్పాట్యదిత్తుస్తన్నైత్రస్థానప్రత్యభిజ్ఞానాయస్య
పాదుకాంధ్రుపూజాస్థానెనిచిత్తేపేతిపురాణప్రసిద్ధిబలాదువపతిః॥

టీ॥వక్రవతేః- శివునిసంబంధమై న. అంగస్య- అవయవమునకుమాగా-వర్తి
 తపాదుకా- మార్గాః కూగములయందు- అవర్తిత- అనుభూతమై నట్టి- పాదుకా-
 పాదరక్ష- కూర్చాయతే- భూమిభృతానమువలెవరించుచున్నది - పురరిపోకి-
 త్రిపురశత్రువై నశుశ్వరసంబంధమై న- అంగస్య-శరీరమునకు- గండూమాంబు-పుష్క-
 లించినపుడళముయొక్క- నిశ్చలనం-తడవడము- దిప్యాభిశ్చ-చాయతే- దిప్యాభిశ్చ-
 కమువలెనేవరించుచున్నది- కించిద్భక్తతమాంసశేషకబళం- కించిత్- కొంచము-
 భక్షిత- బక్షింపబడ్డట్టిన్ని-గ్రహంస- మాంసముయొక్క- శేష- మిగిలినట్టి- కబళం-కబ-
 లము- నవ్యాసహరాయతే- నవ్య - సూతనమై నట్టి - ఉపహరాయతే- నైవేద్య
 ద్రవ్యమువలెనేవరించుచున్నది- వనచరః-బోయవాడు- భక్తావతంసాయతే-భ-
 క్తశ్రేష్ఠుడువలెనేవరించుచున్నాడు- భక్తిః- భక్తి- కింకిర- ఏమిఏమి- నకరోతి-
 చేయదు- ఆహూ- ఆశ్చర్యము॥

తా॥సాంబశివునియొక్కదేహమునకు మాటిమాటికినిత్రోవనడిచిన పాదరక్ష
 కనుబొమలనడిమిచోటుగా నాచరింపబడినది- త్రిపురాంతకుండై న శివునిదేహమున
 కు పుష్కిటినిల్ల భిక్షకముగా నాచరింపబడినది. ఇంచుకతినగామిగిలిననంబుడు వేడి
 వేడినై వేద్యముగా నాచరింపబడినది-యడవినిదిగుబోయవాడుభక్తాగ్ర గణ్యుండుగనా
 చరింపబడినాడుగాన- భక్తియనునదియేమేమిచేయదు ఎల్ల పనులనుజేయనేర్చునని
 తాత్పర్యము- పృతానైకపరమభక్తుండిటుచేసి కై వల్యమునుబొందెననిపురాణప్రసి-
 థి- యిట్లుచెప్పటచేతశివభక్తిగలపుడును పరమశివుడు పెక్కువిధములచేసిరిశోధించి
 కై వల్యమిచ్చుచున్నాడని ముఖ్యతాత్పర్యము॥

౬౩

శ్లో॥వక్ష స్తాడనమంతకస్యకఠినాపస్తా రసంమద్దనం భూభృ
 త్పర్యటనంనమత్సురశిరః కోటిరసంఘృషణం । కర్తే దంమృ
 దుశస్యతావకపద ద్వందస్యసారీపతే । మచ్ఛేతోమణిపాదు
 కావిహరణంశంభోసదాంగీకురు॥

౬౪

అ॥స్వచేతఃపాదుకావిహరణంప్రారణయతే॥వ్యా॥వక్ష స్తాడనమితి॥అంతకస్య
 యమస్యవక్ష స్తాడనం వక్షస్సురశిరాడనంపాదేనప్రహరణం కఠినాపస్తారసంమద్ద
 నం కఠినః కుర్చేదః యోవస్తారః స్వరూపాప్రత్యయ శ్రవ్యసంమద్దననిగ్రహణం భూభృ
 త్పర్యటనం భూభృతీరజతాద్రావర్యటనం పరిభ్రమణం నమత్సురశిరః కోటిరసంఘృ
 ణం నమతాం సురాణాం శిరాం సీతదలంకారభూతేషు కౌటిరేషు సంఘృణం సంస్ప
 ర్శనం హేగౌరీపతే పార్వతీపతే హేశంభోసుభద్రాయక ఇదమేతత్రయం మృదుశస్య
 మౌదావయం క్రవ్యతావకపదద్వంద్వవ్యవేదంతావకం పదయోద్ధ్వం ద్వంతచ్ఛత్రభో

తంత్ర్యకర్తవ్యాపారక్ష్యంబుచేతమణిపాడుకా విహరణంబుచే: పాడుకామణిపా
డుకామణిమయ్యాపాడుకెత్త్యధా: ముచేత: మణిమిల్లమేవ మణిపాడుకాతయావిహ
రణం ముచేత: మణిపాడుకావిహరణం నద్యావరతకుంగీకురుస్వీకురు పూర్వోక్తక
శ్చినపక్షాద్యక సంఘర్షణజన్యపీడానివ గ్తయై అతిమృదుశమానుకవిత్త మణిపాడుకాని
హరణమంగీకృత్యమాంత్రాయస్వేతి ప్రాథమ్యమేతరభిప్రాయ:॥

టీ||అంతకన్య- యనుభర్తారాజుయొక్క- వక్షస్తాదనం- వక్ష: - రొంఱుయ
దు- తాదనం- తన్నడమున్న- 'కలిసాపస్తారసంమదానం- కరిస- కరిసమై నట్టి- అ
వస్తార- అజ్ఞానముయొక్క- సంమదానం- నిగ్రహించడమున్న- భూభృత్పర్యటనం-
భూభృత్ - కైలాసవర్వతమందు- పర్యటనం- సంబరించడమున్న- నమత్సరశిరికో
టీరసంఘర్షణం- నమత్ - నమస్కారములుచేయుచున్నట్టి- సుర- దేవతలయొక్క-
శిరి: - శిరస్సులయందలి- కోటీర- కిరీటములయందు- సంఘర్షణం- పురియడమున్న-
హేగౌరీ- హే- ఓయిపార్వతీమనోహరుడవైన ఈశ్వరుడా- హేశంభో - ఓయిసుఖక
రుడవైన మహాదేవడా- మృదుశన్య- మాదావయు క్తమైనట్టి- తావకపదద్వంద్వన్య-
నీసంక్తధమై నపాదయుగళముయొక్క- కన్య- వ్యాపారము- ముచేత: మణిపాడుకా
విహరణం- మల్ - నాయొక్క- చెత: - మనస్సనియెడి- మణిపాడుకావిహరణం- మణిమ
యపాడుకలయందు విహరించడము- నదా- ఎల్లప్పుడున్న- అంగీకురు- అంగీకరించుమా॥

తా||అనగాయనుభర్తారాజుయొక్క- రొంఱు తన్నడమున్న- అజ్ఞానముయొక్క-
నిగ్రహించడమున్న- కైలాసవర్వతమందు సంబరించడమున్న - నమస్కారములుచే
యుచునుండే దేవతలయొక్క- శిరస్సులయందలి కిరీటములయందు పురియడమున్న-
ఓయిపార్వతీపతిసుఖకరుడవైన ఈశ్వరుడా - అతిమృదువులయిన నీపాదద్వాద్యము
యొక్క- కమలా నామనస్సనెడి మణిమయపాడుకలయందు విహరించడముని అంగీక
రించుమాయని తాత్పర్యము॥

౬౭

శ్లో||వక్షస్తాదనశంకయా విచలితోవై వస్వతోనిజకారాణో
టీరోజ్వలరత్న దీపకళికానీరాజనంకుర్వతే దృష్ట్యాముక్తివ
ధూస్తవోతినిభృతాశ్లేషంభవానీపతే యచ్చేతస్తవపాదప
ద్మభజనం తస్యేహకిందుర్లభం॥

౬౮

అ||పరమశివపాదపద్మభజనసమ్యక్సర్గరాహిత్యంప్రతిజానీతే||వక్షస్తాదనశంక
పార్వతీరమణయచ్చేతఃకియస్యపురుషస్యచేత్త్యతంతపపాదపద్మభజనంభవతితవతేపా
దపద్మభజనంపాదపద్మసేవకంభవతిజాయతేతందృష్ట్యావైకస్యతఃకుమారవక్షస్తాదనశం
కయాశివకర్తవ్యోహేతిపూర్వవత్తువక్ష:పరమశివస్తాదయస్యతీతిశరణయానిచరి

ప్రతిపదటీకావ్యాఖ్యానసహితభివానందలహరి

తఃపూర్వంబలాంతోభవతినిర్జరావాన్దకభూస్యాజేహ్యోఽపిరోజ్యంబత్వదీప్తకలిశాన్
 రాజనంకోటిరసుకీరేషూజ్యలాఃప్రకాశమానాఃకర్తావీధిఃసంకరత్వదీప్తాఃకల
 రోజ్యలాశ్చతేకత్వదీపాశ్చతేహంకలికాభిరంకురేర్నిరాజనంకోటిరోజ్యంబత్వదీప్తకలి
 శాన్సీరాజనంతత్సమ్యక్వ్యతేతిరచయంతిముత్తైవధూన్తైరేవవిధూంకాశాశ్చ
 తాశ్లేషంబృథాలింగనతనోతివిస్తరేణకరోతితస్యభక్తస్త్వేహస్తి
 గ్లభంబ్రుకుశక్యంసర్వంసులభమేవేతిభావః శివపాదారవిందాద్విరచితస్యనవ్యదిహ
 మేవేతిభావః॥

టీక॥ హేళవానీవతే-ఓయిపార్వతీమనోహరుడనైనయీశ్వరుడా-యిచ్చేతః-
 యత్-ఏపురుషునియొక్క-చేతః-చిత్తము- తవ- నీయొక్క-పాదవద్భజనం - పాద
 వద్భ- వద్భములవంటిపాదములయొక్క- భజనం- సేవకమైనది- భవతి-అభివృద్ధి
 తం-వాణ్ణిచూచి-నైవస్వతః-యమధిమ-రాజా- వక్ష-ప్రాదనశీలకయా-వక్షః-రొమ్ము
 యొక్క-తాడన- తన్నడముయొక్క- శంకయా- శంకచేతను- విచలితః-వలాయమా
 నుడయిపోతున్నాడు- నిజకారా- దేవతలు- కోటిరోజ్యలరత్నదీప్తకలిశాన్సీరాజనం-కో
 టీర- కిరీటములయందు-ఉజ్జ్వల- ప్రకాశించుచున్నట్టి- రత్నదీప- దీపములవంటిరత్న
 ములయొక్క- కలిశా- అంకురములచేతను- సీరాజనం- దీపనివాళిని-కుర్వతే-చేయు
 చున్నాడు- ముత్తైవధూః- ముత్తలిసేస్త్రీ- నిభృతా శ్లేషం-గాథాలింగనమును-తనో
 తి- విస్తరింపజేయుచున్నది-తస్య-ఆభక్తునిః-ఇహ-ఈలోకమందు- కుగ్లభం - పొం
 దనశక్యమునవస్తువు- కిం- ఏమియున్నది॥

తా॥ అనగాఓయిపార్వతీమనోహరుడవయినఈశ్వరుడావనియొక్కచిత్తము
 నీపాదవద్భ సేవకమయినది అగుచున్నదోవాణ్ణిచూచియముచుండు రొమ్ముయం
 దు ఈశ్వరునిచేతతన్నబడియున్నాడుగానదూరముగాపలాయ మానుడగుచున్నాడు-
 దేవతలుతమకిరీటములయందు దీపములవలెనుండురత్నములయొక్క అంకురముల
 చేతదీపనివాళినిచేయుచున్నారు ముత్తలిసేస్త్రీగాథాలింగనమునుచేయుచున్నది ఆ
 భక్తునికియీలోకమందుపొందనశక్యమైనవస్తువుయెదియున్నదనర్వమున్ను సాస్థి
 నమయియుంటున్నదనితాత్పర్యము॥ ౬౫

శ్లో॥ క్రీడాభాంస్వజసిప్రపంచమఖిలంక్రీడామృగాన్తైజనాః
 యత్కర్తాచరితంమయాచభవతఃప్రీతైశ్చభవత్యేవతచ్ఛం
 భోస్వస్యకుతూహలస్యకరణం మచ్ఛేష్టితంనిశ్చితంతస్మా
 న్నామకరక్షణంపశుపతేకర్తవ్యమేనత్వయా॥ ౬౬

అ॥ అత్తరక్షణంకరణవ్యమిప్రభావయతే॥ వ్యా॥ క్రీడాకర్మం॥ హేళంభోభద్రం

కరిద్యత్యహానముఖిలం ప్రపంచంక్రీడాధాం క్రీడావీలాపధాః ప్రయోజనం యస్మిన్
కరుణి తద్యధాభవతి తథాన్వజసినిర్వాసి ఆప్తకానన్వకుశ్యతవనినా క్రీడయానా
న్యత్యయోజనంపత్యాః తేతవమేజాః క్రీడామృగాఃక్రీడామైలీలామై నిమిత్తా
మృగాః భవంతిమియాంజత్కర్తాచరితం యద్యత్కర్తాచరితం కృతంచకారహ ఆ
సాధుకమనముచ్చిన్నోతి తత్సర్వంభవత నవప్రీత్యై ప్రేమైభవజ్యేవ-ఏవకారలప్రీ
తింవ్యవచ్చిన్ త్రిమజ్జేష్ఠితం మద్యాన్యపారశస్యస్య భవత్సంబంధినః కురూహలస్యకు
తూహలవిషయస్య కరణముష్టునరూపం భవతిదంస్త్విత్థం-నిశ్చయద్యత్యన్వస్తాత్
పేషకువతేనామకరక్షణం మదీయగక్షణం త్వయాభవతా కతావ్యమేవ ఏవకా
రేదాకతావ్యతాయాః చ్యదానఃలోకేక్రీడామృగకృతంసర్వంక్రీడయతురిష్టయయ
ధాభవతితథాన్వత్కృతంసర్వంభవదిష్టయభవత్సితీప్రాధాన్యతుర్భావః॥

టీ॥పే-శంభో- ఓయిసుఖకరుడవయిన ఈశ్వరుడా - ఆఖిలం - నమస్తమయి
నట్టి- ప్రపంచం- లోకమును- క్రీడాధాన్యధాతధా - విలాసమైప్రయోజనముగాగ
లుగునట్లుగాను- నృజసి- నృజనచేయుచున్నావు- తె- నీకు - జాః- జనములు
క్రీడామృగాః- క్రీడావిలాసంతొరకునిర్తింపబడ్డ - మృగాః- మృగములవుచున్నారు-
మియా- నాచేతను- యత్కర్తాచరితం- ఏవికర్తాచరింపబడుచున్నదో- తత్-ఆ
కర్త- భవతః- నీయొక్క- ప్రీత్యై- ప్రేమకొరకు - భవజ్యేవ- అనతునెఱున్నది-
మజ్జేష్ఠితం- మత్- నాయొక్క- జేష్ఠితం- వ్యాపారము- న్యస్య- నీనమ్మంభమైన
ట్టి- కురూహలస్య- సంతోషముకు- కరణం- కారణము - భవతి - అవుతున్నదిత
స్తాత్- అందువల్లనంచిన్ని- పేషకువతే- ఓయినకలభూతములకున్న - ఆధిపతివై
నవాడా- మామకరక్షణం- మదీయనరక్షణము - త్వయా- నీచేతను-కతావ్యమే
వ- చేయతగ్గడెను;

తా॥అనగా ఓయిసుఖకరుడవయిన ఈశ్వరుడా నమస్తప్రపంచమును - విలా
సమైప్రయోజనముగానృజనచేయుచున్నావు-నీకు- యోజనలందరు విలాసముకొరకు
నిమిత్తంపబడ్డ మృగములవుచున్నాగు. నాచేతయేమికమనా ఆచరింప బడుచున్నదో
ఆకమనానుప్రీతికొరకు అవుచున్నది నాయొక్కజేష్ఠ నీనంబంధమయిన సంతోష
మునకుకారణమవుచున్నదిగాన ఓయినకలభూతములకున్న ఆధిపతివై నయాశ్వరు
డానాయొక్కసంగక్షణమునీచేతచేయ తగ్గదిఅనితాత్పర్యము. ౬౬

శ్లో॥బహువిధపరితోషభాష్ప పూరస్ఫుట పులకాంకితచారు
భోగభూమిం । చిరపదఫలకాంక్షీ సేవ్యమానాంపరమసదా
శివభావనాంప్రపద్యే॥ ౬౭

అ॥ శివభావనాం ప్రపద్య ఇతి నివేదయతి॥ బాహ్య॥ బహువిధపరితోష బాహ్య
పూరస్ఫుటపులకాంకితచారుభోగభూమిం పరితోష బాహ్య ద్యానందాశ్రుణిబహువిధా
నిబహుప్రకారాణి చతాన్యానందాశ్రుణిచతేమాంపూరఃప్రవాహాన్తస్యచస్ఫుటస్పృశం
పులకాంకితంపులకరూపంభక్తిచిహ్నంతస్యచచారుభోగభూమింరమణీయాభోగస్థానం
చిరపదఫలకాంక్షీసేవ్యమానాం చిరపదంశాశ్వతస్థానంతైలాసఇత్యర్థః- తదేతఫలం
ప్రయోజనంతత్కాంతే అపేక్షంత ఇతితత్కాంతేనైస్సేవ్యమానామాశ్రయమా
దాంపరమనదాశివభావనాంనదాశివఃనిత్యానందస్వరూపః పరమశ్చనర్వేళ్యఃఉత్కృ
ష్టస్తభా భూతస్యభావనాం ధ్యానం ప్రపద్యేశరణికుర్వే నర్వదా శివధ్యాన పరోధ
వామిత్యభిప్రాయః॥

టీక॥ బహువిధపరితోష బాహ్య పూరస్ఫుటపులకాంకితచారుభోగభూమిం- బహు
విధ- అనేకవిధములై నట్టి- పరితోష బాహ్య- ఆనందాశ్రువులయొక్క- పూర- ప్రవా
హమునంబంధమైన- స్ఫుటం- వ్యక్తమయినటువంటి- పులకాంకిత- గగుర్పాటురూ
పమయిన- భక్తి- భక్తియొక్క- చిహ్న- చిహ్నమునకు- చారు- మనోహరమయిన-
భోగభూమిం- భోగస్థానమయినట్టి- చిరపదఫలకాంక్షీసేవ్యమానాం- చిరపద-శాశ్వ
తతైలాసస్థానమనెడి- ఫల- ఫలమును- కాంక్షీ- మోరుచుండెడివారలచేతను- సేవ్య
మానాం- సేవింపబడుచున్నట్టి- పరమపదాశివభావనాం- పరమ-శ్రేష్ఠుడైనట్టి-నదాశివ-
సాంబశివునియొక్క- భావనాం- ధ్యానమును- ప్రపద్యే- శరణుపొందుచున్నాను॥

తా॥ అనగా అనేకవిధములై నట్టి- ఆనందాశ్రుప్రవాహనంబంధమయినట్టి-
వ్యక్తమయినగగుర్పాటురూపమయినభక్తిచిహ్నకు మనోహరమయినభోగభూమియై
నట్టి- శాశ్వతతైలాసస్థానముకోరెడివారలచేత సేవింపబడుతున్నట్టి - శ్రేష్ఠుడయి
న నదాశివునియొక్క ధ్యానమును శరణుపొందుతున్నాను అనగా నన్నరక్షించెడుకొ
రకు ధ్యానముచేయుచున్నాననితాత్పర్యము॥

౬౭

శ్లో॥ అమితముదమ్మతం ముహుర్దుహంతీం విమలభవత్పదగోష్ఠ
మావసంతిం । సదయపశుపతేసుపుణ్యపాకాం మమపరిపా
లయథ క్రిధేనుమేకాం॥

౬౮

అ॥ శక్తిపరిపాలనప్రార్థనయై॥ అమితమితి॥ సేనదయదయానహిత పశుపతే
పశుపాలక అమితముదమ్మతం అమితముదఃపిచ్ఛిన్నానందపై నామృతం ఊర్జితద్ధ
హంతీంప్రపూరయంతీం విమలభవత్పదగోష్ఠంభవతః పదమేవగోష్ఠం గోస్థానం వి
మలంచతత్ భవత్పదగోష్ఠం చతదావసంతితప్రవాసంకుర్వంతీమిత్యర్థః- ఉపాస్య
ధ్యాజ్ఞస్వనిత్యాధారశ్చకర్తృసంజ్ఞయాద్వితీయా- సుపుణ్యపాకాం విమలపుణ్యభలభా

తామేవంభూతానుమేళితీధేనం ఛక్తిరేవేధేనస్తామేకాంపరిపాలయపుష్క-యః
 ఛాకాలోతేకశ్చకథేనజన్యభలం భాక్తుకాను నద్రక్షదానమభాస్యక తద్రక్షణనమ
 భాదకంభవగోమంతందయ్యుకుం ధనురక్షణీయ ప్రాథకాయతే తద్వత్వత్వవిషయ
 తమద్భక్తిపరిపాలనాసమర్థా న్తత్ఫలభాగకామఃఅహంభక్తిపోషణనమధాంత్యాంతత్వ
 ప్పింపంపాదయెతిప్రాథకాయామితిప్రాథకాయతుర్భావః॥

టీ॥ హేనదయః- ఓయదయతోగూడుకున్నవాడా- వశువతే - వశుపాలకుడా-
 అమితముదమ్మితం- అమిత- అపరిచ్ఛిన్నమైనట్టి- ముదమ్మితంసంతోషమునుపాలు
 మ- ముహుః- మాటిమాటికిని- మహంతీం - పిండురూపుండేటటువంటిన్ని- విమలభ
 వత్పదగోష్ఠం- విమల- నిర్మలమైనట్టి- భవత్పద- నీయొక్కపాదములనే- గోష్ఠం
 వొడ్డినిగూర్చివుండేటటువంటిన్ని- నివాసముగావంటూవున్నటువంటిన్ని - సుపుణ్య
 పాకాం- విమలపుణ్యఫలభూతమయినటువంటి- మమ- నాయొక్క- భక్తిధేనం- భ
 క్తి- భక్తియనియ్యెడు- ధేనం-గొవును-వికాం-ఒక్కటిని-పరిపాలయ- రక్షించుమా॥

తా॥ అనగాఓయదయతోగూడుకున్నశుపతివైన ఈశ్వరుడా అపరిమితమైన
 నసంతోషమునుపాలునుమాటిమాటియిచ్చేటటువంటిన్ని- నిర్మలమైననీపాదములనై-
 వొడ్డినిగూర్చివుండేటటువంటిన్ని- నిర్మలపుణ్యఫలభూతమయినట్టి నాయొక్కభక్తియ
 ను ధేనువును ఒక్కదానినిరక్షించుమా - అనగా లోకములోమెకడు పాలునిచ్చే అవు
 ను తానుకాపాడచూచినాడై - కాపాడతగినపురుషుని స్వాధీనముచేసునో - అటు
 వలెనని తాత్పర్యము॥

౬౦

శ్లో॥ జటతాపశుతాకళంకితామటిలచరత్వంచనాస్తిమయిదేవ॥

అస్తియదిరాజనకారీభవదాధరణస్యనాస్తికింపాత్రం॥ ౬౧

అ॥ దోషాశ్రయమపిహించంబ్రమిత భూషణాయస్వీకుర్వీతి ప్రాథకాయతే॥
 వ్యా॥ జడేతి॥ జడతామౌఢ్యం జలాత్తతాచ ప్రకాశానాశ్రయత్వమేవ మౌఢ్యంసూ
 ర్యతే జసాభిభవాచ్చంద్రస్య ప్రకాశానాశ్రయత్వంతదామాయాం సంభవజన్మతా
 పశువ ద్వివేకాభావఃకాతాసాచగురువత్ప్రిగ్రహణేనప్రసిద్ధాకళంకితాకళంకళింగస్యం
 కుటిలచరత్వంబింబకౌటిలేననంచరిష్ణత్వంబిరేహం దోషాదాంసముదాయశ్చంద్ర
 స్తినమయిపేదేవహేరాజమాశేదః ద్రక్షభర భవదాధరణస్యభవతః భూషణత్వేనగ్ర
 హణస్యమితి పాత్రనాస్తియధ్యపిదోషవశ్యహంబుద్ధికాలినోనసంకున్యంతేత్వం
 తుద యావకౌత్తపసంకున్యపి దోషయ్యుక్తచంద్రపరిగ్రహణేదేవం ప్రత్యేమితస్తాన్త
 ద్గ్రహణమియ్యుక్తమేవేతి ప్రాథకాయతుకథిప్రాయః॥

టీక|| జడతా- మూఢత్వమున్ను- జటాత్ త్వమున్ను- పశుతా- పశుత్వమున్ను- కళింకితా- కళింకత్వమున్ను- కుటిలచరత్వంచ- కుటిలభావమున సంచరించుటయంచంద్రనియండున్నచి-మయి-నాయండు- నాస్తి- లేవు- హేదేవ-ఓయి మహాదేవుడా హెరాజమానే- ఓయిచంద్రణ్ణిశిరస్సయండుభూషణముగాభరించియుండెనువాడా- అస్తియది- నాయండువున్నట్టులాయనా- భవదాభరణస్య- భవత్- నీయుక్క- ఆభరణస్య- ఆభరణమునకు- పాత్రం- పాత్రమయినవాడను- నాస్తికిం - కానివాడనవుతున్నానాయేమి||

తా||జడత్వమున్నుపశుత్వమున్ను కళింకత్వమున్ను కుటిలత్వమున్ను ఇదిచంద్రనియండువున్నది అలాగంటిచంద్రణ్ణి భూషణముగాశిరస్సున భరించియున్నావు నాయండు- ఈస్వభావములుయేమియులే- నైకవేదనన్నట్టులాయనా ఓయిమహాదేవుడా చంద్రణ్ణిశిరస్సయండు భరించియుండెనువాడా నీకుభూషణమవుటకుపాత్రుణ్ణికానాయేమియనితాత్పర్యము;

౬౯

శ్లో|| అరహస్మిరహస్మిన్వత్-త్రయధ్యాపరివసితుం సులభశ్చ
సన్నమూర్తిః | అగణితఫలదాయకః ప్రభుర్నై జగదధికో
హృదిరాజశేఖరోస్తి||

౭౧

అ||పర్వదామమహృదయవర్తిత్యాహుజయితుంసులభఇత్యాహ||వ్యా||అవహసీతి||ప్రసన్నమూర్తిః-ప్రసాదోన్ముఖీమూర్తిః-రసప్యతథోక్తః- అగణితఫలదాయకః- అగణితసంఖ్యారహితం ఫలమనోవాంఛితం తస్యదాయకః ప్రదాతాప్రభుః ప్రభవశిష్యస్త్వాదికమణ-కర్తుశక్తోతీతిప్రభుః- అభిలషితకమణకరణ సమర్థఇత్యర్థః జగదధికః జగతోధికః చిద్రూపశ్చేన జగద్విలక్షణ ఇతియవత్ జగదధివ ఇతిహితేన శ్రేణుంజగతాం శరేణుకమణసుప్రేరకః యస్సరేణుభూలేష్యత్వంతర్యామిబ్రాహ్మణమత్రప్రమాణమేవంభూతః రాజశేఖరఃచంద్రమానిస్సార్వభౌమ ఇతిరభ్యవ్యతే- మమహృదిమనస్యస్థిరీభవత్వతః కారణాత్సః ఆరహసిజహిఃప్రదేశే అంతః కరణాద్భిన్నదేశ ఇత్యర్థః రహస్యంతః కరణప్రదేశేన మనసీత్యర్థః స్వతంత్రబుధ్యాస్వాయత్తఇబుధ్యాపరివసితుం పరివర్తుంసులభః అనాయాసలభ్యఃశవశీత్యధ్యాహరః- యథాలోకెస్సాయత్తఃప్రసాదాదిపూర్వోక్తగుణావేతస్సార్వభౌమస్సార్వాయత్తం ప్రదేశంప్రావయ్యస్వేష్టంసాధయితుంసులభస్తథాయమపిసులభోభవతీతిభావః||

టీక||ప్రసన్నమూర్తిః- ప్రసాదోన్ముఖమయిన స్వరూపముకలిగినట్టిర్ని-అగణితఫలదాయకః- అగణిత- అసంఖ్యాకమయినట్టి- ఫలమనోవాంఛాఫలమునకు - తాయకః- ప్రదాతలయినట్టిర్ని. ప్రభుః- సృష్టికర్తలయినట్టిర్ని-జగదధికో- జగత్తుతు

అధికుడయినటువంటిన్ని - రాజకేళిగరి- చంద్రజ్ఞేశ్వరస్సయంకుభరించియున్నట్టి ఈ శ్వరుడు-రాజకేళిగరి-అన్నంకునసార్వభౌముడనిన్ని- అర్థమాతుమన్నది-మమ-నామౌ క్క-హృద్ది-కునస్సుయంకు-అస్తి-కలడు- అరహసి- బహిః ప్రదేశమంకున్న-రహసి- అంతఃకరణమంకున్నశ్చైవతంత్రబుధ్యా- స్వాంత్రమయినబుద్ధిచేతను- పరివసీతుం- పరిచర్యచేసేటంకుకొరకు- సులభః-సులభుడయినవాడు-భవతి-అ-తుమన్నాడు,

తా||ప్రసాదోస్తుభమయినస్వరూపముకలిగినట్టిన్ని- అనంభూతములైన మనోవాంఛాఫలదాయకుడయినట్టిన్ని- సృషికర్తృలయినట్టిన్ని- జగత్తున అధికుడుఅయినట్టిన్ని- చంద్రజ్ఞేశ్వరస్సయంకుభరించియున్నట్టిఈశ్వరుడు నామౌక్క-మనస్సుయంకుకలడు- బహిఃప్రదేశమంకున్న అంతఃకరణమంకున్న స్వాంత్రమైనబుద్ధిచేతను పరిచర్యచేసేటంకుకు సులభుడయినవాడుఅవుచున్నాడు అనితాత్పర్యము- యిట్లా అనగా సుకరాజపర్యాయముగానున్న అర్థమవుచున్నదనట|| ౭౦

శ్లో||అరూఢభక్తిగుణసంచితభావచాపయ్యుక్తైర్భజన్త్యులబా
ణగణైరమౌఘైః||నిర్విల్యోల్బిషరీప్రాన్విజయీసుసేంద్రసిన్ధు
నందమావహతిసుస్థిర రాజలక్ష్మీమ్|| ౭౧

అ||శివస్తరణఃపాపానికరూత్రికృత్యవ్యవస్థాశ్చివసారూప్యలక్ష్మీంప్రాప్నోతి తీర్త్యాకా||క్యా||అరూఢేతి||సుసేంద్రఃబుద్ధివ్యవస్థః - అరూఢభక్తిగుణసంచితభావచాపయ్యుక్తైరారూఢా అభివ్యాసోత్పన్నాభక్తిస్త్వేనగుణః - బృహత్సర్వణభక్త్యర్థః - కుంచితః సమీకృతఃభావః అంతఃకరణవృత్తిరూపాబుద్ధిస్సవితచావః కోవండః కుంచితశ్చ సాధావచాసత్వత్రయైర్వ్యజిర్యోజితమంతర్భావివిజగ్రహః అమౌఘైరవిసలైశ్చివస్తరణచాణగణైశ్చివస్తరణాన్వేనబాణాస్తేషాంకైః పుంజైః కిల్బిషరిభూత్ కిల్బిషాన్వేనరిషవశ్చత్రవస్త్రాన్ నిర్విల్యోన్విజయీమ్ విజయవాన్ సన్ సానందమానందసహితం యథాతథాసుస్థిరరాజలక్ష్మీం రాజ్జాలక్ష్మీః రాజలక్ష్మీః కుప్యనిగ్రహశిష్టజరిపాలన రూపాలక్ష్మీస్సర్వకౌసల మితియావదిత్యర్థాంతరం సుతరాంధిరాః బ్రహ్మదయస్తేషాం రాజాసుస్థిరరాజపరమశివస్తస్యలక్ష్మీ స్సారూప్యలక్ష్మీస్తామావహతిప్రాప్నోతి యథాలోకకల్పనధూతతార్పణైస్సర్వాన్ రిభూన్ జిత్వారిపురాజలక్ష్మీం ప్రాప్నోత్యవంధకః భక్తిపూర్వకశివస్తరణః కిల్బిషజయపూర్వకంశివసాయుజ్యం ప్రాప్నోతితిభావః||

టీ||సుధీంద్రం- బుద్ధిమంతుడు- అరూఢభక్తిగుణకుంచితభావచాపయ్యుక్తః- అరూఢ- బృహింబిపుటినట్టి- భక్తి- భక్తిలనేటి- గుణ- అలైత్రాడువేత- కుంచిత-వంచబడ్డట్టి- భావ- భావమనేడు- చావ- ధనస్సుయంకు- య్యుక్తైః- కూర్చబడ్డట్టిన్ని- అమౌఘైః- విఫలములుకానట్టి- శివస్తరణభాణగణైః- శివ- ఈశ్వరునియొక్క-స్త

రణ- స్వరణములనెడు- బాణగణైః- బాణసమూహములచేతను- కిల్చిచరిపూర్ణ-కిల్చి
ప- సాపములనెడు- రిపూర్ణ- శత్రువులను- నిజకాత్య- నిశ్శేషముగాజయించి- విజ
యినాన- జయంకలవాడవుతుంచున్న- సానందంయధాతథా- ఆనందముతోహ
డతున్నట్లుగాను- సుస్థిగరాజలక్ష్మీం- సుస్థిగ-స్థిరులైనబ్రహ్మకులకు- రాజ-ప్రభువైన
పరమశివునియొక్క- రాజలక్ష్మీం-సారూప్యలక్ష్మీని- ఆవహతి-పొందుతునున్నాడు॥

అనగా లోకమందు శ్రేయోకామి-రాజు బాణములచేతను-సకలశత్రువులనుజయిం
చి శత్రురాజలక్ష్మీని యట్లాపొందుతున్నాడో - ఆప్రకారం భక్తుడయినవాడు-
భక్తిపూర్వకమున శివస్వరణములచేతను - సాపములనునశింపజేసి శివసాయజ్య
మునుపొందుతున్నాడని ముఖ్యతావృత్తము॥ ౭౧

శ్లో॥ ధ్యానాంజనేనసమవేత్స్యతమఃప్రదేశం భిత్వామహాబ
లిభిరీశ్వరనామమంద్రైః॥ దివ్యాశ్రితంభుజగభూషణ మద్వ
హంతియేపాదపద్మమిహత్రేవితేకృతార్థాః॥ ౭౨

అ॥శివపాదభక్తమేకానాం కారాధ్యహుహ॥వ్యా॥ హేశివధ్యానాంజనేన
ధ్యానమేవాంజరమంతః స్థాపింపరోక్షవ సుప్రకాశననమగ్ధభూషణంతెనసమవేత్స్య
సమ్యగంతస్థితంశివపదపద్మరూపం ముజ్ఞాత్వా ఈశ్వరనామమంద్రైః పరమహంబలిభి
ర్నిధిరిపాల్యదేవతా ప్రసాదిజననమర్హ్యజ్ఞాపకరణైః ప్రమోదదేశంతమఃపదపద్మా
జ్ఞానమేవప్రదేశవ సావిపారకస్థలవిశ్లేషసాధిత్యాభాత్వాయేభక్తాఃదివ్యా శ్రితం
దివిభవాః దివ్యామంద్రైస్తైరాశ్రితంప్రాప్తం భువిభూషణం భుజగస్పర్శభూషణం
యస్యతథోత్తం పాదపద్మవిహంగిజ్యోతిర్విహంగ్యర్థిత్యానుభవంతిశక్యతా
ర్థాః ప్రాప్తజన్మభూషణంతి- లోకీయదాకర్షణం జ-విశేషాస్తేనేత్రకృత్వానిత్యేవ
ప్రదేశంజ్ఞాత్వా నిర్దేశరక్షకదేవతాం బల్యాదిస్సాగ్ధ్యతీకృత్వావారకప్రదేశభే
దనేనతత్రత్వంపిథిల్యాదుదమమభవంతిభాభక్తాపిధ్యానాదిభూర్వోక్తోపాయైవ
త్పాదారవిందం సాయత్కృత్యానస్యసులభం తద్భువితమానందమభవంతిభావః॥

టీ॥హేశివ- ఓముసాంబశ్రితా- ధ్యానాంజనేన- ధ్యాన- ధ్యానమనెడు-
అంజనేన- కాటుకచేతను- సమవేత్స్య- ఈశ్వరమపపద్మరూపమస్తువునులెన్నగానూ
చి- ఈశ్వరనామమంద్రైః- ఈశ్వర- సాంబశివునియొక్క- నామ- పేర్లనేటి-మం
త్రైః- మంత్రములచేతనేటి- బలిభిః- బలులచేతను- రమ్యప్రదేశం - ఆజానమ
నేప్రదేశమును- భిత్వా- భేదించి- యె- యేభక్తులు-దివ్యాశ్రితం- దివ్యా-దేవతల
చేతను-ఆశ్రితం- పొందిబద్ధులువంటి- భుజగభూషణం- భుజగ-నర్పము-భూషణం-
భూషణముగాకలిగినటువంటి- తె- నియొక్క- పాదపద్మం- పాదకమలమును-ఇహ

ఈజన్తకుండు- ఉద్యహంతి- వహించుచున్నారో- తె- ఆళక్తులు- కృతార్థాః-
జన్తనభలత్వమునుబొందినవారుఅవుతున్నారు॥

తా|| అనగా లోకమందు సుకపురుషుడు-ధనాంజనమునునేత్రమునకువేసుకొని-
భనమునుపాలినప్రదేశమునుతెలుసుకొని- బలులుమొదలయినవాటిచేతను- అనిత్యేవర
క్షకచేవతలను స్వాధీనపరుచుకొని- అనిత్యేవప్రదేశమునుభేదించి నిధినిపొందినంతో
షమునుయట్లాఅనుభవించునో- అటువలెనేళక్తులున్న - ధ్యానాద్యపాయములచే
తను- అపరమశివునియొక్క పాదారవిదమును సాక్షాత్కారముచేసుకొని- అత్యు
లతుసులభంకానట్టి ఆలంబమును అనుభవించుచున్నాడనితార్కర్యము॥ ౭౨

శ్లో|| భూదారతామదవహద్యదపేక్షయాశ్రీభూదారపవకిమ

తస్యమతేలభన్వ| కేదారమాకలితముక్తిమహాపథీనాంపా

దారవిందభజనంపరమేశ్వరన్వ॥

౭౩

అ|| పాదారవిందభజనస్వావశ్యకతామాహ॥ వ్యా॥ పేషుమతేశోభనాచసామ
తిశ్చకస్యాన్యంబుద్ధిర్యదపేక్షయాయత్పాదారవిందదర్శనాపేక్షయా శ్రీభూదారశ్చ
శ్చభూశ్చశ్రీభువనేదారాః యన్యః విష్ణురేవభూదారతావరాహభావముదవహతే
ప్రాప్నోతికించిమితప్రసిద్ధాఅతఃకారణాదాకలితముక్తిమహాపథీనామాకలితాఃఅశంప
తాఃముక్తయస్సలోక్యాద్యాశ్చతుర్విధాః తావపిషధయస్తాసాంకేదారముత్పా
దకంపరమేశ్వరన్వమహేశ్వరస్య తత్పాదారవిందభజనం పాదారవిందయోగ్యజనం-
సేవాలభన్వప్రాప్నుహి- యతః కారణాల్లోకపండ్యమహావిష్ణురేవస్వాభిలషితపూ
ర్తయేవరాహిభూయశివపాదారవిందదర్శనమైచ్ఛతాద్వళం భజనంత్వముఃకురుష్య
తిప్రార్థయితుర్భావః హరిబ్రహ్మణావరస్యరక్తైశ్చనిర్ధారణసరౌశివపాద మూర్ధదిదృ
క్షయావరాహహంసరూపంప్రాప్నోతిచిపురాణప్రసిద్ధిః॥

టీ|| పేషుమతే- ఓషుపించిబుద్ధిగలిగినవాడా- యదపేక్షయా-విపాదారవిం
దదర్శనాపేక్షచేతను- శ్రీభూదారపిః- శ్రీభూములుభార్యలుగాగలిగినవిష్ణుచేపుదే
భూదారతాం- వరాహభావమును- దవహతే- వహించినవాడాయెను- కిం- విమి-
అతః- అందువల్లనుంచి- ఆకలితముక్తిమహాపథీనాం- అకలితాః-చెప్పుతునుండె
డి- ముక్తి- సాలోక్యాదిచతుర్విధముక్తునెడి- మహాపథీనాం- ఓషధులకు - కే
దారం-ఉత్పాదకస్థానమున- పరమేశ్వరన్వ-సాంబశివునియొక్క-పాదారవిందభజ
నం- పాదారవిందపాదకమలములయొక్క- భజనం- సేవను- భజన్వ- సొందుమా॥

తా|| ఏకారణమువల్లనైతేనేమి- శ్రీమహావిష్ణుచేతనఅభిలాషనుపూరితముకు
సేవారతు- వరాహమై శివపాదారవిందదర్శనమునుకోరినవాడాయెను.అటునంటిశివ

భజనమును నీవు చేయును - ఓయి మంచిబుద్ధిగలవారాయన! తాత్పర్యము - తూర్వమందు బ్రహ్మ విష్ణువులు పరస్పరమును తమ శ్రేష్ఠత్వమును నిర్ధారణచేసుకోవలయునని ఆవగమికి వునియొక్క పాదశిరస్సులను చూడవలయుననుభవ్యగలవారలై వరాహహం నరూపములను పొందినవారలై తమ గాఢపురాణప్రసిద్ధి కలుగనిది || ౭౩

శ్లో॥ ఆశాపాశక్షేపచుర్వా సనాదిభేదోద్వృత్తైశ్చ గంధైర
మందైః | ఆశాశాటీకస్య పాదారవిందం చేతః పేటింవాసి
తాం మేతనోతి || ౭౪

అ॥ స్వచేతః పేటిపా గంధ్యం ప్రాకారయతే ॥ వ్యా॥ ఆశాపాశ ఇతి ॥ ఆశాశాటీకస్య ఆశాదికశాటి అంబరం యస్య బహుప్రీతకారప్రత్యయః - ఆశాశాటీకస్యది అంబరస్యేత్యర్థస్తస్య పాదారవిందం పాద వివారవిందం ద్దంతస్యేత్యుచితేతః పేటిం చేతస్మిత్తమేవ పేటిమంజూషా తామశాపాశక్షేప చుర్వా సనాదిభేదోద్వృత్తై రాశావిషయశృంఖలా అలంబుద్ధివిగహరూపాసాపాశ ఇవ రజ్జువివహాసాదృశ్యం చ ఆశాయాః బంధకస్య ఆశాపాశః ఉపహాసోత్తరపదికకు ధారయః శేషానంద అవిద్యాస్థితా రాగద్వేషాభినివేశాః అవిద్యా స్వరూపాజ్ఞానచక్రితా అస్తిత్వస్యభావః అస్తితాదేహ అహమిత్యభిమానః రాగః ఇష్టవిషయే ఆనుకూలత్వేషః అనిష్టవిషయే అప్రీతిరభినివేశః వ్యర్థమకమనాకతత్వం తస్మాత్ గ్రహః - స్థితిశాంతేషాః విభింతిశ్చాః అవిద్యాదయః ఆశాపాశశృంగైశ్చ ఆశాపాశక్షేపస్త్ర వివహర్యాననాః కుస్మంసార్థాః కుదాగధాశ్చ తాసాం భేదభేదాన ఉచ్యతే ప్రచ్ఛత్తై రమందై రవలై ర్విన్యగై ర్దేవయోద్వ పరిమితై ర్వాసితాం సంజాత వాసనాగవాసకైర్వాదిచక్రిత్యయ ప్రసోతుకరోతు - ముచితేతసి దిగంబరస్య పాదారివి దానదాత్మీయతీతిభావః ||

టీక॥ ఆశాశాటీకస్య - ఆశా - దిక్కు - శాటీకస్య - అంబరము గాగలిగిన ఈశ్వరుని యొక్క - పాదా - వింగిరి - పాదపద్మము - మే - నా యొక్క - చేతః - పేటిం - చేతః - చిత్తమనెడు పేటిం - పెట్టెను - ఆశాపాశక్షేపచుర్వా సనాదిభేదోద్వృత్తైః - ఆశాపాశ - రజ్జువులవంటి ఆశలనెడి - క్షేప - కుగిమును - చుర్వా సనాది - గ్రాహ - భములమొదలయినవాటిని - భేద - భేదించుటయందు - ఉచ్యతే - ప్రచ్ఛత్తములైనటువంటివి - అమందైః - విస్తారములయినటువంటి - దివ్యగంధైః - దేవయోగ్యమగు మేతన - వాసితాం - వాసనగలిగిన దిగావేయబడ్డదిగాను - తనోతి - విధరింపజేయుచున్నది,

తా॥ దిగంబరుడైన సాంబమూర్తియొక్క పాదారవిందము - నాకు నస్సరియై డిపెట్టెను తాల్లవంటి - ఆశలనెడి కుగిమర్వానవలను - పోగొట్టుచుంటుంటుంటిని - దివ్యములయినటువంటి విస్తారములయిన పరిమళములచేతను పుట్టింపబడిన వాసనక

లిసదాన్ని గాను చేయుచున్నది - అనగాదిగంబరుడియొక్క - పాదారవిందములుగా మనస్సుయందుబిడ్డపడుమందు గాకయనిముఖ్యతాత్పర్యము; ౭౪

శ్లోకల్యాణీనంసరసచిత్రగతింసవేగంసర్వేంగితజ్ఞమనఘం
ధ్రువలక్షణాధ్యం చేతస్తురంగమధిరహ్యచరన్త రాచేత
స్సమస్తజగతాంవృషభాదిరూఢ|| ౭౫

అ||తదేవభంగ్యంతరేణ స్రాతి||వ్యా||కల్యాణజ్ఞతి||పావృషభాధిరూఢఃసమస్త

జగతాంనేతః- నమస్తజగత్ప్రభో-స్తరాచేకమరిపోతున్నేతస్తురంగంచేతపివాశ్యః అ
శ్వసాదృశ్యదశ్యస్తమధిభహ్యదహ్యచరద్రమచేతస్తురంగంకల్యాణీనమిత్యాది విశేష
జైర్విశిష్టకల్యాణీనంకల్యాణాఖ్యలక్షణయ్యక్తం యజ్ఞగునస్యాశ్వసతేశ్యతసూచక
మిత్యపివ్యోవ్యతే నరసంవిద్రగతిం నరసాసానురాగా చిత్రాణముద్రానారాచగిర్య
న్యతంతథోక్తమాన్మందితం భారితకంరేచితంవల్లితం ప్లేతమిశ్యేచంగునగతిః సవే
గంవేగసహితం సర్వేంగితజ్ఞసర్వేమింగిత మంశకాతం భావంజానాతితి తద్విమన
ఘునిదోషంధ్రువలక్షణాధ్యం రేఖాయాపావతనాది స్థిరలక్షణసహితంచేతఃపక్ష
విషయపరిత్యాగేన ఈశ్వరైస్థిరవృత్తిత్వం లక్షణం నిమిషలమనః లక్షణమేతత్
చేతసితురంగత్వారోజనసచేతస్తురంగయోగసాన్నిధ్యశ్యంవినా అసానిత్యాదిహనివి
శేషహనిచేతస్యపి యోజనీయాని చరంగవృత్తిపాదికగుణత్వాజగత్పై తృత్యావృత్తక
తురంగాధిరోహణేనసంపదంయన్త్రుచిహ్నః ||

టీ||పావృషభాధిరూఢఃవృషభమునుబిడ్డయ్యెడకువారా- నమస్తజగతాం
సకలలోకములకున్ను- నేతః- ప్రభువైనవాడా- స్వరాచే- మన్తభునిశిత్రువైనవా
డా- మన్నేతస్తురంగం- మత్- నామొక్క- చేతః- మనస్సుయెదు- తురంగం-గు
ట్టమును- కల్యాణీనం- శుభలక్షణయ్యక్తము- నటువంటిన్ని- నానవిద్రగతిం - అను
రాగముతోగూడుకొన్నటువంటిన్ని- చిత్ర- నానావిధములయినటువంటి- గతిం - ఆ
స్మందితాదికమనములుగలిగినటువంటిన్ని- సవేగం - వేగముతోగూడుకొన్నటువంటి
న్ని- సర్వేంగితజ్ఞం- సర్వాంతర్భావములనుతెలిసినటువంటిన్ని- అనఘం - నిర్మోహము
యినటువంటిన్ని- ధ్రువలక్షణాధ్యం - రేఖాయాపావతగ్రాదిశుభలక్షణసహితమయిన
టువంటి- చేతస్తురంగం- చేతః-మనస్సుయెదు-తురంగం - గుట్టమును - ఆరుహ్య-
యెక్కి- చర - సచరించుచు||

తా||ఓయివృషభవాహనుడా- నమస్తలోకములకుప్రభువైనవాడా- మన్తభు
నిశిత్రువైనవాడా- సకలకల్యాణగుణములుగలిగినటువంటిన్ని- అనురాగముతోగూ
డినటువంటిచిత్రమయినగగునములుగలిగినటువంటిన్ని- వేగముతోగూడుకొన్నటువం

టిన్నీ - సర్వాంతర్భావజ్ఞమయినటువంటిన్నీ - నిర్దోషమయినటువంటి - భుజములయినటువంటి - శుభావగ్రములుకలిగినటువంటి - నామనస్పనియెడు అశ్వమునుయెక్కినంచరింపుమా - అనగా యెక్కినను - నాయొక్క మనస్సుయందుండునుట || ౭౫

శ్లో || భక్తిమహేశపదపుష్కరమావసంతీకాదంబినీవతురుతే
పరితోషవషణం । సంపూరితోభవతియస్యమనస్తటాకస్త

జన్తనస్యమఖిలంసఫలంచనాన్యత్ || ౭౬

అ || జన్త సాఖ్యంభంగ్యంతరేణాహ || వ్యా || భక్తిశ్చ || భక్తిస్సేవామహేశపదపుష్కరం మహేశస్య పదపుష్కరంచరణాకాశం || ని || పూర్ణమపుష్కరమంబరమిశ్యమరః అవసంతీసంతత్రస్థిరాభవంతీసతీత్యభాః కాదంబినీవ మేఘురాలేవపరితోషకమనం నవృష్టింతురుతేజసయతియస్య పురుషస్యమనస్తటాకః మనవివరటాకస్తేనసంపూరితోభః తిశాన్తితోభవతిజన్తనస్యూతస్య పురుషస్యజన్తఉత్పత్తిస్తచేవసస్యమోషధిరభిగినిశ్చేషం యథా భవతి తథావహం ఫలనప్రసత్వస్యచ్చాన్యత్యధితగజన్తనస్యంబోన్యతినన్యంససఫలం చశబ్దోయంతుస్థానని నేతీపూర్వపక్షవ్యాప్తత్వప్రయోజనః ఈశ్వరచరణావనిదభక్తివిరాజనంబుజ్జభవతిభావః ||

టీ || శక్తిః సేవా - మహేశపదపుష్కరం - మహేశ - సాంబశిపునియొక్క - పదపుష్కరం - చరణావళమును - అవసంతీ - అవరించి న్నర కొంచున్న - కాదంబినీవ - మేఘురాలికెవలెన - పరితోషవణం - ఆనందవృష్టిని - తురుతే - చేయుచున్నది - యస్య - ఏపురుఁడునియొక్క - మనస్తటాకః - మనః - మనస్సువేటి - తటాకః - నుగుడు - శుభారీః - లింగం, బిడ్డని - భవతి - అగుతున్నది - జన్తనస్యం - తల్ - ఆపురుఁడునియొక్క - జన్త - ఉత్పత్తియనె - సస్యం - నర - అభిలం యథావధా - నిశ్చేషమపునట్లుగాను - సఫలంచ - ఫలవంతమయినదిన్నీ - భవతి - అపురుషుని - అన్యత్ - శాంతిరజన్తనస్యము - ససఫలంభవతి - సఫలమయినదికాదు ||

తా || అనగా సేవాసాంబశిపునియొక్కచరణముల ఆకాశమునువ్యాపించినన్నతై మేఘురాలికెవలెనే అంతటానున్న ఆనందవషణమునుచేయుచున్నది - ఏపురుఁడునియొక్క మనస్పనియెడునుగుడు - భక్తిచేతనుండింబుచున్నదో ఆపురుఁడునియొక్క ఉత్పత్తియనుపయిరు సఫలమపునున్నది - అంతకు యితరజన్తమునఫలమయినదికాదు అని తాత్పర్యము || ౭౭

శ్లో || బుద్ధిస్థిరాభవితుమీశ్వరపాదపద్మస్తావధూర్విరహాణీ
వసదాస్తరంతీ । సద్భావనాస్తరణదర్శనగీర్తనాదిసమ్మో
హితేవశివమాత్రజపేనవంతే || ౭౮

అ|| అనకథానితారయంతీం బుద్ధివిచారాత్పముద్ధరతిద్వాభ్యాంప్రార్థయతే||
 చా|| బుద్ధితి|| ఊహ్యకర్తృకుకర్తృకుస్యదయుతుఃచనమథావిచారజీవధూరిత విక
 హజీఢద్రువియోగం ప్రాప్తుపరీవధూరితభార్యవ పాదపద్మన క్రాంతవ పాదపద్మేన
 క్రాలనక్రిమతీతక వివనదానర్వదాన్వరంతిభ్యాంయంతీబుద్ధిరంతఃకరణవృత్తిశ్చివసుం
 త్రజపేనశత ఇతిమంత్రనస్యజపేనాన్యత్యా సమ్మోహితైవేదంకర్తవ్యమిదంనేతిచిచా
 రంప్రాపితైవనస్థిరస్వయమేకత్రస్తైశ్యకాలినీళవితం సద్భావనాన్తరణ నశన
 కీర్తనాదిప్రతిసతినత్యస్యపాదపద్మస్య భావనాభ్యానంవన్తరణకునుభూతాన సంధా
 నంచదర్శనంతద్విషయ కచాక్షుషజ్ఞానంవకీర్తనం తదిభానకశర్ణోచ్ఛారకృతాస్యే
 కాదయోఽస్యసముదాయస్యకర్తృగీరితేవిచారయతి విచారణార్థోయంశ్చం విక
 రణస్థోవిక భాతుస్సత్రాయాంవివిలెజ్జానవేత్తిరింతేవిచారిణవిందతే - విందతిప్రాప్తా
 శిస్తుక్ష్మంసేస్వయాక్రమాత్||

టీ|| పాశుశ్చర-ఓ యీశ్వరు - విరహా- శక్త్యవియోగమునబొందినటు
 వంటి- వధూరిత - భార్యవలెనె- పాదపద్మన క్రాంత- నీపాదపద్మమునుజూపినక్రమమున
 దివ్యకొంచునున్నదిగనుకనె- సదా - ఎల్లప్పుడున్న - స్వరసి - భ్యానంచేయుచున్న
 ట్టి- బుద్ధిః- బుద్ధి- శివమంత్రజపేన- శివమంత్రము మొక్క- జపన - ఆవృత్తి
 చేతను- సంమోహం- మోహమునబొందినదానివలెను- స్థిరా- నిగమై నది-భవితుం
 అయ్యేటందుకొరకు- సద్భావనాన్తరణదశానకీర్తనాదిప్రతి- సత్- సత్యమునపా
 దపద్మముమొక్క- భావనా- భ్యానముచేయడమున్న- స్వరణ- శ్రవించడమున్న-
 దర్శన- చూడడమున్న - కీర్తనాది- కీర్తన- చేయడముమొదలగునదాన్నిగూర్చి-
 ప్రతివీరితే- విచారపడుతున్నది||

తా|| అనగా- ఓ ఊహ్యరుచా- శక్త్యవియోగమునబొందినభార్యవలెనునీపాదా
 వక్రమయినదవుకొంచునున్నదిగనుకనె- ఎల్లప్పుడున్న- భ్యానముచేయుచున్నట్టిబు
 ద్ధి- శివమంత్రజపముచేతను- మోహమునబొందినదానివలెను- స్థిరమైనదిఅయ్యెను
 కొరకు - సత్యమైననీపాదపద్మముమొక్క- భ్యానముచేయడము- శ్రవించడము-
 చూడడము - కీర్తనచేయడము - మొదలగునవాటినిగూర్చి- విచారపడుతున్నద
 ని- తాత్పర్యము||

శ్లో|| సదుపచారవిధిష్వనుబోధితాం సవిసయాంసుహృదం స
 ముపాశ్రితాం | మమసముద్ధరబుద్ధిమిమాం ప్రభోవరగుణే
 ననవోధవధూమివ||

అ॥ భావసాదికువ్యాపారేణుకింకుర్యామితి సందిహానామహంపూర్వోక్తాంబు
 త్థింత్రేష్టగుణాపదేశేనవిచారాత్సముద్ధరేణప్రాధాన్యతే ॥ వ్యా॥ నకువచారేతి ॥ హే
 ప్రభావరస్వగ్రాహుటనసమర్థా నకువచారేతిను సత స్వత్వాదవత్ప్రసక్త్యేవచారవిధిను
 పూజావిధానేవ్యవహారికతామనుక్రమేణబోధితాం శిక్షితాంసవికయాం సన్న్వోసున
 రణయ్యక్తాంసహృదం శుద్ధమనస్కం సంతముపాత్రితామాశ్రయఃసాహంకర్తృత్వః
 కుమమేషుంబుద్ధింసరణజన్త్రేష్టగుణాపదేశేననప్రాధాన్యభూమిఃనవం యథాత
 థా ఉదాత్తీ విసస్వేతా సావసావభూత్సతామివసముద్ధరోద్ధమయత్రకృతసం
 దేహం రిచారేణభావంయథాశిష్యద్యురస్సహ్యేవివాహసంస్కృతాం భార్యాంత్రేష్ట
 గుణా దేశేనసంకయాగుర్ధరతీతిథే నంబుద్ధింసంతయు స్సముద్ధరేతిభావః॥

టీ॥ ప్రభా- సర్వాగ్రాహుటనసమర్థా- నకువచారవిధిను- సత- శ్రేష్ఠమైన
 నీసాదన్నమున్నగు- ఈ చారవిధి- పూజావిధానములయందు-అనుబోధితాం
 శిక్షిం-బద్ధింతువ- టిన్ని- సవికయా- వికలుముతోనూ- కొనియింపటమంతిన్ని-
 సుహృదిం-మంచిమన- నగు- సముపాత్రితాం- అయి చిన్నటువంటిన్ని-కుమ-నా
 మొక్క-ఇహం-ఈ-మధి-మధి- స-గజే-శ్రేష్ఠగుణా దేశముచేతను- నప్రాధాన్య
 భూమిః- సూతనముగావివాహమైనభార్యనువలెను- స-గజ-ఉద్ధరించుచు॥

తా॥ అనగాటయింకరస్వగ్రాహుటన- శ్రేష్ఠమైనసాదన్నోపచారవిధా
 నములందును శిక్షింపబడుచు- టిన్ని-నియును తోనూ- కొనియును- టిన్ని-కుంబి
 మునన్నియు- శ్ర-అందియున్నది-సామ్య-ఈ-మధి- శ్రే- స-గజ-దేశముచేతను-నూ
 తనముగావివాహమైనభార్యనువలెను- ఉద్ధరించుచునునునొత్పర్యము॥ ౭౮

శో నిత్యమయోగిమహస్వగోచరే సంతాపమస్తవ్యక్రమ
 శ్చసాతనకథ తతోరలు మరాంబుడు పసె టకటెలెల్ల లం
 మృదులార్యవగ్రస్మిముగింప పమమనస్పింలయలెల్లెల్లలో
 చనగోచరంగుం భోమ నైనసంవాహం॥ ౭౯

అ॥ ఇవిసాదారోక్షంత్రాధాన్యతే ॥ శ భో వ్యక్రమస్తవ్యవనిశ్వా
 నా నిన్యంసతానుగమనస్వరోజుల పాతక్షుని- ఇదిగమనవిసర్జనబద్ధంతస్వ
 దతైశ్చదైస్సహ సువారోఘటనికాంత్రామగ్న- సేనస్య- సేనదేనకరోరయ
 మరాంబుడు- కవాటకుతగ్రమరాంబు- రాజస్తవ్యవక్షునివర్తకరోమతి- రినంతస్వత
 తక్రవాటకువకవాటపద్మశంసృష్టిలేర్పే-నంకభూమినిదివి- మత్కంతం మృదులం
 త్వదంఘ్రియుగళంమేమనశ్చింతయంతాకం హేవిభా వితశ్చదయుగళంమేలోచన
 గోచరంనేత్రవిషయంకురు- తద్ధస్తేనకరోరనివాహయ॥పీఠయామి॥స్వప్నభావః॥

టి॥ పాశంభో- ఓయిసుఖకరుడవయిన ఈశ్వరుడా- త్వక్ష్మామః- త్వత్- నీ
యొక్క- క్రమః- పదవిన్యాసము- నిత్యం- ఎల్లప్పుడున్న- యోగిమనస్సరోజదళసం
చారక్షమః- యోగి- యోగీశ్వరులయొక్క- మనః- మనస్సనేటి- నరోజ- పద్మము
యొక్క- దళ- రేఖలతోడను- సంచార- కూడదమందు- మమ- సమధామై నది-
తేన- ఆమృతమైన నపాదముచేతను- శరోరయమరాద్వక్షకపాటకతిః- శరోర-శరీర
మయినట్టి- యమరాట్- యమధర్మ రాజుయొక్క- వక్షఃకపాట- తలుపుంటిరో
మ్ముయొక్క- మతిః- తన్నడము- కథం- ఎట్లుగాను- అత్యంతం- మిక్కిలిన్ని- మృ
దులం- మృదువైన- త్వదంఘ్రియుగళం- నీపాదయుగళమునుగూర్చి- మే- నాయొ
క్క- మనఃమనస్సు- చింతయతి- చింతిల్లుచున్నది- హా- కష్టము- హేవిభో- ఓయి
ప్రభువైన ఈశ్వరుడా- ఎంత- యీపాదయుగళమును- మే- నాయొక్క- లోచన
గోచరం- లోచన- నేత్ర మాలకు- గోచరం- ఆగుడినదాన్నిగాను- కరు-చేయమా-తత్.
ఆపాదకమలమును- హస్తేన- హస్తముచేతను- సంహమయే- వహించుచునున్నాను॥

తా॥ ఓయిసుఖకరుడవైన యీశ్వరుడా- నీయొక్కపదవిన్యాసముఎల్లప్పుడున్న
యోగులయొక్క- మనస్సనేపద్మములయొక్క- దళగులతోడనుకూడదమందు- సమధా
మయినది- ఆమృతమైన నపాదముచేతను- యమధర్మ రాజుయొక్కతలుపుంటి రొమ్ము
నుతన్నడము ఎట్లుగాను- మిక్కిలిన్ని- మృదువైన నీపాదయుగళమునుగూర్చి- నాయొక్క
మనస్సుచింతిల్లుచున్న కష్టము- ఓ॥ వైన ఈశ్వరుడా- యీపాదయుగళమును
నానేత్రములకు- ఆగుపడినదాన్నిగానుచేయమా- ఆపాదకమలమును నాహస్తంచేత
ను- వేసువహించుచునున్నాననితాత్పర్యము॥

౭౯

శ్లో॥ ఏష్యత్యేషజనింమనోస్యకరినంతస్త్రిన్నటానీరిమద్రక్షా
యైగిరిసీమ్నికోమలపదన్యాసపురాభ్యాసితః॥ నోచేద్దిగ్భ్య
హంతరేషుసుమనస్తప్నేషువేద్యాదిషు ప్రాయస్సత్సశివా
తలేషునటనం శంభోకిమర్థంతవ॥

౮౦

అ॥ ౮ = రాంశరేణ ప్రాతి పి యి ౮ హంసాపిసజనః జనిముత్త త్తమేష్యతి
లవ్యతై ఆప్యమనఃకరినంతరోరంతస్త్రిన్నటాని సంహరాణీతి హేతునామద్రక్షాయై
మత్రాణాయకోమలపదన్యాసః మృదులపదయోర్విన్యాసః గిరిసీమ్ని పర్వతమధ్యప్రదే
శే పురామజ్జననాత్పూర్వమభ్యాసితః- అపర్వతసోచేన్నైవంయదివిద్యగృహంతరే
మరమణీయగృహమధ్యమ సుమనస్తప్నేషు పుష్పసమానశయనేషు వేద్యాదిషు వేది
కాప్రభుతిషు చస్థానేషు ప్రాయశస్సత్సశివాతలేషు పాపానివ్రదేకేషు రవనటనం
నాట్యంసహధాం కింభలకంశ్చబ్దభాః॥

టి||శాశ్వత|| ఓయిసుఖకరుడవై నయ్యాశ్వరుడా- విష- యాజనుడు- జ
గదాత్పత్తిని- విష్ణులి- పొందపోవుచున్నాడు- అన్య- యాజనియొక్క-కున- మ
నస్సు- కరిశం- కోరికమై నది- తస్మిక్- ఆకునస్సుయందు- నటాశీలి- న- చరించ
బోవుచునున్నావనే హేతువుచేతను- కుద్రయ్యె- నాయొక్క-రక్షణమొరకు-కోమ
లపదవిన్యాస- కోమల- మృదులమైన నటువంటి- పద- పాదములయొక్క - విన్యాస-
ఉంచడము- గిరిసీమ్ని- వత్సతకుభ్యప్రదేశమందు- పురా నాజననమునకుండు-
అభ్యాసిత- అభ్యాసింపబడ్డది- నోచేత్- అటుగానట్టులాయెనా- దివ్యగృహంతరేషు-
దివ్య- రకుణీయములైనటువంటి- గృహంతరేషు- గృహకుభ్యప్రదేశములయందు- సుమ
నస్తలేషు- పుష్పకయ్యలయందు- వేద్యాదిషు- అరుగులు మొదలైన ప్రదేశములయందు
ప్రాయశః- క్రమముగాను- సత్పు- క్రేష్ణములైనటువంటి- శిలాకలేషు- పాషాణప్రదేశ
ములయందు- తవ- నీయొక్క- నటనం- నాట్యము- కిమర్థం- ఎంచుకొరకు||

తా|| ఓయి శంఖుదా - యీ పురుషుడు - పుత్రుని పొందబోవుచున్నాడు - యి
తనియొక్క మనస్సు లతీరిన పై నది దానియందు నందరింపబోవుచున్నానన పోతున్నావే
తన నాయొక్క - రక్షణము కొరకు పుట్టిన నీ పదవి న్యానము - పర్యవేక్షణ ప్రదేశముం
కు - నా జననమునకు పూర్వమే అశ్వినీ - బద్ధిని - అటుగా నట్టులా యెనా - కనుచీయ
ములగు గృహమధ్య ప్రదేశములయందున్న - పుష్పకయ్యలయందున్న - అరుగులు మొ
దలయిన స్థానములయందున్న - క్రైస్తవములయిన శిలా ప్రదేశములయందున్న - నీయొ
క్క నాట్యము యెందుకొరకని తార్కర్యము ||

శ్లో॥ కంచిత్కాలము మామహేశ్వరతః పాదారవిందార్ప
నైః కంచిత్కాలననమాధిశిష్యనభిషిః కంచిత్కాలాకర్ణత్రైః కంచి
త్కాలచిదవేక్షతైశ్చనుభిషిః కంచిత్కాలామృతీంద్రయః ప్రాప్తో
తిముదాత్కరగ్నితమనాజీవన్ముక్త్యఖిలు॥ ౮౧

అ॥ ఎవంభూతోజీవంబు ప్రళయతీత్యాహ॥ వ్యా॥ కంచిదిలి॥ పోడిమమహేశమ
హంకృసావీశశ్చమహేశః జిమయూపార్వత్యాసహతోమహేశః మధ్యమపదలొసిన
మానస్తవ్యకంబుద్ధిఃకంచితాగ్రలంకంచిత్రమయోభవతస్తవపాదార్పణందార్పణైరరవిం
దనద్యుపాదప్రాజాభిః కంచితగ్రలంకాధ్యవసూధిభిర్ధ్యానంనిరంతరం- ఈ
శచ్చింతనం తస్యసమాధిభిర్నియమైఃకంచితాగ్రలంకభిర్మమసాగ్రైః కంచితాగ్ర
లంకధాశక్త్యనైఃకధాశ్రవణైః కంచితాగ్రలమవేక్షణైఃదాశ్శనైః కంచితాగ్రలంక
తిభిస్తోత్రైశ్చ సహితముదాసంతోషేణ త్వదర్శితమనాస్తయినివాత చిత్తయః
ఋదృశ్యం దశాంపూర్వోక్తార్చనాదియ క్తవ్యే నావస్థింప్రాప్తోలిలశ్చతేనఃజీవత్స

శ్చవముక్తిఃఖలు సూక్ష్మాస్తవ వివభవతీత్యధ్యాహార్యం పూర్వోక్తైస్త్వరీయాభవ
శేషతైర్భవత్యత్యసాధ్యస్వయః కాలమిత్యసాధ్యాయనహితపదాదేనాస్వయః॥

టీ॥ హేతుమానుషాశః ఓయిపార్యతితోనూతియందెకుయ్యాశ్వరుదా- కంబి
తే- కొంచచుయినటువంటి- కాలం- కాలమును- భవతః- నీయుక్క- పాదారవి
దాస్వనైః - పాదారవిద- కమలములవంటిపాదములయుక్క- అర్చనైః- పూజల
చేతనున్న- కంబితాల్లం-కొంచకాలమును- ధ్యానసమాధిభిః - ధ్యాన - ఎల్లప్పుడు
న్నునిన్నుచింతించడముయుక్క- సమాధిభిః- నియమములచేతనున్న-కంబితాల్లం-
కొంతకాలమును- సతిభిః- ననుస్కారములచేతనున్న- కంబితాల్లం- కొంతకాల
మును- కథాకర్తృభిః- నీవ-బంధము లునకప్పుచివడములచేతనున్న- కంబితాల్లం-
కొంతకాలమును- అవేక్షణైః- చూచిడియులచేతనున్న- కంబితాల్లం- కొంతకా
లమును- సుతిభిః- స్తోత్రములచేతనున్న- సహితః- మామకొన్ననాడై-ముదా-సం
తోషముచేతను- నివృత్తిభవనాః- ల్యతే- నీయందు- లభ్యత- భవచబడ్డ- మనాః-
చిత్తమగులిగిట్టి- యః- ఎవడు- ఈశ్వరీం- ఈశ్వర్యోర్వత్తమనటువంటి- దితాం-
స్థితిని- ప్రాప్తోతిపొందుచున్నాడో- నః- అర్చకుడు- బీజకాన- బీజించియు
న్నవాడొకుంచున్న- ముక్తిఃఖలు- ముక్తిదయిసహజుడ౧౧॥

తా॥ ఓయిమానుష శబ్దంబు - కొంతకాలమున్ను నీపాదార్చనములచేతనున్న -
కొంతకాలమునీ ధ్యానసమాధులచేతనున్న - కొంతకాలము నీననుస్కారములచేతను
న్ను - కొంతకాలమునీకథాక్రవణములచేతనున్న - కొంతకాలమున్ను చూచిడియులచే
తనున్న - కొంతకాలమునీస్తోత్రముచేయడములచేతనున్న-యెవ మామకొన్ననాడై
దోపంతోషముచేతనునీయందు - మనస్సునందచివడసహజయె వివోయాలాగ తివిశ
నుబొందుచున్నాడోవాడుబ్రహ్మించున్నవాడొకుంచున్న-బీజుక్తువౌచున్నాడుగదా
యనితాత్పర్యము॥ ౮౧

శ్లో॥ బాలత్వంవృషభత్వమర్థవపుషాభార్యాశ్వచూర్యావత
ఘోశీత్వంసఖితామృదంగిపహతాచేత్యాదిరూపందధౌత్వ
త్వాదేనయసూర్పణంచకృతవాక్ త్వద్దేహబారోహణః పూ
జ్యాయాజ్ఞతరస్సవిదహానచేత్కోపాతదన్యోగికః॥ ౮౨

అ॥ ౧౩ప్రసాదాదేవవిష్ణుఃపూజ్యతరత్వంసిద్ధమిత్యాహ॥ హి ఆర్యావతేపావ్రతీ
పతే ఇదంచసంబోధనకూర్యాయావిష్యభేదంసూచయతితర్హుచిరమర్థంవక్ష్యమాణ
ప్రకారేణవిప్రజ్ఞాతిహరిః విష్ణుః హియస్తాత్కారణాత్తవదానస్వరగరభావఃవృషభ
త్వంవృషభవాహనభావఃఅర్థవపుషాశరీరాధేనభార్యాశ్వంకశత్రభావఃఘోశీత్వంపదా

హతానుజానేనస్యపాదదర్శనాయనరాహుతస్యేకారాదితిభావఃసఖితాసఖీశ్చంమూ
హనీరూపావస్థానిష్ఠాశ్చివాఃశ్చప్రసిద్ధోగిభావఃప్రదంగవహతాశ్చదంగవాద్యవాది
త్రశ్శబ్దానందతాండవకాలతశ్చక్రేంద్రితిభావఃఏవమాదిరూపంబదభావభారశ్చత్వాచే
నయనాద్యణంచ'నేత్రాద్యణంచూపానాదరిశవాన్' సహస్రకలాశ్చవవేథాగూం
సహస్రతమసగభ్యాశ్చురకతాత్రస్మైత్రీకమలశ్యేతిభావః. కించత్తద్దేహభాగవస్తదేహీ
భాగోయస్యనస్తథోక్తస్తస్మాత్ప్రపంచసూజ్ఞాద్యోహృది సమూహాత్మాశ్చకరః అతిశ
యేనపూజయితుమస్యైతభవత్తేనవేదేఽంసోయదితదస్యవిష్ణురితరఃఅధికఃకోవానకో
పీత్యధ్య-వి'కబ్రహ్మచర్యఃపూజ్యాఃకారిః. పూజ్యతరస్త్యంపూజ్యతరఃఇత్యధోలభ్యం॥

టీ॥ హి ఆర్యావతే - సీమపాశ్చతీతియై నయీశ్వరుడా - హరిః - విష్ణువా హి
యస్తాత్మాకణాత్ - వికాగణము - వల్లనంబిన్ని - బావస్య - బాణముచటనున్న -
వృషభత్వం - వృషభవాహనభావమునున్న - అధికపుష్ప - సగముశరీరముచేతను -
భార్యాశ్చ - శత్రుభావమునున్న - ఘోషేన్ - వరాహభావమునున్న - సఖితా - స్నే
హభావమునున్న - మృదంగవహతా - మృదంగం మహద్యవిశేషమును వహించుటయు
న్న - ఇత్యాది - ఇతిమొల - న - రూ - రూపముచ - దిభా - భరించినవాడాయచు
త్వత్వాదే - త్వత్ - నీయొక్క - పాదే - పాదమునందు - నయనాద్యణంచ - నేత్రమును
పుంచడమునున్న - శృవాణ - చేశనవాడాయచు-కించ-ఇ - కాను-త్వేంద్రిభాగః -
త్వత్ - నీయొక్క - దేహి - దేహముయొక్క - భాగః - భాగముకలిగినవా - న్ను
ఆయను - తస్మాత్ - అందుననుండి - సమీచ - అవిష్టువే - పూజ్యత్ - పూజ
చేయతగినప్రహ్లాదులకింపెను - పూజ్యతరః - మిక్కిలిపూజచేయతగినవాడు - అ
భవత్ - ఆయను - నచేత్ - అటుగాఁటలులాయనా - తదస్య - అవిష్టుపుకంటె అవ్య
దు - అధికః - అధికుడ - ననవాడు - కోపా - మొదలు॥

తా॥ అనగా సీ పాశ్చతీనాథుడైన నయీశ్వరుడా - విష్ణుకవికాగణమువల్ల
నైకోనేమి విష్ణుగణ ఏయొప్పు - వృషభవాహనత్వమున్న - సగముశరీరముచేతనున్న
భార్యాశ్చమునున్న - వరాహావ్యుషమున్న - స్నేహశ్వగునున్న - మృదంగవాద్యమునువ
హించుటయున్న - ఇతిమొల - నరూపములనుభరించినవాడాయచు - నీపాదాగరిం
దమునందు నేత్రముపుంచడమున్న చేశనవాడాయను - ఇంద్రక కుండా - నీచేహభాగ
మున్నకలిగినవాడాయను - అందుననుండి అవిష్టుపుపూజచేయతగినప్రహ్లాదుల
కంటెను మిక్కిలిపూజచేయతగినవాడాయను - అటుగాఁటలులయితే అవిష్టు - కంటె
అవ్యదు అధికుడైనవాడనవకున్నాడు ఎవ్వఁడును లేడనీతాత్పర్యము॥ ౧౭

శ్లో॥ జననమృతియుతానాం సేవయాదేవతానాంనభవతిసు

ఖలేశస్సంశయోనాస్తీతత్ర అజనిమమ్మతరూపసాంబమీ
శంభజంతేయత్తహపరమసౌఖ్యంతోహధన్యాలభంతే॥ ౮౩

అ॥ శివేశరదేవతానాం సేవయా సుఖాలభ్యం సేవయా సౌఖ్యం వభవతి త్యా
హ॥ జనన ఇతి॥ జననమృతీయతానాముక్త్యుత్తిగణభాజాం దేవతానాం సేవయా భజనే
న సుఖలేశః సుఖస్య లేశోపీతి లేశపదమహిమ్నవిషయ సుఖమతీతగమ్యై నభవతి నచా
యతేన్ద్రయం, కుఃఖవతీనా తాసాం సేవయా సేవకస్య సుఖంభవతీతీనపక్తమమితిభా
వః అప్రసంగయోనా స్తియేత్వేనని జననశూన్యమమృతరూపం మగణరహితంరూపం
యస్యతం తథా క్తం సాంబమంబుగానహితమృతవివేకం నిశితీయసుఖదాననమగంశి
వమిహాదేహేనత్యేవభజంతే సేవంతేతేనాన్యః కృతార్థావృంతః పరమసౌఖ్యంమోక్షం
లభంతే- సర్వోత్తమత్వాచ్చినకకాశాన్తోక్షత్రాస్తానసంశయలేశోపీతిభావః॥

టీ॥ జననమృతీయతానాం- జనన- ఉత్పత్తినిన్ని- మృతి మరణమునున్న- యు
తానాం- పొందినటువంటి- దేవతానాం- దేవతలయొక్క- సేవయా- భజనముచేత
ను- సుఖలేశః- సుఖ- సుఖముయొక్క- లేశః- లేశము- నభవతి- పుట్టను- అత్ర-దీ
నియంకు- సంశయః- సంశయము- నాస్తి- లేదు- యెదు- యవగ్ల- తేను- ఇహ-
ఈజన్మమంకు- అజనిం- ఉత్పత్తిశూన్యమనటువంటిన్ని- అన్యతరూపం - అమృత
స్వరూపమైనటువంటిన్ని- అనగామరణరహితమైనటువంటి- రూపంకలిగినటువంటి-
సాంబ- పార్వతీదేవితోకూడుకున్నటువంటి- ఈశం- ఈశ్వరునిగూర్చి- భజంతే- సే
వసేయుచున్నారో- తే- వారలు- ధన్యమి- ధన్యులుగదా॥

తా॥ అనగా - ఉత్పత్తిమరణములనుపొందినట్లదేవతలయొక్క - సేవచేతనుసు
ఖలేశముపుట్టకేరకు - దీనియందుసందేహములేదు - యెవరైన సేవియినాజన్మముం
కు- ఉత్పత్తిశూన్యమగును- మరణరహితమగును- పార్వతీతోగూడియున్నవా - నన్న-
అయినఈశ్వరునిగూర్చి-సేవచేయుచున్నారో-వారలుధన్యులుగదాయినతాత్పర్యము॥

శ్లో॥ శివతపవరిచర్యానన్నిధానాయగౌర్యాభివమమగుణ
ధుర్యాంబుద్ధికన్యాంప్రదాస్యే | సకలభవనబంధోనచ్చిదా
నందసింధోనదయహృదయగేహసర్వదాసంపనత్వే ॥౮౪

అ॥ హృదయేనమధ్యాసహవిలాభాంక్రూరయతే॥ శివ ఇతి॥ ౮౪ భవనకలభు
వనబంధోనచ్చిదానంసంసింధో ననయశివేన్దిసింధున్యామిచ్చాజనః పుంస్త్రాస్యాప్య
గుణస్సవ్యతేతనేత్యనేత్యనేత్యవత్సన్తాన్త్యయితి చ్చిత్వత్వానంతానోత్పాదిత్యాభ్యో
గుణానకలభువనబంధోన్యత్యనేనబంధుమత్వాభ్యోగుణాచ్చిదానంబింధోన్యత్యనేన
నదిత్యస్యనత్వమృతభావప్రధానోనిర్దేశః అనెనసాధుకాంత్యంహవ్యతేచిదిత్యనేనత్ర

తనత్వాన్యగుణితనందే 'స్వనేతరగత్వగుణ' నదయ్యత్వననదయ్యతుత్వమేభిర్వ
రగుణానిజీవయంతెగుణభుక్వామిశ్యనెనశాస్త్రోధ్యానస్వేగుణాచ్యంతే ఇతం
వధూరవరగుణాః మనసిద్ధిశ్చకృత్యన్యాం దాస్యామీత్యాహ సచ్చిదానందసింధో
సత్యంచలీచ ఆనందశ్చైవ సింధోఽదీనాం సింధునదాస్పదీభూతభూర్వోక్తయావ
ర్జుణవిశిష్టగౌర్యావహపావ్యాత్వా సూతవ రిచరాసన్నిధానాయ పరిచర్యాగ్రం న
మీమస్థియైహార్యోక్తగుణవిషామమనుమేబుద్ధిం కన్యాంబుద్ధిరేకన్యాతాం ప్రదాస్యే
దాజీవానెభ్యఃక్రిధాతౌప్రత్యు. సగ్రసాహ సన బ్రాహ్మణివాహ ఇతిగమ్యతే ఉ
భయోః కల్పోన్యస్యమగతాసంపాదనచతురత్వాన్భివస్య గౌర్యానపీ తుక్తమిమాం
వివాహ్యస్యం హృదయగే పృథయమేవ గేహమంతర్గతప్రాంతస్త్రిస్వగ్రదాతవై
రశ్యనసంవసూతేన సైత క్లిః బుద్ధేశ్వరవావివాహతత్వం భవద్విలిఖావః॥ ౩. శ్వశుర
తాంప్రాయమోదిష్యే ఇతిచిభావః॥

టీ॥ హేమ- ఓంసాంబుద్ధి- డా- భవ- భవదనుసామధేయముగలవాడా- న
కలభువన- బంధో- సకల- సమస్తమయిన- భువన- లోకములకు- బంధో- బంధునై
నవా- సచ్చిదానందసింధో- సచ్చిదానందముండుసముక్రూడినలెనెయిందె వాడ-
నదయ- యంతోగూడుకున్నవాడా- గౌర్యానహ- పావ్యతీదేవితోకూడాను- తవ
నీయొక్క- పరిచర్యాసన్నిధానాయ- పరిచరా- సేవకొరకు- సన్నిధానాయ- సమీ
పమందుండె కొరకు- ము- నాయొక్క- గుణభుక్యాం- సకలగుణభారవాహకమ
యిన- బుకన్యాం- బుద్ధి- బుద్ధిచయనెచ- కన్యాం- కన్యకను- ప్రదాస్యే- దానందే
యమనున్నాను- త్వం- నీ- పృథయ- మనస్సనెడి- గేహ- గృ
హమందు- సిద్ధిదా- ఎల్లవిషయ- సంపద- ఉం- మా॥

తా॥ హేమ- ఓం సాంబుద్ధి- డా- భవదనుసేరుగలవాడా- సమస్తమయినలో
కములకును- బంధున- నవాడా- దిగులోగూడుకున్నవాడా- సల్చిల్- ఆనం
దముండుసముక్రూడినెనెయిందె వాడా- పావ్యతీదేవితోకూడాను- సీపరిచర్యకొ
రకు- సీసమీ మందునుండె కొరకు- నాయొక్కసకలగుణభారవాహకమునబు
ద్ధియనుకన్యకను వానిమిచ్చుచున్నాను - నీప్రసాదసన్నసెక్కుహమందులల్లపడును
ఉండుమాయనితాత్పర్యము॥

౯౪

శ్లో॥ జలధిమధనదయోనై వపాతాశభేదీనచవనమృగయా
యాంనైవలుభిఃప్రవీణిః|అశనకుసుమభూషావస్త్రయిభ్యాం
సపర్యాంకభయకభమహ తెకల్పయాసీండుమాళే॥ ౯౫

అ॥ తవేష్టభూతాంసపర్యాం కర్తుంనాహంసమర్థభిజంగ్యతరేణాహ॥ వ్యా॥

జలధీతి॥ హేమిందమాత చంద్రశేఖరతవాళవకుసుమ భూమివస్త్రముఖ్యామళనం
 చ కుసుమందతశాన్వసహాః॥ అశనకుసుమంతత్సభూమిభూషణంచవస్త్రా వస
 నంచపితానిగుఢ్యానియసాంతాం సుర్యాముచారత్రధంకేన ప్రక రేణికల్పయా
 నికగవాణి కంఠంబునకల్పయతుమసమర్థతీభాః - కుశః తిచేదినెనం భూతత్వా
 దిత్వావా॥ అహం జగధిమథనదిక్షస్య ముద్రమథననదిర్ధానైవ భవామిధా త్వే
 త్వేదిమతః కిమరూపాశన చంద్రూ కుసుమప్రదానై నవిధస్యాంనర పాతాళ
 భేదిపాతాళ భిషత్ప్రచ్ఛిలమన్యే పాతాళభేది అథాన్వితవాభిఖత భుజంగ భూ
 పణంక - తుంసమగస్యాంనన్యాయాయా నిపుణస్యమరలుద్ధిఃపృగహంకనభ
 చామిధా వైష్ణవిమతజగదర్థావ్యవస్త్రాకంబు తుంసమగస్యామనెనంభూత
 త్వా త్వదిమతమువచారంక న్దురుసమర్థవామితిభావః॥

టీ॥ హేమిందమాత - హేమచంద్రశేఖరస్వరధరించయ్యుడెనుకాతవ-
 నీకు- అశనకుసుమభూమివస్త్రముఖ్యా- అశన- ఆహారమున్న- య- పుష్పము
 న్ను- భూమి- భూషణమునైనస్త్రావస్త్రముగాకలిగినప్రాజను
 లిగినట్టి- సుర్యా - గ్రజము- కథం- విప్ర- గముగాను- అంధ- నెనుకంబుని-
 కల్పనవాచేను- కుశః- విగ్రహనందెను- అహం- నేను- జగధిమథనదిక్షః- జగధి
 నముప్రాయమథని-మధించమండు- దిక్షః- సమధుడ- నవాదనునైకానెకా
 బ-పాతాళభేది- పాతాళాకిమనుభేదిచేవాదను- నైవ- కానెకాద- సనన్యగ
 యోబాం- అని- వసచంద్రు- మృగయానూరి- వేటాడిడిలండు- ప్రీణిః- సమధుడ
 యన- బుద్ధి- బోయవాడను- నైవ- కానెకాను.

తా॥ అనగా హేమచంద్రశేఖరస్వయంకుఠరించయ్యుడెనుకళకరుడా-
 నీకు ఆహారము- పుష్పము- భూషణము - వస్త్రము మృగముగాకలిగినప్రాజను
 విప్ర- గముచేయ- అదెందులైనని- టె- సమప్ర- ధనముచేసెటులయితేదిమమును
 ఆహారముగాచేయవచ్చును అందును- ధుడనుకాను పాతాళము భేదిచితేశ్వ
 కులనభూషణములనుగాచేయవచ్చును అందుకునభూషణముకాను వసమందు బేటా
 డడిమందు సమధుడయినబోయవాడచయ్యిట్టులయితేజగదర్థమునువస్త్రముగా
 చేయవచ్చునుఅందుకునవిధుడనుకానుఅటుగా ప్రచేయనమరుడడననితాత్పర్యము॥

శ్లో॥ పూజాద్రవ్యసమృద్ధయోపిరచితాః పూజాంకథంకుర్తు
 హేమతుత్వేనచవాకిటత్వమపినప్రాప్తమయాదుర్లభమ్ ।
 జానేమస్తకమంఘ్రిపల్లవముమాజా నెనతేహంవిభోసజ్ఞా
 తంహిపితామహానహరిణాతత్వేనతద్రూపిణా॥ ౧౬

అ॥ పూజాసామగ్ర్యాం సత్యామపి పూజాస్థానా పరిజ్ఞానాత్ పూజాంకర్తృమనమర్థజ్ఞత్వా హ॥ వ్యా॥ హే ఉమాజా నే ఉమా పార్వతీ జాయాయస్య సప్తస్య సంబుద్ధిరుమాజా నే యద్య పి పూజాద్రవ్యసమృద్ధయః పూజాయాః ద్రవ్యాణి పూజాసాధనవస్తునితేషాం సమృద్ధయః అతీతయాః విరచితాస్సంపాదితాస్తథాపి పూజాం పూజనం కథంకుర్త హేనకథ మపీత్యర్థః దుర్లభంకషాప్త్యంపక్షీత్వంపక్షీభావః కించనవానో నాతితిత్వమపి వరాహ భావౌషధియనప్రాప్తం శాలంబితమతస్తేతవమస్తకమంఘ్రిపల్లవం చాఘ్రిపల్లవ మివేత్యుపమితనమాసః హే విభో వ్యాపక సజా నేహియస్తాత్ నయ్యాధార్థ్యేనతద్రూ పితాపక్షీరూపితా తితిరూషితావపితామహేన బ్రహ్మణా హరిణా విష్ణునా చనజ్ఞాతం నవిదితంస్తాద్దహంజాన ఇతికిముత- పూజాద్రవ్యసంపత్తిమ సతీష్టపితద్రూపాపన్నేన బ్రహ్మణావిష్ణునాచానవగతం పూజాస్థానం మస్తకమంఘ్రిపల్లవశ్చజ్ఞాత్వాకథ మహంపూజాంకర్తుంశక్తుయామితిభావః॥

టీ॥ హే ఉమాజా నే- ఓంపార్వతీదేవిభార్యగాకలిగనయ్యాశ్వరుడా- పూజా ద్రవ్యసమృద్ధయః- పూజా- పూజచేయడముయొక్క- ద్రవ్య- ద్రవ్యములయొక్క- సమృద్ధయః- విస్తారములువిరచితాః- సంపాదించబడియున్నవి- పూజాం- పూజను- కథం- ఎట్లుగాను- కర్తృహే- చేతును- దుర్లభం- పొందనశక్యమయినట్టి- పక్షీత్వం- హంసభావమున్న-మయా- నాచేతను- నప్రాప్తం- పొందబడ్డది కాదు-తితిత్వం-వరా హభావమున్న- మయా- నాచేతను- నప్రాప్తం- పొందబడ్డది కాదు-అతః-అందువల్లనం బిన్ని-తే-నీయొక్క-మస్తకం-శిరస్సునున్న-అంఘ్రిపల్లవం-పాదపద్మమునున్న-అహం చేను-నజానే- గుఠెఱగను- హే విభో-ఓంప్రభువైనయ్యాశ్వరుడా- తద్రూపిణీ-అహం సరూపమైన-పితామహేన-బ్రహ్మచేతనున్న-తద్రూపితా-అవరాహరూపమైన-హరిణా విష్ణుప్రచేతనున్న-తత్వేన-యదాధార్థముచేతను-నజ్ఞాతం-తెలుసుకొనబడ్డది కాదు.

తా ॥ అనగా ఓంపార్వతీమనోహరుడవయిన య్యాశ్వరుడా పూజాద్రవ్యములు విశేషముగా సంపాదించబడియున్నవి పూజను ఎట్లుగా మచేతును అనగా పూజ చేయుస్థానము తెలియదనుట పొందనశక్యమయిన హంసభావమున్న- వరాహభావమున్న నాచేతనుపొందబడ్డది కాదు- అందువల్లనంబిన్ని- నీశిరస్సునున్న- నీపాదములనున్న నేనుగుఠెఱగజాలను ఓంప్రభువైనయ్యాశ్వరుడా-అహంసరూపమునుబొందినబ్రహ్మచేతనున్న- అవరాహరూపమునుబొందినవిష్ణుప్రచేతనున్న- సయదాధర్థముచేతను- తెలుసుకొనబడ్డది కాదు- గాన - ఎట్లుగా స్థానమునుగుఠెఱగి, పూజచేతును- అనిముఖ్యతార్థము॥

శ్లో ॥ అతస్సంగరశ్శంఖాదీకలాపో వసనంపమకాచవాహనం

హేమాక్షః । మమదాన్యసికింకిమస్త్రీశంభో తవ పాదాం
బుజభక్తిమేవదేహి॥ ౮౭

అ॥ శివపాదాంబుజభక్తిమేవయాచతే॥ వ్యా॥ అశనమితి॥ హేశంభోసుఖనిదే
భక్తాసేక్ష్యహంధేయం త్వ నాస్తీర్థాపాతనాశశంభుడుగంగశం హేలాహలం
కలాపోహుగం ధణుజగః వనంవస్త్ర) చమః కృత్రిమతేషావాహనంచ-చస్త్ర
రథమహేమాక్షః వృద్ధస్త్రిభః అతోపేతోర్భక్తాభ్యం కిందార్యసిమమ ప్రాధిక నీ
యింపాతిమ స్తిమిమిసా స్త్రికృతాస్తధాపియం కించిన్తతి మర్వాహ - తల్పమిరి
చేత్తత్రాహ॥ తవపాదాంబుజభక్తిమేవ దేహివాన్యవస్త్ర షేత మితిభావః అశ్వ
రేభానమానానిందాస్థివనర్యవసా నీ ఈశ్వరస్త్రి విగతత్వా హత పాస్త్రేత్వాదిస్స
త్వానస్వతోషహుశ్యః ప్రతియతే అశనెగర్వ ప్రతిజ్ఞానం భ క్తరక్షణాభి ప్రాయే
ణభజినిభూషణత్వే ప్రతిజ్ఞానమధయత్వాస్తి ప్రాయేణవనశచమః త్వకల్పనంసీస్ప
హత్వాదిప్రాయేణచస్త్రసిగ్రాహకత్వా సూచనాభిప్రాయేణ వావాహనె మహేమాక్ష
త్వాభిప్రాయేణ మమప్రాథానీయం కీమస్తీత్యనెనస్వగ్య నై శ్చృహ్యం శ్రీకృతే
ఇతిచక్తృశాపర్యం॥

టీక॥ ౮ శంభో-హేయిసుకరుడా తవ - నీకు- అశన-అన్నభక్షణము-గర్
శం-విషము-కలాః భూషణము-ధ - యము- వనం-వస్త్రము-చమః-చమఃము
వాహనం-వాహనము- మహేమాక్షః-వృద్ధము- అతో-అందువల్లను చిన్ని-మమ-నా
కు- కిందాన్యసి- ఏమి- వ్యభోతున్నా - కిమి- నాకుయిష్టమైనది యేమియు
న్నది- తవపాదాంబుజభక్తిమేవ- తవ- నీయొక్క-పాదాంబుది - పాదకలము నొ
క్క-భక్తిమేవ-భక్తివే-దేహి-ఇట్లా॥

తా॥ అశనా- హేయిసుకరుడవైన న యొశ్వగువా - నీకుభక్షణమువిషము-
భూషణమువస్త్రము వస్త్రము చమకము వాహనము వ్యభోతు-అందువల్లను చిన్ని-
నాకునీవు ఏమియిష్టభోతున్నావు నాకుయిష్టమైనవస్త్ర యేమియున్నది-నీయొ
క్కపాదారవిందభజనము నెడలదేసేయమాయనీతార్పకము. ౮౭

శ్లో॥ యనాకృతాంభోనిధిసేతుబంధనః కరస్థాధః కృతప
ర్యతాధిపః । భవానితేలంఘితద్వనంభవస్తదాశివార్చా
స్తవభావనకుమః॥ ౮౮

అ॥ ఏవంధూతశ్చక్రవార్చాస్తోత్రభావనాక్షమస్సాన్విమిత్యాహ॥ వ్యా॥ యదా
కృతఇతి ॥ హేశివదాక్షస్త్రికాలే కృతాంభోనిధి సేతుబంధనః అంభసాంనిధిస్సా
నంశముద్రనస్త్రికా సేతుబంధనంసేతుత్వారివారక మ్మత్కూటవిశేష నస్యబంధనం

నిర్మాణకృతియైనతథోక్తః - కరస్థలాః కృతపర్వతాధిపః కరస్థలసహస్రచేతనా
ధఃకృతః భూమానిబుజ్జితః సర్వతాధిపః వింధ్యాద్విర్యేన తథోక్తః లంఘితపద్మసం
భవః లంఘితః అతిశయతః పద్మసంభవః బ్రహ్మయేనతథోక్తః - ఏవం భూతోభవిష్యా
మితదాచేత వార్చాస్తవభావనక్షమః అర్చాఅర్చనం స్తవస్తుతిర్భావనం ధ్యానం తే
మక్షమస్మభః భవానిఅసాని - శ్రీరామః అగస్త్యః బ్రంహచరయది భవిష్యామ్యు
క్తేషుత్రిష్యథేషుతదాసమథో-భవానీతిభావః॥

టీక॥ హేళివ-ఓయిసాంబశివుడా-యదా- ఏకాలమందు - కృతాంబోనిధిసే
తుబంధః- కృత-చేయబడ్డ- అంబోనిధి- నముద్రముయొక్క- పేరుబంధః-కట్టకట్టడము
కలిగినట్టిశ్రీరాములున్న- కరస్థలాధిపకృతపర్వతాధిపః- కరస్థల - హస్తలముచేతను-
అధఃకృత-క్రిందుగాచేయబడ్డ- పర్వతాధిపః- వింధ్యపర్వతముగలిగినట్టిఅగస్త్యులున్న
లంఘితపద్మసంభవః- లంఘిత-దాటబడ్డ-పద్మసంభవః- బ్రహ్మయన్న-భవిష్యామి అ
వుతున్నానో-తదా- అప్పుడు తె-సీయుక్క- అర్చాస్తవభావనక్షమః-అర్చా-పూజచే
యడమందున్న- స్తవ- స్తోత్రము చేయడమందున్న-భావనధ్యానముచేయడమందున్న
క్షమః- సమర్థుడను- భవాని- అయ్యెను॥

తా॥ఓయిసాంబశివుడానిప్పుడై నేమి- నముద్రముసేతుబంధనముచేసినశ్రీరా
ములవలెనున్న- హస్తలముచేతను - అణగొట్టినవింధ్యపర్వతముగలిగినఅగస్త్యులవ
లెనున్న అతిశయించినబ్రహ్మచలెనున్న నేనుఅవుతున్నానో అప్పుడుసీయుక్క-పూజ
చేయడమందున్న- స్తోత్రముచేయడమందున్న- ధ్యానముచేయడమందున్న- సమ
ర్థుడనుఅయ్యెను- ఆనగాశ్రీరాములుపూజచేయడమందున్న- అగస్త్యులుస్తోత్రముచే
యడమందున్న- బ్రహ్మధ్యానముచేయడమందున్న- సమర్థులైనవారలయిరి గాన
వారలవలెను యెప్పుడుఅవుతున్నానో అప్పుడుపూజచేయడము- స్తోత్రముచేయడము
ధ్యానముచేయడములయందు సమర్థుడనవుతున్నాననితాత్పర్యము॥ ౮౮

శ్లో॥ నతిభిర్నుతిభిస్త్యమిశపూజావిధిభిర్ధ్యానసమాదిభిర్నితు
ష్టః॥ ధనుష్టాముసలేనచాత్మభిర్వావదతేప్రీతికరం తథాకరోమి॥

అ॥ శివస్యపూజనతాడనయోరుభయోరప్రీతికరత్వం బుధ్యాస్యానమ్యతానాం
తత్రాతిశయనప్రీతికరంప్రచ్ఛతి॥వాన్॥నతిభిరితి॥ హే ఈశత్వంసతిభిర్నుమసాన్తైర్నుతి
భిస్త్యతే॥ పూజావిధిభిశ్చసర్వావిధానైర్ధ్యాన సమాదిభిశ్చసాధిసిషయది శ్వహ
రణకృత్స్నువిషయవిలాపసంధ్యానంమనసః ధ్యయైఃరూపతాతస్తేనమాధయః ధ్యా
నసమాదయస్తే సధానతుష్టః ధనుషాకాత్మకతాడనేన ముసలేనముసలప్రహరేణాత్మ
భిః సామానప్రత్యేనైర్వాయభాతుష్టఃఇత్యంభరాణికథాశ్రవణసజ్జానామ్యుభయార్క

శ్వేత్యజతీప్రీతికరంకవతద్వద తత్కరోమిదిదధ కేచనభక్తాఃభక్తిపరీక్షణశ్చలింవింశం
తః ధనుస్తాడనాదిభిశ్చకంసంతోష్యపైష్ట్యంప్రాపురితపురాణప్రసిద్ధిః॥

టీ॥ హేళుళ- ఓయిళుళ్యరుదా- త్వం- నీవు- నతిభిః- నమస్కారములచేతను
న్ను- నతిభిః- స్తోత్రములచేతనున్ను- పూజావిధిభిః- పూజావిధులచేతనున్ను- ధ్యానన
మాధిభిః- ధ్యాననమాదులచేతనున్ను- తథా- అప్రకారముగాను- సంతోష్యః- సంతోషిం
పబడినవాడవుతావు- ధనుమా- ధనుస్సుచేతనున్ను- మునరెనచ- రోకలిచేతనున్ను- అ
క్షభివా- రాళ్లచేతనున్ను- యథా- విప్రకారముగనంతోషించదమై- తె- నీకు- ప్రీతిక
రం- ఇష్టమైనదాన్ని- వద- చెప్పమ- తథా- అప్రకారముగాను- కరోమి- చేయుచున్నాను॥

తా॥ అనగా ఓ యిళుళ్యరుదా నీవునమస్కారములచేతనున్ను- స్తోత్రములచేతను
న్ను- పూజావిధానములచేతనున్ను- ధ్యాననమాదులచేతనున్ను - ధనుస్సుచేతనున్ను-
రోకలిచేతనున్ను- రాళ్లచేతనున్ను- సంతోషించినట్టు సంతోషించవు- అనగా ధనుస్సు
ముదలయినవాటిచేతను పూర్వకాలమండుభక్తులయొక్క భృథభక్తిపరీక్షార్థము కొ
ట్టుబడ్డవాడవై - వారలకు అభీష్టములను యిచ్చినవాడవై తిథిని పురాణములయం
కు చెప్పుబడియున్నదిగాన నీకుయెదియిష్టమో దాన్నిచెప్పుచు - అప్రకారముచే
యుచునున్నాననితాత్పర్యము॥

౮౯

శ్లో॥ వచసాచరితంవదామిశంభోరహముద్యోగవిధానుతే॥

ప్రసక్తః మనసాకృతిమిశ్వరస్య పేవేశిరసాచైవనతాశి
వంనమామి॥

౯౦

అ॥ త్రిభిఃకరణైర్యథోచితంతాన్వంసేవైశిత్యాహావ్యా॥ వచసాశ్చతి॥ అహంశేత
పైద్యోగ విధానానైర్వ్యోగోద్యోగః స్థిరతయాచిత్రసమర్పణంతస్యవిధానుప్రకారే
క్షుత్రనక్తః ప్రసక్తిః పరిచితిస్త్రకూతః- అర్పణదిత్వాదచ్చృత్యయః- అతఃకార
జాద్యవసావాచాశంభో స్సుఖస్వరూపస్యతే తవచరిత్రంవదామిచచ్చిమనసా ఈశ్వ
రస్మత్పాక్షతిహాకారంసేవై ధాయామి శిరసామూర్ధ్నా నదాశివంసదాసుఖస్వరూ
పంత్యామేవనమామిచ నమస్కరోమి- స్పష్టభాః॥

టీ॥ అహం- నేను- తె- నీయొక్క- ఉద్యోగవిధాను- ఉద్యోగ- ఉద్యోగము
యొక్క- విధాను- ప్రకారములయందు- అప్రసక్తః- పరిచితిలేనివాడను- అతః- అం
కువల్ల నుంచిన్ని- వచసా- వాక్కుచేతను- శంభోః- సుఖస్వరూపుడైన నట్టి- తె- నీయొ
క్క- చరిత- చరిత్రను- వదామి- చెప్పుచునున్నాను- మనసా- మనస్సుచేతను- ఈశ్వ
రస్య- ఈశ్వరుడవైన- తె- నీయొక్క- చిత్తం- స్వరూపమును- నేనె- నేనించుచు

మన్నాను- శిరసా- శిరస్సుచేతను నదాశివం- నదాశిశ్చణ్ణిగూర్చి - నమామి- నమస్కారముచేయుచునున్నాను॥

తా॥ నేనునీవుద్వోగవిధానములయందువలించితిలేనివాడను అంతువల్లమంచిన్ని సుఖస్వరూపుడవై న నీయుక్త-చరిత్రమునుచెప్పుచున్నాను - మనస్సుచేతను నీవ్వరూ వమును సేవించుచునున్నాను - శిరస్సుచేతను నదాశిశ్చణ్ణిగూర్చి నమస్కారముచేయుచున్నాననితాత్పర్యము॥ ౯౦

శ్లో॥ ఆద్యావిద్యాహృద్గతానిగతానీద్విద్యాహృద్గతా
త్వత్ప్రసాదాత్ । సేవేనిత్యంత్రీకరంత్యత్పదాబ్జంభావేము ।
క్షైర్యాజనంరాజమాళే॥ ౯౧

అ॥ త్వత్పదాబ్జంసేవఇత్యాహ॥ వ్యా॥ ఆద్యభి॥ హేరాజమాళే చంద్రశేఖరత్వ
త్ప్రసాదాత్తవాసుగ్రహధృగ్గతామనసంప్రాప్తాఆద్యాఅదౌళవాఅద్యాంనాదభూ
తేత్యర్థః ఆవిద్యాఅజ్ఞానంవిగతామనః నిష్పత్రాఅసీదభూధృద్వా హృత్ యతిభే
దః యాహరతిహృదయగ్రంధింవాళయతీతిహృత్ సావిద్యాజ్ఞానంవిద్యతే - అస్తిక
స్సాచ్ఛీకరంనంపత్కరంముక్షైర్యాజనంమోక్షస్యకారణం తేతవపదాబ్జంభావేమన
సినిత్యంసేవేనదాధ్యాయామి॥

టీ॥ హేరాజమాళే - ఓయిచంద్రశ్శిరస్సుయందుభరించియున్నవాడా - త్వ
త్ప్రసాదాత్ - త్వత్ - నీయుక్త- ప్రసాదాత్ - అనుగ్రహంవల్లమంచిన్ని - హృద్గతా
మానసమునుపొందియున్నట్టిన్ని - ఆద్యా- మొదటవుట్టివట్టి - అవిద్యా- అజ్ఞానము-ని
గతా- మనస్సునల్లమంచిన్ని - బైలువెల్లినది- అసీత్ - అయినూ హృద్వా- హృదయ
గ్రంధిభేదకమయినట్టిన్ని - విద్యా జ్ఞానము- హృద్గతా- మనస్సునుపొందినదిఅయెను.
తస్మాత్ - అందువల్లమంచిన్ని - త్రీకరం- సగపత్కరమయినటువంటిన్ని - ముక్షై- మో
క్షమునకు- భాజనం- హేత్రమయినట్టి - త్వత్ - నీయుక్త- వదాబ్జం- పాదకమల
మును-భావే-మనస్సుయందు- నిత్యం-ఎల్లప్పుడున్ను-సేవే-ధ్యానముచేయుచునున్నాను॥

తా॥ అనగాఓయిచంద్రశ్శిరస్సుయందుభరించియున్నట్టి ఛోళ్యరుదా - నీ
అనుగ్రహంవల్లమంచిన్ని - మానసముపొందియున్నట్టిన్ని - మొదటవుట్టివట్టిఅజ్ఞానము
పోయినదాయెను- హృదయగ్రంధి భేదకమయినట్టిజ్ఞానముమనస్సునుబొందినదాయెను-
అంతువల్లమంచిన్నినంపత్కరమైనట్టిన్ని - మోక్షమునకుహేత్రమయినట్టిసేవాదకమల
మునుమనస్సుయందుఎల్లప్పుడునుధ్యానముచేయుచునున్నాననితాత్పర్యము. ౯౧

శ్లో॥ దూరీకృతానిదురితానిదురక్షరాజీదౌర్బాగ్యదుఃఖదుర

హంకృతిమర్వచాంసి । సారంత్యదీయచరితనితరాంపిబం
తంగారీశమామిహసముద్ధరనత్కటాక్షైః॥ ౯౨

అ॥సంసారాదాత్త నస్యకుద్గణంప్రాగ్ధయతే॥వ్యా॥దురీకృతఇతి॥హేగౌరీశ
ఉహరణకురక్షరాణిబ్రహ్మకృతకులిపిసూచకానిసూచ్యసూచకయోరభేదవివక్షయా
తద్విశేషణస్వేననిర్దేశఃకురితానిదోషేణప్రాప్తానిదౌర్భాగ్యకుఃఖికురహంకృతికుర్వ
చాంసికుఃఖిదిభగః అభర్త్యయస్యనఃకుర్భగః తస్యభావదౌర్భాగ్యం కురదృష్టమితి
యావత్ - కుఃఖింవర్వప్రతికూలతయావేద్యంతః కరణ్యత్తివిశేషఃకురహంకృతికు
ష్టదేహదామమిత్యభిమాకనరణం కుర్వచఃపరుషత్తిరతానిత్వకటాక్షైస్త్యద
పాంకపాతైర్దురీకృతాని దూరస్తాకృతానిచ్యుదస్తానితియావత్ త్వచ్చరితంతవచరి
తమేవసారమితర చరిత్రేభ్యోబలవత్త్వదీయచరితం తవనమ్బుంధిచరిత్రంపిబంతంక్ర
ణ్యంతంకమామిహస్మిన్నేవజన్మనిసముద్ధరపునరావృత్తిగహితంయథాతథా సంసారసా
గరాదుత్తరయెదిభావః॥

టీ॥హేగౌరీశ. ఓఉమాపతి. కురక్షరాణి.బ్రహ్మచేవ్రాయబడిన-కులిపిసూచ
కములై నదియును-కురితాని- దోషములనుపొందినట్టిదియున్ను- దౌర్భాగ్యకుఃఖికుర
హంకృతికుర్వచాంసి- దౌర్భాగ్య-కురదృష్టమున్ను- కుఃఖి- కుఃఖిమున్ను- కురహం
కృతి- కురహంకారమున్ను- కుర్వచాంసి- కుర్వాకులున్ను- త్వత్కటాక్షైః- నీ
కీగంటిచూపులచేతను- దూరీకృతాని- దూరముగాపోగొట్టబడ్డవి- సారం- ఇతరచరి
త్రములకన్న- సారవత్తైవత్వదీయచరితం- త్వదీయ-నీయుక్క- చరితం- చరిత్రము
ను- నితరాం- మిక్కిలిన్ని- పింపంతం- పానముచేయుచునున్నట్టి- మారి- నన్ను- ఇ
హ- యీజన్మమునందు- నముద్ధర- ఉద్ధరించుచు॥

తా॥అనగాఓయిపార్వతీనాథుడా - బ్రహ్మచేవ్రాయబడిన కులిపిసూచకము
లై నదియును- దోషములనుపొందినదియును- కురదృష్టమున్ను - కురహంకారము
న్ను- కుర్వాకులును- నీకటాక్షవీక్షణముచేతనుపోగొట్టబడ్డది- ఇతరచరిత్రముల
న్నసారవత్తైవచరిత్రమునుయెల్లప్పుడును- పానంచేయుచునున్నట్టి- నన్ను- యీ
జన్మమందున- నుద్ధరించుమాయనితాత్పర్యము. ౯౨

శ్లో॥ సోమకళాధరమాళా కోమలఘనకంఠేదేమహామహాసి॥

స్వామినిగిరిజానాధేమామకహృదయంనిరంతరంరమతాం॥

అ॥మనోరమసంప్రాగ్ధయతే॥వ్యా॥సోమకళాధరఇతి॥మామకహృదయంమత్స
జ్ఞుంధిచేతస్సీమకళాధరమాళా ధరతీతిధరః సోమకళాయాః ధరస్సోమకళాధరస్సఃమా
ళాయస్యతథోక్తేకోమలఘనకంఠర కోమలః మృదుః ఘనః నీరమః సజ్జకంఠరః
గ్రీవాంశ్యతథోక్తేగ్రీవాయాః కంఠరత్వేనఘనసాదృశ్యంనై ర్వేసహస్వామిని నర్వ

నియంతరిగిరిజానాథే పార్వతీనాథే మహామహాసిమహాతిమహాసి జ్యోతిమాంజ్యోతిః
బ్రహ్మణినిరంతరం రమతాంరతిప్రాప్నోతు॥

టీ॥ మామకహృదయం- మామక- నానస్తుంభమైన- హృదయం- మనస్సు-
స్వామకభారణాశా- సోమకథా- చంద్రకళసు- మాశా- శిరస్సుయందుధరించియుండే
టటుంటిన్ని- మోములకునకంభరె- కోమల- స్మృతవైన- ఘనమె- ఘనమువలె న
ల్లిన ఎనట్టి- కంభరె- మెడకలిగినట్టిన్ని- మహామహాసి- మహత్-విస్తారమైన-మహాసి
జ్యోతిరావృతైనట్టిన్ని- స్వామిని ప్రభువైనట్టి- గిరిజానాథ- పార్వతీనోహరుడయిన
ఈశ్వరునియందు- నిరంతరం- ఎల్లప్పుడున్న- రమతాం- శ్రీడనుపొందుగాక॥

తా॥ అనగా నానస్తుంభమైన మనస్సు చంద్రజ్ఞిశిరస్సునధరించియున్నట్టిన్నిమ్మ
చువైన మేఘమువలె నే నెల్లనైన మెడకలిగినట్టిన్ని-విస్తారమైన తేజోరూపమైనట్టిన్ని-ప్ర
భువైనట్టిపార్వతీనోహరునియందు ఎల్లప్పుడును శ్రీడనుపొందుగాక యనితాత్పర్యము॥
శ్లో॥ సారసనాతేనయనెతావేవకరాసపవకృతకృత్యః । యా
యా యోగభాగవదతీయేతేనదార్పితస్మరతి॥ ౯౪

అగ్రసనాదీనాంతంపయవనిషయ స్వసాఖ్యియాహ॥ వ్యా॥ సగ్గతియారసనాభ
గ్రంపరమశివవాదకం భగ్గనామపదతియేనయసభగ్గ శివమీతేతేపశ్యతః॥ యాకరా
భగ్గమగ్రతః పూజేతః యః భగ్గః భగ్గంస్తకచింతయతీసజేతి నర్వత్రాన్వేతిసార
సనానాన్వేత్యగ్గః- నయనెనే నాన్వేత్యగ్గః- తావేవకరాసాన్వేతిత్వగ్గః- స
పవకృతకృత్యః॥ ప్రాచక్షత్యః॥ నాన్వేత్యగ్గః॥ స్మరతి॥

టీ॥ యా- యే- రసనా- నాలుక- భగ్గం- యీశ్వరుణ్ణి- పదతి- చెప్పుచునున్న
దో- యే- యే- నయనె- నేత్రములు- భగ్గం- శివుణ్ణి- యీతేతే- మాచుచునున్న
ప్రాశాహ- యే- కరా- చేతులు- నదా- ఎల్లప్పుడున్న- భగ్గం- శివుణ్ణి- అర్చతః-
పూజిచేయుచునున్నప్రా- యః- పితృకురు- నదా- ఎల్లప్పుడున్న- భగ్గం- శివుణ్ణి-
స్తరించుచునున్నదో- సా- అది- రసానా- నాలుక- తె- అవి- నయనె- నేత్రములు
తావేవ- అవే- కరా- చేతులు- సపి- ఆభక్తుడె- కృతకృత్యః- కృతకృత్యుడు॥

తా॥ అనగా యేనాలుకయీశ్వరుణ్ణిచెప్పుచునున్నదో- యేనేత్రములు
యీశ్వరుణ్ణిమాచుచునున్నప్రా- యేపాస్త్రములుశివపూజిచేయుచునున్నప్రా- యే
భక్తుడుయీశ్వరుణ్ణిస్తరించుచునున్నదో- అదేనాలుక అవేనేత్రములు అవేపాస్త్ర
ములు ఆతడేకృతకృత్యుడయినభక్తుడనితాత్పర్యము॥ ౯౪

శ్లో॥ అతివృదురౌమమచరణౌవతికరినంతే మసౌభవానిశః॥

యతివితిత్యాంసంత్యజశివకథమాసీద్గిరౌతథాప్రవేశః॥ ౯౫

అ॥ అతికఠినప్రదేశసంచారవిచిత్రానంత్యజేతిప్రార్థయతే॥ చ్యా॥ అతీతి॥ సే-
శివమంగళస్వరూప హేళవాసీశభవాన్యాః పార్వత్యాః ఈశరమణ భజానివర్తమ
చరణాదతిక్కుచలావతి మార్గవసంతోతవభక్తస్యమనః అతికఠినమతికర్మశమిత్యై
వంప్రకారేణవిచిత్రానంత్యయం సంతృప్తినిశ్చయం పరిహరదోషః కథంసుపరిహర
ఇతిచెదభ్యంతకఠినప్రదేశసంచరణత్వాత్తవనదోష ఇత్యాహతథాధూతే కఠినైగిరా
ప్రదేశస్సంచరణం కథమసీదభూత్భవాన్యాశహకఠినగిరాసంచరణాద్దోషోః కఠినే
మమమనసినంచరణంయై కమవేతిభావః॥

టీ॥ హేశివ - ఓయశివుడా - హేళవాసీశ - ఓయిపార్వతీశవితై నయోశ్వగు
డా - మమ - నాయొక్క - చరణ-పాదములు - అతిక్కుచలా - మిక్కిలిమృదువులై నవి.
భక్తస్య-భక్తుడవయిన-తే-సీయొక్క-మనః- మనస్సు-అతికఠినం- మిక్కిలికఠినమై
నది-ఇతి- ఇట - విచిత్రాని-సంశయమునుఃసంశ్యజ-విడిచిపెట్టుచు- తథా- అప్రకా
రముకఠినమైన-గిరా- పర్వతమండు - ప్రవేశి-నంచరించడము-కథం - ఎట్లుగాను
అవీరి. ఆయెను॥

తా॥ అనగాఓయశివుడా. ఘోరిపార్వతీశాధుడా - నాయొక్కపాదములు
అతిక్కుచువులయినవి- భక్తుడైన సీయొక్కహృదయముఅతికఠినమైనది - అనేటి
సందేహమునువిడిచిపెట్టుచు- అప్రకారముఅతికఠినమైనపర్వతమండు- సంచరించడ
మువిప్రకారముఅయెను- అనగాఅతికఠినమైనపర్వతవంచారముచేసేవాడవు - నామన
స్సుకఠినమైనదిఅనియెంచకుము- నామనస్సునందుయొద్దడున్న - నివసించియుండు
మాయనితాత్పర్యము. ౯౫

శ్లో॥ ధైర్యాంకుశేననిభృతం దధసాదాకృష్యభక్తిశృంఖ
లయా । పురహరచరణాలా నెహృదయమదేభంబధాన
చిద్యంత్రైః॥ ౯౬

అ॥ యోశ్వరచరణస్వమనోబంధంప్రార్థయతే॥ ధైర్యాంకుశయితి॥ హేపురహ
త్రిపురజయింత్యంహృదయమదేభంమమహృదియమేనమదేభః మత్తగజః మదోస్యా
స్తీతిమదః అకృపాదిత్వాన్తత్సర్వోజ్ఞాచ్యుత్యయః మదవత్సేసాహస్యాద్ధృదయేమదే
భత్వారోపస్తథైర్యాంకుశేనధీరస్య భాప్తాధైర్యంత్యుస్థిరతానిశ్చయరూపం తదే
వాంకుశస్తీసర భసాద్యేగాదా కృష్యస్వాదు రిక్తత్యభక్తిశృంఖలయా భక్త్యాభ్య
యాశృంఖలయా అగ్గశేనచరణాలానే చరణమేవాలా నంగజ బంధనస్తంభస్తస్త్రి
విభృతత్రైశ్వరః ఈశ్వరమణుమవిషయక జ్ఞానానితాపవయంత్రాణిగజనీమనోపా
యాస్తీర్నిభృతంసత్సంయధాతథాబధానబద్ధం కురుతిపుపురహృతోరాజః మతైభ
వశీకరణవత్సవేనయం కమవేతిభావః॥

టీ|| హేపురహర- ఓయిత్రిపురములను జయించిన యీశ్వరుడా-మమ- నామ
 క్క- హృదయమేవ- మనస్సనేటి- మదేళం- మదపుటేనుగమ - ధైర్యాంకుశన-
 ధైర్య- ధైర్యమనెడి- అంకుశేన- అంకుశముచేతను- రథసాహి - వేగంవల్లనుంచి
 న్ని- ఆకృప్య- స్వాధీనపరుచుకొని- భక్తిశృంఖలయా- భక్తి- భక్తియనెడు- శృంఖ
 లయా- యనుపగొలుసుచేతను- చరణాలాసె- చరణ- పాదమనెడి- అలాసేగజబంధన
 స్తంభముండు- చిద్యంత్రై- చిత్- చిత్తమనెడి- యంత్రై- యంత్రములచేతను-
 బధాన- కట్టివేయుచున్నది||

తా || ఓయిత్రిపురములను జయించిన యీశ్వరుడా- నాహృదయమనె యే
 నుగమ ధైర్యమనెడు అంకుశముచేతను - వేగంవల్ల నుంచిన్ని స్వాధీనపరుచుకొని భ
 క్తియనెడు మగొలుసుచేతను- పాదమునేగజబంధన స్తంభమునందు- చిత్తమనెయం
 త్రములచేతను కట్టివేయుచు అనగా నామొక్కమనస్సును యెల్లప్పుడును నీపాదార
 విందమగ్నముయినదాన్ని గామజేయుమాయనితాత్పర్యము||

౯౬

శ్లో || ప్రచరత్యభితః ప్రగల్భవత్ప్యా మదవానెషమనఃకరీగరి
 యాఁ । పరిగృహ్యనయెనభక్తిరజ్ఞాపరమస్థాణువదంద్య
 థంసయాము||

౯౭

అ|| మననశ్శాశ్వతపదప్రాప్తిం ప్రాధానయతే|| వ్యా|| ప్రచరత్యభితి|| హేపరమల
 సరిభిన్నస్వరూప- మదవాత్ప్రదాస్యాశ్చీతిమదవాఁ గరియానేమాయంతునః కరీచిత్త
 గజః ప్రగల్భవృత్త్యాదుర్నివార వ్యాపారణాభితస్సవృత్తకరి సంచరతి తథాసంచరం
 తమముంచునఃకరిణం భక్తిరజ్ఞాభక్తిలేవరజ్ఞఃపాశస్త్రయూన యేనానున యేనానాన
 నెనేత్యథాః - సరిగృహ్యస్వీయత్వేన గృహీత్వా స్థాణుస్థావరంపదరిస్థానం బ్రహ్మ
 పనం దృఢమపునరావృత్తి యథాతథానయప్రాపయ - నగుణోపాననస్యాత్మనః
 నిగుణభావవ్యవసాయిత్వాదిహమనసః - బ్రహ్మకారతాప్రాధానం నిర్వికేషభ
 లకంగ్రంథాంతేనమంజనమతిభావః||

టీ|| హేపరమ- ఓయిఅపరిచ్ఛిన్నస్వరూపుడా- మదవాఁ- మదముగలిగినట్టి-గ
 రీయాఁ- గొప్పైవట్టి- విషః- యీ- మనఃకరీ- మనస్సనేయేనుగ- ప్రగల్భవృత్త్యా
 దుర్నివార- వ్యాపారముచేతను- అభితః- అంతటానున్న- ప్రచరతి- సంచరించుచు
 నున్నది- అముం- యీ- మనస్సనేయేనుగను - భక్తిరజ్ఞా - భక్తి- భక్తియనియె
 దు- రజ్ఞా - తాడుచేతను- నయెన - ఊరడించడంచేతను- పరిగృహ్య- స్వాధీన
 ముగాగ్రహించి- స్థాణువదం- స్థాణుస్థానమును- బ్రహ్మపదమునున్న- దృఢంయథా
 తథా- దృఢముగాను- నయ- పొందించుచు||

౧౦౬ ప్రతిపదికావ్యాఖ్యానసహితశివానందలహరీ.

తా|| ఓయివరిచ్చిన్నస్వరూపుడామదముగలిగినట్టిని- గొప్పైనట్టి- యీమన
స్వనయేనుగ-కుర్చివారహ్యపాకముచేతను-అంతటానున్ననందరించుచునున్నది- యీ
మనస్సనెయేనుగను- స్థాయిస్థానమునున్న- బ్రహ్మపరమునున్న- దృఢమవగుట్టుగాను
పొందించుచు-అనగాశాశ్వతస్సునబ్రహ్మస్థానమునుపొందించుచుయనితాత్పర్యము||

శ్లో|| సర్వాలంకారయంత్రాం సరళపదయంతాంసాధువృత్తాం
సువర్ణాంసద్భిన్నంస్తూయమానాం సరసగుణయంతాంలక్ష్మీ
తాంలక్షణాధ్యామద్యదృఢామవిశేషాముపగతవినయాం
ద్యోతమానాఢకరేఖాంకళ్యాణీం దేవగౌరీప్రియమమకలి
తాకన్యకాంశ్వంగృహీణ||

౯౮

అ|| కన్యాశ్రేష్ఠనభావితాంకలితాంప్రబంధ గౌరీప్రియ ప్రయచ్ఛతి|| పోదేవ
క్రీడానమగ్నగౌరీప్రియగౌరీపార్వతీప్రియా- సర్వాలంకార
యంత్రాంసర్వే ఉపగూడయః అలంకారానైవర్తంత- సర్వాలంకారములభూషితాం
సరళపదయంతాం స సావిత్రి సేన బోధారావా దానైర తామన్యత్రసదశం
మండలంబందవిన్యాసనైవయంతాంహంసగామీ విలింబా- సాధువృత్తాంసాధు
సలక్షణంకృత్రమా రాదికంయస్యాం తామన|| సామనస్య సృష్టాంప్రసక్తమా
నాంకలీకళీ సువర్ణాదు రుపాకల్యాణీంకలీకళీం శాశ్వత్రంరూపాం
సద్భిః కావ్యలక్షణాద్భిన్నత్ర సరీరలక్షణాద్భిన్న స్తూయమానాంసకళ్యాణీం
సాంసరస గుణయంతాంశృంగారాది రసమాధుర్యాదిగుణయంతామన్యత్ర శస్త్రరీప్య
మాదగుణయంతాం లక్ష్మీతాం సంచాలయం ప్రతిపాద్యన స్తనహతా మితియావత్-
అన్యత్రకన్యాధిభిక్ష్యతాం వరణీయస్వనవిత్తితామిత్యర్థః లక్షణాధ్యాం సర్వలక్షణ
సంపన్నముద్యగ్భుషా విశేషమునిత్పరకాకమానః భూషావిశేషః అలంకారవి
శేషాయస్యాం తామన్యత్ర సుశీలతాసంపన్నముపగతవినయా- ముపగతఃజ్ఞాతఃకలి
వనయంతాంసామన్యత్రసరితావచినయః క్రహస్వస్వంతమానాథ రేఖామర్థా
నాం రేఖాపరంపరావ్యత మానారూపితిస్సుగంధి అర్థలేఖాస్యాం తామన్యత్రద్యోత
మానాఅర్థరేఖాభ్యాసూచకత్రాయస్యాంతథోక్తాంకల్యాణీంకల్యామర్తపుష్పసహితం-
యాథాతథా అలంకారావతే బోధయతీతికల్యాణీతాం మమకలితాకన్యాంసాహితక
న్యాంత్యంగృహీణప్రతిగృహీష్య||

టీ|| పోగౌరీప్రియ- ఓయిపార్వతీదేవితిప్రియడయినవాడా- పోదేవ- ఓయి
మహాదేవుడా- సర్వాలంకారయంత్రాం- ఉపమాదిసర్వాలంకారములతోగూడుకొన్న
ట్టిని- సరళపదములంకారయంత్రమునట్టిని- సరళపదయంతాం- మృదువులు

నవదములతోగూడుకొన్నట్టిన్ని - సాధువృత్తాం - మంచివృత్తములుగలిగినట్టిన్ని - మంచి
చినదతకలిగినట్టిన్ని - సువర్ణం - మంచిఅకరాదివర్ణములుకలిగినట్టిన్ని - మంచికాంతిగ
లిగినట్టిన్ని - సద్భిః - పెద్దలచేతనున్న - కావ్యలక్షణ వేత్తలచేతనున్న - సంమూల
మానాః - కొనియాడబడుతున్నట్టిన్ని - పరసగుణముతాం - శృంగారాదినవరసయ
క్రమయినట్టిన్ని - పెనిమిటికియిట్లుమైనగుణములతో కూడుకొనియున్నట్టిన్ని - లక్ష
తాం - ప్రతిపాద్యవస్తుసహితమైనట్టిన్ని - కన్యార్థులచేతచూడబడ్డటువంటిన్ని - లక్ష
జాఢ్యాం - సర్వలక్షణసంపన్నమైనటువంటిన్ని - ఉద్యమ్యుపావిశేషాం - ప్రకాశమా
నమైన భూషణవిశేషముగలిగినట్టిన్ని - ఉపగతవినయాం - ఉపగత - పొందబడ్డ - విన
యాం - కవివినయముకలిగినట్టిన్ని - ప్రహ్వభాషంకలిగినట్టిన్ని - ద్యోతకమాత్యరేఖాం -
ద్యోతమాన - శీఘ్రముగాలెలియబడుతుండు అర్థవరంపరకలిగినట్టిన్ని - భాగ్యమాన
కరేఖకలిగినట్టిన్ని - కల్యాణి-అర్థపుష్టినిబోధించేటటువంటిన్ని - మను-నాయుక్కు-కవి
తాకన్యాం - సాహిత్యకన్యకను - త్వం - నీవు - గృహణ - గ్రహించుచు॥

తా || అనగా కన్యకకు చెప్పిలక్షణముగలవై అన్నిలక్షణములతో గూడు
కొనియున్నది నాయుక్కు-కవితాకన్యకనుగ్రహించుచు - అనగా నేనుచెప్పిన యీ
గ్రంథమునుగ్రహించుచుచూచునితాత్పర్యము॥

౯౮

శ్లో || ఇదంతేయ క్తంవాపరమశివ కారుణ్యజలధేగతౌతిర్య
గ్రూపంతపవచరోదర్యనసయీ । హరిబ్రహ్మణోదివిభు
విచరంతౌత్రమయుతౌఘం శంభోస్వామిన్కథయమమవే
ద్యోసిపురతిః॥

౯౯

అ॥ హరిబ్రహ్మణోదయగోపవరత్వంపరమకథంప్రసన్నోభవిష్యతీతిప్రార్థనయ
నాహ॥ వ్యా॥ ఇదంతేయ క్తంవాపరమశివ కారుణ్యజలధేగతౌతిర్య
గ్రూపంతపవచరోదర్యనసయీ - హరికారుణ్యజలధే-
గతౌతిర్యగ్రూపంతపవచరోదర్యనసయీ - హరిమనకయోగ్యనమనలోకసంతస్తి
నీర్భుద్ధి - తీర్థగూఢం - శుశ్చిగ్వరూపంతౌ ప్రాపునంతౌతౌ ప్రసిద్ధోహరిబ్ర
హ్మణోదయగోపవరత్వంపరమకథంప్రసన్నోభవిష్యతీతిప్రార్థనయ
తానంతౌత్రమయుతౌఘం శంభోస్వామిన్కథయమమవేద్యోసిపురతిః
తా త్రమేయ క్తంవాపరమశివ కారుణ్యజలధేగతౌతిర్యగ్రూపంతౌత్రమయుతౌఘం
మహాదేవహరిబ్రహ్మణోపాదయగోపవరత్వంపరమకథంప్రసన్నోభవిష్యతీతిప్రార్థనయ
శ్శంభోస్వామిన్కథయమమవేద్యోసిపురతిః - సర్వలోకప్రభోమమమేపురతౌగ్రేవేత్తుంయోగ్యః-
వేద్యోకథంప్రసన్నోభవిష్యతీతిప్రార్థనయ - ఇదంతేయ క్తంవాపరమశివ కారుణ్యజలధే-
గతౌతిర్యగ్రూపంతౌత్రమయుతౌఘం శంభోస్వామిన్కథయమమవేద్యోసిపురతిః
తానంతౌత్రమయుతౌఘం శంభోస్వామిన్కథయమమవేద్యోసిపురతిః

టీ॥ శూపరమశివ- సకలదేవతలకున్న సార్వభౌముడనైనవాడా- శూకారుణ్య
జలధి- కరుణాశముక్తా- తవ- నీయొక్క-పదశిరోవర్చనధియాపాద శిరస్సులను
చూడవలెననుబుద్ధితేతనున్న- తిర్యగ్రూపం- తిర్యగ్జంతువులయిన వశువక్షీస్వరూపము
ను-గతా-పొందినట్టిన్నితౌ- అప్రసిద్ధులయినట్టి- హరిబ్రహ్మణౌ- విష్ణుబ్రహ్మలు - దివి-
అకాశమందున్న- భువి- భూమియందున్న- చరంతౌ- నలచరించుచు నున్నవారలను
కొంచున్న- శ్రమయ్యుతౌ-అయాశముతోకూడుతున్నవారలు-స్వాతాం-అయిరి-అతః
అందువల్లనుంచిన్ని- హేశంభో-ఓయిసుఖకరుడా- హేస్వామి- ఓయినకలలోకము
లకున్నప్రభువైనవాడ- నమః- నాయొక్క- పురతః- ముందరిపార్శ్వమందు-వేద్యః-
తెలుసుకొనతగినవాడవు-కథం-పిప్రకారముగాను-అసి-అనైతున్నావు-కథయ-చెప్పెను॥

తా॥ఓయినకలదేవతలకున్న సార్వభౌముడనైనవాడా కరుణా శముక్తా-
నీయొక్కపాదశిరస్సులను చూడవలెననుబుద్ధితేతను తిర్యగ్జంతువులయిన వశువక్షీరూ
పములనుపొందినట్టి- అప్రసిద్ధులయినవిష్ణుబ్రహ్మలు అకాశభూమియందునలచరించు
చునున్నవారలై శ్రమతోకూడుతున్నవారలయిరి అందువల్లనుంచిన్ని ఓయిసుఖకరు
డనైనవాడానకలలోకములకు ప్రభువైనవాడానాముందిరిపార్శ్వమందు తెలుసుకొన
తగినవాడవుయేప్రకారము అనైతున్నావుచెప్పెమాయని తాత్పర్యము; ౯౯

శ్లో॥స్తోత్రేణాలమహంప్రవచ్చి నమృషాదేవావిరించాదయస్సు
త్యానాంగణనాప్రసంగసమయేతామగ్రగణ్యంవిమఃఃమాహా
త్యగ్రవిచారణప్రకరణే ధానాతుషస్తోమ వర్ధతాస్తాన్వంవి
దురుత్తమోత్తమఫలంశంభోభవత్యేవకాః॥ ౧౦౦

అ ॥ శివేనబ్రహ్మచిన్మకలదేవతాస్తోత్రాహితాతదధికమాహత్వ్యంచప్రతి
పాదయన్నాహ ॥ వ్యా ॥ స్తోత్రేణ ॥ శంభో- శంసుఖసుస్తాన్భవతీతి శంభుస్తో
నంబుద్ధిః చ శంభో భవన్సుకాః - భవన్స్తవసేవచ శక్తాః విరించాదయః-
విరించః బ్రహ్మచరించః ఃమహానన - ఇత్యమరణోదయం తత్ప్రమిదిం తస్మిన్పాద
స్తునకలకోశకారస్మత్ విచనవివాదిత్యేషంప్రతేవాక్రమలోకయే ప్రధానబ్ర
హ్మదిత్యయ్యైశ్శక్తాఃప్రదేవా శిశ్యభావకతాకారం- స్తుత్యానాంస్తోత్రంయోగ్యా
స్తుత్యాస్తేహ గణనాప్రసంగసమయే- గణనాంస్మృతస్యాగ్రసంగశ్చిత్తావధుమయేస్తో
త్రాహితాదేవతా విచారణ సమయ ఇత్యర్థస్తాస్తామగ్రగణ్యంగణ - తుం సంఖ్యాతుం
యోగ్యగణ్యః అగ్రగణనాప్రకరణే భేగణ్యస్తప్రతిమలోక్యమేవాదిమ స్తోత్రాహితేవ
తేతియావత్తావ్యశంవిమర్శానంతి కించమహత్త్వాగ్రవిచారణప్రకరణే మాహత్వ్యం
మహత్త్వాబుద్ధిర్యేషంప్రతేషంభవత్తత్త్వంసృష్టిత్యంతసామర్థ్యమితిభావ స్తస్యాగ్రవి

చారణాప్రాథమికచర్చాతస్యః క్రకరణంప్రకర్షణకరణం క్రియాతస్త్రికాథానాతుషస్తే
 మవధూతాః ధానాఃక్షుద్రప్రవీహయః అసారవత్సుధాన్యేమధానాలాజేమతస్త్రియా
 మితినైజయంతిః తాసాంతుషస్తస్వచః ధాన్యత్వచితుషః పుమానీత్యమరేమేంతో
 మన్యమూహస్తద్వధూతాః పలాసుతాన్యంతస్యాము త్రమోస్తమఫలంనర్వోత్తమాంతసాన్
 రప్రీహివద్విద్యుదానంతి- యథాబలేథాన్యశుభ్రీకరణేవాతావరతుషః దూరీభవంతి
 తద్వత్వదన్యదేవతాఃమాహత్వ్యవిచారణకాలేహరీకృతాఇతిఫలితాః స్తోత్రణాం-
 స్తోత్రణసాధ్యంనాస్తీత్యర్థః - మృషాలస్యతం నప్రవచ్చి నవదామియన్తయస్త్రుతం
 తత్సత్యమిత్యుత్పత్తిప్రసిద్ధమిచలన్యమతా కాంక్షేసాధ్యమితి చవక్తరభిప్రాయ
 స్యగమ్యమానత్యాశ్చకలలోకనమ్ తోయమగ్ధఇతిరాధాంతః॥

టీ॥ హాశంభో- ఓ మనుభుముమచ్ఛేదవాదా- భవత్సైకకాః- భవత్- నీయై
 క్క- సేవకాః- భక్తులుఅనునట్టి-విరించాయః-బ్రహ్మముదలయినదేవతలు- స్తు
 త్యానాం- స్తోత్రముచేయతగినవాన్ముక్క- గణినాప్రసంగముయే- లెక్కపెట్టుకా
 లముడు- త్వం- నిన్ను- అగ్రగణ్యం- ముందుగాలెక్కపెట్టతగినవాణ్నిగాను- వి
 దుః- గురైరుగురు - మాహాత్మ్యాగ్రవిచారణ- క్రకరణేపృష్ఠిస్థితీయకారణసామ
 ధ్యవిచారణ సమయముడు- ధానాతుషస్తోమవత్- ధానాతుష- తుచ్ఛధాన్య
 ముయొక్క- పొట్టుయొక్క- స్తోమవత్ - నమూహములెను- ధూతాః - ఎరగ
 కొట్టబడ్డవారలపుత్తున్నారు- త్వం- నిన్ను- పుత్రమోత్తమఫలం- నర్వోత్తమఫలము
 వలెను- విదుః- గురైరుగురున్నారు- స్తోత్ర- స్తుతిచేతన- ఆలం- చాలు- అ
 హం- నేను- మృషా-అవిధమును- నప్రవచ్చి-చేయు॥

తా॥ న గా - ఓ మనుభుముమచ్ఛేదవాదా - నీ భక్తులై న బ్రహ్మదేవతలు -
 స్తోత్రము చేయుచున్నారని - అ - లెక్క పెట్టేది లముడు - నిన్ను - ముందుగా లెక్క
 పెట్టతగినవానినిగాను - అగ్రగణ్యం గైరుగురుమన్నారు - సృష్టిస్థితీయకారణసామధ్య
 విచారణ సమయముడు లుడు - ధాన్యముపొట్టునమూహమువలెను - ఎరగకొట్టబడ్డవార
 లలపుతున్నారు - నిన్ను - పుత్రమోత్తమఫలముగాను - గురైరుగురున్నారు -
 త్రముచేతనుచాలును - నెనుఅవిధముచే ఎనుఅనిముఖ్యతాత్పర్యము

ఇతిత్రీమత్పరమహంసాదీరాజకాచార్యశ్రీమచ్ఛంకరాచార్యరచిత

శివానందలహరీసంపూర్ణమాసీత్.